

האומר לשפחתו [המעוברת], הרי את בת חורין [כשטר שחרור זה] ועובר שלך עבר. הולד כמותה [פי' משוחרר], דברי ר' יוסי הגלילי, וחכ"א דבריו קיימים [והיא משוחררת ולא הולד], משום שנאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה. איך [הפוסק] מלמד [שדבריו קיימים]. אמר רבא, [הפוסק איננה ראייה לדברי חכמים אלא] לרבי יוסי הגלילי [ופירושו: בזמן שהאשה לאדוניה הולד שתלד לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולד לאדוניה].¹

מתני'. ר' טרפון אומר, יכולים ממזרים להיטהר [מפסול זרעם שבניהם לא יהיו ממזרים]. כיצד. ממזר שנשא שפחה, הולד עבד [כנ"ל סח ע"א ולדה כמותה]. שיחררו, נמצא הבן, בן חורין [ומותר בישראלית].² רבי אליעזר אומר, הרי זה עבד ממזר.

גמ'. שאלו [שאלה בבית המדרש, האם] רבי טרפון אמר [אפילו] לכתחילה [אפשר לעשות כך, והאיסור לישא שפחה משום "לא יהיה קדש" דוקא בישראל כשר נאמר ולא בממזר], או [רק] בדיעבד [ויש בזה איסור לא יהיה קדש, דשפחה דינה כבהמה וביאותיה הפקר וקדישות].³ בא ושמע, אמרו לו לרבי טרפון, טיהרת את הזכרים [שילכו למקום שאין מכירין ויאמר עבד אני ונושא שפחה ואין מוחה בידן] ולא טיהרת את הנקבות [אין דרך אשה לגלות ממקומה ולבקש תחבולות לינשא בסתר מאחר שיש מוחין בידה אלמא ר' טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה כיון דאין מוחין בידה ממזרת נמי תנסיב לעבד]. ואם תאמר שאמר לכתחילה, ממזרת גם תנשא לעבד.⁴ עבד אין לו יחוס [אין הולד מתיחס אחר אביו דכתיב (בראשית כב) עם החמור עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב, הילכך אפילו אם נושאת לעבד לא מהני מידן].

בא ושמע, מארח של רבי שמלאי היה ממזר, ואמר לו, אם הייתי [מכירך] קדום [שנשאת אשה הייתי משיאך עצה] לטהר בניך. אם תאמר, זה מוכן [אם דברי רבי טרפון הם] לכתחילה, אלא אם תאמר בדיעבד, מהו

¹ ע"י שר"ע (ו"ד סי' רסז ס"א): הכותב לשפחתו מעוברת: הרי את בת חורין וולדך עבד, דבריו קיימים. את שפחה וולדך בן חורין, לא אמר כלום.

² ע"י שר"ע (אה"ע סי' ד סעיף כ): ממזר הבא על העכו"ם, הולד עכו"ם. ואם נתגייר, הרי הוא כישראל. ואם בא על השפחה. הולד עבד. נשתחרר, הרי הוא בן חורין. לפיכך, ממזר נושא, לכתחילה שפחה שקבלה עליה מצות, וטבלה לשם עבדות, להתיר בניו שישתחררו ויהיו מותרים בישראלית.

³ ע"י ח"מ: לפיכך ממזר נושא לכתחילה שפחה. אבל ממזרת לעבד הולד הולך אחריה ואין תקנה לולד וא"כ אפשר דאסורה לו לדעת הרמב"ם דלא התירו איסור שפחה לממזר רק מפני תקון הולד.

⁴ ועי' ב"ש: לא ממזר נושא לכתחילה. לשון הרמב"ם (איסור פט"ו ה"ד) ולא גזרו על שפחה לממזר מפני תקנת הולד ומשמע דהוה מתרץ בזה קושית הר"ן [ל ע"א בדפי הר"ף] איך ממזר נושא שפחה הלא הוא חייב כל המצות ותירץ משום תקנת הולד התירו. ולטעמו אזיל דס"ל דליכא איסור דאורייתא בשפחה כמ"ש בס' י"ז אלא מדרבנן אסור, הם אמרו והם אמרו משום תקנת הולד מותר. אבל לר"ת [המובן בר"ן שם] איכא איסור דאורייתא מ"ה צריך ליתן הטעם הא דמותר בשפחה משום דכתיב לא יהיה קדש [משמע שאין ממזר בכלל שכיון שיצירתו בעבירה - לשון הר"ת, ופי' האבנ"מ: שנולד מאיסור ערוה שאין קידושין תופסין בה] וזה קדש ועומד.

⁵ ועי' פ"ת: כל זה דוקא בממזר ודאי, אבל בספק ממזר יכול לטהר זרעו בזה האופן שאיש יהודי ישחרר שפחתו בעל מנת שתנשא לכשר, ואז זה הספק ממזר יכול לישא אותה שפחה. אם הוא כשר, גם זרעו כשר. ואם הוא ממזר, נמצא שהשפחה אינה משוחררת כו' ע"ש. ולי"א דספק ממזר מותר בשפחה. ועי' הערה.

⁶ ע"י שר"ע (אה"ע סי' כו ס"א ברמ"א): אם מייחד אליו אשה וטובלת אליו, יש אומרים שמתור והוא פלגש האמורה בתורה [ראב"ד אישות פ"א ה"ד]. ולי"א שאסור, ולוקין על זה משום לא תהיה קדשה (דברים כג, יח) [רמב"ם שם].

⁷ ועי' ב"ש: מ"ש לוקין בפלגש אין מוכרת, והמהר"ט מסביר את הרמב"ם כשהיא מזומנת לזנות או הוי קדשה אבל כשהיא פלגש ליכא איסור ואפילו לאסור, שם אסור משום דבושה לטבול ובה עליה בנדה אבל משום איסור פלגש י"ל דמותר, ואין להקשות איך ס"ד לומר דליכא איסור בפלגש הא ק"ל כלה בלא ברכה אסורה כנדה ופלגש היא בלא ברכה וקידושין וגם קשה איך מותרת למלך כבר תירץ בתשו' הרמב"ן סי' רפ"ד דוקא כשרוצה לישא אשה שתהיה קנויה לו לכל דבר ותהיה אסורה לכל אדם אז אמרה התור' שיקדש אותה ויכנס אותה לחופה ויבדק ז' ברכות אבל פלגש אין צריך ברכה וקידושין.

⁸ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ד ס"א): עבד שהוטבל לשם עבדות, אסור בישראלית. וישראל אסור בשפחה, בין אם היא שלו בין אם היא של אחר.

⁹ ועי' בהגר"א: עבד כו'. גיטין (מ ע"ב) ומי איכ' כו' ושאר מקומות. ולכל הפוסקים הוא מדאורייתא כמ"ש (דברים כג יח) לא תהיה קדשה כו' וכמ"ש בתרגום אונקלוס שם. אבל הרמב"ם כתב שגוי מדברי סופרים ופסוק הנ"ל קאי מפניו הבא על פנויה כמ"ש פ"א מה' אישות וכמ"ש (סי' כו ס"א בהג"ה) וע"ש פ"ב מהא"ב ה"א י"ב י"ג.

¹⁰ ע"י שר"ע סי' ד ס"ט הובא לעיל סח ע"ב הערה.

[העצה שהיה אומר לו]. איזה עצה היה נותן לו, ואמר לו, לך ותגנוב,⁵ ותמכר כעבד עברי [ותהא שפחה מותרת לך דמכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית כנ"ל &]. וכי היו עבדים עברים בזמן ר' שמלאי. והרי אמר מר, אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג [שאפשר לקרא בו עד שנת היובל יעבוד עמך]. אלא לא, לומדים מזה, רבי טרפון אמר [אפילו] לכתחילה, וכך לומדים מזה. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כר' טרפון.

רבי אליעזר אומר, הרי זה עבד ממזר. אמר ר' אלעזר, מהו טעמו של רבי אליעזר. שנאמר בפסוק [לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא] לו [בקהל ה'], הולך אחר פיסולו [פי' לא יבא לו - שהוא מושך דור אחריו]. ורבנן [איך לומדים "לו"]. אותו [מדבור] בישראל שנשא ממזרת,⁶ הייתי חושב לומר "למשפחותם לבית אבותם" נאמר, בא "לו", והוציא. ורבי אליעזר. נכון, אף על גב שכתוב "למשפחותם לבית אבותם" בא "לו", והוציא, גם כאן אף ע"ג שנאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", בא לו והוציא. ורבנן [לומדים] כל וולד במעי שפחה כנענית, דומה לולד במעי בהמה [ואין מתייחס אחריו אביו כלל].

הר"ן על פסוק

מתני'. עשרה יוחסים עלו מבבל [עם עזרא], כהנים, לויים, ישראלים, חללים [פי' כהנים חללים שנולד מפסולי כהונה], גרים, [עבדים] משוחררים, ממזרים, נתינים [גבעונים שמלו בימי יהושע, ודוד המלך גזר עליהם שאסורים בקהל ה'], שתוקים, ואסופים. כהנים, לויים וישראלים, מותרים לבא [פי' להתחתן] זה בזה.⁷ לויים, ישראלים, חללים, גרים ועבדים משוחררים, מותרים לבא זה בזה [אבל כהנים אסורים בחללים כאיסור תורה, וגירות ומשוחררת בחזקת זונה ואסורים לכהן]. גרים [ועבדים] משוחררים, ממזרים ונתינים, שתוקים ואסופים, כולם מותרים לבא זה בזה [שסובר קהל גרים לא איקרי קהל, ואין איסור ממזרים לגר, ושתוקי אבא זה הם ספק ממזרים, ומותרים בממזר]. ואלו הם שתוקים: כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו [וכשקורא פלוני אבא אמו משתקתן]. אסופים, כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו.⁸ אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי.

גמ'. עשרה יוחסים עלו מבבל. מה קרה שכתוב "עלו מבבל". שיכתוב "הלכו לארץ ישראל". למדנו מזה דבר דרך אגב, כמו שלמדנו "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך", מלמד, שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוה מכל הארצות. זה מוכן בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל [הרי הפסוק מדבר בארץ ישראל], היינו

⁵ ונכון קשה איך הוא יכול לתת לו עצה לגנוב יותר מאשר לנשא שפחה כנענית.

⁶ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ד ס"ח): ישראל שנשא ממזרת, או ממזר שנשא ישראלית, הולד ממזר לעולם.

⁷ ע"י לעיל הערה.

⁸ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ד ס"א): אסופי שנאסף מהשוק הוי ספק ממזר, כגון שאין הוכחה שלא הושלך לשם מיתה, אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה, בין שיש הוכחה בגופו, כגון שהוא מהול או שאיבריו מתוקנים ומיושרים כמו שעושים לנערים, או שהוא משוח בשמן, או ששמו לו כחול בעיניו, או תלו לו קמיע, בין שיש הוכחה במקום, כגון שנמשה במקום שריים מצויים שם או שתלוי במקום שאין חחיה מנגעת שם והויא סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך, או בצידי רשות הרבים, אין בו משום אסופי, כיון שחוששין עליו לשומרו, ולא הושלך שם אלא משום רעבון.

⁹ ועי' פ"ת: אבל אם יש הוכחה. ע' בתשו' י"ב סי' ז' שכתב דלכאורה קשה טובא מה בכך דכל הני לית בהו משום אסופי אכתי שתוקי הוא ומה לנו במה שאין בו משום אסופי דמה חומר יש באסופי יותר מבשתוקי וכו' ומסיק דההפך הוא דשתוקי שידענו את אמו וצריכין לדון גם על האם ולדידה הוי קבוע דלמא אזלא איהי לגבייהו ולכך האם והולד פסולים. אבל אסופי אנו דנין רק על הולד והולד מקרי פי' כמו בט' חנויות כו' דבשר הנמצא בשוק אמר' כל דפריש מר"פ ולכך ליכא באסופי שום חשש רק מדרבנן החמירו באסופי אפי' ברוב כשרים משום רגלים לדבר שהרי השליכתו למיתה ולא חסה עליו ולהכי היכא שיש הוכחה שלא השליכתו מחמת פסולו הוא כשר משום שיש רוב כשרים ומשום שתוקי אין לאסרו דכל דפריש מרובא פריש וכו' והעלה לדינא דגם בשתוקי אם לא נבדקה אמו כלל עד שמתה כגון שילדה במקום שאין ב"ד או שלא נזקקו הב"ד לזה לשלוח לשאול את פיה ממי נתעברה עד שמתה האם בלי בדיקה ושוב אין לנו שום עסק לדון על האם ממי נבעלה ואין אנו דנין רק על הולד והולד מקרי פירש ואין שום רגלים לדבר שפסול הוא שהרי גדלתו אמו ולא השליכתו א"כ אם רוב כשרים הולד כשר ע"ש בארוך. וע' בס' קהלת יעקב מהגאון מליסא בס' ו' ס"ח וכו', וע' בתשו' מהר"ט ס"ב ח"א' סי' י"ח דף מ"ה ריש ע"ב מבואר ג"כ שלא כדברי הנ"ב ע"שה גם בתשו' חמדת שלמה סי' א' כתב ע"ד הנ"ב ה"ל דעיקר דבריו נתוהים מאד כאשר האריך בזה בס' בית מאיר וברמב"ם מבואר כמעט להדיא דאפי' לא נבדקה האם עד שמתה הולד שתוקי וקאי על מ"ש לפני זה דמייירי בין ברוב כשרים בין ברוב פסולים וגם מתשו' בשמים ראש סי' ה' (הובא לעיל ס"ט סק"ג) נראה מדבריו דלא כדברי הנ"ב הנ"ל ע"ש עוד.

האומר פרק שלישי קידושין סט

אלא חי אמרת דיעבד מאי ניהו - פי' הקונטרס מתי' האי דקאמר

עין משפט גר מצוה

האומר לשפחה • מעוברת • הרי אם זה חורין • בגט שחרור זה וולך עבד • ולדה כמו • משומר כדיליך כסיפא שנאמר האשה וילייה תהיה לאדוניה בזמן שהאשה לאדוניה הולד שחלד לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולד לאדוניה • מאי הלמודא • היכא שמעין מהאי קרא דכריו קיימין : אמר רבא אדרבי יוסי ויוסי הגלילי • האי קרא אדרבי יוסי קאי ולדה כמוה משום שנא' כו' :

האומר *לשפחתו הרי את בת חורין וולך עבד הולך כמותה דברי ר' יוסי הגלילי והכ"א דבריו קיימים משום שנאמר °האשה וילדיה תהיה לאדוניה מאי תלמודא אמר רבא אדרבי יוסי הגלילי : מתני' ר' טרפון אומר *יכולין

ק"ג א מ"י פ"ו מהל' עבדים הלכה ה' טו"ט י"ד סימן רסו טע"ף ס"ג : ק"ד ב מ"י פ"ו מהל' אסורי ביאה הל' ג' סג"ג נאמן קין טו"ט ט"ז סימן ד טע"ף כ :

תורה אור

מפסול וערס שאלו יכו כניהם ממזרים : כג' עבד • ואין ממזר הוא ולדה כמוה : בן חורין • ומותר בישראלית : הרי זה עבד ממזר • בגמרא יליף לה טעמא : ג' נכחיה לה קאמר • ממזר נושא שפחה דקסבר דכי כתיב לא יהיה קדש בישראל כשר כתיב ולא בממזר : או דיעבד קאמר • ממזר שנקא שפחה הולך לכתחילה לא ישא רבא ישראל הוא וקרינא ביה לא יהיה קדש (דברים כג) דמתרגמינן לא יכב גברא וגו' דשפחה הרי היא ככהמה וביאותיה הפקר וקדישות : טיפסה אם הוכרים • שילכו למקום שאין מכירין ויאמר עבד אני ונשאת שפחה ואין מוחה בידו : ואם סנקבות לא טיפסה • אין דרך אשה לנלות בממזרה ולבקש תחבולות לנשאת בסתר מאחר שיש מוחין בידה אלמא ר' טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה כיון דאין מוחין בידה ממזרת נמי תכסיב לעבד : עבד כנעני אין לו חיים • אינו מתייחס אחר חביו דכתיב (בראשית כג) עם החמור עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב הילך חי ומיכסא לעבדה לא מוהי מוהי : אי סקדמך אטריהך לבני • אם הייתי מכירך קודם שגשאת אשה הייתי משיחך ענה למה בניך : שפיר • שהיה אומר לו ליקח שפחה : מאי ניסו • מתי' הוא אמר ליה איסורא

זיל גטוב ולעשות איסורא חלל גמרא פריך שפיר עו"ל דאי הוא מקשה ליה הכי הוה ליה לשנויי דלאמר ליה זיל ומכור עגמך וכו' אליעזר דלאמר (לעיל דף יד) : אמר זה ולאמר זה רבו מוסר לו שפחה כנענית :

הדרן עלך האומר

ממזרין ליטוהר כיצד ממזר שנשא שפחה (ה) הולך עבד שיחררו נמצא הבן בן חורין *רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר : ג' איבעיא להו רבי טרפון לכתחילה קאמר או דיעבד קאמר תא שמע אמרו לו לרבי טרפון מיהרת את הזכרים ולא מיהרת את הנקיבות ואי אמרת לכתחילה קאמר ממזרת נמי תינסיב לעבדא עבד אין לו חיים תא שמע דאישפויכניה דרבי שמלאי ממזר הוא ואמר ליה אי אקדמתך טהרתניהו לבנך אי אמרת בשלמא לכתחילה שפיר אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו דמנסיב ליה עצה ^א ואמר ליה זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי ובשני דר' שמלאי עבד עברי מי הוה והאמר מר *אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא לאו שמע מינה רבי טרפון לכתחילה קאמר ישמע מינה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון : רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר : אמר ר' אלעזר מאי מעמיה דרבי אליעזר דאמר קרא °לו הלך אחר פסולו ורבנן הווא בישראל שנשא ממזרת סלקא לאו אע"ג דכתב למשפחותם לבית אבותם אחא לו אפקיה הכא נמי אף ע"ג דכתיב °האשה וילדיה תהיה לאדוניה אחא לו אפקיה ורבנן כל ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי :

ק"ד ב מ"י פ"ו מהל' אסורי ביאה הל' ג' ד תנא נאמן קין טו"ט ט"ז סימן ד טע"ף כ : ק"ו ה מ"י פ"ו מהל' טו"ט ט"ז סימן טע"ף ט"ז : א ו מ"י פ"ט מהל' אסורי ביאה הל' טו טו"ט ט"ז סימן ט טע"ף ט"ז : ב ו מ"י פ"ט מהל' טו טו"ט ט"ז סימן ט טע"ף ט"ז : ג ה מ"י פ"ט מהל' טו טו"ט ט"ז סימן ט טע"ף ט"ז : ד ה מ"י פ"ט מהל' טו טו"ט ט"ז סימן ט טע"ף ט"ז :

תורה אור

תורה אור

תורה אור

תורה אור

תורה אור

הדרן עלך האומר

*עשרה יוחסים עלו מבבל כהני לויי ישראל חללי גירי וחרורי ממזרי נתיני שתוקי ואסופי כהני לויי וישראל מותרין לבא זה בזה לויי ישראל חללי גירי וחרורי מותרין לבא זה בזה ואלו הם שתוקי *ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי כולם מותרין לבא זה בזה ואלו הם שתוקי *כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו *אסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו אבא שאלו היה קורא לשתוקי כדוקי : ג' עשרה יוחסים עלו מבבל : מאי אורייתא דתני עלו מבבל נתיני חלבו לארץ ישראל מילתא אגב אורחיה קמ"ל *כדתניא °וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות בשלמא בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל היינו דכתיב דברי

תוס' ר"י הוקן אין לו חיים. לעולם לכתחלה מותר ואפ"ה פטורת אין לה תקנה שאם תנשא לעבד אין הבן מתייחס אחריו אלא אחריה ונמצא שהוא כפופ • אם קדמתוך אין הכרחיך קודם שנשאת אשה יהיית משיחך עצה שבנתה והיו כשרים : לכתחלה ממזר בשפחה מותר היינו שהיה משאוי לישא שפחה וישהרה הנשים : אי"א טעמא דרבי טרפון דיעבד אבל לכתחלה אביר ודאי רבי שמלאי לא משאוי עצה : וישנובט ועבד עברי שפחתו ב"ד מותר בשפחה ולא מוכר עצמו ולהכי נכחי זיל גנוב וה"ל דכסי לאקשווי מי שרי ליתוסבוי עצה למנבב אלא דתיה מותרין ליה דמ"ל כר' אליעזר דאמר אפי' מוכר עצמו רבו מוסר לו שפחה כנענית : והאמר מר בספכת ערכין אין דין עבד עברי נוהג [אלא בזמן שהיובל נוהג] דקרינן ביה עד שנת היובל יעבוד עמך. הלכה כר' טרפון דמבזבז ונשא שפחה אפילו לכתחלה דאפי' אישרא דרבנן ליבא שלא נווה על השפחה לממזר מפני תקנת בניו :

תורה אור

תורה אור

תורה אור

תורה אור

תורה אור

תורה אור

תורה אור

תורה אור

הדרן עלך האומר

עשרה יוחסין עלו מבבל • כשעלו בני הגולה ובגמרא מפרש לה דאשמועינן שמשפחות שבבבל מיוחסות הן שהפריש עזרה כל הפסולין משם והולכין עמו : מללין • כהנים חללין שגולדו מפסולי כהונה : ומורוי • משוחררי • נתיני • גבועים שמלו בימי יואשע ואמרינן ביבמות (דף עה) : דוד גור ועוריה • שתוקי ואסופי • מפרש להו ואולי חזוהי שתוקי כו' : לויי וישראל חללי גירי וחרורי ומתרים לבא זה בזה • אבל כהנים בחללי גירי ועוריה לא שחללה בלאו גיורת ומשומרות בחוקת זונה : גירי ומתרי ומתרי כו' : מותרים לבא זה בזה • ודוקסר קהל גרים לא איקרי קהל ולא חזוהו ממזרים לבא בקהל גרים אבל לויי ישראלים כממזרי לא ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרים להסתערב בממזרים כדלאמר בגמרא (לעיל דף עג.) : בקהל דתי' הוא דלא יבא בקהל ספק יבא : ואינו מכיר אם אביו • וכשקורא פלוני אבא אמו משתקפו : דדוקי • בגמרא מפרש ליה : ג' מילתא אגב אורחיה קא משמע לן • על פי דרכו שהיה הולך ומדבר דכריו ליוחסין השמיעו ולמדנו דבר חדש בלישנא דקנען ולמדנו עוד ממנו דאי"ג גבוה מבבל • בשלמא בית המקדש גבוה • השמעת מינה דהא באתך ישראל משתעי קרא :

עשרה יוחסין עלו מבבל • כשעלו בני הגולה ובגמרא מפרש לה דאשמועינן שמשפחות שבבבל מיוחסות הן שהפריש עזרה כל הפסולין משם והולכין עמו : מללין • כהנים חללין שגולדו מפסולי כהונה : ומורוי • משוחררי • נתיני • גבועים שמלו בימי יואשע ואמרינן ביבמות (דף עה) : דוד גור ועוריה • שתוקי ואסופי • מפרש להו ואולי חזוהי שתוקי כו' : לויי וישראל חללי גירי וחרורי ומתרים לבא זה בזה • אבל כהנים בחללי גירי ועוריה לא שחללה בלאו גיורת ומשומרות בחוקת זונה : גירי ומתרי ומתרי כו' : מותרים לבא זה בזה • ודוקסר קהל גרים לא איקרי קהל ולא חזוהו ממזרים לבא בקהל גרים אבל לויי ישראלים כממזרי לא ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרים להסתערב בממזרים כדלאמר בגמרא (לעיל דף עג.) : בקהל דתי' הוא דלא יבא בקהל ספק יבא : ואינו מכיר אם אביו • וכשקורא פלוני אבא אמו משתקפו : דדוקי • בגמרא מפרש ליה : ג' מילתא אגב אורחיה קא משמע לן • על פי דרכו שהיה הולך ומדבר דכריו ליוחסין השמיעו ולמדנו דבר חדש בלישנא דקנען ולמדנו עוד ממנו דאי"ג גבוה מבבל • בשלמא בית המקדש גבוה • השמעת מינה דהא באתך ישראל משתעי קרא :

תורה אור

תורה אור

תורה אור

תורה אור

הגהות הב"ח (ה) במשנה שנשא שפחה כגב עבד : (ג) רש"י ד"ה אלא וכו' עמך הכ"ד והל"כ מ"ה לו. לא יבא לו :

משוחררים : נתיני, גבועים שמלו בימי יהושע ואמרי' ביבמות דרוד נור עליהם : לבא, כהני לויי וישראל מותרים לשאת זה את זה : אבל חללה היא בלאו לכהן וגיורת ומשוחררת ספק ונתת גינתו : גרי, קסבר לא אקרי קהל : גרולה

הגהות בהר"ב רנשבורג א [א] ואלו זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי • מה שמקשה העולם ממקרא מלא דלם גטפו יבא גטפו יבא והכא ע"כ לא היה גטפו דלם כן מאי קאמר רבי שמלוי' אי אקרימך אלא ר"ל ממתי שנשא וכפרי' קושא זו כדכונה על סכר דברי דוד לע"ז פרשת משפטים ובכרית מהו דנשא דלאמר הפסוק גטפו יבא היינו שאין האינו יבול לנפול אבל כל הוא רואה מותר בשפחה וממ"ס גס המ"ל פ"ג מהל' עבדים הל' ג' ד' כגס הריע"ל יעו"ש ודוק :

שנאמר "דברי ריבות בשערין וקמת ועלית" שכל צדדיה סתם וכתב ועלית, אלא ארץ ישראל גבוה מכל ארצות מאיפה יודעים את זה. שנאמר "לכן הנה ימים באים נאם ה' לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדחתים שם" [ארץ צפון - דהיינו בבל ומכל הארצות אשר הדחתים שם וכתבי אשר העלה].⁹

מה קרה שכתוב "עלו מבבל". שיכתוב "עלו לארץ ישראל". זה ראייה לרבי אלעזר, שאמר ר' אלעזר, לא עלה עזרא מבבל, עד שעשאה כסולת נקיה ועלה [לפי שראה אותם שנתערבו בהן וראה שהיו חכמי הדור עולין עמו ואין עוד בבבל שיתעסק לבדוק בהן לייחסן עמו והפריש פסוליהן והוליקן עמו והדור שראו הפרשתם הכירו בהם ולא חשש שיתערבו בהן אלו הפסולין העולים ולדורות הבאים]. למדנו, אביי אמר, למדנו: עלו מאיליהם, ורבה אמר, למדנו: העלום [בעל כרחם]. וחולקים בדברי רבי אלעזר, שאמר רבי אלעזר, לא עלה עזרא מבבל, עד שעשאה כסולת נקיה ועלה. אביי לא מסכים עם דברי רבי אלעזר, רבה מסכים עם דברי רבי אלעזר.

אם תרצה לומר, כולם מסכימים עם דברי רבי אלעזר, וכאן חולקים בזה, שאחד טוב, [עזרא] הפריש [הפסולים, ומתוך שהופרשו] הכירו [בהם אנשי מקומם וידעו] שלא יתערבו [עוד בהם]. ואחד סובר, בעל כרחם העלום. זה מובן לפי מי שאמר "עלו" [שעלו מאיליהם ולא הכירו בהם העולים עמהם כל כך], היינו שאמר רב יהודה אמר שמואל, כל ארצות עיסה¹⁰ [פי' ספק יחוס (כמו עיסה שמעריבים בה שאור מים וקמח מלח וסובין), ופסולת ביחס] לארץ ישראל [לפי שבני ארץ ישראל עסוקים לבדוק ביוחסים], וארץ ישראל עיסה [פי' ספק יחוס ביחס] לבבל [שנעשית בבל כסולת נקיה ובני ארץ ישראל לא הכירו כל כך ויש שנדבקו עמהם, ועזרא הפריש בני בבל ויצא משם¹¹]. אלא לפי מי שאמר "העלום" [הואיל ובעל כרחם העלום עם אלו יצא קול פסול עליהם והכל] ידעו [בפסולין ונזהרו בהם כל העולים]. אע"פ שאותו דור ידעו, לדורות אחרות לא ידעו. זה מובן לפי מי שאמר "עלו", היינו שנאמר "ואקבצם אל הנהר הבא על אחוה ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם" [פי' לא ידע עזרא מי עלה עמו ומי לא עלה עמו וסבור שהיו שם לויים כשרים ולא מצא ראויים לעבודה אלא מאותן שקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו איך נשיר את שיר ה' וגו']. אלא לפי מי שאמר "העלום", הרי נזהרו [אם כן צ"ל שעזרא יודע היה מי עלה ומי לא עלה]. אע"פ שנהרו בפסולים לא נזהרו בכשרים.

כהני לויי וישראל. מאיפה אנו לומדים שעלו [מבבל]. שנאמר "וישבו הכהנים והלויים ומן העם והמשוררים והשוערים והנתינים בעריהם וכל ישראל בעריהם".

חללי גירי וחורורי. מאיפה יודעים חללים. שלמדנו בבבלי, ר' יוסי אומר, גדולה חזקה [פי' ויש לסמוך עליה], שנאמר "ומבני הכהנים בני חביה בני הקרן בני ברזילי אשר לקח מבנות ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שם, אלה בקשו כתבם המתייחסים [פי' כתב יחוסם] ולא נמצאו ויגואלו מן הכהונה, ויאמר התרשתא [פי' נחמיה¹²] להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותומים [פי' כמו עד שיבא משיח שאורים ותומים לא היו בבית שני]". ואמר להם, הרי אתם בחזקתכם [של כהנים], במה הייתם אוכלים בגולה. בקדשי הגבול [פי' תרומה, שנאכלת בכל מקום, מותר אבל קדשי מזבח אסורה], אף כאן גם בקדשי הגבול [אם כן מזה שכתוב "ויגואלו" רואים שנתחללו מן הכהונה והיינו חללים?].

⁹ עי' מהר"ל (חדושי אגדות): ארץ ישראל גבוה מכל הארצות וב"ה גבוה מכל א"י. וזה כי א"י קדושה מכל הארצות, וב"ה קדוש מכל א"י, ודבר שהוא קדוש עליון הוא והחמרי הוא שפל, לכן אף אם תאמר כי כל הארץ הוא ככדור והכדור הוא שווה בכל צד, מתיחס אל א"י הגובה דהיינו שיש להניח ראש הכדור א"י עד שתהיה א"י בגובה, אע"ג שכל כדור יכול להניח הראש בכל מקום מן הכדור, מ"מ יש להניח ראש הכדור א"י מפני מדרגת קדושתה שהוא מתעלה על שאר הארץ. ומפני זה יאמר כאשר הולך אל ארץ ישראל שהוא עולה, ויותר נקרא עליה כאשר הולך לב"ה, שכל דברים אשר אין להם קדושה נקרא שפלים והקדושים נקרא גבוהים, ולפיכך ראוי שיניח ראש הכדור מן הארץ א"י למעלת הארץ וקדושתה (יש), כאשר יניח ראש הכדור ארץ [ישראל], א"כ א"י הוא בגובה ודבר זה בהנחה בלבד וזה מבואר.

¹⁰ עי' לקמן הערה 17.

¹¹ עי' לקמן עא ע"א ברש"י שבבלי צריך לבדוק ביחוס בן ארץ ישראל, אבל בן ארץ ישראל לא צריך לבדוק יחוסם של בני בבל.

¹² על שם שהיה משקה למלך והיה צריך לשתות קודם שלא יחשדוהו שמה הטיל סם המות במשקה המלך, ומאחר והתירו לו לשתות יין של עכו"ם נקרא התרשתא.

ולפי מי שאמר, מעלים מתרומה ליוחסין [פי' כל הרואה כהן שאוכל בתרומה אין צריך לבדוק אחריו ביוחסין וכהן יכול לישא את ביתו]¹³, אלה שאוכלים בתרומה יבא להעלותם [ליחוס של כהן ודאין]. שם שונה, שחזקתם נחלשה [שהרי שאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם לא¹⁴]. ואלא [פי' אם אין גזריה] מהו גדולה חזקה [דמשמע שיש צד איסור עכשיו יותר מלפני כן, ולכן היה לו לומר "מנין לחזקה"]. בתחילה אכלו בתרומה דרבנן [של חו"ל], ולבסוף אכלו בתרומה דאורייתא [של ארץ ישראל]. ואם תרצה לומר, לעולם עכשיו גם דרבנן אכלו [של פירות וירקות], בדאורייתא לא אכלו [מיני דגן, ענבים וזיתים]. וכאשר מעלים מתרומה ליוחסים [היינו דווקא כהן שאוכל תרומה] מן התורה, [אבל כהן שאוכל תרומה] מדרבנן לא מעלים.

אם כן, מהו גדולה חזקה. שבתחילה אין לגזור משום תרומה דאורייתא¹⁵ [שלא היה אצלם], לבסוף אף ע"ג שיש לגזור משום תרומה דאורייתא, דרבנן אכלו, בדאורייתא לא אכלו. אבל הרי נאמר "ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים", בקדש הקדשים הוא שלא יאכל, הא כל דבר [אחר] אכלו [פי' אפילו תרומה דאורייתא או קדשים קלים]. כך נאמר, אסור [לכם לאכל] כל דבר שנקרא קדש, וכל דבר שנקרא קדשים. כל דבר שנקרא קדש, שנאמר "וכל זר לא יאכל קדש" [פי' תרומה, שכל אותו הענין מדבר בתרומה], וכל דבר שנקרא קדשים [פי' חזה ושוק של שלמים שנקראו קדשים], שנאמר בפסוק, "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל", ואמר מר, במורם מן הקדשים [פי' חזה ושוק]

¹³ רש"י. ועי' רמב"ם (איסורי ביאה פ"כ ה"ד): מי שהעידו עליו [שני] עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה של תורה הרי זה מיוחס, ואין מעלין ליוחסין לא מנשיאת כפים ולא מקריאה בתורה ראשון ולא מחילוק תרומה בבית הגרנות ולא על פי עד אחד.

¹⁴ רש"י. ו"א שבקשו כתב יחוסם ולא מצאו (תוס').

¹⁵ גירסת רש"י "הארץ".

לא תאכל [ואפילו אין לה זרע, ושבה אל בית אביה, חזרת לתרומה ואינה חזרת לחזה ושוק].

גירי וחרורי. מאיפה יודעים את זה. אמר רב חסדא, שנאמר בפסוק "וכל הנבדל מטומאת גויי הארץ אליהם".

ממזרי. מאיפה יודעים את זה. שנאמר "וישמע סנבלט החרוני וטוביה העבד העמוני", ונאמר "כי רבים ביהודה בעלי שבועה לו כי חתן הוא לשכניה בן ארח ויהחנן בנו לקח את בת משלם בן ברכיה" [ושכניה היה ישראל, וחתנו היה טוביה העבד, ויהחנן בנו של טוביה לקח את בת משלם, פי' ישראלית לאשה]. והוא סובר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר [אם כן, רואים בפסוק שעלו בן של עבד שנשא ישראלית, והוא ממזר, מבבל]. זה מובן למ"ד הולד ממזר, אלא לפי מי שאמר הולד כשר¹⁶, מה אפשר לומר. ועוד, מאיפה יודעים שהיו להם בנים, אולי לא היו להם בנים. ועוד, [אפי' היו להם ממזרים], מאיפה יודעים [שאותם נשים ובניהם] היו בבל ועלו [לארץ ישראל], דילמא היו שם [בארץ ישראל נותרו בימי גדליה אותם, שכניה ומשלם ושם נשאו טוביה ובנו את בנותיהם].

אלא מכאן, "ואלה העולים מתל מלח תל חרשא כרוב אדון ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישאל הם". "תל מלח", אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום [שהיו מגלי עריות, והוה מעשה ממזרים לגבי ישראל], שנהפכה לתל מלח. "תל חרשא" [מלשון מחרישה], זה שקורא אבא, ואמו משתיקתו. "ולא יכלו להגיד בית אבותם" [פי' אביו וזרעם [פי' אמו] אם מישאל הם", זה הוא אסופי שנאסף מן השוק [ששתוקי מכיר את אמו ולא אביו, וכאן לא ידעו אם הם ישראל בכלל]. "כרוב אדון ואמר", אמר רבי אבהו, "אמר אדון" [מחליף מילי הפסוק ודורשו], אני אמרתי יהיו ישראל לפני חשובים ככרוב [קדושים ככרובי הקדש כחיות הקדש דכתיב ביה (יחזקאל י) פני הכרוב], והם שמו עצמם כנמר [כחיה זו שאינה מקפדת בזוג חבירתה]. יש שאמרו, אמר רבי אבהו, אמר אדון [פי' אמר ה' ית'], אף על פי ששמו עצמם כנמר, הן חשובים לפני ככרוב.

אמר רבה בר בר חנה, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, מעלה עליו הכתוב כאלו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח [מאחר ולא יכול להגיד יחוסם קרואים להם תל מלח, ו"חרשא" הוא לשון חורש], שנאמר "ואלה העולים מתל מלח תל חרשא".

אמר רבה בר רב אדא אמר רב, כל הנושא אשה [הפסולה לן] בשביל כסף¹⁶, יהיו לו בנים שאינם הוגנים, שנאמר "בה' בגדו כי בנים זרים ילדו". ושמא תאמר, [לפחות] הכסף ישאר [לן]. מלמד הנאמר, "עתה יאכלם חדש את חלקיהם". ושמא תאמר, חלקו [פי' כמו נכסי צאן ברזל יכלו] ולא חלקה [פי' כגון נכסי מלוג, שהרי היא לא עשתה שום איסור, שחזרה לינשא למיחוס]. מלמד הנאמר, "חלקיהם". ושמא תאמר, [שהכסף יכלה] לאחר הרבה זמן. מלמד הנאמר, "חדש". מהו המשמעות. אמר רב נחמן בר יצחק, חודש נכנס וחודש יוצא וממנום אבד.

ואמר רבה בר רב אדא, ואמרי לה אמר רבי סלא אמר רב המנונא, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו [פי' שפסולה לן], אליהו כופתו [פי' קושרו כמו הנלקים בבית דין] והקב"ה מלקוה ברצועה. ולמדנו, על כולם [פי' כהנים לויים וישראלים] אליהו כותב, אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו, והקב"ה חותם. אליהו כופתו והקב"ה רוצעו.

וכל הפוסל [פי' מגדף תמיד את המשפחות], פסול¹⁷, ואינו מדבר בשבח לעולם [אין דרכו של פסול לדבר בשבח הבריות לעולם]. ואמר

¹⁶ עי' שו"ע (אה"ע ס' ב ס"א): לא ישא אדם אשה שיש בה שום פיסול. הגה: כל הנושא אשה פסולה משום ממון, הויין לו בנים שאינם מהוגנים. אבל בלאו הכי, שאינה פסולה עליו אלא שנושאה משום ממון, מותר (תשובת ריב"ש סימן ט"ו). מי שרוצה לישא אשה פסולה, בני משפחתו יכולין למחות בו (הר"ן פרק המוכר). ואם אינו רוצה להשיג בהם, יעשו איזה דבר לסימן שלא יתערב זרעו בזרעו. ומי שפסקו לו ממון הרבה לשדוכין וזדו בו, לא יעגן כלתו משום זה ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה, כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר, וכל העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון, אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליחו.

עי' ח"מ: וכל העושה כן מקרי נושא כו'. אף על גב דלפני זה כתב כל שאינה פסולה עליו מותר לישא משום ממון היינו אם נותנין לו ממון (ברצון טוב) אבל לעגן כלתו בשביל זה או לעגן עצמו ולהמתין מלישא אשה עד שימצא אשה שתתן לו ממון אסור וליהם כהם בארחות חיים ורבים נכשלים בעמיה כשאינם נושאים אשה במהרה ועליהם נאמר כל הנושא אשה לשם ממון וכו' כלו' שהעיקוב מלישא אשה בשביל חמדת ממון גורם לו להוליד בנים זרים.

¹⁷ עי' שו"ע (אה"ע ס' ב ס"ב): כל המשפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהם לכתחלה, ואעפ"כ אם ראינו ב' משפחות שמתגרות זו בזו תמיד (או שני בני אדם שמתגרים זה בזה), או ראינו משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד,

שמואל, [והפסול הזה] פוסל [בדווקא] במומו [שלו עצמו]. אותו האיש מנהרדעא שנכנס לבית השחיטה [פי' איטליז] בפומבדיתא, אמר לו, תביא לי בשר. אמרו לו. המתן עד שאני שוקל לשלוחו של רב יהודה בן יחזקאל [העומד כאן ליטול], ואז אביא לך. אמר, מיהו יהודה בן שויסקאל [שם גנאי, ופי' גרגרן האוכל צלי המכונה שויסק בארמית] שקודם לי, שיקח לפני. הלכו ואמרו לרב יהודה. [והרב] שם אותו בנידוי [מנדים על כבוד הרב].

אמרו [לרב יהודה, אותו איש הוא] רגיל לקרא לאנשים עבדים, [ורב יהודה] הכריז עליו שהוא עבד. הלך [הרשע] ההוא והזמין [את רב יהודה] לדין לפני רב נחמן, הביאו שטר הזמנה [לדין]. רב יהודה הלך לפני רב הונא, ושאל אותו, שאני אלך [לפני רב נחמן לדין] או לא אלך. אמר לו, ללכת, אין שאלה ללכת¹⁸, משום שאתה אדם גדול [יותר מרב נחמן, שאתה ראש בפומבדיתא ורב נחמן ראש בנהרדעא], אלא משום כבוד בית הנשיא, תקום ותלך [שרב נחמן חתן של הנשיא].

[רב יהודה] הגיע [לרב נחמן], ומצאו שעשה מעקה. אמר לו, אתה לא סובר לזה שאמר רב הונא בר אידי אמר שמואל, כיון שנתמנה אדם פרנס [מנהיג] על הצבור, אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה² [שגנאי הוא ושפלות לדור שכפופים לזה שאין לו מי ישעשה מלאכתו]. אמר לו, וכי מעקה [לשון] מכוער שכתוב בתורה [שאתה אומר גונדריטא], או מחיצה [כמון] שאמרו רבנן [רב יהודה ניסה לתופסו בדבריו, לקנטרו להודיעו שלא היה לו להנשא עליו להזמינו לפניו]. א"ל, תשב הרב על קרפיטא [פי' הספסל בלשון לעז]. א"ל, וכי שנואי [לשון] ספסל שאמרו רבנן, או [לשון] איצטבא שאנשים אומרים. א"ל, שתאכל הרב אתרונגא [פי' אתרוג]. אמר לו, כך אמר שמואל, כל האומר אתרונגא, [הוא אומר כך בגלל] ששליש רוחו גסה [ולכן משנה דיבורו], או [תגיד] אתרוג כמו שקראו רבנן, או אתרוגא [כמון] שאנשים אומרים. אמר לו, שתשתה הרב אנבגא [פי' כוס רביעית של אספרגוס]. אמר לו, וכי שנואי [לשון] איספרגוס שקראוהו רבנן, או אנפק שאנשים אומרים.

אמר לו, שתבא דונג [שם ביתו של רב נחמן] שתשקה לנו. אמר לו, כך אמר שמואל, אין משתמשים באשה³. [רב נחמן ענה, אבל] היא קטנה בפירוש אמר שמואל, אין משתמשים באשה כלל, בין גדולה בין קטנה [שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים].

שתשלח הרב [דרישת] שלום לילתא [אשתו של רב נחמן]. א"ל, כך אמר שמואל, קול באשה ערוה⁴ [שנאמר השמיעני את קולך ואם אשאל בשלומה תשיבני. אמר לו רב נחמן] אפשר [לשלוח שאילת שלום] ע"י שליח. א"ל, כך אמר שמואל,

או ראינו איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר, חוששין להם וראוי להתרחק מהם, שאלו סימני פסלות הם. וכן כל הפוסל אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים, חוששין לו שמה ממזר הוא. ואם אומר להם שהם עבדים, חוששים לו שמה עבד הוא, שכל הפוסל במומו פוסל. וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד, חוששים לו ביותר שמה גבעוני הוא.

עי' ב"ש: ועז פנים. כתב הב"י כהן ליכא חשש זה אפי' אם הוא ע"פ ובדרישה כתב כיון שהוא ע"פ ומרבה מריבה חיישינן אפילו כהן. [בפסות עז פנים הוא מי שלא מתבייש מעבירות שלו, אמנם מדף ע"ב משמע שזה בעל מחלוקת]. עיי"ש: וכן מי שיש לו ע"פ ואכזריות וכו'. ובש"ס איתא ג' סימנים יש בישראל ביישנים רחמנים וג"ח כל שיש לו ג' סימנים וכו' וכל שאין לו ג' סימנים אין ראוי לדבק בו צ"ל שאין לו ג' סימנים כלל אבל אם יש א' מסימנים אלו ראוי לדבק בו וגבעונים היה ניכר בהם שאין להם שום סי'.

¹⁸ עי' שו"ע (ח"מ ס' ז ס"ו): מי שתובעין אותו לדון לפני דין שקטן ממנו, אין הדיין יכול לכופו לילך לפניו, אלא מכנפי מאן דאיכא התם מחכימי ומעיינים ביניהו.

מי שתובעין אותו לדון כו' - לא במספר שנים תליא מילתא אלא קטן ממנו בחכמה קאמר, ואף שהוא גדול בשנים אין יכול לכופו, וה"ה אם הם ב"ד של שלשה והנתבע גדול מכל אחד מהם (פ"ת).

לכופו לילך לפניו - אם הנתבע רוצה לילך לדון לפני דיינים שקטנים ממנו, יכול ללכת, ואין זה זלזול אלא חסרון כבוד, וחכם שמחל על כבודו כו'. ומהאי טעמא שרי ליה להזמינו, ואין זה כמזלזל בתורתו, דאי בעי מצי אתי ואי לא בעי הרשות בידו כו' (פ"ת).

ומעיינין ביניהו - פירוש, דנין ביניהו. והכי קאמר, כשדייני העיר הם שפלים בעיני החכם לדון לפניו, מכנפי חכמי העיר הגדולים שבהן ובפניהן הוא דן, וכל זה הוא זיקא אם יש לו חסרון בב"ה, אבל אם אין לו חסרון בב"ד אלא שזילא להת"ח מילתא לירד לדין עם עם הארץ, בזה יתבאר לקמן סימן קכ"ד דשולחין הדיינים סופריהו להת"ח וכותבין טענותיו והן פוסקין עליהן (סמ"ע), ו"א דפי' "מעיינין" אם מן הראוי הוא שילך או לא (ש"ך), כיון דיש כאן אוסף כל החכמים לית ליה זילותא (פ"ת).

אין שואלין בשלום אשה [שמא מתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה ע"י שלום ויבואו לידי חיבה. שאל רב נחמן, וכי אסורה גם] על ידי בעלה [ואני מסכים להיות השליח]. אמר לו, כך אמר שמואל, אין שואלין בשלום אשה כלל [שמרגיל לבה ודעתה אצלן].¹⁹

אשתו [של רב נחמן] שלחה לו, תפטור אותי במהרה [פי] תמהר לעשות בקשת האישי או דינו כדי להפטר ממנו, שלא יעשה אותך כשאר עמי הארץ. א"ל, מהו דרכו שלך כאן [פי] למה באתה לכאן. אמר לו, את שלחת אחרי שטר הזמנה [לדין]. אמר לו, עכשיו אני יודע [לדבר] שיחתו של אדוני, וכי אני אשלח לך שטר הזמנה. [רב יהודה] הוציא שטר הזמנה מחיקו והראה לו. אמר לו, הנה האדם והנה השטר. אמר לו, הואיל ובאתה, לכאן נדבר²⁰ על ריבו של אותו האיש, כדי שלא יאמרו שרבנים מחנפים א' לשנים.

אמר לו, למה שמת אותו אדם בנידוי. הוא ציער [ביזה] שליח של רב²¹. ושתכה אותו, שרב היה מכה מי שמצער שליח של רבנים. עשיתי לו משהו יותר טוב [פי] יותר חמור לקנסו. למה הכרזת עליו שהוא עבד. אמר לו, שהוא רגיל לקרא לאנשים עבדים, ולמדנו, כל הפוסל, פסול, ואינו מדבר בשבח לעולם, ואמר שמואל, במומו פוסל²². אפשר שמואל אמר, לחוש לזה, [אבל] מי אמר [שמותר] להכריז עליו.

בינתיים, א"ל אותו אדם שתבע את רב יהודה, אתה קראת לי עבד, ואני מגיע מבית חשמונאי המלך. אמר לו, כך אמר שמואל, כל שאמר שבא מבית חשמונאי, הוא עבד [שכל זרעו הרגם הורדוס ועבד היה ומלך תחתיהן וקרא בניו על שם בית חשמונאי ומסתמא לאו בנות ישראל נסיב דנזהרים הם להשיא בנותם לעבדים והווי להו כולם עבדים]. א"ל, אתה לא סובר כזה שאמר רב אבא אמר רב הונא אמר רב, כל ת"ח שמורה הלכה ובא, אם קודם המעשה אמרה [את ההלכה לתלמידיו בשם רבו, נאמן

¹⁹ ע"י ש"ע (אה"ע סי' כ"ט): אין שואלים בשלום אשה כלל, אפילו ע"י שליח, ואפי' ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים. אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה.

ע"י ח"מ: אין שואלים בשלום אשה כלל. כלומר אפילו שלא לשלוח לה שלום רק לשאול על שלומה גם זה אסור רק לבעלה מותר לשאול מה שלום הגברת והטעם פשוט כי באולי האחר יגיד לה שפלוגי שאל על שלומך ויבאו לידי חיבה אבל לשלוח אפילו ע"י בעלה אסור.

ע"י פ"ת שצ"י לריטב"א: הכל לפי דעת ויראת שמים וכן הלכתא דהכל כפי מה שאדם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה טינא בלבו כלל מותר לו להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאל בשלום אשת איש וכו' אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול.

ע"י ט"ז: נהגו היתר באגרת שלומים שלנו שפורשים בו האשה ואף על פי כן נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה, היינו שבתחילת האגרת כותבין ולאשתך וכו' אבל לבסוף האגרת שרגילין לכתוב ותאמר שלום לפלוני אסור לכתוב ותאמר שלום לזוגתך דהיינו שולח לה ע"י בעלה שאלת שלום דאסור. ונראה לי דכל זה הוא מצד שמראה אהבה בדרישת שלום אבל אם יש צורך כגון שלא היתה בקו הבריאה או כיוצא בזה מותר לכתוב תודיעני משלום אשתך.

²⁰ לשון רש"י דבר זכותו.

²¹ ע"י ש"ע (ח"מ ח ס"ה): אף בשליח ב"ד אסור לנהוג קלות ראש, והמצער, יש רשות לבית דין להכותו מכת מדרות. והשליח נאמן כשנים להעיד שביזהו, כדי לנדונו. הגה: והשליח ב"ד יכול להגיד לב"ד, ואין בזה משום לשון הרע. וכן יוכל בעצמו לעשות דין במסרב בו, להכותו, וכן אם הזיקו (בממונו) פטור. וע"ל ריש סימן י"א.

פי': והמצער יש רשות כו' - פירוש, כשיש עדים שמצערו מכין אותו מכת מדרות, אבל בלא עדים אין השליח נאמן להכותו על פיו אלא לנדונו על פיו, ולפי זה צריכין למחוק הוא"ו של "ולהעיד", וצ"ל "להעיד", ואף על פי שהנידוי הוא חמור בעיני רוב העם וגם לדינא דגמרא מהכאה, מ"מ לענין נאמנות לא הימנעוהו לשלוח יד בגופו בלא עדים, דדוקא לענין נידוי שהוא ביד ב"ד ואין שולחין יד בגופו הימנעוהו, והא דכתב אצל הכאה המצער, ואצל נידוי המבזהו, משום דשתי מימראות המה בשתי מסכתות, נקט לשון דהמימראות בשניהם (סמ"ע).

ואין בזה משום לשון הרע - וכ"כ המחבר (לקמן יא ס"א) (סמ"ע). להכותו - וכן אם הזיקו בממונו פטור, כצ"ל. ואפילו יכול להצילו דבר אחר (סמ"ע), וי"א דדוקא היכא דאין יכול להציל ע"י דבר אחר, אבל ביכול להציל חייב בהזיקו, ודבר שנעשה בפני דיינים אלו, אינו יכול לומר לדון לפני ב"ד אחר (פ"ת).

וכן שם (י"ד סי' שלד סמ"ג): על כ"ד דברים מנדין את האדם, ואלו הן: (א) המבזה את החכם, אפילו לאחר מותו. (ב) המבזה שליח ב"ד. (ג) הקורא לחבירו עבד וכו'.

ע"י ש"ך: המבזה את החכם. והוא שראוי להורות ויגע בתורה. יש לשים לב שהוא ביזה את רב יהודה, ורב יהודה רק הזכיר השליח. ועוד האדם הזה הצליח לכלול במעשיו ג' ראשונות שבחוב נידוי.

²² ע"י לעי להערה 17.

לאומרה בשעת מעשה, ואם לא אינו נאמן להעיד בשם רבו, שמא מחמת מעשה הבא לידו אמר כך], שומעים לו, ואם לאו, אין שומעים לו²³. אמר לו, הא יש רב מתנה שסבור כמותי.

רב מתנה לא ראה [ביקר ב]נהרדעא שלש עשרה שנים, אותו יום הגיע, אמר לו, האם אתה זוכר מה שאמר שמואל, כאשר עמד רגל א' על שפת הנהר, וא' על הגשר [עוד אפשר על הספינה לעבור את הנהר]. א"ל, כך אמר שמואל, כל שאמר שבא מבית חשמונאי המלך, הוא עבד, שלא נשאר מהם אלא אותו ילדה, שעלתה לגג והרימה קולה ואמרה, כל שאמר מבית חשמונאי אני, הוא עבד, נפלה מהגג ומיתה. הכריזו עליו שהוא עבד. אותו יום, קרעו כמה כתובות בנהרדעא [נשים מאותו המשפחה].

כאשר [רב יהודה] יצא [מנהרדעא] יצאו אחריו לוסקלו [לפי שגיל האת פסולם]. אמר להם, אם תשתקו, תשתקו. ואי לא, אני אגלה עליכם זה שאמר שמואל, שני משפחות יש בנהרדעא, אחד נקרא בית יונה ואחד נקרא בית עורבתי, וסימניך, [המשפחה עם שם של עוף] טמא, טמא [פי] הם ממזרים. המשפחה עם שם של עוף [טהור, טהור [ישראלים כשרים]. זרקו אותם אבנים מידם, [ומתוך כל אותם האבנים שהשליכוים בנהר] עמד מכשול [סתימה במי הנהר ומנע את מהלך המים] בנהר המלך.

רב יהודה הכריז בפומבדיתא [שהוא היה גר שם], אדא ויונתן הם עבדים [כנענים], יהודה בר פפא הוא ממזר, בטי בר טוביה ברמות רוח [בגאווות] לא לקח שטר שחורו [ועל אף שאין רשות רבו עליו אסור לבת ישראל]. רבא הכריז במחוזא [עירון], בלאי, דנאי, טלאי, מלאי, זגאי [שמות מקומות או משפחות], כולם לפסול. אמר רב יהודה, גובאי הם גבעונים, דורונגיתא כפר של נתינים. אמר רב יוסף, [האנשים שגרים בכפר] בי כובי [קרוב ל]פומבדיתא, כולם עבדים.

אמר רב יהודה אמר שמואל, ארבע מאות עבדים, ואמרי לה ארבעת אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אימר [מימי ירמיה], וכולם נטמעו בכהונה [נשאו בנות כהנים שהיו מחזיקין עצמן ככהנים מתוך שהיו אוכלים תרומה מחמת [שהיו] עבדי כהנים], וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם²⁴. אמר אביי, כולם גרים בשור שבנהרדעא. [והוא] חול על רבי אלעזר, שאמר ר' אלעזר, אם ראית כהן בעזות מצח אל תהרהר אחריו [פי] אחר משפחתם, שנאמר "ועמך כמריבי כהן" [פי] שהם בני מריבה].

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רב, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, כשהקב"ה משרה שכירתו, מעיד על כל השבטים ואין מעיד עליו, שנאמר "שבטי יה עדות לישראל" [אותן שהן ישראל הוא מעיד עליהן שהן משלן]. אימתי הוי עדות לישראל, בזמן שהשבטים שבטי יה. אמר ר' חמא ברבי חנינא, כשהקב"ה משרה שכירתו, אין משרה אלא על משפחות מיוחסות²⁵ שבישראל [משפחות שהם ישראל גמורים], שנאמר "בעת ההיא נאם ה' אהיה לאלהים לכל משפחות ישראל", לכל ישראל לא נאמר אלא לכל משפחות.

"והמה יהיו לי לעם", אמר רבה בר רב הונא, זו מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים, דאילו בישראל כתיב "והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם", ואילו בגרים נאמר "מי הוא זה ערב את לכו לגשת אלי נאם ה', והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים" [פי] והייתי להם לאלהים אף על פי שאינם לי לעם ומתוך שאני מקרבן הם יהיו לי לעם אבל גרים אין מקרבין אותן מן השמים אלא אם כן הן מקרבין עצמם תחילה להיות טובים].

אמר רבי חלבו, קשים גרים לישראל כספחת²⁶ [שאינם זיהרים במצות והרגילים אצלם נמשכים אצלם ולומדים מן מעשיהם], שנאמר "ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב". נאמר כאן ונספחו, ונאמר התם [בטומאת נגעים] "לשאת ולספחת".

אמר רבי חמא בר חנינא, כשהקדוש ברוך הוא

²³ ע"י ש"ע (י"ד סי' רמב ס"ו ברמ"א): ותלמיד חכם שאמר דבר הלכה בדבר השייך לדידה אם אמרה קודם מעשה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו ודוקא שאמר כך קבלתי אבל אם אומר דבר מסבא ומראה פנים לדבריו והוא נראה שומעין לו אבל אין שומעין לדידה דלמא מדמי דברים להדי שיינן דומים אבל אם הוא פשוט שומעין לו:

כך קבלתי - י"א היינו דווקא שהרב קיים (ט"ז).

דבר מסבא - היינו בדבר שהוא פשוט לכל, דאז אין סומכים על המורה אלא על הסבא (ט"ז)

פשוט - היינו בש"ס או בפוסקים (ש"ך).

²⁴ ע"י לעיל הערה 17.

²⁵ נמחק בגרסת רש"י.

מטהר שבטים [פי' מיחסם], שבטו של לוי מטהר תחילה, שנאמר "וישב מצרף ומטהר כסף וטיהר את בני לוי וזיקק אותם כזהב וכסף והיו לי"י מגישי מנחה בצדקה". אמר רבי יהושע בן לוי, כסף מטהר ממזרים²⁶ [המטומעים בישראל מחמת עשרם, והוא גורם להם שיטהרו שלעתיד לבא אין הקדוש ברוך הוא מבדילם מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה], שנאמר "וישב מצרף ומטהר כסף" [פי' אותם שנטמעה מחמת עשרם]. מהו "מגישי מנחה בצדקה". א"ר יצחק, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל, שמשפחה שנטמעה, נטמעה [ואינו מבדילם, אם כן ריב"ל חולק על רבי חמא בר חנינא, שריב"ל לומד "מטהר" אינו כ"מבדיל", אלא כ"מכשירם"]²⁷.

מה שלמדנו לפני כן, אמר רב יהודה אמר שמואל, כל ארצות עיסה [פי' ספק יחוס (כמו עיסה שמערכים בה שאור מים וקמח מלח וסובין), ופסולת ביחס] לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לכל. בימי רבי בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל [פי' להחזיק משפחות ארץ ישראל מיוחסות ולברוק אחר משפחות בבל כל הבאים לישא משם אשה]. אמר להן, אתם שמים לי קוצים בין עיני [משום דרבי ממשפחת בבל היה]. רצונכם, יצטרף עמכם ר' חנינא בר חמא [והוא ישיב לכם דבר הלכה]. ר' חנינא בר חמא הצטרף איתם. אמר להם, כך מקובלני מר' ישמעאל בר' יוסי שאמר משום אביי, כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל.

בימי רבי פנחס בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל, אמר להם לעבדיו, כשאני אומר שני דברים בבית המדרש, תטלוני בעריסה ורצו [אחוצה שלא יפשפשו אחר דבריו ויהא צריך לגלות משפחות, והוא היה זקן ולא היה יכול לרוץ, ולכן היה בעריסה]. כשנכנס [לבית המדרש], אמר להם, אין שחיטה לעוף מן התורה [זו הלכה תמיהה ולא גלה להם טעמו כדי שיהיו טרודים בסברא הראשונה ולא יחזרו אחר טעם השניה עד שיפטר מהם]. עד שישבו ועיינו בדבר, אמר להם, כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל, [אז עבדיו] נטלוהו בעריסה ורצו, רצו אחריו [התלמידים] ולא הגיעוהו. ישבו ובדקו [במשפחות ארץ ישראל לברר את דבריהם], עד שהגיעו לסכנה [לפסול משפחות אנשי זרע שיהרגו] ופירשו. א"ר יוחנן, היכלא [פי' שבועה בהיכלו של מוסע] בדינא היא [לגלות פסול משפחות ארץ ישראל], אבל מה אעשה שהרי גדולי הדור נטמעו בה. הוא סובר כר' יצחק, שאמר ר' יצחק, משפחה שנטמעה, נטמעה.

אמר אביי, גם אנחנו למדנו כך [דכל משפחה שנטמעה נטמעה דאין להפרישה ולהרחיקה ולברר ספק מטמעהם מי נטמע מי לא נטמע אלא יניחום והם ספק והם כשרים לעתיד לבא], משפחת בית הצריפה [פי' שם המשפחה] היתה בעבר הירדן וריחקה בן ציון בזרוע [פי' אדם חשוב ואיש זרוע הכריז שהם פסולים בכח]. עוד אחרת היתה וקירבה בן ציון בזרוע. כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר [לעתיד לבא דכתיב (מלאכי ג) והשיב לב אבות על בנים זה מבני בניו של זה], לרחק ולקרב, [ודווקא] כגון אלו שידועים [שהכל מחזיקים אותם בפסולים]²⁸ שנתקרבו [זרוע], אבל משפחה שנטמעה, נטמעה.

²⁶ ל"נ שאפשר לפרש, שהרי ממזר רק יכול לישא שפחה, והרי זה קנין כספו, ועם הדומה לחמור, ובוה כספו מטהרו.

²⁷ ע"י שו"ע (אה"ע ס' ב' ס"ה ברמ"א): משפחה שנתערב בה פסול, ואינו ידוע לרבים, כיון שנטמעה נטמעה והיודע פסולה אינו רשאי לגלותה, אלא יניחנה בחזקת כשרות, שכל המשפחות שנטמעו בישראל כשרים לעתיד לבא. ומ"מ כשר הדבר לגלות לצנועין. ודוקא משפחה שנטמעה ונתערבה, אבל כל זמן שלא נתערבה מגלין הפסולים ומכריזין עליהם, כדי שיפרישו מהם הכשרים.

ע"י ב"ש: כיון שנטמעה. ב"ש"ס קאי על ממזר, שלא נודע פיסולו ולכאורה קשה הא ק"ל ממזר לא חי (יבמות ע"ב), והיינו אינו חי "ב חודש כמ"ש בספר חסידים דאינו חי כמו טרפה דאינו חי, ואפשר במקומו היה ידוע ואז חי ואחר כך הלך למקום אחר ונושא אשה ושם אינו ידוע אם הוא ממזר. וע"י ב"ש: נטמעה. ה"ר"ן כתב ראה לדן זה מדמצינו אליהו לא יגלה לעתיד הפסולים שנטמעו דאף על גב הכל גלוי לו עוד איתא בש"ס אר"י היכלא בדינא הוא לגלות אלא כיון שנטמעה נטמעה ותו איתא שם עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלות' מכל זה נשמע אפילו אם ידוע לשנים שנטמעה באיזה משפחה פסול אין ראוי לגלות כמה דמצינו בש"ס דלא היו מגלים אף על גב דהיה ידוע לחכמים, עוד נראה מש"ס הנ"ל דוקא ממזרים ונתינים דאינו ראויים לבוא בקהל ונטמעו אין מגלין אבל חללין דיש להם תקנה להתחתן בישראלים מגלים גם אלי' לעתיד יגלה לכן אמר רבי יוסי ממזרים ונתינים טהורים לעתיד ואיירי שנטמעו כמו שכתב ה"ר"ן ומ"מ נקיש ממזרים ונתינים ש"מ חללים מגלים.

וע"י ח"מ: היודע פיסולה אינו רשאי לגלותה. אפשר מלייר בפסול שאינו מבורר רק שחשש קול יוצא ועל זה קאי דא"צ להודיע רק לצנועים אבל שני עדים שידועין מתערבות פסול רחוק לומר שלא יעידו מאחר שהבנים כשידועו הם ספק ממזרים. [וע"י פירוש דברי אביי לקמן והוא מרש"י.]

²⁸ ע"י לעיל בח"מ הערה 27 שאפשר ב' עדים מספיק.

למדנו, עוד [משפחה] אחרת היתה [חוץ מהמשפחה שכן ציון קירב] ולא רצו חכמים לגלותה. אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיהן פעם אחת בשבע שנים, ויש אומרים פעמיים בשבע שנים. אמר רב נחמן בר יצחק, זה מסתבר כמי שאמר פעם אחת בשבע שנים, כמו שלמדנו, הריני נזיר אם לא אגלה משפחות, יהיה נזיר ולא יגלה משפחות²⁹. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן, שם בן ארבע אותיות [פי' קריאתו וכתבתו ופירושו], חכמים מוסרין אותו לתלמידיהן פעם אחת בשבע שנים, ואמרי לה פעמיים בשבע שנים. אמר רב נחמן בר יצחק, מסתבר כמי שאמר פעם אחת בשבע שנים, שנאמר "זה שמי לעולם", לעלם [פי' מלשון להעלים] כתיב [פי' חסר ללא אות ו']³⁰. רבא חשב לדרשו בדרשת החג. א"ל אותו זקן, לעלם כתיב.

רבי אבינא שאל סתירה, כתיב "זה שמי", וכתיב "זה זכרי" [מדלא כתיב שמי וזכרי משמע שלמדו שני שמות ואמר לו זה שמי מיוחד ובוה השני אני נזכר]. אמר הקדוש ברוך הוא, לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"י, ונקרא באל"ף דל"ת³¹.

הרבנים למדו, בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות [לא פירשו לנו]³² היו מוסרין אותו לכל אדם, משרבו הפריצים [המשתמשים בו], היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה [לברך בו העם במקדש לאחר עבודת ציבור של תמיד של שחר], והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בניעימת אותיות הכהנים [פי' אותן שלא היו בקיאי בו ומברכין בשם בן ארבע אותיות כשהיו מושכין את קולם בניעימה היו אלו ממהרים להבליע את השם בן י"ב ולא היה נשמע לרבים מקול נעימות חביריהם בניעימת ביסוס קול שקורין טרוף]. תניא, אמר רבי טרפון, פעם אחת עליתי אחר אחי אמי [שהיה כהן] לדוכן [פי' לברך ברכת כהנים], והייתי אזני אצל כהן גדול, ושמעתי שהבליע שם בניעימת אחיו הכהנים.

אמר רב יהודה אמר רב, שם בן ארבעים ושתיים אותיות [לא פירשו לנו]³³, אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו, ועומד בחצי ימיו, ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו [לשמור שנאה שמה ישתמש בו להנקם], וכל היודעו והזהיר בו והשמרו בטהרה, אהוב למעלה ונחמד למטה, ואימתו מוטלת על הבריות, ונוחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא.

אמר שמואל משמו של הזקן, בבל בחזקת כשרה עומדת, עד שיודע לך [משפחה שאתה בא ליבדק בה] כמה נפסלה, שאר ארצות בחזקת פסול הן עומדות, עד שיודע לך כמה נכשרה [פי' צריך אתה לבדוק אחר המשפחה]. ארץ ישראל, מוחזק לפסול, פסול, מוחזק לכשר, כשר. זה עצמו קשה. אמרת, מוחזק לפסול, פסול. הרי סתם הוא כשר. וחזר ולימד, מוחזק לכשר, כשר, הרי סתם פסול. אמר רב הונא בר תחליפא בשם דרב, לא קשה,

²⁹ ע"י מהר"ל בחדושי אגדות: פעם אחת בשבוע ואמרי ליה פעמים בשבוע. פי' למאן שאמר פעם אחת כי צריך שיהיה נעלם כמו שאמר אחר כך לעלם כתיב, ובפעם אחת הוא נעלם. ואמרי ליה פעמיים בשבוע, פי' שאין צריך להקפיד רק שלא יהיה נגלה, ואין דבר זה גלוי בפחות מג' שכן אמרו חכמים (ב"ב ל"ט ב') כל מלתא דמתאמרה באפי' תלתא לית בה משום לישינא בישינא, דמשמע שאם אמר דבר באפי' שלשה שלא שייך בוה לשון הרע, אם שוב מגלה הדבר, כן שאמר בפני ג' כבר הוא נגלה, והוא הדין נמי אם אין מגלה ג' פעמים שאז נקרא שהוא נגלה דבר זה אין ראוי, אבל בפחות מג' אינו נגלה ומותר. ומייתי ראיה כמ"ד פעם אחת בשבוע שהרי כתיב לעלם ללמוד שיהיה נעלם וזה פעם אחד:

³⁰ ע"י רמב"ם (תפילה פ"ד ה'): ואומר את השם ככתבו והוא השם הנהגה מי"ד ה"א וא"ו ה"א, וזה הוא השם המפורש האמור בכל מקום, ובמדינה אומרים אותו בכינויו והוא באל"ף דל"ת, שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד, ומשמת שמעון הצדיק פסקו הכהנים מלברך בשם המפורש אפילו במקדש כדי שלא ילמדו אותו אדם שאינו חשוב ושאינו הגון, ולא היו חכמים הראשונים מלמדין שם זה לתלמידיהם ובניהם ההגונים אלא פעם אחת לשבע שנים, כל זה גדולה לשמו הנכבד והנורא.

³¹ ע"י מהר"ל בחדושי אגדות: לא כשאני נכתב וכו'. דע כי הכתיבה הוא מורה על עצמו יתברך כמו שהוא, אבל הקריאה הוא על מה שהוא אצל הנמצא, לכן השם נכתב בשם בן ד' אותיות ונקרא בשם בן ד', והוא הוראה כי הנמצא הגשמי אינו דבק בשם העצמי אשר לו יתברך, ואם היה השם נכתב ונקרא בשם בן ד', היה הוראה כי הש"י היה דבק בשלימות עם הנמצאים אשר הם נמצאים גשמיים, עכשיו שהוא נכתב בשם הויה ונקרא בשם אד' הקריאה מורה על הנגלה כאשר הוא אל הנמצא, אבל שם בן ד' שהוא העצם הוא נבדל מן האדם הגשמי, לכן שם הקריאה הוא שם אדנות המצטרף אל הבריות והוא אדון להם, אבל לעולם הבא לא יהיה הש"י נבדל מן העולם כמו עולם הזה שהוא עולם גשמי, ולכן לא יהיה נקרא בשם בן ד' ואף במקדש שהוא קדוש נבדל מן הגשמי, [היינו קוראים השם ככתבו כי במקדש היה הדבקות במעלה יתירה לכן קוראים בשם ה'].

³² וע"י בהגר"א בספד"צ ב ע"א.

³³ ע"י ע"ח שער ט"ל פרק יד, ג' סוגי שם מ"ב, וכן שם שער מו פרק ז.

עשרה יוחסין

פרק רביעי

קדושינו

עא

עין משפט
גר צוה

מטרה השבטים . יוחסין : **כסף מטרה מזמרים** . המטומעים
בישראל מחמת ממונם והוא גורם להם שיטרו שלעמיד לבא לין
הקב"ה מזדילים מאחר שגדבון בהם משפחות ישראל הרבה : **שנאמר**
וישב מלך ומטרה כסף . אותם נקטמנו מחמת עשרם וסיפיהם דקרא

יותר משאר עובדי כוכבים כדי שיתוספו עליהם גרים ולא נהירא
דהא אמר ציבמות (דף מו.) עובד כוכבים הבא להחגיר אומרים לו
מה ראיית שבלת להחגיר פדע שישאל דוויס דחופים ואמרי' הסם
משום דפרוש הוא דלומר מר קשון גרים לישראל כספתם אלמא

והיו לה' מגישי מנחה בלדקה לרקתו תורה אור
של הקב"ה היא שאינו מבדילים אלא
הואיל שנטמנו נטמנו ורבי יהושע
בן לוי סבירא ליה האי מטרה לאו
מדביל פסולתין קאמר אלא מטרהם
ומכשירים כולם : **עיסה** . כעיסה שהיא
מעורבת וצבס ר' משה מרומא"ץ
שמעתי עיסה כפסולת ענבים שנתחם
משקה שלם : **צקשו לעשות צבל**
עיסה . להחזיק משפחות ארץ ישראל
מיוחסות ולבדוק אחר משפחות צבל
כל הבאים לישא משם אשה : **קוים**
אחס משימים בין עיני . משום
דרבי ממשפחת צבל היה מכני צביו
של הלל שעלה וקיבל נשיאותו של
צבי בתיירא : **יעפל לכם רבי מנינא** .
להשיבכם דבר : **עלוינו בנתיבם**
ורונו . שלא יפסשו אחר דבריו
ויהא לרין לגלות משפחות והוא
היה זקן ולא היה יכול לרוץ : **אמר**
לכם אין שטיפה לעוף . דבר שהוא
תימה להם ולא גלה להם טעמו
כדי שיהו טרודים כשברא הראשונה
ולא יחזרו אחר טעם השניה עד
שיפטר מהם וטעם דלון שטיפה
לעוף מן התורה בשחיטת חולין (דף

"מטרה שבטמים שבטמו של לוי מטרה חחילה
מנא יושב מצרף ומטרה כסף ושיורה את
בני לוי וזיקק אותם כזהב וככסף והיו לוי'
מגישי מנחה בצדקה אמר רבי יהושע בן
לוי כסף *מטרה כמזורים שנאמר וישב מצרף
ומטרה כסף מאי מגישי מנחה בצדקה א"ר
יצחק צדקה עשה הקב"ה עם ישראל
ישמשפחה שנממעה נממעה : **גופא אמר**
רב יהודה אמר שמואל כל ארצות עיסה
לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל :
בימי רבי בקשו לעשות בבל עיסה לארץ
ישראל אמר לון *קוצים אחם משימים לי
בין עיני רצונכם ימפל עמכם ר' חנינא בר
חמא נמפל עמכם ר' חנינא בר חמא אמר להם כך מקובלני מר' ישמעאל
בר' יוסי שאמר משום אביו כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל
עיסה לבבל בימי רבי פנחס בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל אמר
להם לעבדיו בשאני אומר שני דברים בבית המדרש מלוגי בעריסה ורוצו
כי עייל אמר להם *אין שחיטה לעוף מן התורה אדיתבי וקמעיניי בה אמר
להו כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל נמלוהו בעריסה
ורצו רצו אחריו ולא הגיעותו ישבו וברקו עד שהגיעו לסכנה ופירשו א"ר
יוחנן *היכלא בידניו היא אבל מה אעשה שהרי גדולי הדור נממעו בה
סבר לה בר' יצחק דאמר ר' יצחק משפחה שנממעה נממעה אמר אביי אף
אנן נמי חנינא *משפחת בית הצריפה היתה בעבר הירדן *וריוחקה בן ציון
בורע *עוד אחרת היתה *וקרבה בן ציון בורע כגון אלו אליהו בא לממא
ולמחר ררחק ולקרב כגון אלו דידעין אבל משפחה שנממעה נממעה חאנא
עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם
ולחלמדיהן פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן
בר יצחק מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע כדחניא *הריני נזיר
אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר *ולא יגלה משפחות אמר רבה בר בר
חנה אמר ר' יוחנן שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרין אותו לחלמדיהן
פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן בר יצחק *מסתברא
שמואל כמאן דאמר פעם אחת בשבוע דכתיב *זה שמי לעולם לעולם כתיב *רבא
סבר למיוררשיה בפירקא א"ל הווא סבא לעלםכתיב רבי אבינא רמי כתיב *זה
שמי וכתיב *זה זכרי אמר הקב"ה הלא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני
ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף רל"ת ת"ד בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות
היו מוסרין אותו לכל אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים
שבכחונה והצנועים שבכחונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים
תניא אמר רבי טרפון פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן והמיתו אותי
אצל כהן גדול ושמעתי שהבליע שם בנעימת אחי הכהנים אמר רב יהודה
אמר רב שם בן ארבעים ושתיים אותיות אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע
ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו
וכל היודעו והודיר בו והמשמרו במהרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו
מוטלת על הבריות ונחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא אמר שמואל
משמיה דסבא בבל בחוקת כשרה עומדת עד שיודע לך במה נכשרה ארץ
ישראל מוחוק לפסול פסול מוחוק לכשר כשר הא גופא קשיא אמרת
מוחוק לפסול פסול הא סתמא כשר והדר תני מוחוק לכשר כשר הא
סתמא פסול אמר רב הונא בר חזליפא משמיה דרב לא קשיא

כאן

חמא נמפל עמכם ר' חנינא בר חמא אמר להם כך מקובלני מר' ישמעאל

בר' יוסי שאמר משום אביו כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל

עיסה לבבל בימי רבי פנחס בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל אמר

להם לעבדיו בשאני אומר שני דברים בבית המדרש מלוגי בעריסה ורוצו

כי עייל אמר להם *אין שחיטה לעוף מן התורה אדיתבי וקמעיניי בה אמר

להו כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל נמלוהו בעריסה

ורצו רצו אחריו ולא הגיעותו ישבו וברקו עד שהגיעו לסכנה ופירשו א"ר

יוחנן *היכלא בידניו היא אבל מה אעשה שהרי גדולי הדור נממעו בה

סבר לה בר' יצחק דאמר ר' יצחק משפחה שנממעה נממעה אמר אביי אף

אנן נמי חנינא *משפחת בית הצריפה היתה בעבר הירדן *וריוחקה בן ציון

בורע *עוד אחרת היתה *וקרבה בן ציון בורע כגון אלו אליהו בא לממא

ולמחר ררחק ולקרב כגון אלו דידעין אבל משפחה שנממעה נממעה חאנא

עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם

ולחלמדיהן פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן

בר יצחק מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע כדחניא *הריני נזיר

אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר *ולא יגלה משפחות אמר רבה בר בר

חנה אמר ר' יוחנן שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרין אותו לחלמדיהן

פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן בר יצחק *מסתברא

שמואל כמאן דאמר פעם אחת בשבוע דכתיב *זה שמי לעולם לעולם כתיב *רבא

סבר למיוררשיה בפירקא א"ל הווא סבא לעלםכתיב רבי אבינא רמי כתיב *זה

שמי וכתיב *זה זכרי אמר הקב"ה הלא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני

ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף רל"ת ת"ד בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות

כאן

העם במקדש לאחר עבודה יצור של תמיד של שחר : מצליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים .

אוסן שלא היו בקבוצין צבס בן ארבע אותיות כשהיו מושפין את קולם כנעימה היו אלו ממזרים להבליע את

השם בן י"ב ולא היה כנענת לרבים מקול נעימות חביריהם כנעימת ציבוס קול שקורין טרוף : **אמר אחי אחי** . שהיה כהן ור'

טרפון היה כהן *בחספתא דכחכות (פ"ה) מעשה בר' טרפון שקדש שלם מאות נשים בשני בלורת כדי להאכילם תרומה : **לדופן** . לברך

ברכת הכהנים : **ואינו מעמיד על מדותיו** . לנטור איבה שמא ישתמש בו להנקם : **עד שיודע לך** . כמשפחה שאתה צל ליבדק בה במה

נפסלה : **עד שיודע לך במה נכשרה** . לרין אתה לבדוק אחר המשפחה כמו שאמרה משנתינו (לפנין דף ע"ו.) ארבע אמרות שהן שגמה :

להשיאו

כא ב נ מיי' סו"ב
מהל' מליכס הלי"ג
מוש"ע א"ע ס"ה ג סע"י
ה כג"ט :
כא ד ה מיי' פ"ד מהל'
תלה הלי' :

[כחך רב אלסם סוף פ'
האמר לעיל גבי יבולין
ממזרין לעהר כילי ממזר
שאלא כספה וכו' וחינו
דלר"י בן לוי כסף מטרה
ממזרין שאלמו וכו' וז"י
הדפסם שם כסף רש"י
כסף מטרה דממזר יקח
שפחה ויווליד ממנה בן
וימזרנה וכן פ"י ה"ד
כמוסות אומיות של כרב
אלסם וסוים אלל וכו'
ע"ס]

תוס' ר"י הזקן

מטרה פ"י ר"ש לעתיד
לבא שלא יבדילים הקב"ה
מאחר שגרבין בהם
משפחות ישראל והר"ף
פ"י בפרקין דלעיל בנשוא
שפחה בר' טרפון .

משפחה ש נ ס מ ע ה
נממעה . נממעו עמהם
שפני עושרה אין הקב"ה
מבדילים לעתיד לבא
מאחר שגרבין בהם
משפחות הרבה . עיסה
דיא מדועתת מסתא
וזמין ופלה ומסרין כך
כל הארצות משפחתם
מעורבת כנגד משפחת
בני ארץ ישראל וארץ
ישראל עצמה היא
מעורבת כנגד משפחת
בני בבל שכל
המשפחות הפסולות עלו
מבבל ע"י עורא שחור
הפסול לארץ ישראל .

ולברוק אחר משפחות
בבל כל הבא לישא
משם . לפקים סבנה
לפסול משפחות אנשי
הדוע שיהרגום . היכלא
שבועה בהיכלו של
מקום אלו יודעים אותה
משפחה. שנממעותה ממת
שלא נרע פסילה
נממעה ואין להפישון
מספק מי נממע ומי
לא נממע אלא ינחום
מספק והם כשרים
לעתיד לבא . ומסתברא
דבר' יהודה ס"ל דאמר
דמפורים יסירו לעתיד
לבא . בית הצריפה
נממעה מחמת שלא
נרע פסולה נממעה :

גליון הש"ס

גליון הש"ס
גבי היכלא בידניו .
עניי מו"ט פ"ב מהס'ה
ע"י דכחכות :

סגורין לת.

מיר כט. חולין ד. וס"י

עדות פ"ח מ"ז
*אם איחא וריחקה בני
ציון
ג"ז שם
שם איחא וקירבה בני
ציון

[תוספתא למיר ס"א]

פסחים ג.

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה קשים
ב"ו ומדקדקין בסס. כ"ב
וכפי משפט בסמ"ח
סוף דף לא דלון עושין
מבורה שכולה גרים שגמ'
ויקדקו בו ויבואו ליד
פסול ומ"ש פרש"י אלל
הסו"ט מהו על גיטסול
וע"ס :

גליון הש"ס

גליון הש"ס
גבי היכלא בידניו .
עניי מו"ט פ"ב מהס'ה
ע"י דכחכות :

כאן להשיאו אשה [צריך בדיקה], כאן להוציא אשה מידו [לחייבו לגרשה, לא בודקים]³⁴.

אמר רב יוסף, כל שסיחתו בבבל [פי שמדבר בלשון של אנשי בבל] משיאין לו אשה [ללא בדיקה, שמחזיקים לו מבבל]. והיום שיש רמאים [שמלמדים שפת בבל להחזיקו במיוחס], חוששים.

זעירי היה משתמט מר' יוחנן, ש[רבי יוחנן] היה אומר לו, לישא את ביתו [ולא היה חפץ בה מפני שהיא מארץ ישראל והוא היה מבבל]. יום אחד היו הולכים [יחד] בדרך. הגיעו לעורקא של מים. [זעירי] הרכיב את ר' יוחנן על כתפיו והעבירו. א"ל, תורתי כשרה [שהרי אתה תלמיד], ובנותי אינם כשרים [שאינך חפץ בה]. מהו דעתך [שאינך רוצה לישא את ביתי, מפני שאתה מחזיק בבבל במיוחסים]. אם תאמר מזה שלמדנו במשנה, עשרה יוחסין עלו מבבל, כהני לויי, וכי כל הכהנים לויים וישראלים עלו. כמו שנשאר מאלה, נשאר [בבבל] מאלה [לא כשרים]. רבי יוחנן שכחלא למד @ זה שאמר ר"א, לא עלה עזרא מבבל, עד שעשאה כסולת נקייה ועלה.

עולא ביקר בפומבדיתא לבית מדרש של רב יהודה, ראה את רב יצחק בנו של רב יהודה שגדל ולא נשא אשה. א"ל, למה אתה לא נושא אשה [בניך ובנו]. א"ל, איני יודע מאיפה אנשא לו [פי' איזו אשה מיוחסת]. אמר לו, וכי אנחנו יודעים מאיפה אנו מגיעים, אולי מאלה שנאמר "נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה". ואם תאמר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד כשר. ואולי מאלה שנאמר בהם "השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערסותם", ואמר רבי יוסי בר' חנינא, אלו בני אדם המשתנינים מים בפני מטותיהם ערומים. ומגדף בה ר' אבהו? אם כן, היינו שנאמר "לכן עתה יגלו בראש גולים", משום דמשתנינים מים בפני מטותיהם ערומים יגלו בראש גולים. אלא אמר ר' אבהו, אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ומדביקים מטותיהם זו בזו, ומחליפין נשותיהם זה לזה, ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם.

אמר לו, מה נעשה. אמר לו, לך אחרי השתיקה³⁵ [שאל לך משפחה שתקנית שסתם בני מריבה הם פסולין שמתוך פסולן שהיו פורשים מהם שמרו איכה והחזיקו במריבה ומיוחסת דבבל היינו שתיקותו מתוך שהם שתקנים והחזיקו במיוחסים א"כ הבא לבדוק בבבל אינו בודק אלא בשתיקה לבדוק בשתקנים], כמו זה שבדקו בני ארץ ישראל, כאשר רבים שנים יחד, תראו איזה מהם קדם ושתק. אמרו, זה יותר מיוחס³⁶. אמר רב, שתיקותו של בבל היינו יחוסו.

באמת, והרי רב ביקר לבית של בר שפי חלא [בן אדם שופה חומץ. ויש גורסים: לבי שיחלא] ובודק בו. [ב]מה [בדקו] ביחוסו. לא, בשתיקותו. כך נאמר להו, בדוקו אי שתקן או לא שתקן. אמר רב יהודה אמר רב, אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה, שמץ פסול יש באחד מהן. [ומן השמים] אין מניחים אותו לידבק אחד בחבירו [לכך הטילו מן השמים מריבה ביניהן]³⁷.

³⁴ משמע שבח"ל כן בודקים אפילו לגרשה.

³⁵ עי' חדושי אגדות למהר"ל: זיל בתר שתיקותא וכו'. פי' כי השותק ואינו מגלה פסול משפחות, הוא מיוחס. וזה יש לך להבין, כי אין לך יחוס משפחה רק זרע יעקב שלא יצא ממנו פסול, ועשו הוליד ממזרים כאשר ידוע למבין, ומי שהוא שותק ואינו פוסל משפחותו הוא דבק במדריגה פנימית והוא עצם היחוס שדבק בפנימיות, והמגלה פסולים פסול כי המוציא אל הגלוי הוא פסול, והוא נמצא מן גלוי ערוה, ולכן הוא מגלה ג"כ פסול של ערוה, אבל מי שהוא מיוחס וקדוש הוא דבק במדריגה פנימית ואינו מוציא אל הגלוי פסול משפחות שבאו מן גלוי ערוה, ולפיכך יחוסא דבבל שתיקותא. וכל הפוסל פסול ובמומו פוסל, כי מגלה עצמו אשר יש בו פוסל באחר ומה שהוא בו מן גלוי עריות הוא מגלה, ולפיכך כל הפוסל פסול ובמומו פוסל וזה מבורא.

³⁶ עי' שו"ע (אה"ע סי' ב ס"ד): כל שקורין לו ממזר, ושותק, או נתין, ושותק, או חלל, ושותק, או עבד, ושותק, חוששין לו ולמשפחתו ואין נושאים מהם, אא"כ בודקין כמו שנתבאר. הגה: וי"א דוקא משפחה שנתערב בה אחד מאלו הפסולים, אבל אדם אחר שקורין לו כך ושותק, אין בכך כלום. (טור בשם ר"י ובית יוסף בשם הרמב"ן והרשב"א). ויש אומרים עוד דכ"ז דוקא בדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקים למי שחרף חבירו ומענישין אותו כראוי, לכן הוי שתיקה כהודאה. אבל עכשיו, השותק על המריבה הרי זה משובח, אא"כ קורין לו כך שלא בשעת מריבה (ב"י בשם השגות הראב"ד). וי"א דלא אמרינן שתיקה כהודאה. אא"כ צווח על פיסול אחר, אבל אם שותק תמיד לא הוי כהודאה (הר"ן סוף פ"ק דכתובות). וכל זה מיירי בפיסול הנוגע בעצמו, אבל אם רוצים לפסול זרעו בפניו ושותק, אין בכך הודאה, אבל למיחש קצת מיהא בעינן (תשובת ר"מ פדוואה סימן י"ד). והשומע חרפתו בשאר דברים ושותק, סימן הוא שהוא מיוחס.

³⁷ עי' לעיל הערה 17.

ועי' ערוה"ש סי' ב ס"ו: כתב הרמב"ם ז"ל [פ"ט] אף על פי שכל המשפחות בחזקת כשרות הן ומותר לישא מהן לכתחלה מ"מ שתי משפחות המתגרות זו בזו תמיד או משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד או איש שהוא מרבה

אמר ר' יהושע בן לוי, אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו, שמץ פסול יש באחת מהן, ואין מניחין אותה לידבק בחברתה. א"ר פפא הזקן בשם רב, כבל, בריאה [פי' מיוחסת ונקייה]. מישון, מיתה [פי' כולם ממזרים גמורים]. מדי, חולה [פי' רובים כשרים ומיעוטן פסולים כחולים הללו שרובן לחיים]. עילם, גוססת [פי' רובים פסולים ומיעוטם כשרים]. ומה בין חולים לגוססים. רוב חולין לחיים, רוב גוססים למיתה.

עד היכן היא בבל [לענין יחוס]. רב אמר, [עד החרדל ולחורץ] עד נהר עזק, ושמואל אמר, עד נהר יואני. לעיל בחידקל עד איפה. רב אמר, עד בגדא ואוונא [פי' מקומות הם סמוכות זה לזה וחדקל מפסיק ביניהן], ושמואל אמר, [עוד יותר מזה בארחה לדרום] עד מושכני, ומושכני לא ככלל. והאמר רבי חייא בר אבא אמר שמואל, מושכני, הרי היא כגולה [פי' פומבדיתא] ליוחסין. אלא, עד מושכני, ומושכני ככלל. לצפון על דפת חדקל [במזרח של בבל] עד איפה [אורכה משוך לצפון]. אמר רב שמואל, עד אפמיא התחתונה [ולא עד ככלל]. ישנם ב' אפמיא. אחד עליון ואחד תחתון, אחד כשירה ואחד פסולה, ובין אחד לשני פרסה. ו[בני העיירות] מקפידים אחד על השני ואפילו אור לא משאילים אחד לשנים. וסימנין, הפסולה, מדבר בלשון מישון [וכתוב לעיל מישון מיתה].

למעלה בנהר פרת [על שפתו במערבה של בבל] עד איפה [ארחה משוך לדרום]. רב אמר, עד אקרא דתולבקני? ושמואל אמר, [עוד יותר] עד הגשר של בית פרת. ור' יוחנן אמר, עד מעברת דגימא? אביי קילל³⁸ [כל מי שסומך על דברי רבי יוחנן ליוחסים, שאין בכל משוך כל כך]. ויש אומרים רב יוסף [קילל הסומך על] רב. וכי קייל את [הסומך על] רב ולא [הסומך על] שמואל. אלא, קילל [הסומך על] רב וכל שכן [הסומך על] שמואל. וי"א שבאמת קילל את רב, ולא קילל [הסומך] על שמואל, וגשר של בית הפרת למטה עומדת,

תמיד מריבה עם הכל והוא עז פנים ביותר חוששין להן וראוי להתרחק מהם שאלו הן סימני פסלות וכן כל הפוסל אחרים תמיד כגון שנתן שמץ פסול במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים חוששין לו שמה ממזר הוא ואם אומר עליהם שהם עבדים חוששין לו שמה עבד הוא שכל הפוסל במומו פוסל וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות ושונא הבריות ואינו גומל חסד חוששין לו שמה גבועוני הוא שסימני ישראל עם קדוש ביישנין רחמנין וגומלי חסדים ע"ל ובכנהן כשהוא עז פנים קצת ליכא חששא דכתיב ועמך כמריבי כהן [ב"י] ומ"מ אם הוא מרבה מריבה תמיד חוששין לו [ב"ש] וכתב המהרש"ל [יש"ש פ"ד דקדושין סי' ד'] ואני אומר אם בזמנינו באת להחמיר במשפחות מתגרות זו בזו לא הנחתם משפחה לא"א שתהא בחזקת כשרות כי בעוה"ר הדור פרוץ ואין מורה ולעולם מתגרים משפחות זו בזו ומשום הכי נראה אפילו מי שדרכו לפסול משפחות ולומר עליהם פסולים אין חוששין עליו שהוא הפסול כי הדור פרוץ ומורגל בכך ואין חוששין למשפחתו אלא הוא חומץ בן יין לבד ע"ל ואם המהרש"ל אמר כן בדורו ק"ו לדורות אלה.

ארי' א"ר אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה עם זה וכו' אריב"ל אם ראית שתי משפחות וכו'. המחבר מביא רק את דברי ריב"ל, והרמ"א מוסיף גם את דברי ר"י א"ר, והטעם בזה דהמחבר סבר דהנך אמוראי פליגי אהדדי, דלריב"ל דוקא במשפחות המתגרות זב"ז צריך לחוש להם אבל בב' ב"א לא חייש דיתכן שזה מקרה שמתגרין זה עם זה, ורק כשיש משפחות המתגרות זו עם זו יש לחוש לשמץ פסול באחת מהן, דהמקרה לא יתמיד, והרמ"א מפרש דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ומה דריב"ל הזכיר משפחות והרי לכאורה ק"ו משני בני אדם, היינו משום שיש גם רבותא גבי משפחות דחוששין מחמת זה לכל המשפחה ומצד זה יש רבותא במשפחות שלא שמענו בב' ב"א ששם שמענו שחוששין רק לאותם ב"א ומשמיענו ריב"ל דב' משפחות חוששין אף לכל המשפחה (הגריש"א).

עי' חדושי אגדות למהר"ל: אם ראית שני בני אדם וכו'. אף על גב שאמרינן לעיל האי דקדים ושתיק מיוחס טפי, אם כן אם מתנגדים תמיד הוי לו לומר שתייהם פסולים, הך דלעיל איירי שמוציא פסול מפיו, וכאן אמר שמתגרים זה בזה ואין האחד מוציא שם פסול על השני, ואמרינן דשמץ פסול יש באחת ואין מניחין להדבק זה בזה, כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים (תהלי' קכ"ה) ולכך הם מתגרים תמיד.

³⁸ לייט אביי ואיתימא רב יוסף אדרב מצינו כמה פעמים לשון זה אצל אביי, ואצל ר' אבהו מצינו בכמה דוכתי הלשון "מגדף בה רבי אבהו", וכתבו התוס' בכתובות (ב: ד"ה פשיט) דגבי כל אמורא מצינו לשון שהיה רגיל בה, ולשונות אלו הם מצד אורייתא דקא מרתחא בהו שקינאו לאמיתת התורה, וכך צ"ל גם לגבי הלשונות שמצינו לפעמים בהשגות הראב"ד על הרמב"ם שאין בזה ח"ו שום צד של זלזול בכבוד הרמב"ם ז"ל אלא הוא מצד קנאותו של הראב"ד לאמת (הגרי"ש"א).

והיום הפרסיים העלוהו [את הגשר למעלה, ולכן שינו את הגבול של כבל].

אמר לו אביי לרב יוסף, לצד זה [בשפתה כלפי מערב] עד היכן הפרת [מתפשט רחבה של כבל]. אמר לו, מה באת לשאול. [אולי רצית לשאול] על עיר בירם [שיושבת בצד זה], המיוחסים שבפומבדיתא [שהם בין ב' הנהרות] נושאים [אלה] מעיר בירם [אם כן הם מוחזקים בחזקת יחוס]. אמר רב פפא, כמו המחלוקת [שיש] בענין יוחסין [בארנה ורחבה של כבל], כך [יש] מחלוקת לענין גיטין [שהמביא גט מבבל לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, שונה משאר חו"ל]. ורב יוסף אמר, מחלוקת ליוחסין, אבל לגיטין [גבול כבל] לפי כולם עד האגם השני של קנים למטה מהגשר.

אמר רמי בר אבא, חביל ימא [שם מקום], כרתה [ותפארתה] של כבל [בענין יוחסין]. שוניה וגוביא [שמות מקום], תפארת של חביל ימא. רבינא אמר, אף ציצורא [שם מקום]. וכן למדנו, חנון בן פנחס אומר, חביל ימא, תפארת של כבל, שוניה וגוביא וציצורא, תפארת של חביל ימא. אמר רב פפא, והיום התערבו בהם כותים. ולא היא [לא התערבו בהם כותיים, אלא קול יצא על ידי], שהוא [הכותין] ביקש מהם אשה ולא נתנו לו.

מהו חביל ימא. אמר רב פפא, זו פרת דבורסי. אותו גבר שאמר לו אני ממשט שוט מישוט?, עמד רבי יצחק נפחא על רגליו ואמר, [וכן] שוט מישוט עומדת בין הנהרות. ואפילו אם היא בין הנהרות עומדת, מהו. אמר אביי אמר ר' חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי בר' חנינא, בין הנהרות, הרי היא כפומבדיתא ליוחסין. ואיפה היא עומדת. אמר ר' יוחנן, מקום שעל נהר פרת למעלה, מכל המקומות הנזכרים למעלה. והנה אמר רבי יוחנן, עד [עד] מעברתא דגיזמא? [ולא יותר]. אמר אביי, יוצאת רצועה [באלכסון] ממעברתא דגדמא ומקפת את הפסולין עד מעלה מאיחי דקירא שהי' מן הפסולין ושוט משוט בפי הרצועה על פרת].

אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב, נהר ניהוונד, הרי היא כפומבדיתא ליוחסין. א"ל אביי, לא תציתו ליה?, יבמה היא שנפלה לו שם. א"ל, וכי היא שלי. היא של רב חננאל, והוא הלך ושאל לרב חננאל, אמר להו, כך אמר רב, נהר ניהוונד, הרי היא כפומבדיתא ליוחסין. והוא חולק על ר' אבא בר כהנא, שאמר ר' אבא בר כהנא, מהו שנאמר "וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי" [בעשרת השבטים שהגלה סנחריב מדבר]. חלח, זו חלזון. חבור, זו הדייב. נהר גוזן, זו גינזק. ערי מדי, זו חמדן וחברותיה. ואמר לו, זו נהוונד וחברותיה. מהו חברותיה. אמר שמואל, כרך מושכי, חוסקי ורומקי. אמר רבי יוחנן, וכולם לפסול [כל מקום שגלו השבטים נטמעו עובדי כוכבים בכנותיהם ועובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אפילו אם אינו ממזר, עכ"ז היו פגום]. חשבו "מושכי" היינו מושכני. והנה אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל, מושכני, הרי היא כפומבדיתא ליוחסין. אלא מושכי לחוד, ומושכני לחוד. ותלת עלעין פפמה [ותלת שדים? בפה, בחיה השניה שבמראה דניאל כתיב והיא כבל] בין שנה [בפיו בין שיניו. בפומה משמע מבפנים בין שיניה משמע שבולטות מבחוץ]. אמר רבי יוחנן, זו חלזון הדייב ונציבין?, שפעמים מושלת עליהם ופעמים פולטת?].

וארו חיה אחרת תנינה דמיה לדב, רב יוסף לימד, אלו פרסיים, שאוכלים ושותים כדוב, ובעלי בשר כדוב, ומגדלים שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב [דוב אין לו מנוחה כשהוא קשור הולך ובא תמיד סביבותיו]³⁹. כאשר ר' אמי ראה פרסי רוכב, אמר, היינו דוב נודד.

³⁹ עי' (נר מצוה עמוד יא): והיה מלכות השני מלכות מדי, והוא כח גופני באדם כח פחות מהראשון. וכל ענין כח הגוף הזה שהוא לעולם חסר והוא מקבל תמיד, וכנגד זה מלכות שניה. ולכן אמר דניאל על מלכות זה (דניאל ז, ה) וארו חיה אחרי תנינה דמיה לדב.. ואמרו בפרק עשרה יוחסין (קידושין עב, א) וארו חיה אחרי תנינה דמיה לדב (שם ז, ה). תני רב יוסף אלו פרסיים, שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב, פירש, שהם מבקשים תמיד לבלוע, כך הוא מדהם. ולכן כתיב אצל מלכות זה במגלת אסתר (אסתר ז, י) וישם המלך אחרושוש מס על הארץ ואיי היים. ומה בא הכתוב הזה לומר, מה שאמר ששם המלך מס על הארץ. רק שבא לומר, שכל זה כח אחרושוש שהיה חסר ומבקש תמיד למלאות נפשו מן העושר, וזה היה עצם מלכות שניה. וכן אמר דניאל על זאת החיה (דניאל ז, ה) וכן אמרין לה קומי אכלי בשר שגיא. וכן אמרו (מגילה יא, א) אחרושוש.. ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו.. וכל זה שרצה למלאות נפשו מן תאוות הגופניות. וכאשר ידע המן ענין אחרושוש, רצה גם כן שימכור לו ישראל בעד כסף, שזהו ענין כח אחרושוש וזה יהיה ח"ו בולע את ישראל. ומפני כי אחרושוש תמיד חפץ לבלוע, ולפיכך אמר להמן הכסף נתון לך, ולא שאין אני רוצה הכסף שלך, רק מקבל אני ממך וחוזר אני ונתון לך ולא אחזיק בכסף, שזה אדאי היה לו גנאי גדול לקבל כסף ולתת עם אחד להריגה בשביל כסף. רק בשביל אהבת כסף, היה מקבלו וחוזר ונתן הכסף אליו, וכבר בארנו במקומו (אור חדש ד"ה ועשרת אלפים) מענין זה. כלל הדבר, כי ענין מלכות השניה שהיה חפץ ורוצה לבלוע הכל.

א"ל רבי ללוי [שהיה בעל משלים], תגיד לי משל על פרסיים, אמר לו, דומים לחיילות של בית דוד [גיבורים]. תגיד לי משל על חברין [אומה הסמוכה לפרסיים ומשחיתים הם וטרפנים הם יותר מפרסיים], דומים למלאכי חבלה. תגיד לי משל על ישמעאלים, דומים לשעירים של בית הכסא [שהם מלובשים שחורים ודומים לשדים]⁴⁰. תגיד לי משל על תלמידי חכמים שבבבל, דומים למלאכי השרת [לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת]⁴¹.

כאשר רבי נטה למות [נזרקה נבואה בפומיה], אמר, הומניא [שם עיר] יש בבבל, כולה [מלא] עמונים. מסגריא [עיר] יש בבבל, כולה ממזרים. בירקא [עיר] יש בבבל, שני אחים יש שמחליפים נשותיהם זה לזה. בירתא דסטיא [עיר] יש בבבל, היום סרו מאחרי המקום, שהציף מצודת דגים בשבת, והלכו וצדו בהם בשבת, ור' אחי ברבי יאשיה שם אותם בנידוי, ונשתמדו⁴². אקרא דאגמא יש בבבל, אדא בר אהבה נמצא בה,

⁴⁰ עי' ספר הליקוט (פרשת תולדות): ועשו אדמוני כולו כאדרת שער, מלובש בקליפות הנקראים שעירים, שהם בעלי שער מהשעירים של בית הכסא, שאין למטה מהם.

ועי' ספר הכונות הישן: כפת הירדן - אמבריא בלע"ז, הוא הנרד שמתגבר כנגד ריחו של בית הכסא.

ועי' זהר ח"ב רכז ע"ב: תא חזי בשעתא דהאי נרדא סלקא ריחא לעילא כדון חביבותא אתקשרת וסלקא האי נרדא לאתאחדא לעילא וכלהו רתיכין קדישין כלהו סלקין ריחין לאתעטרא לגבי דלעילא אינון רתיכין כלהו אקרון עלמות שיר כמה דאת אמר (תהלים מו א) על עלמות שיר והוא אוקמה מאי עלמות שיר אלא כמה דאת אמר (שיר ו ח) ועלמות אין מספר מאי ועלמות אין מספר כמה דאת אמר (איוב כה ג) היש מספר לגדודיו ובגין דלית להו חושבנא כתיב (שיר"ש ו ח) ועלמות אין מספר.

תרגום: בא וראה בשעה שהנרד הזה העלה ריח למעלה אז החביבות נקשרה ועולה הנרד הזה להאזז למעלה וכל המרכבות הקדושות כולן מעלות ריחות להתעטר למעלה כל אותן מרכבות נקראות עלמות שיר כמו שנאמר על עלמות שיר והרי פרשוה מה זה עלמות שיר אלא כמו שנאמר ועלמות אין מספר מה זה ועלמות אין מספר כמו שנאמר (איוב כה) היש מספר לגדודיו ומשום שאין להם חשבון נאמר ועלמות אין מספר.

ועי' שעה"כ יג ע"א: ושבלת נרד הוא ת"ת, כי הוא קו האמצעי בין שני ענפי קו הימין וקו שמאל, כדמיון השבלת עם ענפיו מן הצדדין.

⁴¹ עי' חגיגה טו ע"ב: והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו.

⁴² עי' יו"ד ס' שלד ס"א: הגה: ומנדין למי שהוא חייב נידוי, ואפילו יש לחוש שעל ידי כן יצא לתרבות רעה, אין לחוש בכך. וז"ל הט"ז: ויש לי להביא ראיה איפכא מתלמוד ערוך פ"ק דקדושין (דף כ') במי שנמכר לעבודת אלילים עצמם דהיינו לחטוב לה עצים ושאר צרכים לא לשם אלהות ואמרה תורה שצריך לגאול אותו וכו' והנה ק"ו יש כאן דמה התם שכבר נעשה כומר לעבודת כוכבים ואפ"ה הזהיר' תורה בקום עשה שחייבין לפדותו ק"ו בזה שעדיין לא התחיל בעבודת כוכבים כלום פשיטא שצריכים אנו להיות נזהרים להיות לפחות בשב ואל תעשה ולא לעשו' מעשה להביאם לידי עבודת כוכבים ודאי זה דבר שאין שוה על הלב להניחו.

עשרה יוחסין

פרק רביעי

קידושין

עב

לדק

והאידינא הוא דליוס פרסאי . שלקחיהו ממקומו ובגאורו למעלה מארקר ויהי לא בעי לתתא פרת עד היכן לפי שפרת טפל בחדקל ועוד בכל מושבת למטה ממנו עד אפמיא תתאה כדאמר לעיל : לפך גיסא דפרת עד היכא . בשפחה כלפי מערב עד היכן מתפשט רחבה של צבל : מאי תורה אור

גיסא דפרת עד היכן . פי' בקונטרס להכי לא בעי לתתא פרת עד היכא לפי שפרת טפל בחדקל ועוד בכל מושבת למטה ממנו עד אפמיא תתאה כדאמר לעיל : איתתא בעא מינייהו ולא יהבו ליה . ולכן הוליא עליהם לעו וי"מ דקאי' חרבי פפא ולא נהירא דח"י שיעלה צרעה של אווה לדיק להוליא לעו עליהם שפלא

דערך . שפחה לישאל : משום בירס . שמה בירס שישבת בך גיסא מיבעיא לך : מייחסי דפומבדיתא . שהיא בין שתי הגהרות מזירס נסבי ש"מ מוחזקין הם בה בחזקת ירום : כמחלוקת ליוחסין . בארכה ורחבה של צבל : כך מחלוקת לגיטין . דקימא לן (גיטין 97 ב.) המביא גט משאל ארלוס לריך שיתאר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שאין בקיאות לשמה והמביא גט מארץ ישראל לצבל איט לריך לומר וצבל הרי הוא כארץ ישראל לגיטין שאף הם היו חכמים ובקיאות לשמה : עד ארצה טניינא . אגם של קניס וערבה שקורין אושרא' : טניינא דגישרא . שני אגמים היו למטה מהגשר זה למטה מזה : תביל ימא . שם מקום : כפילתא דצבל . מכלילא ותפארתה של צבל ליוחסין : שוניה וגוביא ולילורא מקומות הם : כפילתא דתביל ימא . תפארת של תביל ימא : איתתא בעא מינייסו . כותיים לא נחטרו צבא אכל הקול ילא על ידי ששאל כותי אחד אשה מהם אכל הם לא נכחו לו ויש אומרים רב פפא בעא מינייהו איתתא ולא יהבי ליה לכך היה מוליא עליהם שמן פסול וקשה בעיני לומר כן : כגולה . פומבדיתא קרי גולה צראש השנה (דף כג:) : מאייה דקירא . מקום על נהר פרת למעלה מן המקומות הנזכרים למעלה : והאמר ר' יוחנן . לעיל מיחסותא דצבל בפרת עד מעברתא דגדמא ותו לא : אמר אביי רעועה נפקא . באלכסון ממעברתא דגדמא ומקפת את הפסולין עד מעלה מאייה דקירא שהי' מן הפסולין ושטו משוט בפי הרעועה על פרת : הלון . נהר : וינחם צתלא ונחבור . בעשרת השבטים שהגלה סמרידי משחתי : וכולן לפסול . כל מקום שגלו השבטים נטמעו עובדי כוכבים בצנותיהם ועובד כוכבים ועבד הבא על צב ישראל אפילו למ"ד (יבמות 97 מה.) הולד ממזר לא הוי פגום מיהא הוי :

והאידינא הוא דליוס פרסאי אמר ליה אביי לרב יוסף למה גיסא דפרת עד היכא אמר ליה מאי דעתך משום בירס מייחסי דפומבדיתא *מבירס נסבי *אמר רב פפא כמחלוקת ליוחסין כך מחלוקת לענין גיטין ורב יוסף אמר מחלוקת ליוחסין אבל לגיטין דברי הכל עד ארבא תניינא דגישרא אמר רמי בר אבא חביל ימא *תבילתא דצבל שוניה וגוביא תבילתא דחביל ימא רבינא אמר אף ציצורא תניא נמי הכי חנן בן פנחס אמר חביל ימא תבילתא דצבל שוניה וגוביא וציצורא תבילתא דחביל ימא אמר רב פפא והאידינא אייערבי בהו כותאי ולא היא איתתא הוא דבעא מינייהו ולא יהבו ליה מאי חביל ימא אמר רב פפא זו פרת דבורסי הווא גברא דאמר להו אנא מן שוט מישוט עמד רבי יצחק נפחא על רגלי וואמר שוט מישוט בין הנהרות עומדת וכי בין הנהרות עומדת מאי הרי היא כגולה ליוחסין והיכא קיימא אמר ר' יוחנן *מאייה דקירא ולעיל והא אמר רבי יוחנן עד מעברתא דגיומא אמר אביי *רצועה נפקא אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב הלון ניהונד הרי היא כגולה ליוחסין א"ר אביי לא תציתו ליהיבמה היא דנפלה ליה תתא א"ל אמר רבי היא דרב חננאל היא אויל שיילוה לרב חננאל אמר להו הכי אמר רב הלון ניהונד הרי היא כגולה ליוחסין ופליגא דר' אבא בר כהנא *ראמר ר' אבא בר כהנא מאי דכתיב *וינחם בחלה ובחבור נהר גזון וערי מדי חלה זו חלון חבור זו הרייב נהר גזון זו גינזק ערי מדי זו חמון וחברותיה ואמרי לה זו נהונד וחברותיה מאי חברותיה אמר שמואל כך מושבי חוסקי ורומקי אמר רבי יוחנן וכולם לפסול קסלקא דעתא מושבי היינו מושבני והאמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל מושבני הרי היא כגולה ליוחסין אלא מושבני לחוד ומושבני לחוד ותלת עלעין בפומה בין שיניה אמר רבי יוחנן זו חלון הדייב ונציבין שפעמים בולעין ופעמים פולחין *וארו חיוא אחרי תנינא דמיה לדוב *תני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב ר' אמי כי הוה חזי פרסא דכייב אמר היינו דובא ניידיא א"ל רבי ללוי הראני פרסיים אמר ליה דומים לחיילות של בית דוד הראני חברין דומין למלאכי חבלה הראני ישמעאליים דומין לשעירים של בית הכסא הראני תלמידי חכמים שבבבל דומים למלאכי השרת כי הוה נוחא נפשיה דרבי אמר הומניא איכא בבבל כולה עמונאי היא מסגריא איכא בבבל כולה דממוזרא היא בירקא איכא בבבל שני אחים יש שמחליפיים נשותיהם זה לזה בירחא דסטיא איכא בבבל היום סרו מאחרי המקום דאקפי פירא בכורי בשבתא ואויל וצדו בהו בשבתא ושמתיהו ר' אחי רבי יאשיה ואישתמוד אקרא דאגמא איכא בבבל אדא בר אהבה יש בה היום

[פי' חוס' ר"ס כג: ד"ה י"ז]

גיטין 1.

[פי' תכלת כלומר מה תכלת מובחר שבגלימתא כך זו מוכתרת של תלמות של צבל פי' אחר תלמית ככל ערוך]

[ג'י' הסרוך ערך דקד ד' מחאה]

גיטין 1: נדה 11.

יבמות 10:

לעיל ע"ה: ע"ה

ע"ה: מגילת י"ח

הנהרות הב"ח (ב) רש"י ד"ה ותלת (א) נחיה הראשונה שבמראה וכו' והיא צבל וק"י בפומה כ"ל וד"ה א:

היום

והנה עלעין בפומה . בחיה (6) השניה שבמראה דניאל כתיב והיא צבל : בפומה בין שיניה . בפומה משמע מצפנים בין שיניה משמע שבוטותו בפתון : בולעטן . ומשולל עליהם : ומסורבליס כדוב . בעלי צפר לשון ערבי ושומן הוא ובעלתא (שבת 97 קל"ז) מני אמרי' קמן מסורבלי צבצר המולובש צבצר כרכיב : דוב אין לו מנוסה . כשהוא קשור הולך וצא תמיד סביבותיו : דובא ניידיא . דוב נודד : פרלני פרסיים . בעל משלות ודומיות היה לוי וקאמר לו רבי משלו לי פרסיים למה הם דומים : כמילות של בית דוד . גבורים : סבריין . אומה הסמוכה לפרסיים ומשחיתים הם וטרפנים הם יותר מפרסיים : לשעירים . מלוכשים שמורים ודומים לשדים : דומים למלאכי השרת . לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת וכתיב (יחזקאל ט) והאיש לבוש הבריס והכי נמי אמרינן בצמה מדליקין (שבת 97 ב:) על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב בסדינים המגויינין ודומה למלאך כו' ובגדרים (דף כ"ב) נמי אמרינן מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי ליה מלאכי השרת משום דמגויינין כמלאכי השרת במלבושים נאים : פי קא ניתא נפשיה . נזרקה נבואה בפומיה : סומניא . עיר ששמה כך : מסגריא . עיר היא וכל הקך כולוהו מקומות ניהו : בירחא דסטיא . על שם סטרו מאחרי המקום ויפרט רבי היאך סרו : דאקפי פירא בכורי ואויל וניידי צבצבה ושמחיהו וכו' . הליף הביבר דגים הרבה והלכו ולדו : דאקפי . הליף כדמתרגמינן וילף הכרזל (מלניס 3 ו) וקפא פרזולא : פירא . צריכה עשויה לגדל דגים וצלבנ"ז ביבר : ואישתמוד . כשתמוד : היום

גליון הש"ס תוס' ד"ה בין וכו' וכו' דשני מקומות הן . עיין עירובין 97 י"ט ע"ה תרי"ח א"ס בין הנסרות :

עשרה יוחסין פרק רביעי קדושין

בר א מיי' פ"ח מהל'
עבדים הלי"ג [כ"ב]
וכ"ו געטיין לג. לדין
ד"ג [מגן ללאון ק"ו ע"ש
י"ד כ"י רסו טע"י סד :

[ע"ש נהו"ס ד"ה אמר
ל"ה]

כה ב מיי' פט"ו מהל'
אסונו גיבא סלי'
סגן ללאון ק"ו ע"ש
ה"ע ס"ד טע"י כ"ב :
בו ג מיי' ט"ז ע"ש
ה"ע ס"ד טע"י כ"ב :
קוש"ט ה"ע ס"ד טע"י
כ"ב :

היום יושב בחיקו של אברהם אבינו. פירש בקונטרס יש לומר
מת וא"כ אין זה רב אלא בר אהבה שבגמרא ונראה לומר
יושב בחיקו של אברהם שנקנס לבית מילה וזה רב אלא בר אהבה
שהל"ך ימים הרבה משמת רבי עד זרות אחרונים זימי רב נמנן
כ"י לזקק כדלמרי' ב"ב' (דף כ"ג.) א"ך
ר"י פ"י דשני רב אלא בר אהבה
הו"ו : **המשה** קהלי כתיבי .
פ"י ג"י אהר"ט פסולי יוחסין אכל
קהל דג"י פלוג דכ"א לא חשיב דלא
בפסולי יוחסין משתעי עוד לומר
ר"י משום דלא שייך ביה קהל :
והך

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה כשמת
רב יהודה נולד רבא א"ל כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר °זרח השמש
ובא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי וזרח שמשו של שמואל
שנאמר °וגר אלהים מרם יכבה ושמואל שוכב וגו' °צוה ה' ליעקב סביביו
צדיו *ר"ב יהודה אמר כגון הומניא לפום נהרא °וידי כהנבא ופלמיהו בן יוחנן
בניהו מת ואפול על פני ואזעק קול גדול ואומר אדה אדני ה' רב ושמואל
חד אמר לטובה וחד אמר לרעה מאן דאמר לטובה כי הא דאיסתגדרא
דמישן חתניה דנבוכדנצר הוה שלא ליה מכולי האי שבייה דאייתית לך לא
שדרת לן דקאי לקמן בעי לשדורי ליה מישראל א"ל פלמיהו בן בניהו אנן
דחשיבין ניקו מקמך הכא ועבדין ניולו להתם ואמר נביא מי שעשה טובה
בישראל ימות בחצי ימיו מאן דאמר לרעה דכתיב °ותבא אורי אל שער
בית ה' הקדמוני הפונה קדימה והנה בפתח השער עשרים וחמשה איש
ואראה בתוכם את יאוניה בן עזר ואת פלמיהו בן בניהו שרי העם וכתיב
°ויבא אורי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין
המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה ממשמע
שנאמר ופניהם קדמה *איני יודע שאחוריהם כלפי מערב מה תלמוד לומר
[אחוריהם] אל היכל ה' מלמד שהיו (ב) מפריעין עצמם ומתריזין עצמם כלפי
מעלה וקאמר נביא מי שעשה הרעה הואת בישראל ימות על מיטתו תסתיים
דשמואל דאמר לרעה דאמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל מושכני הרי היא
כגולה ליוחסים מישון לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממורות
אלא כהנים שהיו בה לא הקפידו על הגרושות לעולם אימא לך שמואל אמר
למזבה ושמואל למעמיה דאמר *המפקד *עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט
שחרור שנא' °כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד
שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד עבד שאין לרבו רשות עליו אין קרוי עבד
אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מ' אבל חכמים אומרים כל ארצות
בחוקת כשרות הם עומדות אמימר שרא ליה לרב הונא בר נתן למינסב
איתתא מחזייתא אמר ליה רב אשי מאי דעתין דאמר רב יהודה אמר
שמואל זו דברי ר' מאיר אבל חכ"א *כל ארצות בחוקת כשרות הן עומדות
והא בי רב כהנא לא מתני הכי ובי רב פפא לא מתני הכי ובי רב זביד
לא מתני הכי אפ"ה לא קיבלה מיניה משום דשמיע ליה מרב זביד
דנהרדעא ת"ר *ממזירי ונתניו שהורים לעתיד לבא דברי ר' יוסי ר' מאיר
אומר אין שהורים אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר °זורקתי עליכם מים
שהורים ומהרתם אמר לו ר' מאיר כשהוא אומר מכל שומאותיכם ומכל
גלוליתכם ולא מן הממורות אמר לו ר' יוסי כשהוא אומר אמהר אתכם
הוי אומר אף מן הממורות בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב °ישיב ממזרות
באשרוד אלא לר' יוסי וישב ממזר באשרוד כדמתרגם רב יוסף יתבון
בית ישראל לרוחצן בארעהון דהו דמו בה לנוכראין אמר רב יהודה אמר
שמואל *הלכה כרבי יוסי אמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה כרבי יוסי הוה אתי אליהו מפיק מינן צוורני צוורני קולרין ת"ר
*גר' בנשוא ממזרת דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת יאחד גר
אחד עבד משוחרר וחלל מותרים בכהנת מ"ט דרבי יוסי חמשה קהלי כתיבי

והוא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי וזרח שמשו של שמואל
שנאמר °וגר אלהים מרם יכבה ושמואל שוכב וגו' °צוה ה' ליעקב סביביו
צדיו *ר"ב יהודה אמר כגון הומניא לפום נהרא °וידי כהנבא ופלמיהו בן יוחנן
בניהו מת ואפול על פני ואזעק קול גדול ואומר אדה אדני ה' רב ושמואל
חד אמר לטובה וחד אמר לרעה מאן דאמר לטובה כי הא דאיסתגדרא
דמישן חתניה דנבוכדנצר הוה שלא ליה מכולי האי שבייה דאייתית לך לא
שדרת לן דקאי לקמן בעי לשדורי ליה מישראל א"ל פלמיהו בן בניהו אנן
דחשיבין ניקו מקמך הכא ועבדין ניולו להתם ואמר נביא מי שעשה טובה
בישראל ימות בחצי ימיו מאן דאמר לרעה דכתיב °ותבא אורי אל שער
בית ה' הקדמוני הפונה קדימה והנה בפתח השער עשרים וחמשה איש
ואראה בתוכם את יאוניה בן עזר ואת פלמיהו בן בניהו שרי העם וכתיב
°ויבא אורי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין
המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה ממשמע
שנאמר ופניהם קדמה *איני יודע שאחוריהם כלפי מערב מה תלמוד לומר
[אחוריהם] אל היכל ה' מלמד שהיו (ב) מפריעין עצמם ומתריזין עצמם כלפי
מעלה וקאמר נביא מי שעשה הרעה הואת בישראל ימות על מיטתו תסתיים
דשמואל דאמר לרעה דאמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל מושכני הרי היא
כגולה ליוחסים מישון לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממורות
אלא כהנים שהיו בה לא הקפידו על הגרושות לעולם אימא לך שמואל אמר
למזבה ושמואל למעמיה דאמר *המפקד *עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט
שחרור שנא' °כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד
שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד עבד שאין לרבו רשות עליו אין קרוי עבד
אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מ' אבל חכמים אומרים כל ארצות
בחוקת כשרות הם עומדות אמימר שרא ליה לרב הונא בר נתן למינסב
איתתא מחזייתא אמר ליה רב אשי מאי דעתין דאמר רב יהודה אמר
שמואל זו דברי ר' מאיר אבל חכ"א *כל ארצות בחוקת כשרות הן עומדות
והא בי רב כהנא לא מתני הכי ובי רב פפא לא מתני הכי ובי רב זביד
לא מתני הכי אפ"ה לא קיבלה מיניה משום דשמיע ליה מרב זביד
דנהרדעא ת"ר *ממזירי ונתניו שהורים לעתיד לבא דברי ר' יוסי ר' מאיר
אומר אין שהורים אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר °זורקתי עליכם מים
שהורים ומהרתם אמר לו ר' מאיר כשהוא אומר מכל שומאותיכם ומכל
גלוליתכם ולא מן הממורות אמר לו ר' יוסי כשהוא אומר אמהר אתכם
הוי אומר אף מן הממורות בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב °ישיב ממזרות
באשרוד אלא לר' יוסי וישב ממזר באשרוד כדמתרגם רב יוסף יתבון
בית ישראל לרוחצן בארעהון דהו דמו בה לנוכראין אמר רב יהודה אמר
שמואל *הלכה כרבי יוסי אמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה כרבי יוסי הוה אתי אליהו מפיק מינן צוורני צוורני קולרין ת"ר
*גר' בנשוא ממזרת דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת יאחד גר
אחד עבד משוחרר וחלל מותרים בכהנת מ"ט דרבי יוסי חמשה קהלי כתיבי

לנוכראין. תרגומו של ממזר והכי קאמר וישב העם שהיה מנוכר מגבול ארצו ונטרד כממזר
באשדוד אלא לר' יוסי וישב ממזר באשרוד כדמתרגם רב יוסף יתבון
בית ישראל לרוחצן בארעהון דהו דמו בה לנוכראין אמר רב יהודה אמר
שמואל *הלכה כרבי יוסי אמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה כרבי יוסי הוה אתי אליהו מפיק מינן צוורני צוורני קולרין ת"ר
*גר' בנשוא ממזרת דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת יאחד גר
אחד עבד משוחרר וחלל מותרים בכהנת מ"ט דרבי יוסי חמשה קהלי כתיבי

היום יושב בחיקו של אברהם °אל מת היום ולא כן אין זה רב אלא
שבגמרא ונראה דהא יושב בחיקו של אברהם אבינו שנקנס לבית
מילה וזה רב אלא בר אהבה שהל"ך ימים הרבה משמת רבי עד
זרות אחרונים זימי רב נמנן בר יוחן כדלמרינן בצבא בתרא
תורה אור (דף כ"ג.) : °לוט' ל' ליעקב סביביו
לר"י. לר"י שהיו סובבים אוחס בצל"ס
דהיינו עמון ומואב שהל"כו להם
יותר מן הכל כדלמרינן בחלקן [מסנהדרין
דף י"ז] עמון ומואב שביי בישי
דירושלים היו אוחס לוח שהיו סובבים
אוחס אף בגלותם כגון הומניא דכולה
דעמואל' היא כדלמרי' לעיל הוי"ב

והוא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי וזרח שמשו של שמואל
שנאמר °וגר אלהים מרם יכבה ושמואל שוכב וגו' °צוה ה' ליעקב סביביו
צדיו *ר"ב יהודה אמר כגון הומניא לפום נהרא °וידי כהנבא ופלמיהו בן יוחנן
בניהו מת ואפול על פני ואזעק קול גדול ואומר אדה אדני ה' רב ושמואל
חד אמר לטובה וחד אמר לרעה מאן דאמר לטובה כי הא דאיסתגדרא
דמישן חתניה דנבוכדנצר הוה שלא ליה מכולי האי שבייה דאייתית לך לא
שדרת לן דקאי לקמן בעי לשדורי ליה מישראל א"ל פלמיהו בן בניהו אנן
דחשיבין ניקו מקמך הכא ועבדין ניולו להתם ואמר נביא מי שעשה טובה
בישראל ימות בחצי ימיו מאן דאמר לרעה דכתיב °ותבא אורי אל שער
בית ה' הקדמוני הפונה קדימה והנה בפתח השער עשרים וחמשה איש
ואראה בתוכם את יאוניה בן עזר ואת פלמיהו בן בניהו שרי העם וכתיב
°ויבא אורי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין
המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה ממשמע
שנאמר ופניהם קדמה *איני יודע שאחוריהם כלפי מערב מה תלמוד לומר
[אחוריהם] אל היכל ה' מלמד שהיו (ב) מפריעין עצמם ומתריזין עצמם כלפי
מעלה וקאמר נביא מי שעשה הרעה הואת בישראל ימות על מיטתו תסתיים
דשמואל דאמר לרעה דאמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל מושכני הרי היא
כגולה ליוחסים מישון לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממורות
אלא כהנים שהיו בה לא הקפידו על הגרושות לעולם אימא לך שמואל אמר
למזבה ושמואל למעמיה דאמר *המפקד *עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט
שחרור שנא' °כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד
שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד עבד שאין לרבו רשות עליו אין קרוי עבד
אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מ' אבל חכמים אומרים כל ארצות
בחוקת כשרות הם עומדות אמימר שרא ליה לרב הונא בר נתן למינסב
איתתא מחזייתא אמר ליה רב אשי מאי דעתין דאמר רב יהודה אמר
שמואל זו דברי ר' מאיר אבל חכ"א *כל ארצות בחוקת כשרות הן עומדות
והא בי רב כהנא לא מתני הכי ובי רב פפא לא מתני הכי ובי רב זביד
לא מתני הכי אפ"ה לא קיבלה מיניה משום דשמיע ליה מרב זביד
דנהרדעא ת"ר *ממזירי ונתניו שהורים לעתיד לבא דברי ר' יוסי ר' מאיר
אומר אין שהורים אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר °זורקתי עליכם מים
שהורים ומהרתם אמר לו ר' מאיר כשהוא אומר מכל שומאותיכם ומכל
גלוליתכם ולא מן הממורות אמר לו ר' יוסי כשהוא אומר אמהר אתכם
הוי אומר אף מן הממורות בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב °ישיב ממזרות
באשרוד אלא לר' יוסי וישב ממזר באשרוד כדמתרגם רב יוסף יתבון
בית ישראל לרוחצן בארעהון דהו דמו בה לנוכראין אמר רב יהודה אמר
שמואל *הלכה כרבי יוסי אמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה כרבי יוסי הוה אתי אליהו מפיק מינן צוורני צוורני קולרין ת"ר
*גר' בנשוא ממזרת דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת יאחד גר
אחד עבד משוחרר וחלל מותרים בכהנת מ"ט דרבי יוסי חמשה קהלי כתיבי

תרגומו של ממזר והכי קאמר וישב העם שהיה מנוכר מגבול ארצו ונטרד כממזר
באשדוד אלא לר' יוסי וישב ממזר באשרוד כדמתרגם רב יוסף יתבון
בית ישראל לרוחצן בארעהון דהו דמו בה לנוכראין אמר רב יהודה אמר
שמואל *הלכה כרבי יוסי אמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה כרבי יוסי הוה אתי אליהו מפיק מינן צוורני צוורני קולרין ת"ר
*גר' בנשוא ממזרת דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממזרת יאחד גר
אחד עבד משוחרר וחלל מותרים בכהנת מ"ט דרבי יוסי חמשה קהלי כתיבי

תוס' ר"י הקוין

זו דברי ר' מאיר מחני'
אסונו גיבא סלי'
סגן ללאון ק"ו ע"ש
ה"ע ס"ד טע"י כ"ב :
בו ג מיי' ט"ז ע"ש
ה"ע ס"ד טע"י כ"ב :
קוש"ט ה"ע ס"ד טע"י
כ"ב :

הנהגות ה"ב

(ה) גמ' מנמד טעין
מתריזין כלני מעט
ומפריעין עממם כלפי :
(ב) רש"י ד"ה תמשה
קהל הילכך אינה [לא
לסם בקקל וקסל דמלני :

הנהגות מה"ב

רנשבורג
[א] גמ' כשמת רבא נולד
רב אשי . . . הסמכ"ס
דכיקתה חבורה הוה לו
היכסא עור שלם מה
רכא וכו' דור שלישי יבא
בגל הלבנות דף י"א ע"ב :

תוספתא דקדושין פ"ח
[לעיל ס"ז]

יומא לת:

יבמות ע"ו ע"ש שוה"ב

סוכה ג"י יומא ע"ו

יבמות מה"ב מיר ס"ב
געטיין לת:

[לקמן ע"ו]

תוספתא דקדושין פ"ח

[ע' תוס' מסנהדרין ע"ו]
ד"ה שור ושם נאז' תוס'
ובתים מה"ב ד"ה הלכתא]

{ עב ע"ב }

היום יושב בחיקו של אברהם [פי' נכנס לברית מילה].

היום [שבו מת רבין] נולד רב יהודה בבבל. שאמר מר, כשמת ר' עקיבא נולד רבי, כשמת רבי נולד רב יהודה, כשמת רב יהודה נולד רבא, כשמת רבא נולד רב אשי, ללמדך, שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו⁴³, שנאמר "זורח השמש ובה השמש", עד שלא כתבה שמשו של עלי, זרחה שמשו של שמואל הרמתי, שנאמר "ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב וגו'".

"צוה ה' ליעקב סביבו צריו" צרים שהיו סובבים אותם בארצם דהיינו עמון ומואב שהצירו להם יותר מן הכל ואף בגלותם כגון הומניא שהוא עיר כולה של עמונים היא כשאמרי' לעיל הושיבם סנחריב בבבל והיו מצירים לישראל שבפום נהרא], רב יהודה אמר, כגון הומניא לפום נהרא.

"ויהי כהנבאי ופלטיוהו בן בניהו מת ואפול על פני ואזעק קול גדול ואומר אהה אדני ה'". רב ושמואל [פרשו את הפסוק], אחד אמר לטובה [פי' שהנביא מיילל עליו], ואחד אמר לרעה [פי' שהיה רע בעיניו שמת מיתה יפה, והיה מגיע לו עונש]. מי שאמר לטובה, שהשולט של מישן היה חתנו של נבוכדנצר, ושלח לו, מכל השבי שהבאתי לך [מהיהודים] שלא שלחת לנו שיעמדו לפנינו. חשב לשלוח לו [עבדים מהשבי] מישראל, א"ל פלטיהו בן בניהו, אנו חשבנו לעמוד לפניך [לשרתך] כאן, והעבדים תשלחו? לשם. ואמר נביא, [וכי] מי שעשה טובה [הזאת] בישראל [שהציל את הגולה מלחיות עבדים] ימות בחצי ימיו.

מי שאמר לרעה, שנאמר "ותבא אותי אל שער בית ה' הקדמוני הפונה קדימה, והנה בפתח השער עשרים וחמשה איש, ואראה בתוכם את יאזניה בן עזר ואת פלטיהו בן בניהו שרי העם", ונאמר "ויבא אותי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה", מובן מזה שנאמר "ופניהם קדמה", אינני יודע שאחוריהם כלפי מערב. מה מלמד הנאמר "אחוריהם אל היכל ה'". מלמד, שהיו מגלים⁴⁴ את עצמם ומתריזין עצמם [פי' עשיית צרכיהם] כלפי מעלה [היינו מש"כ "אחוריהם", הוא אחוריהם ממש, ועשו את זה כגנאי בדווקא]. ואמר נביא, [וכי] מי שעשה הרעה הזאת בישראל, שימות על מיטתו [ולא מיתה משונה].

זה מובן, ששמואל הוא שאמר לרעה, שאמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל, מושכני, הרי היא כפומבדיתא לענין יחסים. מישון, לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממזרות. אבל כהנים שהיו בה, לא הקפידו על הגרושות [ואם לא חשו משום עבדות היינו שלא מסכים עם זה שנאמר שעבדים נשלחו למישן].

באמת נאמר לך, ששמואל [הוא ש]אמר לטובה, ושמואל לטעמו, שאמר, המפקיר עבדו, יצא לחירות, ואינו צריך גט שחרור [להתירו בבת ישראל], שנאמר "כל עבד איש מקנת כסף", [ולמה כתוב "איש", וכי הוא בא לדרוש] עבד איש ולא עבד אשה. אלא עבד שיש לו רשות רבו עליו, קרוי עבד, עבד שאין לרבו רשות עליו, אין קרוי עבד [ולכן מה שנשלחו עבדים למישן, לא חשו לה משום שכל עבד שאין לרבו רשות עליו אינו עבד, ועבדים אלה, מאחר וגזלום מהם ונתיאשו מהם, זהו הפקר].

אמר רב יהודה אמר שמואל, [כל המשנה שכתוב שעלו פסולים לארץ ישראל, ומשמע דאין כל הארצות בחזקת מיוחסות חוץ מבבל בלבד] זו דברי ר' מ', אבל חכמים אומרים, כל ארצות בחזקת כשרות הם עומדות⁴⁵. אמרימר התיר לרב הונא בר נתן לנשוא אשה ממחוזא [ומחוזא אינו בתוך גבול בבבל]. אמר לו רב אשי, מהו דעתך [שהתרת אשה מחוץ מבבל ללא בדיקה⁴⁶]. אמרימר אמר, הנהן אמר רב יהודה אמר שמואל, [כל מה שכתוב שרק בבבל כשרה ליחוס] זו דברי ר' מאיר, אבל חכ"א, כל ארצות בחזקת כשרות הן עומדות. [רב אשי שאל] והרי בבית מדרש של רב כהנא לא למדו כך [בשם שמואל, אלא כמו שכתוב לעיל אמר רב יהודה אמר שמואל כל הארצות עיסה, היינו בחזקת פסולות], וכן בבית מדרש של רב פפא לא למדו כך, וכן בבית מדרש של רב זביד לא למדו כך. ועכ"ז [אמימר] לא הסכים לדבריו, משום ששמע מרב זביד דנהרדעא [שונה מרב זביד סתם].

הרבנים למדו, ממזירי ונתיני, טהורים לעתיד לבא, דברי ר' יוסי, ר' מאיר אומר, אין טהורים. אמר לו ר' יוסי, והלא כבר נאמר, "זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם". אמר לו ר' מאיר, כשהוא אומר "מכל טומאותיכם

⁴³ עי' חדושי אגדות למהר"ל: אין צדיק נפטר מן העול' וכו'. דבר זה מורה על מעלת הצדיק איך הם נקשרים בעולם הנצחי התמידי וההווה שאינה פוסקת ולפיכך אין צדיק נפטר מן העולם עד שצדיק אחר כמותו נולד וזה מפני כי ההווה שלהם בלתי הפסק כלל כאשר ראוי למדריגה אשר דבק בה הצדיק ולפיכך אין צדיק יוצא מן העולם עד שנולד צדיק כמותו כי הצדיק השפעת נשמתו ממקור העליון שאינו פוסק ועוד מבואר.

⁴⁴ רש"י סוכה נג ע"ב.

⁴⁵ עי' לעיל הערה 17.

⁴⁶ עי' לעיל עא סע"א.

ומכל גלוליתכם", ולא מן הממזרות. אמר לו ר' יוסי, כשהוא אומר "אטהר אתכם", הוי אומר, אף מן הממזרות. זה מובן לרבי מאיר, היינו שנאמר "וישב ממזר באשדוד" [פי' יבדלו הממזרים מהם וישבו בפני עצמם לעתיד לבא], אלא לר' יוסי, מהו "וישב ממזר באשדוד". כמו שרב יוסף תרגם, ישבו בית ישראל לבטח בארצם, שהם דומים לגוים [פי' וישבו העם, שהיה מנוכר מגבול ארצו ונטרד כממזר, והיכן ישבו באשדוד, כי גם הוא מגבול ארץ ישראל].

אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי. אמר רב יוסף, לולא שאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי, אליהו היה בא, ומוציא מהם חבורות חבורות⁴⁷.

הרבנים למדו, גר נושא ממזרת [ואין איסור, שקהל גרים אינו קהל, אבל הילד ממזר]⁴⁸, דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר, גר לא ישא ממזרת [שקהל גרים הוה קהל, ויש איסור]⁴⁹, אחד גר, אחד עבד משוחרר, וחלל, מותרים בכהנת [אף על פי שהכהנים אסורים בגיורת ומשוחררת וחללה דקסבר לא הוזהרו כהנות כשירות להנשא לפסולינ כאלה]. מה טעמו של רבי יוסי. [בענין אזהרת פסולי יחסין] כתוב חמשה פעמים קהל [והיה יכול לכתוב א'],

⁴⁷ ג' שגורס קולרין...

⁴⁸ עי' לעיל הערה.

⁴⁹ עי' ש"ע (אה"ע סי' ז סכ"ב): הכהנת מותרת לינשא לחלל ולגר ולמשוחרר, שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולי כהונה, שנאמר בני אהרן (ויקרא כא, א) ולא בנות אהרן. [עי' סוכה כג ע"ב].

אחד [לקהל] כהנים [פי], שאם רק היה כתוב פעם אחת קהל, הייתי אומר שרק כהנים אסורים בממזרות, ואחד [לקהל] ליום [פי] ואם היה כתוב רק פעמיים הייתי אומר שכהנים ולויים אסורים, אבל ישראל מותרים בממזרות, ואחד לישראלים, ואחד להתיר ממזרות] בשתוקי [אף על פי שזה ודאי וזה ספק לא חיישינן שמא זה כשר ואסור לישא ממזרת דהכי דרשינן בקהל ודאי הוא דלא יבא ממזר הא בקהל ספק כגון שתוקי יבא, ואחד להתיר שתוקי בישראל [וכך דורשים, ממזר ודאי הוא דלא יבא בקהל הא ממזר ספק יבא, ומה שכתוב במשנה שתוקי פסול, הוא מדרבנן כדלקמן שמא ישא אחרת מאביו, אמנם] קהל גרים לא נקרא קהל [שהרי אין עוד פעם שכתוב "קהל" לרבות אותם].

ורבי יהודה [איך הוא למד]. כהנים ולויים לומדים מ"קהל" אחד [שהרי כולם שבט אחד, ואין חצי שבט מכונה כ"קהל", [ממילא יש א'] מיותר [ללמד על] קהל גרים. ואם תרצה לומר, גם כן [כהנים ולויים] חשובים כב' קהלים, [אמנם] להתיר [ממזר] בשתוקי ושתוקי בישראל לומדים מ"קהל" אחד, [שנאמר] "לא יבא ממזר בקהל ה'", ממזר ודאי הוא שלא יבא, הא ממזר ספק יבא. בקהל ודאי הוא שלא יבא, הא בקהל ספק יבא. ואם תרצה לומר, אלה גם כן [חשובין כ]ב' קהלים [פי] צריכים ב' פסוקים לב' דרשות האלה, ואם רק היה "קהל" אחד מיותר, היינו לומדים שספק ממזר לא יבא בקהל ה', והוא ככל ספק איסור שיש איסור ואין מלקות⁵⁰], וטעמו, שלרבי יהודה מכאן, "הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר" [והמילה "קהל" מיותר, ומלמד שקהל גרים נקרא קהל]. ולרבי יוסי. "חוקה אחת" הפסיק הענין.

אחד גר, ואחד עבד משוחרר, וחלל, [כולם] מותרים בכהנת. זהו ראייה לרב, שאמר רב יהודה אמר רב, לא הוזהרו [כהנות] כשירות מלהינשא לפסולים [לכהונה, ואע"פ שבת של גר או חלל אסורים לכהנים]. דרש ר' זירא במחוזא, גר מותר בממזרות, כל הציבור סקלוהו באתרוגים שלהם [פי] שהיו שם גרים הרבה והוקשה להם שאמר קהל גרים לא איקרי קהל]. אמר רבא, [וכי] מי ידרוש כזה דבר במקום שגרים נמצאים. דרש רבא במחוזא, גר מותר בכהנת, טעונוהו בשיראי? חזר ודרש להם, גר מותר בממזרות [שלא הוזהרו כשירות לינשא לפסולים], אמרו לו, הפסדת את הראשונה? אמר להם, מה שטוב לכם שתעשו, אם תשארו מכאן [מבנות ישראל] תנשא להם, ואם תשארו [ממזרות] תנשאו. וההלכה, שגר מותר בכהנת ומותר בממזרת. מותר בכהנת, לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים, ומותר בממזרת, כרבי יוסי.

אלו הן שתוקי, כל שמכיר. אמר רבא, מן התורה שתוקי כשר, למה. רוב כשרים אצלה [פי] אצלו אמו, והיא פנויה, ואין רוב העולם ממזרים או קרובים שלה, שהולד יהיה ממזר, ואפילו גוי או עבד אם בא עליה אין הולד ממזר] ומיעוט פסולין אצלה [ממזרים וקרובים], ואם אלה הלכו אליה [היינו בבבליה זו שנתעברה ממנו, אם הבעול הלך אליה], כל שפירש, פירש מהרוב. מה אמרת [פי] למה אמרת שהם הלכו אליה. אולי היא הלכה אליהם [וגם בזה הולד איננו ממזר], והוא קבוע, וכל קבוע

⁵⁰ רש"י, אמנם ע"י רמב"ם (טומאת מת פ"ט ה"ב): דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק הרי הן של דבריהן, ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכל' אסורות בין בעריות ושבטות אין להם אלא מדברי סופרים [ואף על פי כן דבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה, שהרי העושה אותו חייב אשם תלוין] כמו שביארנו בהלכות איסורי ביאה ובכמה מקומות. [השגת הראב"ד] דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. א"א זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וזו ספיקא דאורייתא היא אבל היה לו לומר משום דה"ל ספק ספיקא ואפילו בדאורייתא לקולא.

וע"י חוות דעת (בית הספק): והנה, הרשב"א בתורת הבית הארוך (בית ד שער א יא ע"ג) והר"ן בקידושין (טו ע"ב ד"ה גרסינן) הקשו אהרמב"ם (איסורי ביאה פ"ח ה"ז, טומאת מת פ"ט ה"ב) דסובר דספיקא דרבנן, מהא דילפינן דאזלינן בתר רובא מפסח וקרבתות בחולין דף (יא ע"א), ולהרמב"ם קשה האיך מצינן למילף דאזלינן בתר רובא מפסח וקרבתות, הא בלאו הכי כל ספק מותר אפילו ליכא רובא. ועוד הקשו, דא"כ למה לי קראי בממזר להתיר ספק (קידושין עג ע"א), הא בכל התורה ספק מותר. וכו' ולפענ"ד נראה דהרמב"ם הוציא זה מש"ס ערוכה במסכת סוטה (דף כ"ט ע"א) ובהו יתיישבו כל הקושיות. שאמר התם רב גידל רמי, כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, טמא ודאי הוא דלא יאכל הא ספק יאכל, וכתיב כל טהור יאכל בשר, טהור ודאי הוא דיאכל אבל ספק לא יאכל כו'. ושם ליכא יתורא, אלאמא דכל לישנא דקרא משמעותה על הודאי ולא על הספק. וכו' ובממזר דאצטרך יתורא, נראה ג"כ דלא קשה, דבממזר שריא רחמנא אפילו ספיקא חדד בחד, כגון בת ישראל וממזרת שנתערבו ולדוניהן, אי נמי כגון דאזיל הוא לגבייהו, דספק כי האי דאיבע אסורא בכל התורה אסור ובממזר מותר, אי נמי כמו שתירצו הפוסקים דאצטרך להתירו בבת ישראל וממזרת, כן נראה לי ברור בדעת הרמב"ם.

דומה כמחצה על מחצה⁵¹, והתורה אמרה "לא יבא ממזר", ממזר ודאי הוא שלא יבא, הרי ממזר ספק, יבא. בקהל ודאי הוא שלא יבא, הא בקהל ספק יבא, ולמה אמרו שתוקי פסול. גזירה שמא ישא אחרת מאביו⁵².

אלא מעתה, שתוקי לא ישא שתוקית, שמא ישא אחרת מאביו. [וכי] כל הזנויות אלה [מטלים על אביו של זה]. בת שתוקית [שנולדה משתוקית שנשא לכשר לה] לא ישא [שתוקי], שמא ישא אחרת מאביו [פי] שבנו של בעל השתוקית הוא שבא על אמו של זה תחלה בזנות ואח"כ נשא שתוקית]. אלא [למסקנה, מקרה כזה] לא שכיח, כמו כן כאן [המקרה] לא שכיח [שישא אחרת, או שתוקי בכלל הוא דבר שלא שכיח, ולכן הרבנים לא גזרו על זה]. אלא, מעלה עשו ביוחסין.

ואמר רבא, דבר תורה אסופי כשר [אף על פי שאין מכירים את אמו וניחוש שמא מאשת איש שנבעלה לאחר דרוך פסולין אצלה ליכא למימר הכין], למה. אשת איש תולה [ההריון] בבעלה [ואפילו אם ילדה ממזר אינה משליכתו לפי שיש לה לומר מבעלי הוא]. במה [אפשר לתלות בפסול ממזר, יש] מיעוט ארוסות [ואין לתלות הריון שלהם בבעלם] ומיעוט [נשואות] שהלך בעליהם למדינת הים [ואין לתלות הריון שלהם בבעלם]. כיון שיש פנויות, ויש גם [ילדים מנשואות, והשליכו אותם ברחוב] מחמת רעבון, יש חצי חצי, והתורה אמרה, "לא יבא ממזר בקהל ה'", ממזר ודאי הוא שלא יבא, הרי ממזר ספק יבא. בקהל ודאי הוא שלא יבא, הרי בקהל ספק יבא. ולמה אמרו אסופי פסול. שמא ישא אחרת מאביו [אבל אין לחוש שמא ישא אחרת מאמו, מאחר שמכירים את חמותו, שהיא בחזקת כשרה ולא מספיקין לה במזנה לומר שהוא היה בנה והשליכתו].

אלא מעתה, אסופי לא ישא אסופית, שמא ישא אחרת בין מאביו בין מאמו. [וכי] כל [הבנים] האלה [שהיו לה] זוקה [לרחוב, שנחזיק כל הנאספים בני אָם אחת, ולא חוששים לב' אמהות, כנ"ל שאין חוששין שאדם א' עשה כל הזנויות האלה].

בת אסופי [שנולדה מאסופית שנשא לכשר לה] לא ישא, שמא ישא אחרת. אלא [לא חוששים לזה שזה] לא שכיח, כמו כן כאן [לא חוששים לכך שזה] לא שכיח. אלא, מעלה עשו ביוחסין.

אמר רבא בר רב הונא, מצאו [את האסופי הזה] מהול⁵³,

⁵¹ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ו ס"ח): ראוה שנבעלה או שנתעברה בעיר, אפילו לא היה שוכן שם אלא עכו"ם אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם, הרי זו לא תנשא לתתלה לכהן, שכל קבוע כמחצה על מחצה הוא. ואם נשאת, לא תצא הואיל והיא אומרת: לכשר נבעלתי וכו'. עיקר הגויגא בכתובות דף טו ע"א. ע"י ב"ש: שכל קבוע וכו'. ואיירי בדאיכא תרי רובי אלא כשנבעלה בעיר אשר דר בה פסול א' אז הוי קבוע אפילו לא ידעינן אם אייהו אול' לגביה או אייהו אזל מ"מ לא מהני תרי רובי וכ"כ הב"י ולא מהני תרי רובי אלא כשהביאה היה במקום דנייד.

וע"י אב"מ: אפי' לא היה שוכן שם אלא כותי א'. כתב בנימוקי יוסף ס"פ אלמנה ל"ג (כג ע"ב מדפי הר"ף) דהיכא דאיכא אבי' או אחי' בעיר דה"ל לדידה חייבי כריתות והולד ממזר חיישינן למיעוטא ע"ש ועמ"ש בזה בשב שמעתתא ש"ד פ' כ"ב.

וע"י ח"מ: הואיל והיא אומרת לכשר נבעלתי. אפי' ברוב פסולין מכשר ר"ג ולא דוק' במקום קבוע שהוא כמחצה על מחצה.

וד"ל השב שמעתתא: [לפי הנ"ל] וא"כ האינדא נמי איכא לימחש למיעוט דליהוי ספק ממזר ממיעוט ספיקי ערוה,

אמנם לפי ענ"ד נראה מסתימת הב"י ורמ"א דלא הביאו הך דנימוקי יוסף לא ס"ל ואפשר דלא חשו לה. ומשום דכיון דבכל התורה כולה מהני רובא אלא משום מעלת יוחסין הוא דחשו בחד רוב. א"כ דוקא היכא דפסול קבוע במקומו הוא דדנו חז"ל דליהוי כמחצה על מחצה אפילו באזלי אינהו לגבה, אבל היכא דאינו פסול בעצמו אלא שהוא פסול לזו האשה לא דנו בזה דין קבוע להחמיר בחד רוב, וד"ל הרמב"ם (איסור"ב פ"ח ה"טו) ראוה שנבעלה בעיר או נתעברה בעיר אפילו לא היה שוכן שם אלא נכרי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן הרי זו לא תנשא לתתלה לכהן, שכל הקבוע כמחצה על מחצה עכ"ל. ומשמע דלא מיפסל אלא ע"י פסול הניכר במקומו בפני עצמו ולא ע"י עריות.

וכן מוכח לענ"ד מהא דתנן סוף פ"ק דכתובות (ד"ד, ב') תינוקת שנאנסה א"ר יוסי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא ע"ש. ואי נימא דחיישינן לאביה ולקרוביה א"כ ליתיה להך כללא אם אנשי העיר משיאין לכהונה דהא קרוביה משיאין לכהונה, וע"ש פירש"י רוב העיר משיאין לכהונה היינו דרוב העיר כשרין להשיא בנותיהן ואלמנותיהן לכהונה ומשמע הא כל משיאין לכהונה תו לית לן למיחש למידי, והרי אביה ואחיה משיאין לכהונה בנותיהן ואלמנותיהן, אלא על כרחך מוכח דלא חשו למיעוטא אלא בפסול שניכר במקומו בפני עצמו ולא ע"י שאר ערוה זה הנראה לענ"ד, ונהי דאם ידוע דאזלא אייהו לגבייהו אית לן למיחש גמ בפסול קורבא, כיון דהוי ליה כמחצה על מחצה, אבל כל היכא דידעינן דפירש ומסתמא נמי הלך הבעול אצלה כמבואר בטור אה"ע סי' סימן ו' ע"ש. א"כ לא חיישינן מדרבנן אלא לפסול ידוע. דזה הוי גנאי ומשום מעלת יוחסין החמירו. אבל היכא דאינו פסול בעצמו אלא ע"י שאר ערוה ועל ידה כל כהאי גוונא לא חיישינן אפילו בדרבנן, וכדמוכח מהך דמשיאין לכהונה ודוק.

עשרה יוחסין

פרק רביעי

קידושין

עג

עין משפט נר מצוה

חד לפסיגים . מדהוה מלי למיכתביהוה לכולוהו בחדא אזרהה וחד קהל לא יבא ממזר ועמומי ומואזבי בקהל גם דור עשירי לא יבא להם בקהל עד עולם ובגי מזרי ואדומי דור שלישי יבא להם בכס: חד **לקהל כהנים וחד לקהל לויים וחד לקהל ישראלים** . דלי הוה כתיב:

חד להיגס קאמר אבל לויים תורה אור

מוזתרים ואל כתיב תרי ישראלים לא: לויים וכהנים אבל ישראלים לא: **וחד למישרי ממורת כשוקי** . אע"פ שזה ודאי וזה ספק לא חיישין שמה זה כשר ואסור לישא ממורת דהכי דרשין בקהל ודאי הוא דלא יבא ממזר הא בקהל ספק כגון שוקי יבא: **וחד למישרי שוקי בישראל** . דדרשין כתיב ממזר ודאי הוא דלא יבא בקהל הא ממזר ספק יבא ודקתי מתני' שוקי פסול הוא מדרבנן כדלקמן שמה ישא אחרו מאביו: **קהל גרים לא איקרי קהל** . דלא חייתר לן קרא לקהל גרים: **מחד קהל נפקי** . דשבת אחד הס ואין לקרות קהל חגי השבת: **היני נמי פרי קהלי ניסו** . גבי כהנים ולויים איגטריכו תרי קהלי לדרשה ואפי' הכי חייתר להו חד לקהל גרים: **ממזר כשוקי ושוקי בישראל מחד קרא נפקי** . חד מקהל ודאי וחד ממזר ודאי דהכי דרשין לא יבא ממזר ודאי בקהל ודאי או ממזר ודאי בקהל ישראל ודאי או ממזר ודאי בקהל ספק יבא: **ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי ניסו** . כלומר להגן תרתי דרשות תרי קראי איגטריכו וחי לא חייתר קרא לא הוה דרשין ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא אלף הוה אמרין ככל שאר ספיקי איסור על הודאי אזרהה ודאי ללקות עליו ועל אזרהה ספק אזרהה ספק לאיסורא:

[גימנות עג:]

שם סדי. סס. לקמן עו.

[כרבות מת.] כרבות עו. יומא פד: יגימות עו. זכמים עג.

כרבות יג. עו.

הגהות הב"ח
ואם רש"י ד"ה לא
יבא כתיב עגל השוקות
הוא עגל השוקות שכל
על אמו:

וחד למישרי שוקי בישראל . תימה הכי מידרש שוקי בישראל מיתורא דקהל וי"ל דמקוש ממזר לקהל מה גבי קהל ממשעין קהל ספק ה"ג גבי ממזר ממשעין ממזר ספק. ת"י:

אלא

מעשה שוקי שוקית לא יבא לכהנים וחד ללויים וחד לישראלים וחד למישרי ממזר בשוקי וחד למישרי שוקי בישראל* קהל גרים לא איקרי קהל ורבי יהודה כהנים ולויים מחד קהל נפקי אייתר ליה לקהל גרים ואיבעית אימא ה"ג תרי קהלי ניגהו ממזר בשוקי ושוקי בישראל מחד קרא נפקא ל"א יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי ניגהו ושעמיה דרבי יהודה מהבא הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר ולרבי יוסי חוקה אחת הפסיק הענין אחד גר ואחד עבד משודרר וחלל מותרין בכהנת מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה* אמר רב ל"א הוזהרו כשירות להנשא לפסולים דרש ר' זירא במחזא גר מותר בממורת רגמותו בולי עלמא באתרוגיהו אמר רבא מי איבא דרביש מילתא כי האי בדוכתא דשביחי גיורי דרש רבא במחזא גר מותר בכהנת מענהו בשיראי הדר דרש להו גר מותר בממורת אמרו ליה אפסידתא לקמייתא אמר להו דמבא לכו עבדי לכו אי בעי מהבא נסיב ואי בעי מהבא נסיב והילכתא גר מותר בכהנת ומותר בממורת מותר בכהנת לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים ומותר בממורת כרבי יוסי: **אלו הן שוקי כל שמכיר: אמר רבא דבר תורה שוקי כשר מאי מעמא רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה ואי אולי אינהו לגבה*** כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אזלה אידיה לגבייהו הוה ליה קבוע יוכל קבוע דמי כמחצה על מחצה דמי והתורה אמרה ל"א יבא ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא ומה מעם אמרו שוקי פסול גזירה שמא ישא אחרו מאביו אלא מעתה שוקי שוקית לא ישא שמא ישא אחרו מאביו כל כי הני מזנו ואולי בת שוקית לא ישא שמא ישא אחרו מאביו אלא לא שכיחא ה"ג לא שכיחא אלא* מעלה עשו ביוחסין ואמר רבא דבר תורה אסופי כשר מאי מעמא אישת איש בבעלה חולה מאי איבא מיעוט ארוסות ומיעוט שהלך בעליהם למד"ה כיון דאיבא פנויה ואיבא נמי דמחמת רעבון הוה פלגא ופלגא התורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא ומה מעם אמרו אסופי פסול שמא ישא אחרו מאביו אלא מעתה אסופי אסופית לא ישא שמא ישא אחרו בין מאביו בין מאמו כל הני שדי ואולי בת אסופי לא ישא שמא ישא אחרו אלא לא שכיח אלא מעלה עשו ביוחסים אמר רבא בר רב הונא מצינו מהול אין

דמותר זה ובפרק החולין (גימנות 97 ג) אמר רבא דרבא גופיה ס"ל כר"א דמתני' *אמר ספיקו אסור וי"ל דההא קאמר רבא אליביה אבל הכא דקאמר מ"ט אמרו שוקי פסול קא בעי אליבא דכ"ע: **מאי איבא** מיעוט ארוסות כו'. תימה דמשמע טעמא דליבא למיחס מאוס דהוה מיעוט ולא ידעין שמהלכותה היא הא אם חנו יודעים שמהלכותה היא ודאי איבא לחזוקי בממזרות ולא היא דלפילו ידעין שמהלכותה היא לא היו ממזר דהא אמרין' (לקמן 97 עה) ארוסה שפיצה הולך כשר ועוד קשה דמאי קאמר ומיעוט שהלכו בעליהם למימנת הים דהאי נמי יש לנו להכשירו דשמח בא על ידי שם ושימש כי הוא עובדא' (פירוש למי) דלכזה דשמואל שהלך למדינת הים וצא על ידי שם ושימש והוליד את שמואל ויש לומר דהכא איבא ריעותא שהשליכוהו ואם חנו יודעים שהו מהלכותה מחוקקין ליה בזרתי ממזר שאם הים מן הארוס לא היתה משליכוהו אי נמי יש לומר דלא תלין שבה עליה על ידי שם אלא חוקא כשארמית קן אבל האי אסופי כיון דלזין אמו מעילה עליו אין לתלות בהכי: **בד"א**

[לקמן עה.]

כטו ד ר מיי שם סי
עו ה"ל כ"א
ל ה מיי שם ה"ל לא
עושע אה"ע סי ד
סעי לא:

[כל יסור המשנה זה
המלא בטלות גימנות
סוף הלכות גימין והוכח
בד"א פיקוח סי' ע"ט]

תוס' ר"י הוקן

אסור דקהל גרים בקרי קהל ח' ופי' לפסולים שבכהנים דוהרו על בנותיהם והם לא דוהרו בשבת אלא לפסולים שהנשים ה' פ' ל' ים דוהרו עליהם לישא אותם כגון פסור או פסול אף הו דוהרו דהשתה הכתוב אשה ליש לכל עובדין שבחורה והכי איתא בש סתרותיביו כשרין אצלה רוב העולם שדי אצל פנויה שאין ילד ממזר אפי' מעובר כרבי' ועבר שאין פסור אלא מקריבים: אינהו לגבה בעל אצלה: כ"א אפרת לפסול אותם דילמא אזלה לגבייהו וזה הקורבן נשאר במקום קביעותו (ג) שותקית ורבנן שרי ספקן בספקן: אשת איש אע"פ שרוב פסולים אצלה אם נבעלה לפסול לא דעל אינו ממזר דרוב בעילות אחר הבעל ואם ילדה ממזר אינה משליכו שכיחא לומר סבילי דמי:

(א) נראה דל"ל לפסולים.
פי' לפסולי שבהנים הם
ולא תהיה על גימיותם
כן ולא תהיה על
הפסולים אלא לפסולים.
(ג) נראה דל"ל שוקי
שותקית לא ישא ורבנן
שרי ספקן בספקין.

אין

דכ"ה
במחצה על מחצה
דמי והתורה אמרה
ל"א יבא ממזר ודאי הוא
דלא יבא הא ממזר ספק
יבא בקהל ודאי הוא
דלא יבא הא ספק יבא
וקהל גרים לא יבא
הא ממזר ודאי בקהל
ספק יבא ומה מעם
אמרו שוקי פסול גזירה
שמא ישא אחרו מאביו
אלא מעתה שוקי
שוקית לא ישא שמא
ישא אחרו מאביו כל כי
הני מזנו ואולי בת
שוקית לא ישא שמא
ישא אחרו מאביו אלא
לא שכיחא ה"ג לא
שכיחא אלא* מעלה
עשו ביוחסין ואמר
רבא דבר תורה אסופי
כשר מאי מעמא אישת
איש בבעלה חולה
מאי איבא מיעוט
ארוסות ומיעוט שהלך
בעליהם למד"ה כיון
דאיבא פנויה ואיבא
נמי דמחמת רעבון
הוה פלגא ופלגא
התורה אמרה לא יבא
ממזר בקהל ה' ממזר
ודאי הוא דלא יבא
הא ממזר ספק יבא
בקהל ודאי הוא
דלא יבא הא ספק יבא
וקהל גרים לא יבא
הא ממזר ודאי בקהל
ספק יבא ומה מעם
אמרו אסופי פסול
שמא ישא אחרו מאביו
אלא מעתה אסופי
אסופית לא ישא שמא
ישא אחרו בין מאביו
בין מאמו כל הני
שדי ואולי בת אסופי
לא ישא שמא ישא
אחרו אלא מעלה
עשו ביוחסים אמר
רבא בר רב הונא מצינו
מהול אין

דכיון דמכירים את אמו דפטיה היא רוב העולם כשרים אלנה שאין הרוב ממזרים וקרובים שהולך מהם ממזר ואף עובד כוכבים ועבד אם בא עליה אין הולך ממזר: **ומיעוט פסולין** . כגון ממזרין וקרובין: **ואי דאולי אינהו לגבה** . ואם צבעילה זו הלך דבעל אלנה השתא נד ליה ממקום קביעותו ואין לדנו בתורה קבוע שהוא כדון כמחמה על מחמה יש לנו לומר כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת כשר מאי מעמא אישת איש בבעלה חולה מאי איבא מיעוט ארוסות ומיעוט שהלך בעליהם למד"ה כיון דאיבא פנויה ואיבא נמי דמחמת רעבון הוה פלגא ופלגא התורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא ומה מעם אמרו אסופי פסול שמא ישא אחרו מאביו אלא מעתה אסופי אסופית לא ישא שמא ישא אחרו בין מאביו בין מאמו כל הני שדי ואולי בת אסופי לא ישא שמא ישא אחרו אלא מעלה עשו ביוחסים אמר רבא בר רב הונא מצינו מהול אין

אין

לא א ב מיי פטוי מה' /
 אסורי ביאה ה' ל' /
 טושע' ארבע ס' ד' /
 טע' ל' /
 לב ב מיי פט' מה' /
 מלות הל"ד כמנ /
 עשין לו טושע' ח"מ /
 ל' ד מיי פט' מה' /
 אסורי ביאה ה' ל' /
 טושע' י"ד ס' ק' /
 טע' נ' /
 ל' ד מיי פט' ט' פט' /
 ה' ל' טושע' א' ע' /
 ס' ד טע' ל' /
 ל' ד מיי פט' מה' /
 מיתה הל"ד כמנ /
 עשין פ' טושע' ח"מ /
 ס' רכב טע' א' /

בד"א בזמן שמקחו בידו. פירש בקונטרס דרמי עליה למידק לפי שהוא בני שפרע אם יחזור בני שנתן המעות ויחזיר לו דמיו אבל בזמן שאין מקחו בידו אלא שניהם אוחזין בו אינו נאמן דכיון דלא עליה רמיא לא דייק לזכור מי הוא ופריך ויחזיו זוזי ממאן נקיט אחין מקחו בידו קבל הפירוש הקונטרס דפי' שלא קבל המעות אלא ממאן מהם והא דרמי מידבר לכיר ממאן קביל זוזי ומשני אלא דנקיט זוזי מתרוייבו ולא ידעי כו' ולפי זה אמרין דאפילו אמר שידע לא להימני משום דלא רמי עליה למידק כך שיטת הקונטרס ומה שפי' דפריך אחין מקחו בידו דקאמר דלזוזי נאמן ופריך ויחזיו זוזי ממאן נקיט פירוש ולאיתו שנתן לו המעות ודלי' נתלה קשה דמאי יש לנו להאמינו טפי מעד אחד דעלמא דכיון שאין מקחו בידו לא שייך לומר מינו כדי להאמינו לכן פי' ר"ת בזמן שמקחו בידו ולא הוא נאמן מטעם מינו דמאי אמר הוא מוכרי או חרתי וקניתי אבל אין מקחו בידו אינו נאמן דלא לא שייך מינו ופריך ויחזיו זוזי ממאן נקיט נתי נמי דמקחו בידו אמרי' נאמן אם יאמר אחי שלא קבל המעות לזה נהרתי דמשמע דנאמן בכל ענין ואמאי נאמן הוא מינו במקום עדים דאזני סגדי דלאיתו שנתן המעות נתלה ומשני דנקיט זוזי כו' ולפי זה גרסי' ולא *ידיע ולא גר' ולא *ידע דמשמע שאין אנו חוששין *לידיעתו דודאי חיישינן לידיעתו אי הוה ידע ולפי זה ל"ל שלא ידע שאם ידע הוה אמרי' נתלה לזה דכתיב בבא מליעא (נר"ו: ב) גבי שנים אוחזים בטלית דמוקי לה בגמרא במקח וממכר ופריך מקח וממכר ניחוי זוזי ממאן נקיט ופירש הס' רס"כ כפי שיטתו דהכל ועוד פירש הס' אע"ג דאמר בפ' בתרא דקידושין דבזמן שאין מקחו בידו אינו נאמן והכל הוי כאין מקחו בידו דתרויבו ארוקין בטלית ואמאי פריך שיהא המוכר נאמן הא מוקמינן הס' בדנקיט זוזי מתרוייבו והשתא ס"ד דלא נקיט זוזי אלא מחד אך לפ"ת קשה דמאי פריך הס' ויחזיו זוזי ממאן נקיט והא לפירושו אע"ג דלא נקיט זוזי אלא מחד אין לנו להאמינו כדפרישית לכן ל"ל הס' ויחזיו זוזי ממאן נקיט כולל היכי קמי' במתני' זה יבטע שאין לו בה פחות מחליה כו' נשאל למוכר ממאן קבל המעות ולהיכי בעד אחד לפטור את מי שמסייע אפי' משבועת היסת ולחייב את שנגדו שבועה דאורייתא אבל להוליא ממון מזה ולמסור לזה פשיטא דלזוזי נאמן רק כדפרישית ומשני דנקיט זוזי מתרוייבו וגם לפירוש זה גרסי' לא ידע אך אם הוא ידע פשיטא שאלו חוששין לידיעתו לחייב לזה שבועה דאורייתא כדפרישית:

לא ידע
 לא ידע
 לא לידיעתו

תוס' ר"י הוקן
 חיה. מילתא נאמנא /
 לומר זה בן פלני וזה /
 בן פלני: ערער. על /
 הדל לומר זה בן פלוני. /
 דלית ליה הוקה דכשרות /
 שלא נודע לברית מי /
 הוא הכשר והם עדיין /
 בקביעותם שלא יצאו /
 מהבית וינשא דטרובא /
 פריש: לזה מברתי את /
 שנים שערערין על /
 המקח המוכר נאמן /
 כשיבטע לומר לזה מברתי. /
 אינו נאמן אפי' בעד /
 ביד פירש' משקח /
 אפי' המוכר מידק ריבוי /
 המוכר לפי סבר כדו /
 שלא יתן מה שמכר /
 לראובן לשבעון אבל /
 אין מקחו בידו אינו /
 שניהם ארוקין בו אינו /
 נאמן דכיון דהו' לא /
 רמיא עליה לא דייק /
 לזכור מי הוא הלווקח /
 משמע שמינו אבל /
 בעד אפי' נאמן ואפי' /
 דמסתייב ברידאנן סתרי /
 דלא מצי לזכור ליה.

אין בו משום אסופי *משלטי הדמיה אין בו משום אסופי שייף משהא ומלא כוחלא *רמי חומרי תלי פיתקא ותלי קביעא אין בו משום אסופי תלי בדיקלי אי מטיא ליה חיה יש בו משום אסופי אם לאו אין בו משום אסופי ודרתא סמיכא למתא יש בו משום אסופי ואם לאו אין בו משום אסופי בנישיתא סמיכתא למתא ושכודי ביה רבים אין בו משום אסופי ואם לאו יש בו משום אסופי אמר אמימר האי פירא דסופלי יש בו משום אסופי דנהרא אין בו משום אסופי פשרי יש בו משום אסופי צירי רשות הרבים אין בו משום אסופי אמר רבא ובשני רעבון אין בו משום אסופי הא דרבא אדייא אילימא ארשות הרבים אידי דשני רעבון קמלא ליה ואלא אצירי רשות הרבים מאי איריא שני רעבון אפילו בלא שני רעבון אלא כי אחמר דרבא אהא דאמר רב יהודה אמר רבי אבא אמר רבי יהודה בר זבדי אמר רב *בל זמן שבשוק אביו ואמו נאמנים עליו נאסף מן השוק אין נאמנים עליו מאי מעמא אמר רבא הואיל ויצא עליו שם אסופי ואמר רבא יבשני רעבון אע"פ שנאסף מן השוק אביו ואמו נאמנים עליו אמר רב חסדא *שלשה נאמנים לאלתר אלו הן אסופי חיה ופוטרת חברותיה אסופי הא דאמרן חיה דתניא *חיה נאמנת לומר זה יצא ראשון וזה יצא שני במה דברים אמורים שלא יצתה וחזרה אבל יצתה וחזרה אינה נאמנת רבי אליעזר אומר הוחוקה על עומדה נאמנת ואם לאו אינה נאמנת מאי בינייהו איכא בינייהו דאהדר אפה פוטרת חברותיה מאי היא *דתנן *שלש נשים שהיו יושנות במטה אחת ונמצאת מהן כולן טמאות בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה וכולן טהורות אמר רב חסדא שבדקה עצמה כשיעור ווסת תנו רבנן *נאמנת חיה לומר זה כהן וזה לוי זה נתין וזה ממזר במה דברים אמורים שלא קרא עליה שם ערער אבל קרא עליה ערער אינה נאמנת ערער דמאי אילימא ערער חד *האמר רבי יוחנן אין ערער פרות משנים אלא ערער תרי ואיבעית אימא *לעולם אימא לך ערער חד וכי אמר רבי יוחנן אין ערער פרות משנים הני מילי היכא דאיתא חוקה דכשרות אבל היכא דליכא חוקה דכשרות חד נמי מהימן *נאמן 'בעל מקח לומר לזה מברתי ולזה *אין מברתי במה דברים אמורים בזמן שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן וניחוי

אין בו משום אסופי. דאי לאו דכשר הוא לא הוה טרחא ביה למימחל ליה: **משלטי דמיה**. חיבריו מחוקקים ומיושרים: **אין בו משום אסופי**. דאי פסול הוא לא הוה מתקנא ליה הואיל ודעיה להשליכו אלא מחמת רעבון הושך ל"א משלטי הדמיה חיבריו גדולים ומלובן ומזורז אין זה מנהג אלא בצבעה שמתוך תשמיש חרירי הולך מלובן ומזורז דלחמר במסכת נדה (דף לא.) ג' חדשים אחרונים תשמיש יפה לנשה ויפה לולד שמתוך כך הולך מזורז ומלובן: **דמיה**. חיבריו כמו הדומי תשמיש עירובין (דף י.) והדומי תשמיש בודן דלילא (ב): **מלי כותלא**. סביבות עינו לופתו: **רמי חומרי**. קשרים טעושים לרפואה ותולין לחיוק דלמרינן במסכת שבת (דף סו:) הנינים יולאים בקשרים: **תלי פיתקא**. קמייע של כחב: **מלי קמייע**. של עיקרין: **אין בו משום אסופי**. דהא חסה על חייו והוכיח תחילתה שזהוהבחו ולא השליכתו למות: **מלי בדיקלא** אי מטיא ליה **חיה רעה**. ויכולה לפורפו משם יש בו משום אסופי כללו של דבר כל מקום שיש להבין דלדעת מיתה השליכתה ולא חסה עליו יש בו משום אסופי: **ורדתא דמסיכא למתא**. אי תלי בלינן ששמו ורדתא שלי"ר בלע"ז אי סמיכא למתא אע"ג דלא מטיא ליה חיה יש בו משום אסופי דלחמר בערבי פסחים (פסחים דף ק"א) ורדתא דמסיכא למתא לא פתיחא משחין שדי: **כי בנישטא**. בתי כנסיות שלהם חוץ לעיר הוו ואי לא שכיחי בה רבים כגון אורחים יש לדאג ממוקדים: **פירא דסופלי**. גמלא בחפירה העשויה להטיל סם גרמייה תמרים למאכל בהמות יש בו משום אסופי דמוך לעיר עבדי ליה ושכיחי בהו מוקדין: **הריפסא דנהרא**. נקטורה בעריבה והשליכתה לאמנעית ההגר מקום שהספינות עוברות תמיד אין בו משום אסופי דלך טרחא להוליכו על חריפות הגהר שיעברו ספינות עם וימנאוהו: **פירא**. מקום שיפוע הגהר ע"י הפסגה שלגים שאין דרך ספינות לעבור שם יש בו משום אסופי: **נאמין עליו**. לומר בנינו הוא: **בשני רעבון**. שהרבה נשליכו לא רלו חכמים לפוסלס מחמת יליאת קול: **נאמנים ללגנר**. ולא לאחר זמן אבל כל שאר הנאמנים נאמנים נמי לאחר זמן: **ופוטרת חברותיה**. מן הטומאה כדמפרש: זה ילא ראשון. וזכור הוא: **אם הוחוקה על עומדה**. כדמפרש דלא אהדרא אפה נאמנת: **ואם לאו**. דלאהדרא אפה אינה נאמנת: **ספוי ישניות**. במסכת נדה (דף ט"ז.) מוקי לה במשוללות ודבוקות וז' ב'ו: **כשיעור ווסת**. לאחר מליאה מיד ובמסכת נדה (דף י"ד) מפרש שיעור ווסת בלד המשקוף ואינו מחובר אלא גסיס שילדו בבית אשת אשה כהן ולוי מעורר על הולד לומר זה הולד של אשה נאמנת: **אם לאו**. גסיס שילדו בבית אשת אשה כהן וזה כהן וזה לוי. **אם לאו** הכשר הוא זה הולד הכשר וזה לא הולד הכשר וזה כהן וזה לוי. **אם לאו** הכשר הוא זה הולד הכשר וזה לא הולד הכשר וזה כהן וזה לוי. **אם לאו** הכשר הוא זה הולד הכשר וזה לא הולד הכשר וזה כהן וזה לוי. **אם לאו** הכשר הוא זה הולד הכשר וזה לא הולד הכשר וזה כהן וזה לוי.

[פי' בעבור ערך סדס]
 [תלי חומרה עירך עק]
 [ממיתה דקפסחא]

גליון הש"ס
 ג"ב שלשה נאמנים
 עיין מדרש ב"ר וישב פ'
 פ"ט:

נדה ס:

גיטין ט. כ"ב. לב. כמכות ט.

חוספתא דב"מ פ"ק
 [כ"ג לא מברתי וכו']
 כ"ג י"ד וכו']

כהן ולוי נתין וממזר: **שלא קרא עליה ערער**. שיהו מוחזקין בו בחזקת כשר: **אבל סיכא דלים ליה חוקה דכשרות**. שלא טרע דכשרות מי הוא הכשר וזה לא אחד מזה יד ספק: **נאמן בעל המקח**. סיכא דברייתא דלעיל: **לזה מברתי כו'**. אם שנים מעוררין על המקח זה לומר מברתי ליה וזה לומר ליה מברתי וכלי המקח לקמן מוקי ליה שניהם נתנו לו דמים כל אחד ואחד דמים שלמים אחד מדעתו ואחד בעל כרחו: **בזמן שמקחו בידו**. דרמיא עליה למידק שלא לחזור לו מזה ולהחזיר לו דמיו ויתן המקח למי שלא נמכר לו דקס ליה בני שפרע הילכך מידק דייק: **אבל בזמן שאין מקחו בידו**. ושניהם אוחזין בו אינו נאמן דכיון דלאו עליה רמיא חו לא דייק לזכור למי הוא: וניחוי

אין בו משום אסופי [אלא הוה ילד כשר, שלולא זה לא היה טורח למהלו⁵². וכן משלטי הדמיה [פני שאיבריו מתוקנים ומישרים], אין בו משום אסופי [דאי פסול הוא לא הוה מתקנא ליה הואיל ודעתה להשליכו אלא מחמת רעבון הושלך. אם התינוק] נמשח בשמן, [או אם סביב עיניו] יש כחול [יפור, און] נמצא עם קשרים [לרפואה, און] תלוי פתק [לקמע, און] תלוי קמע [של עזבים], אין בו משום אסופי [שהרי חס על חייו והוכיח תחילתו שאוהבתו ולא השליכתו למות].

[אם הילד] תלוי בעץ, אם חיה מגיע אליו [ויכולה לטורפו משם], יש בו משום אסופי, אם לאו, אין בו משום אסופי [כללו של דבר כל מקום שיש להבין דלדעת מיתה השליכתהו ולא חסה עליו יש בו משום אסופי. אם הילד תלוי בעץ] זרד, אם הוא סמוך לעיר, יש בו משום אסופי [אפילו אם חיה לא מגיע אליו לטורפו, שיש בעץ זו הרבה שדים], ואם לאו, אין בו משום אסופי.

[אם התינוק היה נמצא] בבית הכנסת קרוב לעיר, ושכיחי בו רבים, אין בו משום אסופי, ואם לאו [פני] לא שכיחי בה רבים כגון אורחים יש לדאוג ממזיקים], יש בו משום אסופי.

אמר אמירו, [תינוק הנמצא] בחפירה של גרעני תמרים [למאכל בהמות] יש בו משום אסופי [שהוא נעשה מחוץ לעיר, ושכיחים בהו מזיקים].

[תינוק הנמצא בעריבה] בחריפות הנהר [פני] אמצע הנהר שהוא מקום שהספינות עוברות תמיד], אין בו משום אסופי [דלכך טרחה להוליכו עד חריפות הנהר שיעברו ספינות שם וימצאוהו, אבל ב]פשרי [שיפוע הנהר, היינו ע"י הפשרת השלגים, שאין דרך הספינות לעבור שם], יש בו משום אסופי.

[תינוק הנמצא ב]צידי רשות הרבים, אין בו משום אסופי, רשות הרבים, יש בו משום אסופי. אמר רבא, ובשני רעבון, אין בו משום אסופי. [ההלכה] הזה שרבא אמר [על איזה מקרה]. אם תאמר על רשות הרבים, מאחר וזה שני רעבון, זה הורגו. ואלא על צידי רשות הרבים, מה קרה שני רעבון [הוא אינו אסופי], אפילו בלא שני רעבון. אלא רבא אמר [דבריו], על זה שאמר רב יהודה אמר רבי אבא אמר רבי יהודה בר זבדי אמר רב, כל זמן שיש ששוק, אביו ואמו נאמנים עליו [לומר בנינו הוא]⁵³. נאסף מן השוק, אין נאמנים עליו. למה. אמר רבא, הואיל ויצא עליו שם אסופי. ואמר רבא, ובשני רעבון [שהרבה נשלכין], אף על פי שנאסף מן השוק, אביו ואמו נאמנים עליו [לא רצו חכמים לפוסלם מחמת יציאת קול].

אמר רב חסדא, שלשה נאמנים מיד [ולא לאחר זמן] אבל כל שאר הנאמנין נאמנים נמי לאחר זמן], אלו הן, אסופי, חיה [מייילדת], ופוטרת חברותיה.

אסופי, זה שאמרנו.

חיה, שלמדנו בברייתא, חיה נאמנת לומר [על לידת תאומים, או ב' נשים של איש א' במקום א'] זה יצא ראשון [והוא הבכור] וזה יצא שני. במה דברים אמורים, ש[המייילדת] לא יצתה [מהחדר] וחזרה, אבל יצתה וחזרה, אינה נאמנת. רבי אליעזר אומר, [אם] הוחזקה על עומדה, נאמנת, ואם לא, אינה נאמנת. מה ההבדל ביניהם [אם יצתה או לא הוחזקה על עומדה]. יש ביניהם שחזרה פניה [מהתינוקות]⁵⁴.

⁵² ע"י ש"ע י"ד סי' רס"ה ס"ד: ממזר, כישראל הוא ומברכים עליו ברכת מילה עד כורת הברית. וע"י בהג"א שם: כמ"ש בפ"ב דיבמות (כב ע"א). וע"י דבריו בתיק"ז שאסור למול ממזר.

⁵³ ע"י ש"ע (אה"ע ס' ד סל"ב): הולד שהיה מושלך בדרך, ובא א' ואמר: בני הוא ואני השלכתי, נאמן. וכן אמו נאמנת. נאסף מן השוק, ובאו אביו ואמו ואמרו: בנינו הוא, אין נאמנים הואיל ויצא עליו שם אסופי. ובשני רעבון נאמנים, שמפני הרעב השליכוהו והם רוצים שיזונו אותו אחרים ולפיכך שתקו עד שנאסף.

⁵⁴ ע"י ש"ע (ח"מ ס' רעז ס"ב) שלשה נאמנים על הבכור חיה ואמו ואביו. חיה מיד, שאם אמרה זה יצא ראשון נאמנת.

ביאור: חיה מיד - ר"ל כשלא יצאה החיה מהחדר וחזרה, אבל יצאה וחזרה אינה נאמנת (פ"ת), כאן מייירי שלא בהכחשה מאב ואם, ע"י ט"ז אה"ע ס' ד' סל"ה: הן נאמנות של חיה הוא לעולם כל זמן שלא מכחישים אותה, ואם מכחישין אותה ודאי אינה נאמנת אפילו לאלתר, כיון דלית להולד חזקת כשרות אפילו חד יכול לערער, וה"ה אביו דכיון דלא בעינן עדות כשרים שהם שנים ממילא אפילו קרוב יכול לערער, דהא התורה האמינה לאב לענין הבכורה, וכן אם שני עדים יעידו שלא כדבריה ודאי נאמנים, אף על פי שאין דרכם של עדים להכיר בענין ולד הנולד, מ"מ אם אירע שאומרים שדקדקו ויודעים שפיר, ודאי אין אחר ב' עדים כלום. וא"כ ה"ה האב שהרי נתנה לו התורה נאמנות דכתוב יכיר, ודאי אם הוא אומר שהוא מכיר בטוב לא הפסיד מכירתו שהרי אמרה תורה וסתם יכיר ולא דוקא אחר ז' ימים אלא שאין להכיר קודם הברית, ולא האמינו להחיה אלא לאלתר אבל אחר כך לא דאפשר לטעות בקל, משא"כ כאן בתערובות ולד משתי נשים בודאי במעט הבחנה יש היכר על כן האמינו לחיה עד עולם כל זמן שאין ערעור.

פוטרת חברותיה מה היא. שלמדנו במשנה, שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת, ונמצא דם תחת אחת מהן, כולן טמאות. בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה, היא טמאה וכולן טהורות. אמר רב חסדא, [היינו דווקא] שבדקה עצמה כשיעור ווסת [פני] מיד לאחר שמצאתה את הדם בדקה עצמה, פ"י שהעד היתה בהשיג ידה, ולא חסרה רק לקנח מיד]⁵⁵.

הרבנים למדו, נאמנת חיה [שהיו ב' נשים שיוולדות במקום א'] לומר זה כהן וזה לוי, זה נתין וזה ממזר. במה דברים אמורים, שלא קרא עליה שם ערער [שלא יצא מעורר על הולד לומר זה בנה של אשת ממזר], אבל קרא עליה ערער, אינה נאמנת. ערער של מה. אם תאמר ערער [של עד] אחד, והרי אמר רבי יוחנן, אין ערער פחות משנים. אלא ערער של שנים. ואם תרצה לומר, לעולם נאמר לך ערער של אחד, ומה שאמר רבי יוחנן אין ערער פחות משנים, היינו היכן שיש חזקה דכשרות [שהיו מוחזקין בו בחזקת כשר], אבל איפה שאין חזקה של כשרות, אחד גם נאמן⁵⁶.

נאמן בעל מקח לומר לזה מכרתי ולזה אין מכרתי, במה דברים אמורים, בזמן שמקחו ביור, אבל אין מקחו ביור, אינו נאמן⁵⁷.

⁵⁵ ע"י ש"ע (י"ד סי' קצ ס"ו): שלש נשים שישנות במטה אחת, ומשולבות (פירוש תכופות ודבוקות יחד כשליבות הסולם) שרגליהן מעורות זו בזו, ונמצא דם תחת אחת מהן, כולן טמאות. ואם אינן משולבות זו בזו, ונמצא דם תחת האמצעית, כולן טמאות, נמצא תחת הפנימית, היא ואמצעית טמאה, והחיצונה טהורה, נמצא תחת החיצונה, היא והאמצעית טמאה, והפנימית טהורה. במה דברים אמורים, כשעלו דרך מרגלות המטה, אבל אם עלו דרך החיצונה, כולן טמאות, שאולי דרך עברתה נטף ממנה. והני מילי כשלא נמצא על סדין העליון, אבל אם נמצא בו, בין כך ובין כך כולם טמאות, מפני שהוא עשוי להתהפך אילך ואילך:

ואם אינן משולבות וכו' - ולא חיישינן שמה מתוך שינה התהפכו להיות משולבות (ש"ך).

⁵⁶ ע"י ש"ע (אה"ע ס' ד סל"ה): נשים שילדו בבת אחת, אשת כהן ולוי וישראל וממזר, נאמנת החיה לומר: זה הבן כהן הוא, או לוי, או ממזר, מפני שלא הוחזק ואין אנו יודעים יחוסם. במה דברים אמורים, כשהוחזקה נאמנת ולא ערער עליה אדם. אבל אם ערער עליה אפילו אחד, ואמר: בשקר מעידה, אינה נאמנת והרי הבן בחזקת כשר ואין לו יחוס.

וע"י ט"ז: נאמנת החיה לומר וכו'. נראה דהך נאמנות הוא לעולם וראיה מדאיתא שם בפ' עשרה יוחסין דף ע"ג אמר רב חסדא ג' נאמנות לומר לאלתר ולא לאחר זמן פירש"י אבל כל שאר הנאמנים נאמנים נמי לאחר זמן עכ"ל וחשיב שם חיה דת"ר נאמנת חיה לומר זה יצא ראשונה וזה יצא שניה וכו' וא"כ הך נאמנות דחיה לענין זה כהן וכו' שלא הוזכרו שם לאלתר ודאי אין חילוק בזה וכו' ואם [אב ואם] מכחישין אותה ודאי אינה נאמנת אפילו לאלתר דהא אמרינן כאן בגמרא כיון דלית להולד חזקת כשרות אפילו חד יכול לערער זה פשוט כיון דחד יכול לערער ה"ה אביו דכיון דלא בעינן עדות כשרים שהם שנים ממילא אפילו קרוב יכול לערער וכו'.

וע"י פ"ת: נאמנת החיה כו' או ממזר. ע"י במל"מ פט"ו מהא"ב דין ל"ב שכתב דמתוך דברי ה"ה בפרקין דין י"א שכתב ועוד שהיא קרובה לו (הרב המגיד כתב זה לחלק למה החיה נאמנת אף לפסול והאם אינה נאמנת לפסול) נראה דאם חיה זו קרובה לולד אינה נאמנת לומר שהוא ממזר להתירו בממזרת וצ"ע ע"ש.

וע"י ב"ש: בחזקת כשר וכו'. היינו כשעד זה מעיד עליו שהוא כשר ומערער על עדותה אז הולד כשר ע"פ עדותו אף על גב בחדר זה יש ג' ממזר מ"מ כל ולד מהם אין לו חזקת פסול וע"א נאמן להכשירו והיינו עד כשר ואז נדחה עדות החיה כמ"ש בסמוך בשם הרמב"ם ומ"ש ואין לו יחוס היינו דהעד זה א"י יחוסו אלא מעיד דולד זה לא ממזר הוא או ל"ל לענין יחוס כהונה אין ע"א נאמן אלא להכשירו לבוא בקהל ישראל נאמן משום ספק ממזר כשר מדאורייתא.

⁵⁷ ע"י ש"ע (ח"מ ס' רכב ס"א): נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי, אימתי: בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו, אבל אם אין המקח יוצא מתחת ידו הרי הוא עד אחד בלבד, ודינו בעדות זו כדון כל אדם שהרי אינו נוגע בעדותו. לא שנה נקט זוזי מחד לא שנה נקט זוזי משנים ואמר שאחד מהם נתן לו בעל כרחו ולפיכך: אם נטל הדמים משנים ונטל מאחד מדעתו ומאחד בעל כרחו ולא ידע ממי נטל מדעתו וממי נטל בעל כרחו, בין שהיה המקח ביור בין שהיו שניהם תופסים בו אין כאן עדות כלל, וכל אחד מהם נשבע כתקנת חכמים בנקיטת חפץ ונוטל חצי המקח וחצי הדמים:

ביאור: נאמן בעל המקח - בדין זה יש ג' שיטות, א', כשנקט זוזי מאחד הוא מעליותא, דבזה מדכר דכיר למי זבין, אפילו אם אומר שנתרצה למי שלא נתן מעות, דכשלקח המעות ודאי רמי אנפשיה באיזה אופן לקחם אם להחזיק אם להחזירם, וא"כ צריך שיעד למי יחזיר, ובודאי ע"י המעות יודע האמת. ולא בעינן ב' ידיעות דהיינו שלזה מדעתו ולזה בע"כ, אלא ידיעה זו סגי. שיטה ב', אם נקט הרבה זוזי מחד אינו נאמן כשאומר שנתרצה להשני, דאנן סהדי דלא כן הוא, ועוד ש' באין מקחו ביור לא הוה שום נאמנות למוכר טפי מעד אחד דעלמא לכל מילי, דדוקא כשיש מקחו ביור דיש לו מיגו, אז הוא נאמן טפי משאר עד אחד. שיטה ג', נאמן במקחו ביור ואין נאמן באין ביור, רק כעד אחד, וזה שמעיד כנגדו יתחייב שבועת התורה וזה שמסייעו יש לפוטרו לגמרי כיון שזה מסייעו [והמחבר כדעה השלישית] (ט"ז).

ונראה ממי הוא לקח את הכסף [כעת הגמ' חושב שלא קיבל מעות אלא מאחד מהם, ואז דאי יזכור המוכר ממי לקח כסף]. לא [פי' שזה לא מדובר בצירוף שלקח כסף רק מא' מהם אל] צריכה [לומר שמדובר] שלקח [כסף] משניהם, ואמר, מאחד [מהם לקחתי כסף] מרצון, ואחד [דחף לי כסף] נגד רצוני, ולא ידוע [לנו] מיהו ברצון, ומיהו לא מרצוני'. נאמן דיין לומר לזה זכותי ולזה חייבתי⁵⁸, במה דברים אמורים, שבעלי דינים עומדים לפניו, אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו [אז מוטל

בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו - ואפילו אומר שנתרצה להשני שלא נתן לו המעות, משום דמידק דייק כל זמן שהמקח בידו כדי שלא לעמוד במי שפרע אם יאמר שנתרצה למי שלא נתרצה תחילה (סמ"ע), ו"א וניחזי זוי ממאן נקט בין מקחו בידו או אין מקחו בידו, ואפילו אומר המוכר בזמן שמקחו בידו שמכר למי שלא נתן המעות אינו נאמן דהוי כגמו במקום עדים, אבל אי אין ידוע לעדים מאיזה מהן קבל אף ע"פ שהמוכר אומר שנתרצה למי שלא נתן המעות נאמן במגו כשמקחו בידו דאל"פ שמודה ממי קבל המעות מ"מ אי בעי לא הודה כלל שקבל ממנו המעות (ש"ך).

ע"י המשך פירוש הש"ע לקמן בהערה י.

⁵⁸ ע"י ש"ע (ח"מ סי' כג): כל זמן שבעלי דינים עומדים לפני הדיין, נאמן לומר: לזה חייבתי ולזה זכותי. ונסתלקו מלפניו, אינו נאמן. אם אין בידו פסק דין. ודוקא בשודא דדייני, אבל דין התלוי בטענות לא שייך בו נאמנות, שלפי הטענות יזכה הזוכה, ובלבד שלא יסתור טענות הראשונות.

ביאור: נאמן לומר כו' - אבל פשרן אין לו נאמנות כזאת (סמ"ע).

נסתלקו מלפניו כו' - אם אין בידו פסק דין - משמע דאם יש בידו פסק דין נאמן אף שנסתלקו מלפניו, כששניהם מודים שהפסק דין נכתב מיד קודם שנסתלקו, אך שמחולקים שלא נפסק כן מלפניו, אמנם כשהבע"ד אומר שהפסק ניתן לו אחר שנסתלקו, אז אינו נאמן (ש"ך), אם יצאו מבית דין, וא' טען שהדיין זכינו, נאמן החכם הדיין לומר לא זכיתי לך, כיון שהוא אומר משמו והוא מכחישו, אבל לומר שזיכה לחבירו, בזה אינו נאמן, ויכול להכחישו, ולומר לא זכית לזה, דבזה אין כחו מהחכם הדיין אלא שמכחישו ואומר לא זכית לזה אלא לי. וכשנסתלקו מלפניו ואינו חוזר הדין לשודא והבעל דין לא מצי אמר כבר זיכה אותי בקרקע כיון דבזה שאומר משמו יכול הדיין להכחישו אלא שאומר ידעתי שלא זיכה לחבירי, וא"כ אם השני רוצה עוד בשודא הדר דינא לשודא וכו' (קצה"ח), ויש חולקים על הקצה"ח שהרי שניהם מודים שכבר נפסק הדין והקרקע של אחד, והמוחזק שאומר לי זיכה והקרקע שלי, לאו מטעם עד נאמן, רק מטעם מוחזק, והחכם אינו נאמן להוציא מיד המוחזק, ממילא המוחזק נאמן. וכן במקום שאין אחד מוחזק הדין כל דאלים גבר, אין החכם נאמן לקלקל הדין כדל דאלים גבר, דעד אחד אין לו נאמנות בשום דבר בממון, ושודא מחדש אינו יכול לעשות כיון דבזה שניהם מודים שאין לדיין שוב כח, שכבר עשה שלו והקרקע כבר הוא רק של אחד מהן (נתה"מ).

אינו נאמן - אם רק בעל דין [אחד] אומר שכבר זיכה לו, והדיין ובעל דין השני אמורים שלא נפסק עדיין, הדיין נאמן ואפילו בנסתלקו מלפניו כיון שיש עדים שקיבלו לדיין. אבל ליכא עדים שקיבלו לדיין ונסתלקו מלפניו, נאמן הבעל דין במיגו דלא קיבלו לדיין, ואין לו דין מיגו בעדים, כיון שכבר נסתלקו שוב אין לדיין שם שני עדים (נתה"מ).

אם אין בידו פסק דין - דאילו יש בידו פסק דין הרי מפורש בו הדין וא"צ לנאמנותו, ועוד אפשר לפרש דהיא דכתוב בפסק דין בסתם קרקע פלוני היא של הבעל ביד אחד מהן, והאחר טוען אני הוא שזכיתי בדין וממני נפל, ואתה מצאתו או לקחתו מידי וכיוצא בזה, נאמן הדיין לומר זה שהפסק בידו זיכיתי, וא"צ אפילו היסת, אבל אם אין פסק דין בידו, או שאומר לזה שהפס"ד אינו בידו זיכיתי, אינו נאמן, דאינו נאמן אלא כשמסייע לאותו שהפסק דין בידו לפוטרו משבועה, וצ"ל דמיירי שאין אחד מהם מוחזק, דאילו מי שהפס"ד בידו מוחזק, אפילו אין פס"ד בידו נאמן הדיין לפוטרו משבועה, דלא גרע מעד דעלמא, ואילו שכנגדו מוחזק, אין הדיין נאמן אף שפס"ד בידו, כיון שאין מוכח מפס"ד גופיה וזה טוען ממני נפל, ודמי נמי לדלקמן סימן מ"ט סעיף ז' לשני יוסף בן שמעון שאין אחד יכול להוציא שטר על חבירו. אלא מיירי דומיא דנכסי לטוביה שלא היה שום אחד מוחזק. ועדיין צ"ע לדינא, דכיון שאין מוכח מפס"ד גופא, אמאי יהא נאמן טפי מעד דעלמא להפסיד לזה שכנגדו כיון שהוא בחזקת שניהן (ש"ך), ויש חולקין דהא אגן קיימא לן דאין חוששין לנפילה (קצה"ח), ו"א דעיקר כש"ך ודוקא בשטר ראייה לא חיישינן לנפילה, מה שאין כן פסק דין שאין הפסק דין שבידו ראייה כלל, דהא שכנגדו יכול להכחישו ולומר שנתן לו הפסק דין אחר שנסתלקו מלפניו, ואם יודה יודה בכל ואין צריך לראיה ולא זהיר ביה, וכן אם עדים יהיו יודעין שניתן קודם שנסתלקו מלפניו, מסתמא יהיו יודעין כל הפסק דין ולא זהיר ביה, דלא חיישינן שיהיו העדים יודעים רק מקצת הדברים (נתה"מ).

בשודא דדייני - פירוש יש דינים שאין הדיין יכול לברר הדין מתוך הטענות, ודינם הוא שהדבר תולה בראות הדיין ליתנו למי שיראה לדיין שהיתה דעת הנותן קרובה אליו. ויש מפרשין שהדיין הרשות בידו ליתנו לאחד משניהן למי שירצה בלי טעם. והנה אלו אחר שנידונו בשודא המה מחולקים, כל אחד אומר לי זיכה, ואינם רוצים לדון מחדש לפני דין זה או לפני אחר שמא ישתנה דעתו כיון דלא זיכה לזה ע"פ הדין לפי טענתו, בהא קאמר דתלוי בנאמנות הדיין כל

על הדיין לזכור שעדיין לא יצאו משם, אבל משגמרו את דינם ואומר איש פלוני זכאי ואיש פלוני חייב, שאין בעלי דינים עומדים לפני לא מוטל עליו לזכור, אינו נאמן. ונראה מי לקח את הזכות (פי' מי אוהו בידו הפסק דין של זכות). לא [פי' שזה לא מדובר בצירוף כזון צריכה [לומר שהם] קרעו את זכותם. ונחזור ונידונו [לפי טענותיהם]. אלא כל הספק מדובר בדין שיאנו תלוי בטעם אל] בפיו של הדיין [פי' שהכל תלוי בנטיית לב של הדיין, לדוגמא שא' כתב בצוואתו סכום לטוביה, ויש שנים בעיר, וא' חבירו, וא' לא, אז אם פסק בכזה דיון אינו חוזר, שמא יטה ליכור לצד השני]⁵⁹.

אמר רב נחמן, שלשה נאמנין על הבכור, אלו הן, חיה, אביו, ואמו. חיה, מיד. אמו, כל שבעה [ימים ראשונים של חייו, שאביו אינו מכיר, שעוד לא נכנס לברית, אבל אחרי ח' ימים מוטל על אביו להכיר]. אביו, לעולם, כמו שלמדנו בכרייתא, "יכיר", יכירנו לאחרים. מכאן א"ר יהודה, נאמן אדם לומר זה בני בכור, וכשם שנאמן לומר זה בני בכור, כך נאמן לומר זה בן גרושה או זה בן חלוצה [ופסולים לכהונה]. וחכמים אמורים, אינו נאמן [על בן גרושה וכן חלוצה]⁶⁰.

אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי. מהו בדוקי. אם תאמר שבודקים את אמו. ו[היא] אומרת נבעלתי לכשר, [והיא] נאמנת⁶⁰. כמי [זה] הולך. וכן כרבן גמליאל, [הרי כבר] למדנו פעם אחת. שלמדנו במשנה, [פנויה] היתה מעוברת, ושאלה מה יטבו של עובר זה. אמרה להם מאיש פלוני וכהן הוא, רבן גמליאל ור' אליעזר אמורים, נאמנת, ורבי יהושע אומר, איננו חיים על פיה. ואמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבן גמליאל. [זה איננו חזרה על אותו הלכה, אלא צריכים את שניהם] אחד [היינו שיטת ר"ג] להכשיר אותה [לכהונה, שלא נבעלת לגוי או שאר פסול]⁶¹. ואחד [היינו שיטת אבא שאול] להכשיר בבתה [לכהונה, אבל לפי ר"ג ביתה פסולה לכהונה]. זה מובן לפי מי שאמר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה, אלא לפי מי שאמר שהמכשיר בה מכשיר בבתה. [אם כן] מה אבא שאול בא ללמדנו. [ההלכה של] אבא שאול יותר טוב משל רבן גמליאל, שאם [רק היינו לומדים מההלכה] של שם [של ר"ג], הייתי אומר שם שרוב כשרין אצלה [כגון פנויה ורוב העיר משיאין לכהונה אבל היכא דרוב פסולין אצלה כגון ארוסה והיא אומרת מן הארוס הוא או פנויה ולין רוב העיר משיאין לכהונה]. אבל היכן שרוב פסולים אצלה, נאמר [שולא] [נאמנת, אלא] [לומר שנאמנת לפי אבא שאול אפילו אם רוב פסולים אצלה]. אמר רבא, הלכה כאבא שאול.

מתני'. כל האסורין לבא בקהל, מותרים לבא זה בזה [כגון ממזר בשתוקין], רבי יהודה אוסר. רבי אליעזר אומר, ודאי [אסורים בקהל] בודאים, מותר [כגון ממזר בנתין]. ודאי [אסורים בקהל] בספק [אסורים בקהל, כגון ממזר בשתוקית], או ספק [אסורים בקהל] בודאי [אסורים בקהל, כגון שתוקי בממזרות], או ספק [אסורים בקהל] בספק [האסורים בקהל, כגון שתוקי בשתוקית, או אסופי באסופית, או אסופי בשתוקית], אסור [אולי זה כשר וזה פסול]⁶¹. ואלו הן הספיקות, שתוקי, אסופי, וכותי [אותם שהושבי סנהריב בערי שומרון]⁶¹.

גמ'. מהו "כל האסורין לבא בקהל". אם תאמר ממזר ונתין שתוקי ואסופי, הרי הם כתובים בתחילה [פי' במשנה הקודמת]. ממזר ונתין, שתוקי ואסופי, מותרים לבא זה בזה. ועוד, על מה ר' יהודה אוסר. אם תאמר [שר' יהודה אוסר] על ודאי בספק, הרי כתוב בסוף, ר"א אומר, ודאים בודאים, מותרים, ודאים בספיקות וספקים בספיקות, אסור, משמע שר' יהודה לא סובר כך. ואם תאמר, ר"י אוסר גר בממזרות, וכי כתוב [במשנה רמז על] גר בממזרות. כתוב "כל האסורין לבא בקהל" [וגר אינו אסור בקהל]. אמר רב יהודה,

זמן שעומדין לפניו, דאז רמיא אנפשיה לאדכורי למי חייב ולמי זיכה, משא"כ כשנסתלקו מלפניו. ודינא דהני אם כבר נסתלקו, שיתפשו אהדי או מחלקין אותו ביניהם, ואם האחד מוחזק אמרינן לשני המע"ה (סמ"ע), וכל זה לאו דוקא שודא דדייני, אלא הוא הדין נמי כשקיבלוהו עליהם לדון אותם כפי אומד דעתו, אינו יכול לחזור ולדון אותם פעם שניה, שמא יתפוך לבדו באומד דעתו והרי כבר זכה הזוכה בדינא, ויש חולקים, וא"כ צ"ע לדינא (ש"ך).

ובלבד שלא יסתור טענות הראשונות - פירוש, דלא יהיו מחולקים איך היו הטענות, דאם היו מחולקין אי אפשר לומר שהדיין יציע לפניו טענותיהן (סמ"ע), משמע דאם סותרים טענות ראשונות אין הדיין נאמן לומר כך טענו אפילו עורן לפניו, שאינו נאמן דין אחד רק לומר לזה זכותי ולזה חייבתי מה שתלוי בדין, משא"כ בזה (ש"ך).

⁵⁹ רש"י. ועי' תוס': שודא דדייני דכל מה שירצה הדיין לעשות יעשה דהפקר ב"ד היה הפקר ושודא לשון השלכה כמו רמה בים דמתרגמינן שדי בימא.

⁶⁰ עי' ש"ע (אה"ע סי' ד סכ"ז): ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה, אם היא אומרת שמהארוס נתעברה, אם הוא מודה או שאינו בפנינו, הולד כשר. ואם אינו מודה, אלא נחמישה שאינו ממנו, הולד ממזר ודאי.

ועי' רמב"ם (איסור פט"ו ה"טז): וכשם שנאמן לומר בני זה בכור כך נאמן לומר בני זה ממזר או בן גרושה או בן חלוצה, ע"כ. וצ"ע למה לא מובא בש"ע.

⁶¹ עי' לעיל הערה 8.

כך נאמר, כל האסורים לבא בקהל כהונה [פי' ר' יהודה מדובר בגר שאסור למזורת, ששמע שהתנא הראשון מדובר בה, וכאשר התנא אמר קהל כוונתו לקהל כהונה]. מי הם. גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד⁶² [אע"פ שאיננה בת ביאה, ואין שם משום חשש זנות, אמנם הוא לומד מזה שנאמר "כי אם בתולות מזרע בית ישראל", שכל גויות הם בעולות]. ודלא כר' שמעון בן יוחי [שגירות שנתגיירה לפני בת ג' כשרה לכהונה], מותרין לבוא זה בזה [וכך נאמר "כל האסורין לבא בקהל כהונה", ומי הם שנוסף בכלל זה יותר מן הראשונים שאסורין בקהל ישראל, גיורת שפחותה מבת שלש שנים, וכ"ש יתירה על בת שלש שנים מותרין אלה האסורים, גיורת וממזרים ונתיני ושתוקי לבא זה בזה].

ולמה לא מעמידים את המשנה ב[גיורת] בת שלש שנים ויום אחד, ואפי' לפי ר' שמעון בן יוחי. א"כ, מצידה נשברה [פי' תשובות מוכנות לצידו, ורשב"י לא התיר גר במזורת], אלא טעמו של בת שלש שנים ויום אחד, הא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, שמותרת לבא בקהל כהונה, אסורה לבוא זה בזה, הרי פחותה מבת שלש שנים ויום אחד לר"ש בן יוחי, שמותרת לבא בקהל כהונה, ומותרות לבא זה בזה.

וכן זה כלל, שכל האסורים לבא בקהל כהונה, מותרין לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. והרי אלמנה וגרושה וחללה וזונה, שאסורים לבא בקהל כהונה, ואסורים לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. ועוד, הרי מותר, אסור [פי' מזה שלא התיר לבא במזורת אלא האסורות לכהנים הרי המותר בקהל כהונה אסור במזורת], והרי גר, שמותר בכהנת ומותר בממזרת.

אלא אמר רב נתן בר הושעיא, כך נאמר, כל שכהן אסור לישא את בתו, ומי הוא. גר שנשא גיורת, וכר' אליעזר בן יעקב [שגר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה]. מותרין לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. וכן זה כלל, שכל שכהן אסור לישא את בתו, מותרים לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. הרי חלל שנשא בת ישראל, שכהן אסור לישא בתו, ואסורין גם לבא זה בזה [פי' עם ממזר].

[זה] לא קשה, [משנה זו] כר' דוסתאי בן יהודה [כנ"ל עז ע"ב] בנות ישראל מקוה טהרה לחללים, ובנותיהם כשרים לכהונה. והרי חלל שנשא חללה, וכהן אסור לישא בתו, ואסור גם לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. ועוד, הרי מותר, אסור [?] מותר לישא כהן בתו, ואוסר לבא בממזר]. והרי גר שנשא בת ישראל, וכהן מותר לישא בתו, ומותרין לבא זה בזה [גר עם ממזרת].

אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, כאן ממזר מאחותו [שהוא איסור כריתות] וממזר מאשת איש [שהוא איסור מיתה] יש [חילוק] ביניהם [ולא קשור לגר]. ת"ק סבר, אפי' ממזר מאחותו גם הוא ממזר. ור' יהודה סבר, מאשת איש הוא ממזר, מאחותו לא הוא ממזר [ולכן אסורים לבא זה בזה]. מה לומדים [מזה למסקנה].

למדנו, איזהו ממזר. כל שהוא בלא יבא [בקהל ה', ואפילו אם אינו אלא איסור לאון], דברי ר' עקיבא, שמעון התימני אומר, כל שחייבין עליו [פי' על אותו ביאה] כרת בידי שמים, והלכה כדבריו, ר' יהושע אומר, כל שחייבין עליו מיתה ב"ד [אבל לא חייבי כריתות]⁶³.

אלא אמר רבא, גר עמוני ומואבי יש [חילוק] ביניהם. וכך נאמר, כל האסורים לבא בקהל, ומה הם. גר עמוני ומואבי, מותרין לבא זה בזה. אם כן, למה⁶⁴ ר' יהודה אוסר [אלה ודאי אינם נקראים קהל שהרי לא ראוי לבא בקהל]. כך נאמר [וכל המשנה תנא אחת], אף על פי שרבי יהודה אוסר גר בממזרת, היינו גר שראוי לבא בקהל, אבל גר עמוני ומואבי שאינם ראויים לבא בקהל, לא⁶⁵.

⁶² עי' שר"ע הובא לקמן הערה 71.

⁶³ עי' לעיל הערה.

⁶⁴ כך הוא גרסת רש"י.

⁶⁵ עי' לעיל הערה נוסח השו"ע. ועי' ח"מ (סימן ד ס"ק כב): יש להסתפק אם גר עמוני דחייב בכל האסורות אם מותר בשפחה כממזר (דפסק לעיל סעיף כ' דממזר נושא לכתלה שפחה) או עדיף מממזר ואסור לישא שפחה ואם נושא ממזרת הולך הולך אחר פגום שבשניהם והוא ממזר עמוני ומ"מ (הממזר עמוני) מותר בשפחה דלא עדיף משאר ממזר.

ועי' ב"ש:

ועי' שם באבנ"מ: ונראה דכיון דהא דמותר לדעת הרמב"ם שישא ממזר את השפחה אינו אלא משום תקנת הולד הא לאו תקנת הולד הי' אסור בשפחה ע"כ מדרבנן וכמו כן "ל בנתין דמותר בשפחה מפני תקנת הולד או עמוני לישא שפחה הכל מפני תקנת הולד אבל להיפך שישא עבד את הנתינה דאין כאן תקנת הולד דהא הולד הי' אסור משום נתינה וכיון דאין כאן תקנת הולד היא אסורה ע"כ מדרבנן ותו לא קשה וישא נתינה דכיון דליכא תקנת ולד ואף על גב דליכא תקנה לחצי עבד שישא אשה לא התירו אלא משום תקנת הולד והתם ליכא תקנת הולד.

וראיתי בשער המלך [פ"טו איס"ב ה"ד] שכתב בשם הרשב"א יבמות (דף ע"ז) דגר מצרי מותר לישא שפחה והביא שם דברי ירושלמי דפ' עשרה יוחסין דקאמר בהדיא דעמוני נותנין לו שפחה ע"ש, ודעת הרשב"א דשפחה אסור מן

הרבנים למדו, בן תשע שנים ויום אחד [שאז ראוי לביאה], גר עמוני או מואבי [און מצרי או אדומי [און] כותי או נתיני [און] חלל או ממזר, שבאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל, פסולה לכהנת מהתורה, ומן הכהונה, ולויה וישראלית מלהינשא לכהן], ר' יוסי אומר, כל שזרעו פסול [מן הכהונה], פסול [אשתו מן הכהונה], וכל שאין זרעו פסול, אינו פסול, רבן שמעון בן גמליאל אומר,

התורה א"כ ע"כ הא דמותר עמוני ומצרי בשפחה לאו משום תקנת הולד הוא כיון דמן התורה אסור בשפחה לא הוי מותר משום תקנת הולד אע"כ דהכי דינא דעמוני ומצרי מותר בשפחה וא"כ הדרא קו' לדוכתי' וישא נתינה או מצרית כיון דלאו משום תקנת הולד הוא מותר בשפחה וא"כ בחצי עבד וחצי ב"ח אמאי כופין את רבו כיון דאית ליה תקנתא בנתינה. ואפשר דעמונית אינו רשאי לישא כיון דעמוני ולא עמונית היא אסורה בעבד אבל מצרית ונתינה יכול לישא.

ונראה דבתוס' שם בגיטין (דף מ"א) ז"ל וא"ת ישא ממזרת דצד עבדות שרי בה כו' וכת' דאית צד עבדות ומשתמש באשת איש ישאנה באיסור בלא קידושין כמו שממזר נושא שפחה וכמו לישא שפחה אינו יכול. והנה לשיטת הרמב"ם שפחה מדרבנן ובת ישראל בזנות לוקה משום לא תהיה קדשה. ועיין טור סי' כ"ו ובהרב המגיד פ"א (מאישות ה"ד) ומבואר מדבריהם שם דכל היכא דאית בה צד קידושין לוקה בלא קידש ושפחה דאינה בת קידושין מותרת מן התורה. ומש"ה שפחה הי' יכול לישא דאינה בת קידושין וחצי עבד וחצי ב"ח דאינו יכול לישא שפחה משום צד חירות אינו יכול לישא מצרית או נתינה כיון דהיא בת קידושין אסור לבא עלי' בלא קידושין ואם בקידושין אתי צד עבדות ומשתמש בצד אשת איש. ואפי' לדעת החולקין על הרמב"ם וסוברים דבביאת פנו' ליכא איסור תורה ע"כ אסור מדרבנן בלא קידושין וכמ"ש בח"מ סי' כ"ו דהא אפי' יחוד פנו' גזרו בב"ד של דוד וא"כ לא משכחת בלא קידושין אלא בשפחה דממזר נושא שפחה ומשום דהיא לאו בת קידושין, אבל היכא דאית בה קידושין ע"כ מדרבנן אסור וא"כ מצרית או נתינה אינו יכול לישא דבלא קידושין אסור ע"כ מדרבנן ואם בקידושין אתי צד עבדות ומשתמש באשת איש אלא רק לישא שפחה דבה ליכא צד קידושין ואסור משום צד חצי ב"ח, ועמ"ש בס' מ"ד סק"ד לדעת הרשב"א חצי עבד וחצי ב"ח קידושיו תופסין וגם לדעת הרמב"ם בר קידושין הוא אלא דאין לו יד לקדש מטעמא שכתבנו שם ע"ש ועמ"ש (בסי') [בס"ק] כ"ו.

כל שאתה [פ"י כהן] נושא בתו, אתה נושא אלמנתו, וכל שאין אתה נושא בתו, אין אתה נושא אלמנתו. מה [החילוק ש]יש בין תנא קמא ובין ר' יוסי. א"ר יוחנן, יש ביניהם מצרי שני [היינו הבת של גר מצרי, שלפי התנא הראשון מצרי שני אסורה, אבל שלישי (היינו הנכדה של גר מצרי) ישראל גמור הוא], ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה. שהתנא הראשון סובר [זשה] כמו כהן גדול באלמנה, מה כהן גדול באלמנה שביאתו פוסל [אותה והיא אסורה לכהן לעולם], אף כל שביאתו בעבירה פוסל [אותה והיא אסורה לכהן לעולם, שכן ביאת מצרי שני אסורה]. ורבי יוסי סבר, כמו כה"ג באלמנה, מה כה"ג באלמנה שזרעו פסול ופוסל, אף כל שזרעו פסול פוסל, לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול, שנאמר בפסוק "בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה'".

רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שאתה נושא בתו, אתה נושא אלמנתו, וכל שאי אתה נושא את בתו, אי אתה נושא אלמנתו. מאי יש בין ר' יוסי לרבן שמעון בן גמליאל. אמר עולא, גר עמוני ומואבי יש ביניהם, ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה, שר' יוסי סובר, כמו כה"ג באלמנה, מה כהן גדול באלמנה שזרעו פסול [פ"י חלל] ופוסל [אותה לכהנים לעולם], אף כל שזרעו פסול פוסל [שכן זרעו של עמוני ומואבי הזכרים פסולים, אבל הנקבות כשרות]. ורבן שמעון בן גמליאל, ככהן גדול באלמנה, מה כה"ג באלמנה שכל זרעו פסול, אף כל שכל זרעו פסול אפילו נקבות, לאפוקי גר עמוני ומואבי, דנקבות הוה כשרות לבא בקהל, שאמר מר, "עמוני", ולא עמונית, "מואבי", ולא מואבית.

אמר רב חסדא, הכל מודים באלמנת עיסה [פ"י אלמנה של ספק חלל], שפסולה לכהונה⁶⁶. מיהו שמיקל במח' תנאים הזה. רבן שמעון בן

⁶⁶ ע"י שר"ע [ה"ע ס' ב ס"ה]: משפחה שנתערב בה ספק חלל, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה, אסורה לכהן לכתחלה, ואם נשאת לא תצא, מפני שהם שתי ספקות, שמה זו אלמנת אותו חלל, שמה אינה אלמנתו, ואם נאמר שהוא אלמנתו, שמה אינו חלל. הגה: ו"א דוקא האלמנה דהוה ליה חזקת כשרות, אבל בתה, אפילו נשאה, תצא. ויש מקילין ואומרים דאין חלוק בינה לבתה. אבל אם נתערב בה חלל ודאי, כל אשה מהם אסורה עד שיבדוק, ואם נשאת תצא. והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי.

ע"י ב"ש: אסורה לכהן לכתחלה. בש"ס אוקמיה אליבא דר"ג כשהיא אינה אומרת ברי שבעלה כשר היה אבל אם אומרת ברי מודה ר"ג דכשרה לכהונה מיהו י"ל לדידן דלא ק"ל כר"ג באומרת ברי לכשר נבעלתי וק"ל דאין נאמנת אפילו אם איכא רוב כשרים כמ"ש ב"י ו' א"כ ה"נ לא מהני ברי שלה וכן משמע מלשון הרמב"ם והיינו לשון המחבר דסתם וכתב דאסורה לכהן משמע אפילו אם אומרת ברי, מיהו ק' למ"ש הב"י ס"ו דר"ג בעצמו מודה פנויה שנתעברה דאסור לישא לכהן אא"כ דאיכא תרי רובי כשרים א"כ מה מקשה לר"ג בסוגיא זו מהא דר"ג אוסר אלמנות עיסה היינו שנתערב ספק חלל דהא בספק חלל לא שייך תרי רובי והיה נראה להוכיח מזה בספק חלל ואיכא חד רוב דומה לשאר איסור כשיש תרי רובי לפ"י מוכח דמהני ברי דידה /הא/ תתרי רובי מהני ג"כ ברי דידה ומסוגיא זו נשמע דפליגי ר"ג ור"י כשאינה אומרת ברי דבעלה כשר היה כמ"ש גם אינה שותקת כשאומרים לה דהיא ממזרת או חללה בזו ס"ל לר"ג דאסורה לכהן לכתחלה ואם נשאת לא תצא אבל שותקת כשאומרים לה שהיא ממזרת או חללה י"ל דתצא כיון דיש תערובת במשפחה זו כמ"ש בסמוך.

וע"י ח"מ: אבל בתה אפילו נשאת תצא. בגמ' בקידושין דל"ה ע"א מבואר דהמכשירי' באלמנ' לכתחילה מודים בבתה דאסורה עכ"פ לכתחילה ורשב"ג דמחמיר אמר דכל שאין אתה נושא בתה אין אתה נושא אלמנתו אבל דהבת אפילו נשאת תצא אפי' בס"ס זה לא מצינו מבואר והדקדוק שדקדק הב"י והכ"מ מדברי הרמב"ם אינו כדאי לבנות ע"ז יסוד ולחדש דין זה גם בדברי התוס' (בכתוב' דף י"ד ב"ד אלמנת עיסה ובד"ה תנו רבנן) לא נזכר אף שיש חילוק בין בת לאלמנה היינו לכתחלה אבל לא שתצא הבת ועיין בב"י לקמן ס"ס ז' כן שם הובא בטור מקור דין זה:

וע"י אבנ"מ: אבל בתה אפי' נשאת תצא. ובתוס' הקשו מ"ש בת ומ"ש אלמנה כיון דאי' ס"ס, ותירצו משום דבת לית לה חזקת כשרות. והגאון מוה"ר הילמן הקשה דהא ה"ל ספק א' בגוף וספק א' בתערובת. ועיין ב"ש מ"ש בזה. וראיתו בס' בית מאיר שכתב עלה וז"ל ובענייני אחרי רואי כל הגדולים תפסו האלמנה והבת לס' א' בגוף וס' א' בתערובת זחלתי ואירא מלחוות דעתי ומכל מקום עצור במילין מי יוכל הא מבואר בש"ך י"ד ס' ק"י סעיף ד' מדיני ס"ס דאם הי' בחצר תרנגולת ספק טריפה ותרנגולת כשרה ונמצא ביצה שרי מטעם ס"ס ספק א' אם הטילה הספק ואת"ל הטילה שמה כשירה ובזה לא נחלק אדם נו', והש"ך בקיצורים לא הקפיד בניכר אם לא ובנדון שלפנינו לא מיבעי' להש"ך דהוי ס"ס באופן המועיל האלמנה והבת דהא לא צריכין לדון על התערובת כי אם על האלמנה והבת הבאים מכח התערובת ואין הבדל ביניהם לבין הביצה והבת היינו הביצה ממש ובשעה אחת חלו השני ספיקות אם החלל בעל אותה והתל בעל כשר הוא והוי ב' ספיקות בעיני אחד וגוף אחד נו'. שוב אחר כמה שנים מצאתי שקדמי בזה המנחת יעקב כלל מ"ג ס"ק כ"ד עכ"ל. {המשך בהערה הבאה.}

גמליאל, והוא אמר, כל שאתה נושא בתו, אתה נושא אלמנתו, וכל שאין אתה נושא בתו, אין אתה נושא אלמנתו. מהו בא למעט. למעוטי אלמנת עיסה [מאחר ואסור בתה לכהן שמה חלל היה], שפסולה לכהונה, לאפוקי מהתנאים האלה [המזכרים למעלה], שלמדנו במשנה, רבי יהושע ור' יהודה בן בתירא העידו על אלמנת עיסה, שכשירה לכהונה. למה. הוה ספק ספיקא [בעלה היתה ספק, והיא בא מכתו ליפסל], וספק ספיקא לקולא.

ודאים בודאים, מותר. אמר רב יהודה אמר רב, הלכה כרבי אליעזר. כאשר הוא אמר את זה לפני שמואל, אמר לי, הלל לימד, עשרה יוחסים עלו מבבל, וכולם [פ"י כל אלה שאסורים בקהל] מותרים לבא זה בזה, ואתה אמרת, הלכה כרבי אליעזר.

ושאלו סתירה בין דברי לרב לדברי רב. ושאלו סתירה בין דברי שמואל לדברי שמואל. שלמדנו, ארוסה שעברה [ואינו ידוע אם זה מהארוס או מאיש אחר], רב אמר, הולד ממזר [ודאי, שאומרים הבעל בא מרוב העולם, ורוב העולם פסולים אצלה],⁶⁷ אם כן רואים שרב עושה את ספק כודאי, כמו התנא הראשון שאמר ספיקות מותרים בודים], ושמואל אמר, הילד שתוקי⁶⁸ [שהוא ספק מהארוס וכשר, וספק מאחר ופסול]. רב אמר הולד ממזר, ומותר בממזרת. ושמואל אמר הולד שתוקי, ואסור בממזרת. תהפוך [את השמות], רב אמר, הולד שתוקי, ושמואל אמר, הולד ממזר.

למה צריכים את שניהם [גם שתוקי מפנויה, וגם ארוסה שעברה]. צריכים [את שניהם], שאם היינו לומדים בזה [רק בפנויה], בזה אמר רב [שהלכה כר"א שאסור בממזרת], משום שרוב כשרים אצלה [ועכ"ז אסור בבת ישראל משום שהוא שתוקי], אבל שם [ארוסה שעברה] שרוב פסולים אצלה, נאמר שמודה לשמואל [ש?]. ואם למדנו את זה [ארוסה שעברה], בזה אמר רב [שהוא שתוקי], משום שיש לתלות בארוס, אבל בזה, נאמר שמודה לשמואל [שהוא ממזר, אלא רואים ש]צריכים [את שניהם].

ואם תרצה נאמר, באמת שלא להפוך [את השמות כברייתא], ומהו ממזר שרב אמר. לא שמותר בממזרת, אלא שאסור בבת ישראל. ושמואל אמר הולד שתוקי, שאסור בבת ישראל. אם כן, [שמואל] היינו [אותו דבר כמין] רב. אלא מהו שתוקי [לשמואל]. שמשתיקים אותו מדין כהונה [אם הארוס הוא כהן, הילד אינו כהן]. זה פשוט, עכשיו מדין ישראל שמשתיקים אותו, האם יש שאלה מדין כהונה. אלא מהו שתוקי. שמשתיקים אותו מנכסי אביו. זהו פשוט, מי יודעים מיהו אביו [שנצאי נכסים משאר היורשים של הארוס ונביא לזה]. לא [אלא] צריכים [את זה] כאשר הוא תפס [מנכסי הארוס משמת, ואמר אבי היה, ומשמואל רואים שמוציאים ממנן].

ואם תרצה נאמר, מהו שתוקי. בדוקי. שבדקים את אמו ואומרת לכשר נבעלתי, נאמנת. כמו מי [זה הולך]. כר"ג. הרי [כבר] אמר שמואל [את זה] פעם אחת. שלמדנו במשנה, היתה מעוברת, ואמרו לה מה טיבו של עובר זה. מאיש פלוני וכהן הוא, ר"ג ורבי אליעזר אומרים, נאמנת, רבי יהושע אומר, אינה נאמנת, ואמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבן גמליאל. [אלא] צריכים [את שניהם], שאם [רק היינו לומדים] משם, הייתי אומר שם רוב כשרים אצלה, אבל כאן שרוב פסולים אצלה, נאמר שלא, [אלא רואים ש]צריכים [את שניהם].

תניא, וכן רבי אלעזר אומר, כותי לא ישא כותית. למה. אמר רב יוסף, עשאוהו כגר לאחר עשרה דורות. שלמדנו כברייתא, גר עד עשרה דורות, מותר בממזרת, מכאן ואילך [מאחר ונתיישנו בישראל ונראים כישראל ואסור בפסולות לקהל], אסור בממזרת, ויש אומרים, עד שישתקע שם גוי ממננו⁶⁹. א"ל אב"י, וכי הם דומים. שם [לגבי גר וממזרת] גר ישן [הרואה אינו מכירו לפני דורות וחושב שהוא ישראל הבא מישראלית] וממזרת חדשה, יאמרו [הרואים], ישראל הוא שנושא ממזרת, כאן שניהם אותו דבר [ואם הם גרים ישנים הם מחזיקים את זה בכשרות מחזיקים גם את זה בכשרות]. אלא, כאשר רב דימי הגיע, אמר, רבי אלעזר סבר לה כרבי ישמעאל,

⁶⁷ ולענ"ד נראה דאינו דומה הבת להך דביצה המבואר בש"ך, ומשום דהתם הביצה שנמצא ואינו ידוע איזו תרנגולת הטילה ולכך משוי ליה ספק ספיקא הבאין כאחת על הביצה, אבל אם הי' ידוע איזו תרנגולת הטילה זו הביצה ה"ל כמי שנחתך חתיכה אחת מתרנגולות אלו שנתערבו וידוע שזו החתיכה היא משל זו התרנגולת ודאי לא עדיף החתיכה מן התרנגולת עצמה וכמו כן זו הביצה שידוע שהיא מזאת ה"ל כתרנגולת עצמה. והכא באלמנה ובת שידוע שאלמנה זו היא אשת פ' וזה הוא ספק חלל הרי הבת או האלמנה כמוהו, ואין ה"נ אם הי' ספק על הבת מי אבי' או על האלמנה מי בעלה ה"ל כהאי דביצה שמובאר בש"ך, אבל כאן שידוע הבת מי אביה וכמו כן האלמנה מי בעלה דכה"ג גבי ביצה נמי אסורה כמו התרנגולת ולא אמרו גבי ביצה שמותרת משום ס"ס אלא אם אינו ידוע איזה תרנגולת הטילה וזה ברור.

⁶⁸ ע"י לעיל הערה 60.

עשרה יוחסין פרק רביעי קירושיין

עה

עין משפט
גר מצוה

כז א מיי' פ"ט מהל'
חסורי ביאה ה' כי
סנה לאוין קב טו"ע
א"ע סי' ב סעי' ה
וכבוד סי' ז
כז ב מיי' שס פ"ז
הלכה י סנה לאוין
קב טו"ע א"ע סי' ז
סעיף כו
מח ג מיי' שס הל"ח
טו"ע שס סעי' כב

ושניהם לא למדוה אלא מ"ג באלמנה . וז"ל מאי קאמר
למדוה מ"ג והא עיקר דרשה נפקא לן ב' אלמנה
לכה"ג (יבמות 97 סה.) מני תסיה לרשע זר דמיון שנבעלה לפסול לה
פסלה וי"ל דה"ק דלא תיקשי להו מכה"ג באלמנה דמנינו למיחף מיניה
למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה
דמפרש גמרא בסמוך וכן ר"ך
לומר ברש מסכת נדה (97 ז) גבי
שניהם לא למדוה אלא מסוטה :

ובורן מותרין לבא זה בזה . וז"ל
מאי וכו' ופי' בקונטרס
כל האסורין מותרין לבא זה בזה קשה
לר"י דמידי כל האסורין קאמי ונראה
לר"י לפרש דכל אחד ואחד מותר
במינו והיינו דלא כרבי אלעזר
דמתניתין דלדידיה ספיקו בספיקו
אסור עוד יש לומר ומותרין לבא זה
בזה כסדר דמתני' ונראה דהלכה
כרבי אלעזר דהא רב פסיק כותיה
והלכה כרבי זאבדאי לגבי שמואל*
ועוד דרביא נמי סבר דהלכה כרבי
אלעזר כפרק החולץ (יבמות 97 ז).
גבי ספק בן ט' לראשון וכן ז'
לאחרון והלכה כרביא : **ברותי** לא
ישא כותיה . וז"ל ה"ך מסופק מ"ט
והא רבי *אלעזר גופיה קאמר
במתניתין (שעל 97 עה.) דספיקו
בספיקו אסור וכו' הוא מן
הספיקות כדתנן במתניתין ונראה
להר"ם דהכי פירשו שהרי הם
שניהם דמיה היתר גמור הוא
ואפילו אם אחד ממור והאחד אינו
ממור מכל מקום גר הוא ומותר
בממורת ולא דמי לשאר ספיקות
דמתניתין דשקוי ואסופי :
ורבי

כל שאסה נושא בזה . לכהן קאמר ולקמן מפרש : **מלרי שני איכא**
בינייהו . להנא קמא כל מלרי סהם האסור בקהל קאמר ואפילו שני
ומיהו שלשי' לחו מלרי קרי ליה דשרחל מעליה הוא : **מכסן גדול**
באלמנה . שמליט שמחלה בביאתו כדילפינן לה לקמן* (97 ע.) מלא
יתלל שני חילויין במשעמ מולת כתיב תורה אור
לא יתל אחד לה ואחד לורשו ופוסל
אח אשה בביאתו : **אף כל כו' .**
ומלרי שני ביאתו בעבירה הוי :
גר עמוני ומואבי איכא בינייהו .
לרבי יוסי פוסל דהא יש מורעו
שהוא פסול שהכריס אסורים חסור
עולם ולרבי שמעון הואיל וצחו
כשרה דעמוני ולא עמונית אלמנתו
נמי כשרה : **מה כסן גדול באלמנה**
שורפו ממנו פסול . חלל : **אלמנה**
עיסה . בכחכות (97 יד.) מפרש
אלמנה ספק חלל שהיתה מעורבת
בספקות בעלה היה ספק והיא בזה
מכחו דהויא לה (ה) ספק ספיקא :
למעוטי אלמנה עיסה . דהואיל דאי
אשה נושא בזה שמה חלל היה וסני
(לקמן ע.) ב' ת חלל זכר פסולה מן
הכהונה לעולם אי אשה נושא אלמנתו :
ספק ספיקא . בעלה היה ספק והיא
בזה מכחו להיפסל : **סלל שונה** .
משנה אחת בצרייתא עשרה יוחסין
כו' וכל האסורין שבהם מותרין לבא
זה בזה : **ארוסה שעיברה** . ואין ידוע
אם מארוס היא מאי' אחר : **סולד**
שחקי . שמה מארוס וכשר שמה
מארוס ופסול : **ורבי אמר סולד**

[ע' השל' ונרשי' מה
ספ']

יבמות סה.

[במזוה מנין]

[ג'ל אלעזר]

ג'ל שס ט"ז

תוס' ר"י הוקן
הכל מודים הני תנאי
דלעיל : אלמנת עיסה .
פ"ט מי שהיא אלמנת
מאיש שהיה כתיבה ספק
מזופעת כן בעלה הוא
ספק חלל . והר"ם פי'
בקידושה פ"ט שנתערב
במשפחה ספק חלל או
ספק נתון או ספק
ממור . והמשול משפחה
זו (במשפחה) [כעיסה]
שנתערבה חלקיה
כשנילוש הקטן ופי'
ספק ספקא שמא זו
אלמנת אותו ספק שמא
אינה אלמנתו ואת'
שהיא אלמנתו שמא לא
היה חלל או ממור וספק
דמותה כרשב"ג כפ"ש
פ"ק דכחכות . והבא
גרסי' רשב"ג ובעדות
בפיאפ דהאי משנה
גרסי' ר"ג והלכתא
כותיה . ור"ש פי'
ספק ספקא [מלת]
היה ספק והיא באה
מכחו לפי' נקרא
ספקא : הלל
שנה בביריתא דעשרה
יוחסין והני דכל האסורין
לבא בקהל מותרים לבא
זה בזה ממור וראי'
בספיקא דאמרי' ביבמות
פרק אלמנה ושם
ביארוה פה :
(ה) חולני ג'ל ארוסה
שעיברה ביבמות .

כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו
ובל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא
אלמנתו *מאי איכא בין תנא קמא ובין ר'
יוסי א"ר יוחנן מצרי שני איכא בינייהו ושניהם
לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה דתנא
קמא סבר כי כהן גדול באלמנה מה כהן
גדול באלמנה שביאתו בעבירה ופוסל בה
אף כל שביאתו בעבירה פוסל ורבי יוסי
סבר כי כ"ג באלמנה מה כ"ג באלמנה
שורעו פסול ופוסל אף כל שורעו פסול פוסל
לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול דאמר
קרא בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא
דחם בקהל ה' רשב"ג אומר כל שאתה
נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכל שאי אתה
נושא את בתו אי אתה נושא אלמנתו מאי
איכא בין ר' יוסי לרשב"ג אמר עולה גר
עמוני ומואבי איכא בינייהו ושניהם לא
למדוה אלא מכהן גדול באלמנה דר' יוסי
סבר כי כ"ג באלמנה מה כהן גדול באלמנה
שורעו פסול ופוסל אף כל שורעו פסול פוסל
ורשב"ג ככהן גדול באלמנה מה כ"ג באלמנה
שכל זרעו פסול אף כל שכל זרעו פסול
אפילו נקבות לאפוקי גר עמוני ומואבי
דנקבות הוו כשרות לבא בקהל *דאמר מר
עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית אמר
רב חסדא *הכל מודים באלמנת עיסה
שפסולה לכהונה מאן מיכל בהני תנאי רבן
שמעון בן גמליאל וקאמר כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו
ובל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו למעוטי מאי למעוטי
אלמנת עיסה שפסולה לכהונה לאפוקי מדהני תנאי *דתנן העיד רבי
יהושע ור' יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה שבשירה לכהונה מאי מעמא
הוי ספק ספיקא וספק ספיקא לקולא : ודאן בודאן מותר : *אמר רב יהודה
אמר רב הלכה כרבי *אליעזר כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי הלל
שונה עשרה יוחסין עלו מבבל וכולם מותרים לבא זה בזה ואת אמרת
הלכה כרבי *אליעזר ורמי דרב אדרב ורמי דשמואל אדשמואל דאיתמר
*ארוסה שעבירה רב אמר הולד ממור ושמואל אמר הולד שתוקי רב אמר
הולד ממור ומותר בממורת ושמואל אמר *הולד שתוקי ואסור בממורת איפוך
רב אמר הולד שתוקי ושמואל אמר הולד ממור תרתי למה לי צריכא דאי
איתמר בהא בהא קאמר רב משום דרוב כשרים אצלה אבל התם דרוב
פסולים אצלה אימא מודי לשמואל ואי איתמר בהא קאמר רב משום
דאיכא למיתלה בארוס אבל בהא אימא מודי לשמואל צריכא ואי בעית
אימא לעולם לא תיפוך ומאי ממור דקאמר רב לאו מותר בממורת אלא
דאסור בבת ישראל ושמואל אמר הולד שתוקי דאסור בבת ישראל אי הכי
היינו דרב אלא מאי שתוקי שמשחקין אותו מדין כהונה פשיטא השתא מדין
ישראל משחקין ליה מדין כהונה מיבעי אלא מאי שתוקי שמשחקין אותו
מנכסי אביו פשיטא מי ידעינן אבואה מנו לא צריכא דתפס ואי בעית אימא
מאי שתוקי בדוקי שבדוקים את אמו ואומרת לכשר נבעלת נאמנת כמאן
כר"ג האמר שמואל חדא זימנא *דתנן היתה מעוברת ואמרו לה מה מינו
של עובר זה מאיש פלוגי וכהן הוא ר"ג ורבי אליעזר אומרים נאמנת רבי
יהושע אומר אינה נאמנת ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל
צריכא דאי מהתם הוה אמינא התם רוב כשרים אצלה אבל הכא דרוב פסולים אצלה אימא לא
צריכא תניא וכן רבי אלעזר *אומר כותי לא ישא כותית מאי מעמא אמר רב יוסף עשאוהו כגר לאחר
עשרה דורות דתניא גר עד עשרה דורות מותר בממורת מכאן ואילך אסור בממורת זייש אומרים עד
שישתקע שם עבודת כוכבים ממנו א"ל אביי מי דמי התם גר ישן וממורת חדשה אמרי בר ישראל הוא דקא
נסיב ממורת הכא אידי ואידי כי הדדי נינהו אלא כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר סבר לה כרבי ישמעאל
ורבי

כחכות יד. עדיות ספק
במלא מ"ג

יבמות לו.

[ג'ל אלעזר]

[ג'ל אלעזר]

יבמות סה.

הנהגות הב"ח
(ה) רש"י ד"ס אלמנת
וכו' ספק ספיקא. כי
ט"ט בכחכות עוד פי'
חתי על ספק ספיקא :

כחכות יג. טו. לעיל עה.

מסכתא דקידושין פ"ה

ורבי ישמעאל סובר כר' עקיבא, ר' אלעזר סובר כרבי ישמעאל, שאמר, כותים גירי אריות הם [הם כשאר גוים שנשארו בנות ישראל⁷⁰]. ור' ישמעאל סובר כר' עקיבא, שאמר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר [ככל חייבי לאוים]. ולכן כותי לא ישא כותית ששניהם ספק ממזר, שאפשר לומר בכל אחד מהם אולי הוא בא מישראלית הנישאת לעכו"ם, והשני הוא בא מכותי וכותית, וכגון].

וכי ר' ישמעאל סובר כר"ע. והרי אמר רבי יוחנן בשם ר' ישמעאל, מאיפה אנו יודעים שעובד כוכבים ועבד שבאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל שפסלוה [לכהונה ולתרומה]⁷¹. שנאמר "ובת כהן כי תהיה

⁷⁰ ע"י ש"ע (י"ד סי' רסח ס"ב): כשיבא הגר להתגייר, בודקים אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא ליכנס לדת. ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית. ואם אשה היא, בודקין אחריה שמא עיניה נתנה בבחורי ישראל, ואם לא נמצאת להם עילה מודיעים להם כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קיבלו ולא פירשו, וראו אותם שחזרו מאהבה, מקבלים אותם. ואם לא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו שכהן המצות ועונשו, וכל וטבל בפני ג' הדיוטות, ה"ז גר אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל העובדי כוכבים, וחוששים לו עד שתתברר צדקתו. ואפילו חזר ועבד עבודת כוכבים, הרי הוא כישראל מומר שקדושו קדושין.

⁷¹ ע"י ש"ע (אה"ע ס' ו ס"ח): אי זו היא זונה [האסורה לכהן], כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה לינשא לו איסור השוה לכל, או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מותרת לינשא לו. לפיכך הנרבעת לבהמה, אף על פי שהיא בסקילה, לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה, אף על פי שהיא בכרת, לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה, שהרי אינה אסורה לינשא לו. וכן הבא על הפנויה, אפי' היתה נפשית שהפקירה עצמה שהיא במלקות, לא נעשית זונה ולא נפסלה מכהונה, שהרי אינה אסורה לינשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאיסורי לאוין כולל ואינה מיוחדת בכהנים או מאיסורי עשה, וא"צ לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה, או לעובד כוכבים ועבד, הואיל והיא אסורה לינשא לו הרי זו זונה. וכן הגיורת והמשוחררת, אפילו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים, הואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה ואסורה לכהן. וכן יבמה שבא עליה זה, עשאה זונה. ור"א שהבא על חייבי עשה או על חייבי לאוין, אפילו חייבי לאוין דשאר, לא עשאה זונה, חוץ מהבא על היבמה.

ע"י ח"מ: כל שאינה בת ישראל. היינו סיפא דכתב: וכן הגיורת והמשוחררת. ולא ידעתי לאיזה טעם כפל דבריו.

וע"י ב"ש: איזהו היא זונה כל שאינה ב"י. לרמב"ם עכ"ל. שלא זנתה היא זונה ולוקין להכהן הבא עליה מן התורה. לפ"ז איירי כאן אם היא כותית, ולא איירי בגיורת. ולא כח"מ שהקשה למה כפל דבריו דהא כתב אח"ז וכן הגיורת ולתוספות ולשאר פוסקים דוקא בזנתה לוקין הכהן הבא עליה ובגיורת אף כשלא זנתה.

וע"י ב"ש: שהיא אסורה לינשא לו. כן הוא דעת הרמב"ם פ"ט וכן משמע מפ"י רש"י פ' הע"י שנבעלה בעילת זנות פ"י בת ישראל נתיין ולמזר ש"מ בחייבי לאוין נעשית זונה אבל תוס' פ' החולץ דף מ"ד והרא"ש והסמ"ג והראב"ד פסקו דלא נעשית זונה אלא מחייבי מיתות או חייבי כריתות או מעכ"ל ועבד דאין קידושין ותופסין בהם, מקרא כי תהיה לאיש זר ילפינן דביאת נתיין ומזר וגר עמון ומואב פוסלין ונאסרת לכהן ובניה ג"כ חללים כשנשאת.

וע"י אב"מ: לאחד מאיסורי לאוין השוין בכל. כתב הרב המגיד פ"ח מאיסורי ביאה (ה"א) ז"ל ודע שרבינו כשהזכיר נבעלה לאדם שהיא אסורה לא הוצרך להוציא מחזיר גרושתו דהא ודאי לא פסיל לה משום דלאו זר אצלה מעיקרא הוא לפי שלא אמרו כן אלא לתרומה אבל לכהונה כבר נפסלה מחמת שנתגרשה ומכל מקום בד"ה היה לו לבאר עכ"ל.

ואיכא למידק בדברי הרמב"ם פ"ט מא"ב (ה"ה) שכתב ז"ל לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם ונתעברה מביאה ראשונה הולד כשר לפי שאינה מאיסורי כהונה ונעשית זונה, חזר ובא עלי' ביאה שני' ונתעברה וילדה חללה וילדה חלל לפי שהיא מאיסורי כהונה עכ"ל. וכיון דמחזיר גרושתו לאו זר אצלה מעיקרא כיון דאינו אלא ע"י קידושין וביבמות (דף ט"ו) מבואר להדי' בפ"י רש"י ד"ה היא עצמה מתחללת כו' דאין נפסלת בחייבי לאוין אלא בזר אצלה מעיקרא לאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר מעיקרא הוא עכ"ל, וכן בתוס' שם ד"ה מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת כו' ולאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר אצלה מעיקרא הוא וכ"כ תוס' יבמות (דף ע"ז) ד"ה כ"ג באלמנה ע"ש דיבמה לשוק ומחזיר גרושתו לא פסלי ע"ש.

ועוד קשה לי טובא דהא בש"ס משמע להדי' כן דיבמה לשוק לא נפסלה וכמו מחזיר גרושתו הוא ע"ש פ"ק דיבמות (דף ט"ו) שאלו את ר' יהושע צרת הבת מהו כו' קבעי מיני' צרות וקפשיט ל' בני צרות תרתי קא בעי מיני' צרות מאי ואת' צרות כתיב הלל בני צרות דב"ה לב"ש מאי למאי נפקא מיני' למיפשיט ולד צרות גרושתו לב"ה קאמרין ק"ו ומה אלמנה לכ"ג שאין אסורה שוה בכל בנה פגום זה שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום או דלמא איכא למיפקר מה לאלמנה שהיא עצמה מתחללת ע"ש, ופי' רש"י תאמר במחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר מעיקרא הוא וע"ש, ואמר להם צרות מתיירא אני

אלמנה וגרושה וזרע אין לה", מי שיש לו אלמנות וגרושין [פי' שתופסים בה קידושין, אז ביאתו לא פוסלה מלשוב לבית אביה], יצא עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגרושין. ואי תחשוב [שר' ישמעאל] וסבר כר"ע, עכשיו הוא [הילד] ממזר, יש שאלה אם הביאה פוסל [אותה לכהונה ולתרומה].

אלא, ר' אלעזר סבר לה כר' ישמעאל, שאמר, כותים גירי אריות, וסובר כר' עקיבא שאמר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר. וכי רבי אלעזר סובר כרבי עקיבא. והרי אמר ר' אלעזר, אף על פי שנחלקו ב"ש ובית הלל בצרות [שב"ש אומרים צרת ערוה מתיבמת וב"ה אומרים ליבם אלא תינשא לשוק בלא חליצה], מודים שאין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת [ובני העושים כב"ש ממזרים לב"ה הן דהוו להו בני אשת אח שלא במקום מצוה שהיא בכרת אבל בני העושים כבית הלל לב"ש אין ממזרים לפי שהן בני חייבי לאוין שנשאת יבמה לשוק בלא חליצה].

אלא, כאשר רבין הגיע, אמר [בשם] ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, ויש אומרים שר' אבא בר זבדא אמר בשם רבי חנינא, ויש אומרים שר' יעקב בר אידי אמר בשם רבי יהושע בן לוי, שלש מחלוקות בדבר [פי' בכותים וכהנים האמורים בקרא שנטמעו בהם]. ר' ישמעאל סבר, כותים גירי אריות הן, וכהנים שנטמעו בהם, כהנים פסולים היו, שנאמר "ויעשו להם מקצותם כהני במות", ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מן הקוצים שבעם [פי' קוצן שהוא פסול, ור"א מוצקין הן מן העם לפסול], ומשום כך פסלינהו. ורבי עקיבא סבר, כותים גירי אמת הן, וכהנים שנטמעו בהן, כהנים כשרים היו, שנאמר "ויעשו להם מקצותם כהני במות". ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מן הבחירים שבעם, ואלא מפני מה אסרום, מפני שהיו מייבמים את הארוסות [פי' רק היו מחייבים ארוסה בחליצה, וכן רק היו מתירים ארוסה על ידי יבום]

כו' בני צרות אני מעיד לכם ע"ש. ואי נימא דיבמה לשוק נפסלה משום זונה וכדברי הרמב"ם היכי מעיד בבני צרות.

ובטור פסק דמחייבי לאוין לא נעשית זונה לבד מיבמה לשוק דנפסלה בביאתה. וכתב הב"י בטעמו משום דיבמה לשוק לא תפסי [בה] קידושין ע"ש. ומבואר מדברי רש"י ותוס' ה"ל שכתבו בפשיטות דיבמה לשוק לא נפסלה לכהונה. ועוד דהיכי קאמר למיפשיט ולד מחזיר גרושתו לב"ה מי קאמר' ק"ו כו' והיכי בעי למיפשיט דהא אם יאמר ביבמה לשוק דבנה פגום אכתי איכא לספוקי גבי מחזיר גרושתו ומשום דיבמה לשוק היא עצמה מתחללת ומשום דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין משא"כ במחזיר גרושתו לא אמרינן ק"ו ומשום דמה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת וגבי מחזיר גרושתו קידושין תופסין. ולכן נראה מדברי רש"י ותוס' דס"ל דגם ביבמה לשוק לא מיפסלא לכהונה דאע"ג דאין קידושין תופסין בה אפ"ה לא חשיבא זונה, דדוקא עבד ועכו"ם נפסלו משום דכתיב אלמנה וגרושה יצאו אלו שאין בהן אלמנות וגירושין שאין קידושין בהם, אבל יבמה לשוק כיון שעומדת לחליצה חשיבא באלמנות וגירושין. וכיוצא בזה כתבו תוס' פרק החולץ (דף מ"ט) ד"ה הכל מודים בבא על הנדה ז"ל ואפי' למ"ד דהוי ממזר מנכרי ועבד מכל מקום אין ממזר מיבמה לשוק דכיון דיבמה עומדת לחלוץ כמו ליבם חשיבא בת תפיסת קידושין עכ"ל.

ועוד נראה דוקא לעכו"ם ועבד דמעולם לא הי' להם אלמנות וגירושין אבל יבמה לשוק כיון דקודם שנתקדשה לבעלה היתה בת קידושין חשיבא נמי בת אלמנות וגירושין וכו'.

ומכל הלין מבואר דיבמה לשוק לא נפסלה ומשום דלא חשיב זר מעיקרא. וא"כ דברי הרמב"ם פ"ט מא"ב שכתב לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם כו' ונעשית זונה, קשה כיון דמחזיר גרושתו לא נעשית זונה ומשום דלא הוי זר מעיקרא וכמ"ש הרב המגיד א"כ יבמה לשוק נמי לא הוי זר מעיקרא, ואין לומר בשיטת הרמב"ם משום אלמנה וגרושה וסובר הרמב"ם דגם יבמה לשוק חשיבה אין לה אלמנות וגירושין ולכהונה בק"ו מתרומה, דהא קידושין תפסי ביבמה ומידי ספיקא לא נפקא ואיך חשיב לה הרמב"ם לודאי זונה וכו'.

והנראה לענ"ד בשטת הרמב"ם דס"ל דמחייבי לאוין נמי הוי זונה [וביבמות] (בדף ס"ח) דקאמרי מנא הני מילי שאמר רב יהודה אמר רב אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול פסולה דהיינו לתרומה דלא כתיב זונה אלא לכהונה דכתיב זונה לא יקחו להכי צריך קרא לתרומה, ובש"ס שם שאמרו אשכחן לתרומה לכהונה מנ"ל, היינו כמ"ש הרשב"א בחידושי שם שהקשה בהא דילף מכי תהי' לאיש זר ותיפוק ל' משום זונה ותיירץ דאין זונה אלא מחייבי כריתות, ואח"כ כתב דאיצטריך כי תהי' לאיש זר להיכא דנאנסה דליכא משום זונה וכשאמרו פ' הבא על יבמתו (דף נ"ו) באשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עלי' משום טומאה משום זונה לא ועלה כתב שכן עיקר ע"ש. וא"כ הרמב"ם לטעמי' שכתב פ"ח מא"ב (ה"ו) דנאנסה לוקה משום טומאה ואף משום זונה וע"ש, וא"כ לכהונה לא צריך למילף משום איש זר אלא משום דהוי זונה ואפי' באונס ועיקר קרא דלאיש זר אינו אלא לתרומה דזונה לא כתיב אלא לכהונה [והדכתיב] [וכדכתיב] לא יקחו, ע"י המשך בהערה יד.

ופוטרים את הנשואות [מן החליצה ומן היבום]. מה הם דורשים. "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", זאת שיושבת בחוץ [ארוסה, שעוד לא נכנסה לרשות הבעל לנשואין], היא "לא תהיה לאיש זר", אבל זה שלא יסבה בחוץ [הנשואה], תהיה לאיש זר. ורבי עקיבא לטעמו, שאמר, יש ממזר מחייבי לאוין.

ויש אומרים, [שחכמים אסרו את הכותים] לפי שאינם בקיאים בדקדוקי מצות. מיהו [ה]יש אומרים [הזה]. אמר רב אידי בר אבין, רבי אליעזר היא, שלמנו בבביתא, מצת כותי מותרת [לאכלו בפסח, ואין בו חשש חמץ], ואדם יוצא בה ידי חובתו ב[ליל] פסח [שצריכים שימור לשם מצוה, אם כן הם בקיעים במצות שימור]⁷², ורבי אליעזר אומר, לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מצוה שהחזיקו בה כותים, הרבה מדקדקים בה יותר מישראל. ואלא כאן מהו [ה]אין בקיאים [שייך לומר בענין יוחסין]. לפי שאין בקיאים בתורת קידושין וגירושין.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, ממזר מאחותו וממזר מאשת אח נתערבו בהם. מה לומדים מזה [פי' למה כתוב ממזר מאחותו, שיכתוב ממזר סתם. אלא לומדים מזה שיש ממזר מחייבי כריתות] [ולא רק מחייבי מיתות. אם כן] שיכתוב אחד [מהם או ממזר מאחותו]. מעשה שהיה כך היה. ורבא אמר, עבד שפחה נתערבו בהם [עבד נשא מבנותיהם ושפחה נשאת לאחד מהם ואין אותה משפחה ידועה]. איזה איסור [נתערב בהם, שאסרו אותם]. שפחה. [אם כן] שיכתוב אחד [מהם, פי' רק השפחה, שהרי ולדה שפחה, אבל עבד הבא על בת ישראל הולד כשר]. מעשה שהיה כך היה.

מתני'. [כהן] הנושא אשה בת כהן, צריך לבדוק אחריה [שאינן ממזרות או אחת מן הפסולות לקהל]⁷³ ארבע אמהות [ב' מצד האב וב'

⁷² וא"ת והא אמרי' (שביעית פ"ח מ"י) כל האוכל פת כותי כאילו אוכל חזיר וי"ל היינו דווקא פת שהכותי לש ועושה בביתו אבל העיסה שהכותי עושה בביתו של ישראל מותר ונראה הא דקאמר ואדם יוצא בה ידי חובתו היינו דוקא שגם הכותי יאכל ממנה דאל"כ לא יצא ידי חובתו דהא לית להו לפני עור לא תתן מכשול (תוס').

להבין למה כותי לא מקפיד על לפי עור לא תתן מכשול, עי' מהר"ל (נתיב התורה - פרק טו): ר' ינאי אמר [הלומד תורה ולא שימש תלמידי חכמים] הרי זה כותי [סוטה כב ע"א]. כי כותי אינו מבקש לעמוד על התורה ולהבין אותה, כי לא למדו כותיים התורה רק מה שראו לפנייהם במעשה עשו וזוה החזיקו הכותיים, אבל שיהיה להם התורה לא היה להם כלל, וכך מי שלמד המשנה בלי בירור טעם המשנה חסר למוד התורה, שלא נחשבת המשנה למוד התורה רק המשנה הוא איך יעשה המעשה. ומפני כך נקרא כותי שאין לו התורה מצד הלמוד, אבל ישראל ראוי להם התורה מצד השכל, כי התורה השכלית ראוי להם בפרט וכמו שאמר הכתוב (דברים ד') כי מי גוי גדול וגו' חכם ונבון וגו' וכמו שהתבאר בפרק שלפני זה, כי מיוחדים ישראל לקבל השכל מן השם יתברך וכמו שאמרנו על ישראל (ברכות נ"ח ע"א) ברוך שחלק מחכמתו ליראיו כמו שהתבאר, וזה שלא למד רק המשנה נחשב כותי שאין לו התורה מצד החכמה רק שנהגו כך, ואין עשיית המצות רק מצד השכל.

ועי' דבריו בחידושי אגדות: הרי זה כותי. פירוש כי הכותי אינו רוצה רק בתורה שבכתב, ותורה שבכתב אין טעם לו, ולא כן התורה שבעל פה, שכל אשר אמרו חכמים הכל בטעם ובשכל, וזה שלמד המשנה כמו שאנו לומדין תורה שבכתב בלי טעם המשנה הרי זה כותי, ואם היו הכותיים חוקרים על המצות ולעמוד על בוריהם, הרי בודאי היו מקיימים את המצות כמו שאמרנו חכמים, כי הדעת והחכמה נותן לעשות המצוה כמו שאמרנו חכמים, אבל עשיות המצות שלהם בלי דעת וחכמה, לכך נקרא כותי, שכל דבר שלא נתברר בחכמה נקרא זה תורת כותי, ולכך הלמד משנה [בלי] שיבין הטעם הוא כותי.

ולפי זה מובן שהם מקפידים על מצות יותר מישראל, שכל חייהם זהו רק מצות, ולא תורה.

ול"נ שהאיסור של לפני עור היא חיוב עליהם משום ערבות של כלל ישראל. וזה שלא שייך לתורה, אין לו חלק בכלל ישראל, ואה"נ אין להם חלק בלפני עור.

ועי' ת"ח (מז ע"ג): כתיב (משלי י') ובאבד רשעים רנה (הושע יד י') כי ישרים דרכי ה' וגו' ופושעים יכשלו בס לקיימא בהו ובאבד רשעים רנה דהא אורייתא קא סתים [פי' התורה סתם את זה שכל מעשה בראשית נכתב בלשון יחיד, אבל נעשה אדם נכתב בלשון רבים].

בהגר"א: **הא כתיב ובאבד כו'** - כמו הלעיטהו לרשע וימות (ב"ק סט ע"א) כמ"ש (בר פ"ח ס"ח) שאמר הקב"ה למשה כתוב וכל מי שרוצה לטעות יטעה וכו' ישרים דרכי ה' הדרך שהוא עם ה' ופושעים יכשלו שאין מצרפין הקב"ה בעובדא דילהו שיאבדו ויקויים אז ובאבד רשעים רנה.

ולפי זה מובן (&) גדול תלמוד שתלמוד מביאה לידי מעשה. אבל הרי לא מוזכר שמעשה מביא לידי תלמוד.

⁷³ רש"י, וקשה על דבריו שהרי כתוב בגמ' לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים. אלא צ"ל שמדובר בחללות.

מצד האם], שהן שמנה [שכל אמה צריכים לבדוק גם האמה של האמא]: אמה ואם אמה [של האשה שהוא נושא, המכונה מכאן ואילך "הכלה"], ואם אבי אמה [של הכלה] ואמה [של הכלה] ואמה [של הכלה], ואם אבי אמה [של הכלה] ואמה [של כל אבי אביה של הכלה]⁷⁴. [ואם אבי אביה של הכלה] ואם אבי אביה של הכלה, ומוסיפין עליהן עוד אחת [בכל אחת ואחת, דהיינו כל אשה ואמה ואם אמה]⁷⁴. אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה⁷⁵ [אם מצאו שאבי אביה שימש על המזבח, לא בודקין לא אשתו ולא אימו או אם אמו, שידוע שהוא מיוחס], ולא מן הדוכן ולמעלה [אם הועד שעמד אצל הלויים בדוכן לשורר שיר, לא בודקים לא אשתו ולא אמו ולא אם אמו], ולא מן הסנהדרין ולמעלה [אם נמנה בסנהדרין אין צריך לבדוק]. וכל שהחזיקו אבותיו משוטרי הרבים או גבאי צדקה, משיאין [ביתם] לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהן. רבי יוסי אומר, אף מי שהיה חתום עד בערכי [פי' סדרי הדיינים] ה"שנה" של ציפורי [עיר שקרובה לציפורי, והם היו רגילים לייחס את הראויים לדון שהיו מיוחסים, שהיו רגילים רק למנות דין מיוחס]. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, אף מי שהיה מוכתב באסטרטיא של מלך.

גמ'. מה שונה [שרק] בודקים נשים ולא בודקים גברים. נשים כאשר הם רבות אחת עם השניה, רבות בעריות [אין זו מגנה את זו בפסול ייחוס אלא בזנות], ואם יש דבר [פי' פסול יחוס], ואין לו קול. גברים כאשר רבים אחד עם השני, רבים ביוחסין⁷⁶, אם יש דבר [פי' פסול], יש לו קול. והיא גם שתבדוק בו בשלו [פי' למה החכמים לא הצריכו אותה לבדוק ביחוס בעלה, ד' אמהות אולי יש בנשי משפחתו ממזרות]. זהו ראייה לרב, שאמר רב יהודה אמר רב, לא הוזהרו [בנות כהן] כשרות מלהינשא לפסולים [כגון חללי גירי וחורוי וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן גם לא עשו בהם מעלה לחייב בדיקה ואפילו מחמת ממזרות ושתיקות אלא רק כאשר אתחזק איסור בו אבל לחשש ולבדוק לא חייבה]⁷⁷.

רב אדא בר אהבה לימד, ד' אמהות שהם שנים עשרה [על כל זוג מוסיף לבדוק עוד אם למעלה]. למדו בבביתא, ד' אמהות שהם שש עשרה [על כל זוג מוסיף לבדוק עוד אם וגם אם האם למעלה]. זה מובן לרב אדא בר אהבה,

⁷⁴ עי' שו"ע (אה"ע סי' ב ס"ג): משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים שנתערבו בהם ממזר או חלל או שיש בהם עבדות, ה"ז ספק. ואם משפחת כהנים היא, לא ינשא ממנה אשה עד שיבדוק עליה ד' אמהות שהן שמונה, אמה ואם אמה, ואם אבי אמה ואמה. וכן הוא בודק על אם אביה ואמה, אם אבי אביה ואמה. ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לויים או ישראלים, מוסיף לבדוק עליהם עוד אחת ונמצא בודק עשרה אמהות. אבל אשה הבאה לינשא אינה צריכה לבדוק, שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים.

עי' ב"ש: והוא שיעידו שנים. כ"כ הרמב"ם (איסור'ב פי"ט ה"ח) אבל רש"י (עמוד ב' ד"ה כשקרא) פי' שקראו שנים שמץ פסול ולא שמעידים עדות גמור. ועי' ב"ש: אבל אשה וכו'. לפי' רש"י שהבאתי בסמוך דליכא עדות גמור שנתערבו ממזר שפיר אבל לרמב"ם דאיכא עדות גמור קשה למה א"צ בדיקה הלא היא מוזהר' שלא תשא ממזר דק"ל כל שהוא מוזהר היא ג"כ מוזהר' ואפשר משום כ"א ממשפחה הוא ספק ממזר ומן התורה כשר לכן היא דאינה מוזהר' על חלל וא"צ בדיקה משום חלל מ"ה לא החמירו חז"ל דצריכה בדיקה משום חשש ממזר כמ"ש ברש"י לפי שיטתו דליכא עדות גמור ולא החמירו חז"ל עליה לבדוק כיון כמדאורייתא א"צ בדיקה משום חללה כן הוא לפי' הרמב"ם אפילו אם איכא עדות גמור א"צ בדיקה, מיהו בעל המאור ובמלחמות ה' חולקים עליו וס"ל משום חשש ממזר צריכה היא לבדוק אחריו ומכ"ש כשיש עדים שנתערבו ממזר וכן הוא לפרש"י לכן פרש"י דליכא עדות גמור משום דס"ל כשיש עדות גמור צריכה היא לבדוק אחריו ויש להחמיר.

⁷⁵ רמב"ם איסור'ב פ"כ ה"ב: אי זהו כהן מיוחס כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה והוא הכהן ששימש על גבי המזבח, שאילו לא בדקו בית דין הגדול אחריו לא היו מניחין אותו לעבוד, לפיכך אין בודקין מהמזבח ומעלה ולא מן הסנהדרין ומעלה שאין ממנין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים מיוחסין.

⁷⁶ רמב"ם איסור'ב פי"ט ה"כ: ולמה בודק בנשים בלבד מפני שהאנשים כל עת שיריבו זה עם זה יחרף את חבריו בפסול שיש בייחוסו, ואילו היה שם פסול היה נשמע, אבל הנשים אין מחרפות ביוחסין.

⁷⁷ עי' לעיל הערה 49.

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

[שיך לעיל ע"א במשנה]

***אין** בודקין מן המזבח ולמעלה כו' - ואם תאמר תאמר לא קמיין אין בודקין משטרות ולמעלה דהא חמריין כפ"ב דתבובות (דף כד:) מעלים משטרות ליוחסין ו"ל דלון זה רבוחא דהא עדות מעליה הוא ור"ת ינתיני נמי אין בודקין מנשיאות כפיס ולמעלה ומתרומה ולמעלה כדאמר בדברק ב' דכבוזות (ס) מעלין מתרומה ליוחסין ויש לומר דגם זה אינו רבוחא כיון דלא שיך אלא כהנסיס אבל הא [דקאן] אין בודקין מן המזבח ולמעלה רבוחא הוא דמיירי אפילו בעבודות הכשרות בזרים כגון שמיטה או הפסקת אפי"ג דשמיטה כשרה כנסיס ובעצמים היינו דיעבד אבל לכתחילה לא בעדי כו' אם כשרים מיוחסין: ***והקל** מעלין ונשאו אתך - ה"ג רש"י ו"ל"ג במש"א הע"א ששרי גבי שכינה כתיב כו' והאי קרא דהכא כתיב ביתרו ולא כתיב ביה במש"א הע"א:

מוקי לה כלויים וישראלים - דקתני מתניסין מוסיפין עליהן עוד אחת: מי לימא פליגא - אמתניין: מאי מוסיפין עוד אחת - דקתני מתני: וזו אחת - שתי אמהות: וזו דברי ר"מ - סתם מתניסין דלמריך בדיקה: כשקרא עליו ערער - א"ל בדיקה חלה אם קראו עליה שני עדים שמך תורה אור מוקים לה בלידה ובת ישראל אלא מתניתא גימא פליגא לא "מאי עוד אחת וזו אחת אמר רב יהודה א"ר זו דברי ר' מאיר אבל *חכמים אומרים בכל משפחות בחוקת כשרות הן עומדות אינו והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב משנתניו כשקורא עליו ערער מאן דמתני הא לא מתני הא איכא דאמרי אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים כל משפחות בחוקת כשרות הן עומדות אמר רב חמא בר גוריא אמר רב "אם קורא עליו ערער צריך לבדוק אחריה: אין בודקין מן המזבח ולמעלה: מאי מעמא אי לאו דבדוקה לא הווי מסקי ליה: ולא מן הדוכן ולמעלה: מאי מעמא מייחסי כהונה ומייחסי ליה: ולא מסנהדרין ולמעלה: מאי מעמא מרימר מאי קראה "כולך יפה רעייתו ומום אין כך אימא מומא מכל ממש אמר רב אחא בר יעקב *אמר קרא והתיצבו שם עמך העמך" ^{במדבר י"א} ודקל"ש ^{מ"ו} בדומים לך דלמא משום שכינה *אמר רב נחמן אמר קרא והקל"ש ^{מ"ו} מעליך ונשאו אתך בדומים לך: כל מי שהוחזקו אבותיו משומרי הרבים: למימרא דלא מוקמינן מפסולים *ורמינהו הכל כשרים לדון דיני ממונות ואין הכל כשרים לדון דיני נפשות והוינן בה הכל לאיתויי מאי ואמר רב יהודה לאיתויי ממזר אמר אביי בירושלים וכן תני רב שמעון בר זירא *ביקדושי דבי לוי בירושלים: וגבאי צדקה משיאים: מאי מעמא כיון דמנצו בהדי אינשי דאמר מר *ממשכנים על הצדקה ואפילו בערב שבת ואם איתא דאיכא אית ליה קלא אושפויכניה דרב אדא בר אהבה גיורא היה והיה קא מנצי איהו ורב ביבי מר אמר אנא עבידנא *סררותא דמתא ומר אמר אנא עבידנא *סררותא דמתא אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו *תינא [ה] "שום תשים עליך מלך מקרב אחיך "כל משימות שאחה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך אמר ליה רב אדא בר אהבה ואפילו אמו מישראל אמר ליה *אמו מישראל מקרב אחיך קינא ביה הלכך רב ביבי דגברא רבא הוא ליעיין במילי דשמיא ומר ליעיין במילי דמתא אמר אביי הלכך מאן דמשרי צורבא מדרבנן באושפויכניה לאשרי כרב אדא בר אהבה דידע למהפך ליה בוכותיה רבי זירא ממפל בהו רבה בר אבהו ממפל בהו במערבא אפילו ריש כורי לא מוקמי מיניהו בנהרדעא אפי' ריש נגרותא לא מוקמי מיניהו: רבי יוסי אומר אף מי שהיה וכו': מאי טעמא דייקי ומחתמי: רבי הנינא בן אנמיגנום וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל בחיילות של בית דוד אמר רב יוסף מאי קרא והתיחשם בצבא במלחמה ושעמא מאי אמר רב יהודה אמר רב כד' ^{ד'ה"ב} שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן והאיכא *צלך העמוני מאי לאו דאתי ^{ב"ב} מעמון לא דיתוב בעמון והאיכא *אוריה הרתי מאי לאו דאתי מחת לא דיתוב בחת והאיכא *אתי הגיתי וכי תימא הכי נמי דיתוב בנת והא *אמר רב נחמן אתי הגיתי בא ובמלה ועוד *אמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולם בני יפת תואר היו וכולם מסתפרים קומי ומגדלים בלורית היו וכולם יושבים בקרוניות של זהב והיו מהלכים בראשי גייסות והן הן בעלי אגורפים של בית דוד דאולי לבעותי עלמא:

[עלי עכ:]

[מדות פ"ה מ"ד ע"א]

יבמות דף ק"א סנהדרין לו:

דיבורא שיך לעיל ע"א במשנה

הריות ד: ע"א

[כסנהדרין ובהריות ע"א איתא אלא אר"ב בר יצחק וכו' [ב] סנהדרין לו: [דרה מענ:]

[ככ"ב נב: ז"ל השכ"ס ד"ה בקדושת דבי לוי כוספא דמסכת קדושין שסדר לוי כמו שסדר ר' מישל ו' אושפוי עכ"ל]

[גנ"ן איתא שררותא] ונסי' [סררותא]

הגהות הגר"א [ה] גמ' אמר לנו תניא תשים עליו מן כ"ל: [ב] רש"י ד"ה שם היו יושבים בלכת הגזית כו' - כ"ב ע"ב דנין אכל הסודקין היו אחרי כהנת כו' במ"ט כספוי פ' קמ' והוא כתיבה דלון:

תוס' ר"י הזקן

ריש ברא' מובנה על המדות: ריש נגרותא - בור השקיות ב"ת השלכות ופגעים הוא של רבים וממנין שם שומר שלא ידלה איש ביום של הבירו: בערתי שהיה כתוב בשהיה הדיינים: ישנה מעיר ישנה של צפורי: של בית דוד - שהיו באים למחלוקת חרש בהרש והדורים חלילה והוא לשון אספרסאי:

הווי מסקי ליה: ולא מן הדוכן ולמעלה: מאי מעמא מייחסי כהונה ומייחסי ליה: ולא מסנהדרין ולמעלה: מאי מעמא מרימר מאי קראה "כולך יפה רעייתו ומום אין כך אימא מומא מכל ממש אמר רב אחא בר יעקב *אמר קרא והתיצבו שם עמך העמך" ^{במדבר י"א} ודקל"ש ^{מ"ו} בדומים לך דלמא משום שכינה *אמר רב נחמן אמר קרא והקל"ש ^{מ"ו} מעליך ונשאו אתך בדומים לך: כל מי שהוחזקו אבותיו משומרי הרבים: למימרא דלא מוקמינן מפסולים *ורמינהו הכל כשרים לדון דיני ממונות ואין הכל כשרים לדון דיני נפשות והוינן בה הכל לאיתויי מאי ואמר רב יהודה לאיתויי ממזר אמר אביי בירושלים וכן תני רב שמעון בר זירא *ביקדושי דבי לוי בירושלים: וגבאי צדקה משיאים: מאי מעמא כיון דמנצו בהדי אינשי דאמר מר *ממשכנים על הצדקה ואפילו בערב שבת ואם איתא דאיכא אית ליה קלא אושפויכניה דרב אדא בר אהבה גיורא היה והיה קא מנצי איהו ורב ביבי מר אמר אנא עבידנא *סררותא דמתא ומר אמר אנא עבידנא *סררותא דמתא אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו *תינא [ה] "שום תשים עליך מלך מקרב אחיך "כל משימות שאחה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך אמר ליה רב אדא בר אהבה ואפילו אמו מישראל אמר ליה *אמו מישראל מקרב אחיך קינא ביה הלכך רב ביבי דגברא רבא הוא ליעיין במילי דשמיא ומר ליעיין במילי דמתא אמר אביי הלכך מאן דמשרי צורבא מדרבנן באושפויכניה לאשרי כרב אדא בר אהבה דידע למהפך ליה בוכותיה רבי זירא ממפל בהו רבה בר אבהו ממפל בהו במערבא אפילו ריש כורי לא מוקמי מיניהו בנהרדעא אפי' ריש נגרותא לא מוקמי מיניהו: רבי יוסי אומר אף מי שהיה וכו': מאי טעמא דייקי ומחתמי: רבי הנינא בן אנמיגנום וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל בחיילות של בית דוד אמר רב יוסף מאי קרא והתיחשם בצבא במלחמה ושעמא מאי אמר רב יהודה אמר רב כד' ^{ד'ה"ב} שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן והאיכא *צלך העמוני מאי לאו דאתי ^{ב"ב} מעמון לא דיתוב בעמון והאיכא *אוריה הרתי מאי לאו דאתי מחת לא דיתוב בחת והאיכא *אתי הגיתי וכי תימא הכי נמי דיתוב בנת והא *אמר רב נחמן אתי הגיתי בא ובמלה ועוד *אמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולם בני יפת תואר היו וכולם מסתפרים קומי ומגדלים בלורית היו וכולם יושבים בקרוניות של זהב והיו מהלכים בראשי גייסות והן הן בעלי אגורפים של בית דוד דאולי לבעותי עלמא:

כא אחי הגיתי שהיה עובד כוכבים ובעלה לעבודת כוכבים של עמרת מלכס והוא שם שיקון עמומים: יליים - בחורים היו ללוד בחיילותיו ולא היו בניו: בני יפת תואר - נשים שלקחו אנשי ישראל במלחמה כדכתיב (דברים כ"א) והבאת אל תוך ביתך ומתוך כך היו נוהגים כמקספתי העובדי כוכבים: מספרים קומי ומגדלי בלורית - מאחורי ערפם: לנצותי עלמא - אבל לא היו יורדין בתוך המלחמה עם ישראל: מחני'

כ"ב מ: [ז"ל דמשמות דקרא קא יליף שום תשים מקרב אחיך תשים דמשמע כל משמות ואפי' שררה קטנה: וכו' כר"ן] יבמות מה: קב:

[ע"י כ"ב ח:]

ע"א מד:

סנהדרין כ"א ע"א וד' מט ע"א

אחיך", [מזה שכתוב "שום תשים", כפל הלשון מלמד ש] כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך [ולא גר]⁸⁶. אמר לו רב אדא בר אהבה, ואפילו אמו מישראל [גם כן פסול לזה]. אמר לו, [אם] אמו מישראל, קוראים אותו "מקרב אחיך". הלכך, רב ביבי שהוא בן אדם גדול, יעיין [ישלוח] בדברי שמים [פי' גבאי צדקה ופוסק צדקה, ומחלק הצדקה וסדר המתרגם והמפטירים], ואתה תעיין [תשלום] בדברי העיר [פי' שאר צרכי צבור לדברי הרשות, לשומר כלי זיין של בני העיר, לחפירת בור לשחות מים, להעמיד דלתות לשערי העיר]. אמר אביי, הלכך מי שמארח בחור חריף⁸⁷ במלונו, שיארח [אחד] כמו רב אדא בר אהבה, שידוע למצא לו זכות? רבי זירא התעסק בו [פי' במארח שלו, לכבדו ולהושיב לו בשררה]. רבה בר אבוה התעסק בו [פי' במארח שלו, לכבדו ולהושיב לו בשררה]. במערב [פי' בארץ ישראל], אפילו ממונה על המדות לא מעמידים מהם [מגרים]. בנהרדעא, אפי' שוטר הממונה להשקות בית השלחים לא מעמידים מהם.

רבי יוסי אומר, אף מי שהיה וכו'. למה. מדייקים ומחתימים [רק מיוחסים].

רבי חנינא בן אנטונינוס וכו'. אמר רב יהודה אמר שמואל, בחיילות של בית דוד [שהיו באים בחלוקה חדש בחודש וחזרין בתמידות, וכותבין בשמות משפחת פלוני ופלוני בחדש פלוני והיו זחירין לייחסן מכל מוס]. אמר רב יוסף, מהו הפסוק [שמרמו לזה]. "והתקישם בצבא במלחמה". ולמה [ייחסו החיילים]. אמר רב יהודה אמר רב, כדי שתהא זכותם וזכות אבותם מסייעתם. והרי יש "צלך" העמוני [אשר נמנה בראשי גבורים לדוד], מהו [פי' למה נקרא העמוני] שבא מעמון [ונתגייר אלמא לא הקפיד על הגרים]. לא, שהיה גר בעמון. והרי יש אוריה החתי, מהו [פי' למה נקרא החתי] שבא מחת. לא, שהיה גר בחת. והרי יש אתי הגיתי. ואם תאמר, גם כן שהיה גר בגת, והרי אמר רב נחמן, אתי הגיתי בא ובטלה [לצלמים של עטרת מלכם, והוא שם של האליל של עמון, וגיתי היה גוי, שרק גוי יכול לבטל עבודה זרה]. ועוד, אמר רב יהודה אמר רב, ארבע מאות בחורים היו לו לדוד [בחיילותיו, ולא בניו], וכולם בני יפת תואר [כל אימותם היו נשים שנלקחו במלחמה] היו [ולכן נהגו מנהגי גוים], וכולם מסתפרים קומי ומגדלים בלורית [מאחורי ערפם] היו, וכולם יושבים בקרונית של זהב והיו מהלכים בראשי גיירות, והן הן בעלי אגרופים של בית דוד. [אלה] הלכו לאיום [ולא ירדו בתוך המלחמה].

שהוא מעמד אותה [את הברייתא] בלוייה או בת ישראל [כמש"כ במשנה, מוסיפים עליהם עוד אחת]. אלא ברייתא שנאמר⁷⁸ שחולק [על המשנה]. לא, מהו עוד אחת. [עוד] זוג אחת [פי' אמא ואם אמא אחת]⁷⁹. אמר רב יהודה א"ר, זו [פי' משנתנו שמחייב בדיקה] דברי ר' מאיר, אבל חכמים אומרים, כל משפחות בחזקת כשרות⁸⁰. לא יתכן. והרי אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, משנתנו, כשקרא עליו ערעור [א"צ בדיקה אלא אם קרא עליה שני עדים שמן של פסול ולא שמעידים עדות גמורה אלא יציאת קול, ואם זה ר"מ, יתכן שחכמים לא יחייבו בדיקה⁸¹]. מי שלימד את זה [פי' דברי רב חמא בר גוריא בשם רב], לא לימד את זה [שהמשנה רבי מאיר, אלא הם ב' אמוראים בדעת רב]. יש שאמרו, אמר רב יהודה אמר רב, זו דברי ר' מאיר, אבל חכמים אומרים, כל משפחות בחזקת כשרות. אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, [אבל לחכמים] אם קורא עליו ערער, צריך לבדוק אחריה.

אין בודקין מן המזבח ולמעלה. למה. לולא שבדקוהו לא היו מעלים אותו.

ולא מן הדוכן ולמעלה. למה. שאמר מר, ששם היו יושבים [הסנהדרין] ומייחסים הכהנים והלוויים [להבדיל פסולים מן העבודה ומן הדוכן].

ולא מסנהדרין ולמעלה. למה. שרב יוסף לימד, כשם שבית דין [פי' סנהדרין] מנוקים בצדק, כך מנוקים מכל מום [פסול יוחסין]⁸². אמר מרימר, מהו הפסוק [שמרמו לזה]. "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". נאמר, מום ממש. אמר רב אחא בר יעקב, אמר קרא, "והתיצבו שם עמך", עמך, בדומים לך [פי' מיוחסין כמותך]⁸³. ואולי משום שכינה [פי' סנהדרין] שבאותה שעה הוצרכו להיות מיוחסין, משום שכינה על שם נבואה נאספו שם, אבל סנהדרין שהן דרון כגון סנהדרין דיתרו חותן משה לא. אמר רב נחמן, אמר קרא, "יהקל מעליך ונשאו אתך", בדומים לך.

כל מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים. זאת אומרת, שלא מעמידים אותם [שוטרי הרבים, פי' דינים, ולא בכלל הסנהדרין של כ"ג] מפסולים. ושאלו סתירה, הכל כשרים לדון דיני ממונות, ואין הכל כשרים לדון דיני נפשות. ושאלו, מה נתרבה [במילת] "הכל". אמר רב יהודה, לרבות ממזור⁸⁴. אמר אביי, בירושלים [שהיו מקפידים על כל דיניהם לייחסן]. וכן תני רב שמעון בר זירא בקידושי דבי לוי, בירושלים.

ונבאי צדקה משיאים. למה. כיון שרבים עם אנשים, שאמר מר, ממשכנים על הצדקה [פי' כאשר הקהל פסקו על איש צדקה, ואינו נותנו, נוטלים משכונות בעל כרחו] ואפילו בערב שבת [שהאדם טרוד ומתוך כך מריכין עמהן ומבזין אותן]⁸⁵, ואם יש דבר [פסול], יש לו קול.

מארח של רב אדא בר אהבה היה גר, והיה רב עם רב ביבי. אחד אמר, אני אמנה כשררה על העיר, ואחד אמר, אני אמנה כשררה על העיר, באו לפני רב יוסף, אמר להם, למדנו "שום תשים עליך מלך וכו' מקרב

⁷⁸ גיר' רש"י, וכן הוא בכת"י מינכן "מי אמר".

⁷⁹ עי' לעיל הערה 74.

⁸⁰ עי' לעיל הערה 17.

⁸¹ עי' לעיל עג ע"ב אין ערעור פחות מב', ועי' לעיל ב"ש הערה 74.

⁸² עי' רמב"ם סנהדרין פ"ב ה"ו: כשם שבית דין מנוקין בצדק כך צריכין להיות מנוקין מכל מומי הגוף, וצריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהיו כולן בעלי שיבה בעלי קומה, בעלי מראה, נבוני לחש, ושידעו ברוב הלשונות כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן.

⁸³ עי' רמב"ם סנהדרין פ"ב ה"א: אין מעמידין בסנהדרין בין בגדולה בין בקטנה אלא אנשים חכמים ונבונים, מופלגין בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה, יודעים קצת משאר חכמות כגון רפואות וחשבון ותקופות ומזלות ואיצטגנינות ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והבלי ע"ז וכיוצא באלו כדי שיהיו יודעים לדון אותם, ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים המיוחסים הראויים להשיא לכהונה, שנאמר והתיצבו שם עמך בדומין לך בחכמה וביראה וביחס.

⁸⁴ עי' שו"ע (ח"מ סי' ז ס"ב): ממזר, ואפילו שלשתן ממזרים, הרי אלו כשרים לדון לכל. וכן אם היה כל אחד מהם סומא באחת מעיניו, כשר. אבל הסומא בשתי עיניו פסול.

ביאור: ואפילו שלשתן ממזרים כו' - הוא הדין בשלשה גרים שאמן מישראל דכשרים לדון ישראלים (סמ"ע).

סומא באחת מעיניו כשר כו' - פירוש אפילו בתחילת דין (סמ"ע).

בשתי עיניו פסול - דכיון דלכולי עלמא בלילה אסור לדון, ולזה ביממא לילה הוא (סמ"ע), אם היה שפוי בתחילת דין ונסמא קודם גמר דין, לדעת הסמ"ע כשר לגמור הדין, דאף בלילה גמר דין כשר, אבל "א שפסולו משום שהוקש לראית נגעים ואז פסול הוא אפילו לגמ"ד מגזירת הכתוב. ועיקר למסקנה דלגמר כשר ורק התחלה פסול. ואם ימנה השני יש לכופו על זה (פ"ת), ו"א דבדיעבד כשר (ש"י) לפי דעת הסמ"ע כשר בדיעבד. וכן פתוח בתחילת דין ונסתמא בגמר דין מותר (נתה"מ), אם אינו סומא ממש רק שכהו שתי עיניו, דהיינו שחלש ראות עיניו אך יכול לראות, לכ"ע יכול להיות דין (פ"ת).

⁸⁵ עי' שו"ע (יר"ד סי' רמח ס"ב): ממשכנים על הצדקה, אפילו בערב שבת.

⁸⁶ עי' רמב"ם (מלכים פ"א ה"ד): אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא, ולא למלכות בלבד אלא לכל שררות שבישראל, לא שר צבא לא שר חמשים או שר עשרה, אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשדות, ואין צריך לומר דין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, שנאמר מקרב אחיך תשים עליך מלך כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך.

ועי' שו"ע (ח"מ סי' ז ס"א): בית דין של ג', שהיה אחד מהם גר, הרי זה פסול לדון לישראל, אלא אם כן היתה אמו (או אביה) מישראל. וגר דן את חבירו הגר, אף על פי שאין אמו מישראל.

ביאור: הרי זה פסול לדון כו' - פירוש, אפילו בדיני ממונות, דכל שימה ושררה צריך להיות דוקא מישראל ולא גר, ואפילו זרע זרען דגרים אסור בכל שימות, אבל גר אגר חבירו לא מיעטו קרא (סמ"ע), ואפילו ממונה על אמת המים אסור מדאורייתא (נתה"מ).

או אביו - אביו הוא כל שכן, דאביו מישראל עדיף טפי (סמ"ע).

אלא אם כן היתה אמו מישראל - שגם זה מקרב אחיך מיקרי (סמ"ע).

וגר דן את חבירו - אפילו בכפיה מותר לדון גר חבירו. ובלא כפיה מותר לדון אפילו לישראל (סמ"ע ושו"י), היינו גר ממש, אבל הורתו ולידתו בקדושה ישראל מעליא הוא, וצריך שיהיה הדין אמו מישראל. תוס' יבמות ק"ב [ע"א ד"ה לענין. ובדיין לא סגי הורתו ולידתו בקדושה, ע"ש ברש"י, ועיין בשו"ת מהר"א ששון ס"ס ט"ו (רע"א)]

⁸⁷ רש"י תענית ד ע"א.

מתני'. בת חלל זכר, פסולה מן הכהונה לעולם⁸⁸ [פי' בת בנו וכת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה כבת הראשון אבל בתו מישראל כשרה]. ישראל שנשא בת חלל, בתו כשרה לכהונה [אבל כהן שנשא בת חלל בתו חללה דכל ודל הנוול בבית איסור כהונה הוי חלל]. חלל שנשא בת ישראל, בתו פסולה לכהונה. רבי יהודה אומר, בת גר זכר כבת חלל זכר [ואפילו מישראלית כבת חלל זכר ופסולה לכהונה], רבי אליעזר בן יעקב אומר, ישראל שנשא בת ישראל, בתו כשרה לכהונה⁸⁹, וגר שנשא בת ישראל, אחד גר ואחד עבדים משוחררים, אבל גר שנשא גיורת, בתו פסולה לכהונה, אחד גר ואחד עבדים משוחררים, אפי' עד י' דורות, עד שתהא אמו מישראל, ר' יוסי אומר, אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה.

גמ'. מהו [פירוש הדבר "פסולה מן הכהונה לעולם". מה הייתי אומר, שזה דומה למצרי או אדומי, מה שם לאחר שלשה דורות [הזכרים כשרים לקהל], כמו כן כאן, לאחר שלשה דורות [פסולי חללות מותרים לאחר ג' דורות, ואז בתו כשרה לכהונה], לכן לומדים [שלא].

ישראל שנשא חללה. מאיפה לומדים את זה. אמר ר' יוחנן בשם ר' שמעון, נאמר כאן "ולא יחלל זרעו בעמיו", ונאמר לעיל "לא יטמא בעל בעמיו" [אסור לכהן להטמאות לאשתו הפסולה לו], מה לעיל זכרים [אסורים לטמאות את עצמם] ולא נקבות, אף כאן [הפסול חללות חלה על] זכרים ולא נקבות. אלא מעתה, בתו של כה"ג [מן האלמנה] תתיר [אם אין פסול חללות בנקבות]. וכי כתוב "בנו", כתוב "זרעו" [ואפילו נקבות], "לא יחלל זרעו בעמיו". שתתיר בת בנו. נאמר "לא יחלל זרעו", מניש זרעו אל הוא עצמו, מה הוא, בתו פסולה, אף בנו, בתו פסולה. שתאסר את בתו [לכהונה]. לא דאם כן, הגזירה שוה [לעיל שדווקא זכרים ולא נקבות בענין חללות] לא עזר לכלום.

חלל שנשא בת ישראל, בתו פסולה. הרי זה כתוב בתחילת המשנה, "בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם". מאחר וכתוב בתחילת המשנה "ישראל שנשא חללה", כתוב גם בסוף "חלל שנשא בת ישראל" [ואע"פ שאין הלכה נלמדת ממנה, עכ"ז זה כתוב כדי לעשות המשך ללשון המשנה].

המשנה שלנו לא כרכי דוסתאי בן יהודה, שלמדנו בברייתא, רבי דוסתאי בן יהודה אומר, כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות [להכשיר את בתה ממנו לכהונה], כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללים [להכשיר את בתו ממנו לכהונה]. מהו טעמו של ר' דוסתאי בר' יהודה. אמר קרא "לא יחלל זרעו בעמיו" [מזה שכתוב "בעמיו" ולא "בעממיו"], בעם אחד [פי' ששניהם חללים] הוא דמחלל [את בתו], בשני עממים [שהוא חלל והיא ישראלית רגילה] אינו מחלל [את בתו, ולכן היא כשרה לכהונה].

הרבנים למדו "לא יחלל זרעו", אין לי אלא זרעו [פי' שזרעו פסולה לכהונה], מאיפה לומדים שהיא עצמה⁹⁰ [שהאלמנה שנשא כה"ג מתחללת בכיאתו מן התרומה, אם היא היתה בת כהן, ומן הכהונה ללקות כהן

⁸⁸ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ז ס"ז): חלל שנשא כשרה, הולד ממנה חלל. וכן בן בנו, כלם חללים עד סוף כל הדורות. ואם ילדה בת, אסורה לכהונה. אבל אם נשאת אותה הבת לישראל וילדה ממנו בת, אותה הבת כשרה לכהונה, שישאל שנשא חללה הולד כשר.

⁸⁹ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ז ס"א): גר שנשא גיורת, וילדה בת, לא תנשא לכתחלה לכהן אפי' בת בתה עד כמה דורות, אף על פי שהורתה ולידתה בקדושה. ואם נשאת לכהן, לא תצא. ואם יש בה צד א' של ישראל, כגון גר שנשא ישראלית או ישראל שנשא גיורת, הבת מותרת לכהן לכתחלה. וה"ה למשוחרר שנשא ישראלית או ישראל שנשא משוחררת.

ע"י ח"מ: ואם נשאת לכהן לא תצא. הרמב"ם פ"ט מהא"ב מסיים הואיל והורתה ולידתה בקדושה משמע הא הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה בתר הריון אזלינן ואסורה לכהונה, ובי' כתב על דברי הרמב"ם (ורצה להוכיח דמיירי שהורתה ולידתה בקדושה ולא דק דאין זה ראייה ללידתה בקדושה. ועי' פחותה מבת ג' פסולה לכהונה ולא דק דאין זה ראייה ללידתה בקדושה. ועי' ב"ש: ומצאתי כתוב לפרש דברי הב"י ע"פ הפלוגת' בקדושים דף ע"ז דאי הורתה שלא בקדושה לא תצא אם כן הקרא בתולה מזרע ישראל אתיא כרשב"י דלמד מקרא זה גיורת כשרה ואנן ק"ל גיורת פחותה מג"ש פסולה לכהונה ולזה כתב הב"י דק"ל גיורת פחותה מג"ש פסולה אם כן הורתה שלא בקדושה פסולה, ואם יש צד א' ישראל נראה דבעינן גם הורתה ולידתה בקדושה:

⁹⁰ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ז ס"ב): איזו היא חללה, זו שנולדה מאיסורי כהונה, כגון כהן הדיוט שבא על הזונה או על הגרושה, וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה, או שנשא בעולה ובא עליה, הרי אלו נתחללו לעולם. ואם הוליד ממנה, בין זה שחיללה בין אחר, הולד, בין שהוא זכר בין שהוא נקבה, חלל, והיא עצמה נתחללה בביאתו משהערה בה, בין שבא עליה בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, והוא שיהיה כהן מבן ט' שנים יום אחד ולמעלה, והנבעלת מבת ג' שנים יום א' ומעלה. אבל כהן שקידש אחת מאיסורי כהונה, ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין, לא נתחללה. אבל מן הנישואין, אף ע"פ שלא נבעלה, נתחללה, שכל נשואה בחזקת בעולה היא אף על פי שנמצאת בתולה.

הדיוט הבא עליה אחריו משום חללה]. אומרים קל וחומר, מה זרעו שלא עבר עבירה, מתחלל, היא שעברה עבירה, קל וחומר שמתחללת. הוא עצמו יוכיח, שעבר עבירה [פי' הכה"ג נשא אלמנה] ואין מתחלל⁹¹ [אלא הוא רק פסול לכהונה עד שידור הנאה ממנה או מגרשה. ועונה הגמ', זו איננה פירכא שכן]. הוא לא מתחלל אף פעם [אפילו בא על שפחה או זונה], תאמר בה שמתחללת בכל מקום [אם בא עליה כותי או חלל או ממזר וכו']. ואם תרצה לומר [איזה תשובה על הקל וחומר להכשירה] אמר קרא "לא יחלל זרעו", לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל. מהו [פירוש הדבר] "אם תרצה לומר". ואם תאמר יש לשאול, מה לזרעו שכן יצירתו בעבירה. אמר קרא "לא יחלל", לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל.

הרבנים למדו, איזו היא חללה. כל שנולדה מן הפסולים. מהו "פסולים". אם תאמר פסולים לו, הרי מחזיר גרושתו שפסולה לו, ובניה כשרים, שנאמר "תועבה היא", היא תועבה, ואין בניה תועבים⁹². אמר רב יהודה, כך נאמר, איזו היא חללה. כל שנולדה מן פסול כהונה. רק נולדה, אבל לא נולדה, לא [נתחלל]. הרי אלמנה וגרושה זונה שלא נולדה [פסולה לכהונה], ונהיתה חללה. אמר רבה, כך נאמר, איזו חללה מוכרת שלא היה לה שעת הכושר בכלל. כל שנולדה מן פסול כהונה. מהו [פירוש המילה] "מוכרת". אמר רב יצחק בר אבין, כך נאמר, איזו היא חללה, שעיקרה מדברי תורה [פי' ממשמעות המקרה] ואין צריכים לפרשה מדברי סופרים. כל שנולדה מן פסולי כהונה [אבל חללה הנועשת חללה ע"י ביאה הוצרכו לדרוש בה מקראות כגון זו שהיתה כשרה ונתחללה].

הרבנים למדו, [כה"ג הבא על] אלמנה אלמנה אלמנה, אינו חייב אלא אחת. [כהן הבא על] גרושה גרושה גרושה, אינו חייב אלא אחת. [כהן הבא על] אלמנה וגרושה וחללה זונה, בזמן שהם כסדר [שנתאלמנה תחילה ונשאת לשני וגירשה ונשאת לכהן ונתחללה ואח"כ נבעלה לאחד מן הפסולים או לקרובים בעילת זנות ונעשית זונה], חייב על כל אחת ואחת. [אבל אם היא] זינתה [מקרובים או ממזר] ו[אח"כ] נתחללה [שבא עליה כהן ועשאה חללה שהיתה אסורה עליו משום זונה] ו[אחר כך] נתגרשה ו[אח"כ] התחנתה לאיש אחר [ונתאלמנה, אינו חייב אלא אחת]. אמר מר, [מה שכתוב לעיל] אלמנה אלמנה אלמנה, אינו חייב אלא אחת. במה מדובר ה"אלמנה" הזאת. אם תאמר שבא על אלמנת ראובן, ו[גם] על אלמנת שמעון ו[גם] על אלמנת לוי, למה אינו חייב אלא אחת.

⁹¹ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ז ס"ג): הכהן עצמו שעבר ובא על אחת מאיסורי כהונה, לא נתחלל.

⁹² ע"י רמב"ם איסור פט"ו הל"ב: המחזיר גרושתו משנשאת הולד כשר שהרי אינה ערוה.

צ"ע למה לא מובא בש"ע. ועי' פ"ג: ר"ל אף לכהונה מותרת הבת ועיין מש"כ רבינו לקמן פ"ט ה"ה [ז"ל: כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מנדה או על אחת מחייבי לאוין השוין בכל עשה אותה זונה כמו שביארנו, חזר ובא עליה ביאה שנייה בין הוא בין כהן אחר נעשית חללה וזרעו ממנה חללים, לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם ונתעברה מביאה ראשונה הולד כשר לפי שאינה מאיסורי כהונה ונעשית זונה, חזר ובא עליה שנייה נתעברה וילדה היא חללה וולדה חלל לפי שהוא מאיסורי כהונה].

ועי' שם בשער המלך: אמר' בפרק אלמנה ל"ג (דף ס"ט) ואימא נבעלה לפסול לה אף מחזיר גרושתו לאיש זר אמר רחמנא מי שזר אצלה מעיקרא לאפוקי האי דלאו זר מעיקרא הוא ע"כ. ודרשה זו היא דרשה גמורה ואף שרבינו לא הביאה כבר עמד על זה ה"ה לעיל רפ"ח מהלכות אלו וז"ל ודע שרבינו כשהזכיר נבעלה לאדם שהיא אסורה לו לא הוצרך להוציא מחזיר גרושתו משנשאת דהא ודאי לא פסיל לה משום דלאו זר אצלה מעיקרא הוא משום שלא אמרו כן אלא לתרומה אבל לכהונה כבר נפסלה מחמת שנתגרשה ומ"מ עדיין היה לו לבאר ע"כ.

⁹³ ע"י רמב"ם (איסור פ"ז ה"ח-ט): כלל גדול הוא בכל איסורים שבתורה שאין איסור חל על איסור אלא א"כ היו שני איסורין באין כאחת, או שהיה האיסור האחד מוסיף דברים אחרים על אותו האיסור, או אם היה כולל דברים אחרים עם איסור זה.

לפיכך אשה שהיתה אלמנה ונעשית גרושה ונעשית חללה ונעשית זונה ובא עליה כהן גדול אחר כך לוקה ארבע מלקיות על ביאה אחת, לפי שהאלמנה אסורה לכהן גדול ומותרת להדיוט, חזרה להיות גרושה נוסף בה איסור ונאסרת לכהן הדיוט, לפיכך נוסף בה איסור אחר על איסור האלמנה ועדיין היא מותרת לאכול בתרומה, נעשית חללה נוסף בה איסור שהיה נאסרת בתרומה ועדיין היא מותרת לישראל, נעשית זונה והואל יש שם זנות שאוסרה על ישראל אם זינתה אשתו ברצון נוסף בה איסור אחר, והוא הדין לכהן הדיוט שבא על הגרושה שנעשית חללה ואחר כך זונה שהוא לוקה שלש על ביאה אחת, אבל אם נשתנה סדר זה אינו לוקה אלא אחת.

הרי [הנשים האלה הם] גופים מוחלקים, והם [גם כן] שמות מוחלקים. אלא שבא על אלמנה אחת שלש ביאות. איך מדובר. אם שלא התרו בו, פשוט שאינו חייב אלא אחת. אלא דהתרו בו על כל אחד ואחד, [אז] למה אינו חייב אלא אחת. והרי למדנו במשנה, נזיר שהיה שותה יין כל היום כולו, אינו חייב אלא אחת, אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה, חייב על כל אחת ואחת. לא [אלא] צריכים [לומר שמדובר], שבא על אלמנת ראובן שהיתה [גם כן] אלמנת שמעון שהיתה [גם כן] אלמנת לוי⁹⁴. מה הייתי אומר הרי שמות מוחלקים, לכן לומדים [שלא, אלא] צריכים גופים מוחלקים, והרי אין.

אלמנה וגרושה וחללה זונה. מה סובר התנא הזה. אם הוא סובר, איסור חל על איסור, גם הפוך [הוא חייב על כל אחת ואחת]. ואם הוא סובר, אין איסור חל על איסור, אפילו כסדר הזה גם לא [חייב אלא אחת]. אמר רבא, התנא הזה, לא סובר שאיסור חל על איסור, [אבל] כן סובר שאיסור מוסיף [חל על איסור, פי' כשהאיסור השני מוסיף עליה לאוסרה במה שהיתה מותרת לו מחמת האיסור הראשון, ורק כסדר יש ככולן איסור מוסיף]⁹⁵. אלמנה אסורה לכהן גדול ומותר לכהן הדיוט, [אחרין] שנהיתה גרושה, מאחר ונוסף לה איסור לגבי כהן הדיוט, נוסף לה [גם כן עוד] איסור לגבי כהן גדול [ונאף על פי שאסורה לו כבר ומיחייב שתי פעמים מלקות], ועדיין מותרת לאכול בתרומה, [אחרין] שנהיתה חללה, מאחר ונוסף לה איסור לאכול בתרומה, נוסף [עוד] איסור לגבי כהן גדול. אלא זונה, איזה איסור מוסיף יש בה. אמר רב חנא בר רב קטינא, הואיל ושם זנות פוסל בישראל [פי' אם אשת ישראל זנתה תחתיו, אסורה לו, וכאן אע"פ שאינה זנות תחת בעלה, מיהו שם זנות מצאנו שהוא מוסיף].

תנא לימד לפני רב ששת, כל שהיא ב"יקח" [פי' כל שאתה קורא בה כשהיא בתולה "יקח", היינו שראויה לכ"ג], הרי הוא ב"לא יקח" [ישנו בכל יקח אם היתה אלמנה], כל שאינו ב"יקח", אינו ב"לא יקח", חוץ מכהן גדול שבא על אחותו אלמנה [שלוקה עליה משום איסור אחותו ולא איסור כהונה]. אמר לו, מי אמר לך [כך]. ר' שמעון היא, שאמר, אין איסור חל על איסור. שלמדנו בברייתא, רבי שמעון אומר, האוכל נבילה ביום הכפורים, פטור [מכרת, שאין איסור יוה"כ חל על איסור נבילה שקדם]⁹⁶.

⁹⁴ עיי' רמב"ם (איסור"ב פ"ז ה"א): מי שנתאלמנה מאנשים הרבה או נתגרשה מאנשים הרבה אין לוקין עליה אלא אחת על כל ביאה, אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין אסורה.

⁹⁵ רש"י. ועיי' ריטב"א: פירוש איסור מוסיף כל שנוסף בחתיכה זו תוספת חומרא באיסור האחרון יותר על הראשון, הן לנאסר הראשון כגון שנוסף בו איסור הנאה או חומרא אחרת, או שנוסף בו איסור לאחרים שלא היו נאסרין באיסור ראשון כהני דפריש תלמודא הכא, ויש איסור כולל והוא שלא נוסף באיסור אחרון שום חומר בחתיכה זו לשום אדם יותר על האיסור הראשון, אלא שחל איסור דרך כלל על חתיכה זו עם שאר חתיכות דהיתר ומיגו דחייל איסורא אהיתירא חייל איסורא, כגון נבלה שנתנבלה מערב יום הכיפורים דכי אתי יום הכיפורים וחייל איסור אכילה בחתיכות של היתר חייל נמי בנבלה, ויש איסור בת אחת והוא כל שחלין בחתיכה אחת שני איסורים כאחד שלא קדם אחד לחברו, ובאיסור בת אחת מודו כולי עלמא אבל באיסור מוסיף ואיסור כולל איכא פלוגתא, ומאן דמדה באיסור כולל מודה נמי באיסור מוסיף, ואיכא דמדה באיסור מוסיף ולא מודה בכלל, ואיכא נמי דלא מודה בחד מינייהו כדאייתא במסכת שבועות (ע"ש כ"ד א' ב') בהדיא.

⁹⁶ ועיי' עוד ברש"י: [כל זה] אם נתנבלה מערב יום כפורים הרי קדם איסור נבלה ואם נתנבלה ביום כפורים אפי' הכי אסורה היתה עליו מבערב משום אבר מן החי.

עיי' ריטב"א: ולא נהירא דאם כן כשנתנבלה ביום הכיפורים ופקע מיניה איסור אבר מן החי אמאי לא חיילו עליה כי הדדי איסור נבלה ויום הכיפורים דהא איסור בת אחת היא דמודה בה רבי שמעון, דהא דכוותה אמרינן ביבמות פרק ארבעה אחין (לג ע"א) גבי זר שאכל מליקה שחייב שתיים אפילו לרבי שמעון משום דהוי איסור בת אחת, ומאן דמדה באיסור כולל מודה נמי שלא נמלקה יש בה משום מעילה, ואפילו לאחר מליקה נמי כל זמן שלא הזה דמה שלא נראית לכהנים, וכדתנן במסכת מעילה (ח ע"א) חטאת העוף מועלין בה משהקדישה נמלקה הוכשרה ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלונה הזה דמה חייבין עליה משום פגול נותר וטמא ואין בה מעילה, דאלמא אפילו אחר מליקה יש בה מעילה עד שמה דמה ונראית לכהנים, וכל זמן שיש בה איסור מעילה לא חיילי עליה איסור נבילה ולא איסור זרות איסור נבלה דמליקה לא חייל דהא קדים ליה איסור מעילה מחיים ואין איסור חל על איסור, ואיסור זרות, נמי לא חייל דאע"ג דקדשה אין איסור זרות חל עליה לא מחיים ולא במליקה עד שהזה דמה ונראית לכהנים, וכדתנא בהדיא בפרק אלו הן הלוקין (מכות י"ח ב') זר שאכל בשר חטאת ואשם קודם זריקת דמים פטור דכתיב ואכלו אותם אשר כפר בהם וזר לא יאכל, הלכך כל זמן שלא הזה דמה יש בה מעילה ולא חיילי בה איסור נבילה ואיסור זרות ומכיון שהזה דמה פקע איסור מעילה וחיילי עלה איסור נבילה ואיסור זרות כאחד, וכן פירש רבינו חננאל ז"ל.

שם זה רבנן, הרי אמרו, איסור חל על איסור. אפי' תאמר שזה רבנן, הרבנן אמרו איסור חל על איסור, היינו [דווקא] איסור חמור על איסור קל [ויוה"כ שהוא בכרת חומר חלק על איסור נבילה שהיא בלאו], אבל איסור קל על איסור חמור, לא חלה [ולכן אין איסור אלמנה שהיא בלאו, חלה על איסור אחותו שהיא בכרת].

יש שאמרו, מי זה [שצריך לימוד לומר שלא יחול איסור אלמנה לכה"ג על איסור אחותו]. רבנן, שאמרו, איסור חל על איסור. והרבנן אמרו איסור חל על איסור, היינו איסור חמור על איסור קל, אבל איסור קל על איסור חמור לא חלה. שאם [תאמר שהמחבר של הברייתא היא] ר"ש, עכשיו איסור חמור על איסור קל לא חלה, וכי יש לשאול אם איסור קל על איסור חמור. מה הייתי אומר איסור כהונה שונה [שריבה בהן הכתוב מצות יתירות הילכך אפילו קל על חמור דעלמא ליחול], לכן לומדים [שלא].

אמר לו רב פפא לאביי, ישראל הבא על אחותו, עושה אותה לזונה⁹⁷ [שהרי נבעלה בעילת פסול ואסורה לכהן משום זונה]. האם הוא עושה אותה לחללה [ללקות כהן עליה משום חללה]⁹⁸ או לא. וכי אומרים קל וחומר, מחייבי לאוים הויה חללה, מחייבי כריתות לא כל שכן. או אולי אין חללה אלא מאיסור כהונה⁹⁹. אמר לו, אין חללה אלא מאיסור כהונה בלבד.

אמר רבא, מאיפה יודעים הדבר שאמרו רבנן, אין חללה אלא מאיסור כהונה. שלמדנו בברייתא, לא יאמר [פי' לא היה צריך לכתוב התורה] גרושה בכהן גדול, ונלמד בקל וחומר מכהן הדיוט, ואני אגיד, עכשיו לכהן הדיוט אסורה, יש לשאול לכהן גדול. [אז] למה נאמרה. כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה [האמורות אצל] כהן הדיוט [שאם זונה וחללה וגרושה היא לוקה עליה אף משום גרושה], כך חלוקה בכהן גדול. זהו פשוט, [וכי יש צד] שיהיה פחות [בגלל שהוא כהן גדול]. אלא, כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט, כך אלמנה חלוקה מגרושה וחללה זונה בכהן גדול [שאם היתה אלמנה וגרושה וחללה זונה חייב על כל אחת ואחת. אין] למה נאמרה חללה. [אלא זה פסוק מיותר, ולומדים מזה ש] אין חללה אלא מאיסור כהונה [ולא מאיסורים הנוהגים בישראל. אין] למה נאמרה זונה. נאמר כאן [בכהן גדול] זונה ונאמר להלן [בכהן הדיוט] זונה, מה כאן זרעו חללים, אף להלן זרעו חללים. אמר רב אשי, הילכך, כהן הבא על אחותו,

ויש שפירשו דמשום הכי פטור מיום הכיפורים ולא חייל אחתיכה זו שנתנבלה ביום הכיפורים באיסור בת אחת, משום דאיסור נבילה קודם בה לאיסור יום הכיפורים ולא הוי איסור בת אחת דנבילה שיעורה בכזית קודם ביום הכיפורים שיעורו בככותבת, ולא נהירא דאנן לאו לחיוביה לאוכל אתינן אלא לדון באיסורין היאך חלין, וחתיכה שיש בה כותבת הרי קדים וחייל ביה איסור יום הכיפורים כשם שחל איסור נבילה על כזית שבו ואין אחד מהם קודם לחברו, וזה פשוט מאוד וכו'.

לפיכך יש לפרש האוכל נבלה ביום הכיפורים פטור שהוא פטור מן האחרון, שאם נתנבלה מערב יום הכיפורים פטור מיום הכיפורים וחייל משום נבלה דקדים דאין איסור חל על איסור קודם, ואם נתנבלה ביום הכיפורים מעיקרא חייל עליה איסור יום הכיפורים ולא חייל עליה השתא איסור נבלה לפיכך חייב משום יום הכיפורים ופטור משום נבלה, ורבנן מודו בנתנבלה ביום הכיפורים ופליגי עליה בנתנבלה מערב יום הכיפורים, דקא סברי דאתי איסור יום הכיפורים וחייל איסור נבלה באיסור כולל, דמגו דאתכלל איסורא דיום הכיפורים בחתיכות דהיתירא חייל נמי בנבילה דאיסור חמור חייל על איסור קל בכלל

עיי' גר"ח [לתרץ שאלת הריטב"א]: לפי מש"כ הרמב"ם (מאכ"א פ"ד ה"ז) והוא מספרי פ' ראה ומירושלמי נזיר פ"א, דנבילה ואבר מן החי מצטרפים זה עם זה, אם כן הוא כמו איסור אחד ולא חל יוה"כ על הך דנבילה.

וז"ל הרמב"ם: כל הנבלות מצטרפות זו עם זו וכו', אבל בשר נבילה עם בשר וחצי זית מן הטרפה, או חצי זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי מן הטוהרה ואכלו לוקה.
⁹⁷ עיי' לעיל הערה 71.

⁹⁸ אע"פ שגם זונה חיוב מלקות, אמנם אם התרו בו משום חללה, ואין בה רק איסור זונה, לא חייב.

⁹⁹ עיי' לעיל הערה 90.

עושה אותה לזונה [נ"מ שאם כהן בא עליה, לוקה], ולא עושה אותה לחללה [שהרי אין חללה אלא מאיסור כהונה וזה איסור לכל ישראל. ואם] חזר ובא עליה [הוא פעם שנית או כהן אחר], עשה אותה חללה¹⁰⁰ [שהרי אסורה לו משום זונה שאינו נוהג אלא בכהונה].

אמר רב יהודה, כהן גדול [המקדש ובא על¹⁰¹] אלמנה [והוא הדין כהן הדיט נושא גרושה או חללה], לוקה שתיים, אחת משום "לא יקח" [בשעת קידושין], ואחת [בביאה שלאחר הקידושין, לוקה שתיים] משום "לא יחלל" [שהרי בביאה זו שאסורה לכהן, הופך אותה לחללה]. ושלוקה [פעם שלישיית] גם משום "לא יחלל זרעו" [שהרי חילל זרעו, וזה נוסף על מה שחלל אותה. נכון, אם היה גומר ביאתו, היה חייב גם משום לא יחלל זרעו¹⁰², אלא ההלה של רב יהודה מדובר] שלא גמר ביאתו [אלא רק הכניס האבר ולא הזריע].

רבא שאל ממשנה, [כה"ג שבא על אשה אחת שהיא] אלמנה [וגם] גרושה, לוקה משום שני שמות [פ"י אלמנה וגרושה]. נכון "שני שמות" ולא יותר. לא, שני שמות על זה [אלמנה ולא יחלל], ושני שמות על זה [גרושה ולא יחלל]. אם כן, הרי נאמר בסוף [המשנה], גרושה וחלוצה, אינו חייב אלא אחת [וכי פירוש דבריו, שהוא חייב אחת על זה ואחת על זה, וזה קשה]. אך כך נאמר, אינו חייב אלא על אחת [על שם גרושה הוא חייב על כל חיובים התלויים בה אבל על חלוצה לא חלוצה לאו דאורייתא אלא דרבנן], ולעולם [על האחת הזאת חייב משום] שני שמות. וחלוצה דרבנן. והרי למדנו בברייתא?, [נאמר בפסוק: ואשה] גרושה [מאִיִּשָּׁה לא יקח], אין לי אלא [שכה"ג אסור ב]גרושה, מאיפה יודעים [שכה"ג גם כן אסור ב]חלוצה. מלמד הנאמר, "ואשה". [באמת חלוצה היא] מדרבנן¹⁰³, והפסוק הוא לסמיכות¹⁰⁴.

אמר אביי, קידש [כ"ג או כהן הדיט אחת מן הפסולות האמורות בענין] לוקה, בעל לוקה¹⁰⁵. קידש, לוקה משום "לא יקח" [קידושין משמע

¹⁰⁰ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ז ט"ד): כהן שבא על אחת מהעירות, או על יבמה לשוק, ונתעברה מביאה ראשונה, אין הולד חלל, אבל עשאה זונה. ואם חזר ובא עליה, הוא או כהן אחר, הולד חלל. אבל הבא על הגיורת ומשוחזרת, אפילו נתעברה מביאה ראשונה, הולד חלל.

ע"י ח"מ: כהן שבא על אחת מכל העריות. אין נפקותא לדידן, דמאחר דהולד ממזר מכל העריות הוא גרע מחלל רק לענין התראה ומלקות יש נ"מ.

וע"י ט"ז: אין הולד חלל. קשה דהא עכ"פ ממזר הוא ו"ל דנפק"מ לענין אכילת תרומה ולענין טומאת מת יש ספק בממזר כהן וצ"ע.

¹⁰¹ ע"י רמב"ם (איסורי ביאה פ"ז ה"ד): קידש כהן גדול אלמנה ובעלה לוקה שתיים, אחת משום אלמנה לא יקח, ואחת משום לא יחלל, ובין כהן גדול ובין כהן הדיט שנשא אשה מן הארבע ולא בעל אינו לוקה.

¹⁰² קשה שזה רק אם יש לו זרע.

¹⁰³ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ו ט"א): כהן אסור מן התורה בגרושה, זונה וחללה, ואסור בחלוצה מדרבנן. לפיכך אם עבר ונשא ספק חלוצה, אין צריך להוציא. אבל גרושה, אפילו אינה אלא ספק גרושה, צריך להוציא בין שנתגרשה מן האירוסין בין שנתגרשה מן הנשואין. ואפילו ריח גט פוסל בכהונה וכופין אותו להוציא.

וע"י באר היטב: מדרבנן. כהן שהחזק בכהן ימים רבים ונשא חלוצה כי לא ידע שחלוצה היא אין כופין אותו להוציא. ו"א דאין כופין בכהני בזמן הזה דכהני ספק נינהו. ואם רוצה לגרש זכור לטוב כיון שבניו נדחין מכהונה במ"מ. אבל אין כופין בשוטים. ו"א חלילה להוציא לעז על יחוסיה כהונה בזה"ז ושיהיו כל הבכורים מבלי פדוים.

וע"י ח"מ: אין צריך להוציא. משמע אבל לכתחילה גזרו אף על ספק חלוצה.

¹⁰⁴ ע"י לעיל הערה.

¹⁰⁵ ע"י רמב"ם (איסורי ביאה פ"ז ה"ב): כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים אלו בין גדול בין הדיט ובעל לוקה ואם בא עליה דרך זנות אינו לוקה משום זונה או גרושה או חללה שנאמר לא יקחו עד שיקחו ויבעול. [הראב"ד]: אין השכל מודה בזה שהרי למדו כהן הדיט מכהן גדול לחלול הזרע בג"ש זונה זונה הלכך כי הדדי נינהו באסורייהו וטעות הוא בידו והטעהו מה שראה בגמרא כהן גדול באלמנה לוקה שתיים אחד משום לא יקח ואחד משום לא יחלל והוא סבר דוקא כהן גדול ולא היא אלא משום דלא מיתני ליה בכהן הדיט חלול דאשה בשלא גמר ביאתו קמיידי דליכא חילול זרע.

ע"י רמב"ם (איסורי ביאה פט"ו ה"ב): אחד ממזר שנשא ישראלית או ישראלי שנשא ממזרת כיון שבעלו אחר הקידושין לוקין, קידש ולא בעל אינו לוקה, בעל ולא קידש אינו לוקין משום ממזרות שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין אלא כהן גדול באלמנה כמו שיתבאר, המחזיר גרושתו משנאלת הולד כשר שהרי אינה ערוה. [ראב"ד]: אחד ממזר - על הבבא ראשונה אין זה מחזור וקשיא ליה ממזרת דאלו נעירות וכו' דפריך התם אם רבי יצחק קשיא ממזרת והמבין יבין עכ"ל. [ראב"ד] אלא כה"ג - לא נתבאר ולא יתבאר והאומרה לא יתפאר כי טעות גדול היא השתא איסור כהונה דכתיב ביה לא יקח אמרי' בעל ולא קידש לוקה הנך פסולין דלא כתיב בהו אלא ביאה לחודה לא כל

שהן הקונים אותה]. בעל, לוקה משום "לא יחלל". רבא אמר, בעל [אחר קידושין] לוקה [שתיים, אחת משום לא יקח ואחת מקום לא יחלל], לא בעל אינו לוקה [אפילו אחת], משום שנאמר "לא יקח ולא יחלל", למה "לא יקח", משום "לא יחלל". ומודה אביי [לרבא], [בישראל והוא הדין כהן] מחזיר גרושתו¹⁰⁶ שאם קידש ולא בעל, שאינו לוקה, "לקחתה להיות לו לאשה" [פ"י אישות של ביאה] אמר הרחמן [פ"י ה' ית' בתורה], והרי אין [עד שבעול]. ומודה רבא [לאביי], בכהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קידש, שלוקה, "ולא יחלל זרעו בעמיו" אמר הרחמן [פ"י ה' ית' בתורה], והרי הוא חילל [זוהו אינו תלוי בקידושין בכלל]. ושניהם מודים, [בישראל ה]מחזיר גרושתו, שאם בעל ולא קידש, שאינו לוקה, שהתורה אסרה [רק] דרך ליקוחים [שכן נאמר לא יוכל לשוב לקחתה, שהאיסור היא הליקוחין, היינו הקידושין].

רבי יהודה אומר, בת גר זכר כבת חלל [וביתו פסולה לכהן]. למדנו בברייתא, רבי יהודה אומר, בת גר זכר כבת חלל זכר, וזה קל וחומר, מה חלל שבא מטפה כשרה, בתו פסולה, גר שבא מטפה פסולה, אינו קל וחומר שבתו פסולה. [יש לשאול על הקל וחומר] מה לחלל שכן יצירתו בעבירה [שנתעברה אמו באיסור אבל עובד כוכבים בעובדת כוכבים אין עיבורו באיסור]. כהן גדול באלמנה יוכיח, שאין יצירתו בעבירה??, [ועכ"ז] בתו פסולה. [יש לשאול על הקל וחומר] מה לכהן גדול באלמנה שכן ביאתו בעבירה [באלמנה זו לפיכך בת הנולדה מהן פסולה לכהונה שהרי יצירתה בעבירה תאמר כגר שנשא ישראלית שביאתו בהיתר]. חלל יוכיח [שכן נשא ישראלית שאין ביאתו בעבירה]. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה¹⁰⁷, הצד השווה שבהן, שאינן ברוב הקהל [שחלוקין משאר קהל שזה יצירתו בעבירה וזה ביאתו בעבירה], אף אני אביא את הגר, שאינו ברוב הקהל [שבא מטיפה פסולה] ובתו פסולה.

מה להצד השווה שבהן שכן יש בהם צד עבירה. לא תאמר, כהן גדול באלמנה יוכיח, אלא נאמר, מצרי ראשון [שנשא מצרית ראשונה שאין יצירתו בעבירה ולא ביאתו בעבירה ובתו פסולה דהא שניה היא ורחמנא אמר דור שלישי] יוכיח. מה למצרי ראשון שכן אינו ראוי לבא בקהל [שזה יצירתו בעבירה וזה אינו ראוי לבא בקהל וגר אינו ברוב קהל שבא מטפה פסולה]. חלל יוכיח. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה¹⁰⁸, הצד השווה שבהן, שאינן ברוב קהל ובתו פסולה, אף אני אביא את הגר, שאינו ברוב קהל ובתו פסולה. מה להצד השווה שבהן שכן פוסלים בביאתם [אשה מהכהונה]. ורבי יהודה, גר גם פוסל בביאתו, ולומד את זה ב"מה הצד" מהדין הזה [פ"י מה חלל שבא מטפה כשרה פוסל גר שבא מטפה פסולה לכ"ש כר'].¹⁰⁹

ר' אליעזר בן יעקב אומר גר. למדנו בברייתא, רבי שמעון בן יוחי אומר, גירות פחותה מבת שלש שנים ויום אחד [שאינה בכלל זונה], כשרה לכהונה, שנאמר "וכל הטף בנשים וכו' החיו לכם", והנה פינחס היה עמהם [פ"י בין היוצאים למלחמת מדין, ואם מחיים אותם לכם, היינו מותר לכהנים]. ורבנן [איך הם לומדים את הפסוק] "החיו לכם", לעבדים ולשפחות [ולא לאישות]¹⁰⁹.

וכולם [כל הארבע תנאים החולקים בזה] דרשו את זה מאותו פסוק, "אלמנה וגרושה לא יקחו" להם לנשים "כי אם בתולות" מזרע בית ישראל. רבי יהודה סבר, עד דאית כל זרע מישראל [כלומר כל עיקר הקרוי זרע היינו מן האב ולכן בת גר זכר פסולה ואפ"י נשא ישראלית]. רבי אליעזר בן יעקב סבר, מזרע, ואפילו מקצת זרע [אפ"י זרע כחוש כגון מן האם גר שנשא ישראלית, אם יש צד אחד ישראל מכשיר ומיהו גר וגירות בתו פסולה]. רבי יוסי סבר, מי שנזרעו בישראל [אפ"י גר שנשא גירות בתו כשרה, ומיהו צריך להיות שהורתה ולידתה בקדושה]. רבי שמעון בן יוחי סבר, מי שנזרעו בתוליה בישראל [שצמחו וגמרו בתוליה משבאה לכלל ישראל דהיינו כשנעשית בת שלש גמרו בתוליה לביאה שאם תבעל מכאן ואילך אינן חוזרין אבל קודם שלש כל שעה הם חוזרין וצומחים ובאין, ולכן אפ"י גירות עצמה מכשיר ובלבד שלא תהא ראויה לביאה בגיותה דתיפוק לה מכלל זונה].

אמר לו רב נחמן לרבא,

שכן והדין נתן שהביאה תאסר כדי שלא ירבה ממזרות בישראל ופצוע דכא כדי שלא תזנה אשתו תחתיה והממזרות רבה.

¹⁰⁶ ע"י רמב"ם (גירושין פ"א ה"ב): המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר אף על פי שלא בעלה נאסרה על הראשון, ואם החזירה הראשון ובעלה לוקה וכופין אותו להוציא ש' לא יוכל בעלה הראשון וגו'.

¹⁰⁷ ע"י לעיל הערה.

¹⁰⁸ ע"י לעיל הערה.

¹⁰⁹ ע"י לעיל הערה 71.

הרי הפסוק הזה ההתחלה [מדבר] ככהן גדול [שכן כתוב אלמנה וגרושה לא יקח], והסוף [מדבר] ככהן הדיוט [שכן כתוב בתולות מזרע בית ישראל והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקח]. אמר לו, נכון. וכי זה הדרן [לכתב הפסוק כך [מבלי לפרש שמדובר באדם אחר]. אמר לו, כן, שנאמר "ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל ה'", והלא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. אלא, "נר אלהים טרם יכבה בהיכל ה'", "ושמואל שוכב" במקומו [בבית משמר הלויים שהיו שומרים את הבית]. והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו", [משמע שמותר לו אלמנה] מכהן, כן, [אבל אלמנה] מישראל, לא [הרי לא הוזהר כהן הדיוט על אלמנה]. כך נאמר, "מכהן יקחו" [פי'] משאר כהנים [שאינו כה"ג] יקחו. וכך למדנו, "מכהן יקחו", משאר כהנים יקחו. רבי יהודה אומר, מן המשיאים לכהונה יקחו [פי'] אלמנת אדם שראוי להשיא בתו לכהונה יקחו למעוטי אלמנת גר]. רבי יהודה לטעמו, שאמר, בת גר זכר כבת חלל זכר, כל שאתה נושא בתו, אתה נושא אלמנתו, וכל שאין אתה [פי'] כהן נושא בתו [גר], אין אתה נושא אלמנתו.

ר' יוסי אומר, אף גר שנשא גיורת. אמר רב המנונא בשם עולא, הלכה כרבי יוסי. וכן אמר רבה בר בר חנה, הלכה כרבי יוסי, ומיום שחרב בית המקדש, נהגו כהנים מעלה בעצמן, כרבי אליעזר בן יעקב¹¹⁰. אמר רב נחמן, אמר לי הונא, [מי ש]בא לשאול, מורים לו כרבי אליעזר בן יעקב, [אבל אם כרב] נשא [בת גר וגיורת], אין מוציאים אותה ממנו, כרבי יוסי¹¹¹.

מתני'. האומר בני זה ממזר [שנולד לו מחייבי כריתות], אינו נאמן [דקרוב הוא אצלו ואינו כשר להעיד עליו], ואפילו שניהם [פי' האב והאם] מודים על העובר שבמעיה ממזר הוא, אינם נאמנים, רבי יהודה אומר, נאמנים¹¹².

¹¹⁰ ע"י לעיל הערה 89.

¹¹¹ ע"י ש"ע (אה"ע ס' ד סכ"א): גר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת, הולד ישראל לכל דבר ואסור בממזרת.

ע"י ט"ז: גר שנשא בת ישראל. הרמב"ם כתב כן ותמה הר"ן ע"ז דבשלמא בגוי הבא על בת ישראל הולד ישראל ואסור בממזרת לפי שאי אפשר לו להתחס אחר אביו דלמשפחותם לבית אבותם בישראל כתיב אבל זה שישאל גמור הוא למה לא יתיחס אחר אביו ויהא נידון כגר דמותר בממזרת והרי יש כאן קידושין ואין עבירה דהולד הולך אחר הזכר וצ"ע ע"כ. ולענ"ד נראה לתרץ דכיון דכי אזלת בתר תחילה שהיה גוי היה ישראל גמור אסור בממזרת ואתה בא להוציא גר מכלל גוי שהיה תחילה מטעם שהוא ישראל גמור עכשיו מצד שאתה נתת לו שם משפחה בישראל א"כ הוה נמי בכלל ישראל ג"כ שאסור בממזרת בשלמא בגר עצמו דמותר בממזרת הוא מטעם שלענין זה שיהיה מותר בממזרת לא נכנס הוא לקדושה זו ונשאר עליו ההיתר שהיה בגיותו וכאלו הוא עדיין גוי לזה משא"כ בזה הבן שאתה עוקר ממנו שם גיות של אביו כיון שאתה רוצה לקרות בו למשפחותם לבית אבותם האין יהיה מותר בממזרת דכל שהוא בכלל קדושה זו אין עליו שם גיות כלל וכישראל גמור. ועי' ב"ש: ואפשר דס"ל להרמב"ם כלל זה לא אתמר אלא בישראל ולא כשיש צד אחד גר דהא גר בממזרת ק"ל ג"כ הולד ממזר אף על גב דיש קדושין ואין עבירה. ועי' אב"מ [להסביר שיטת הב"ש] והיינו דלמשפחותם לבית אבותם לא נאמר אלא בישראל ולא בגר.

¹¹² ע"י ש"ע (ח"מ ס' רעט ס"ב): היינו מוחזקין בזה שהוא אחיו או בן דודו, ואמר אינו אחי ואינו בן דודי אינו נאמן. אבל נאמן הוא על מי שהוחזק שהוא בנו לומר אינו בני ולא יירשנו. ואפילו היו לבן בנים, אע"פ שאינו נאמן עליו לומר אינו בני לענין יחוס, ואין מחזיקין אותו ממזר על פיו, נאמן הוא לענין ירושה ולא יירשנו. הגה¹¹³ וואם מת הבן ואמר על בני בניו אין אלו בני בני כי לא היה אביהן בני, אינו נאמן אף על הירושה מאחר שאין בנו קיים.

ביאור: שהוחזק שהוא בנו - בתולה משרתת בבית עשיר, ופתאום הרתה ונחשד בעל הבית וכן אמרה הבתולה, והוא כחש, והזונה נתנה שם לבנה הנ"ל כשם העשיר, אח"כ נסע למדינה אחרת, ולקחו אחד מן הקצינים לביתו, אח"כ מתה אשת הקצין שאצלו בן הזונה ולקח הזונה הנ"ל לאשה, וילדה לו ב' בנים. ואח"כ מת העשיר שבביתו ונתעברה, אינו עלה על דעת בנה לירש. אח"כ מת הקצין, ואמר לפני מותו דרך וידוי כי בן חורגו לפי דעת העולם, הוא בנו ממש, כי היה באותן הימים שכן אל בית העשיר וממנו נתעברה, ונתן לה אז תקיעת כף לישא אותה רק שתגיד על בעל הבית שלה כדי שיוכרח ליתן לה סך רב, רק כאשר העשיר לא נתן לה מאומה עבר על התקיעת כף, וכן אמרה האם כי מעולם לא בא עליה אדם זולתו. אח"כ הצליח הנער הספק הזה במשאו ומתנו ונעשה עשיר מופלג ומת בלי ז"ק, ובאו שני כיתי בנים לירש, בני העשיר שכיחש ובני הקצין שהודה. ודאי יפה עשה הנער שלא ביקש לירש את העשיר, דק"ל נאמן אדם לומר אפילו על מי שמוחזק שהוא בנו שאינו בנו, ואין קריאת שם ועלייתו לתורה וחתמתו ראייה כלי, שהכל נעשה על פי האם והיא אינה נאמנת עליו. ואפילו ודאי בעליה ונתעברה, אינו נעדין שייירש אפילו העשיר שותק או אומר איני יודע אם ממני נתעברה, דכשם דאפקרה לדידיה ה"נ לאחריני, משא"כ באומר זה בני דנאמן, אף על פי ד"ל דאי אפשר לדעת כי אם בתפוסים, מ"מ מהמינין ליה, ולכן ודאי השני הוא הקצין הנ"ל נאמן, ואם היה בא זה הנער

גמ'. מהו "ואפילו שניהם". אמר [בצורה של] "אין שאלה", "אין שאלה" הוא [האב], שלא ידוע לו, אלא אפילו היא [האם] שידוע לה, לא נאמנת [שלא נפסל אלא בעדות גמורה], ואין שאלה היכן שיש לו חזקה של כשרות [שכבר יצא לאויר העולם] שלא נאמנת, אלא אפילו עובר גם שאין לו חזקה של כשרות, לא נאמנת.

רבי יהודה אומר, נאמנים. כמו שלמדנו, "יכיר", יכירנו לאחרים, מכאן אמר רבי יהודה, נאמן אדם לומר זה בני בכור¹¹³, וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור, כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה, וחכמים אומרים, אינו נאמן [לפסול], אבל לענין בכור, נאמן]. אמר רב נחמן בר יצחק לרבא, זה מובן לרבי יהודה, היינו שנאמר "יכיר", אלא לרבנן למה [נאמר] "יכיר". כשצריך הכיר [כגון שבא ממדינת הים ולא הוחזק לנו בכור אלא על פי אביו]. לאיזה הלכה. לתת לו פי שנים. זהו פשוט, למה צריכים לזה פסוק, מתוך שאם ירצה, יביא לו במתנה, נאמן גם כן לתת לו [בדיבורו בתורת בכורה. יש חילוק בזה] בנכסים שנפלו לאחר מזה [לאחר שאמר לפנינו בכור הוא נפלו לו והוא רוצה ליתן לדרך רחוקה ומעיד עליו שאם יפלו נכסים של אב או אחד ממורשים לפניו בחייו יטול זה בהן חלק בכורה, ולכן לולא הלימוד מהפסוק, מאחר ואין מיגו שיכול לתת, שהרי עכשיו לא יכול, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ועכשיו לוקח אותו בתורת ירושה]. ולפי רבי מאיר, שאמר, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, למה יש [את הפסוק] "יכיר". [צריכים את זה לנכסים] שנפלו לו כשהוא גוסס [שהרי גוסס לא יכול לדבר, ואם יפלו לו נכסים רק בגלל הדרשה של "יכיר" יכול לקבל הבכור על פי עדותו].

מתני'. מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו, והלך הוא [האב] וקדשה, אם שלו קדמו, קידושו קידושין [שבטלו לשליחותו של השליח¹¹⁴], ואם של שלוחו קדמו, קידושו קידושין¹¹⁵. ואם אינו ידוע [איזה מהם קדם],

לירש עם שני בני הקצין פשוט שירש עמהם, כדק"ל האומר זה בני נאמן אף על פי שאינו מוחזק לבנו. ובענין ירושת הנער שבאו שני מיני אחים, נראה דלבני העשיר משתיקים אותם בניזיפה, כי נוסף על מה שלא יזכו בדין עוברים על לאו מקלל אביו, וקים להו בארור לבייש אביהם בקבר לעשותו נואף. ובני הקצין לכאורה נראה דהמה יורשים ע"פ דברי האב, ואף על פי שאחר שמת האב כיחשו בו ועמדו בדין וטענו שאביהם גופיה אי אפשר לו לדעת אם ממנו נתעברה או מהעשיר או מאחר, מ"מ אחר שיצא הדין שהאב נאמן, מצו למימר אחר מות האב שהוא אחיהם ורוצים ליורשו, מ"מ נראה דאם קדם אחר ותפס זכה, כתופס בנכסי שתוקי ואסופי דבסימן רע"ו סעיף ד' בהג"ה כו' (פ"ת), בעל הבית אחד כהן ירא אלקים ציוה והגיד לפני מותו על בן אחד מבניו שאין זה בנו רק בן ישמעאל שנתחלף. והעלה דאין האב נאמן בזה לשום דבר, הן למילי דאיסורא והן לענין ירושה, כיון שמעודו החזיקו לבנו שזנו ופרנסו והשיאו והחזיקו לכהן בקריאת ס"ת ראשון ובנשיאת כפים. ואף דמצד הסברא הוא זר ותמוה, כי מי פתי ימציא ויבדה מלבו להבאיש ריח בנו כ"ש בשעת מותו, מ"מ אין לנו לדון ע"פ אומדנא נגד דברי חז"ל אפילו לענין ממון, כ"ש לענין איסור והיתר (פ"ת).

אף על פי שאינו נאמן כו' לענין יחוס כו' - משום דלענין יחוס אי אפשר לומר שבנו יהיה פסול בממזרות ובן בנו יהיה כשר, אבל בירושה אין לבן בנו חלק ושייכות להירושה, וגם יכול להפקיעו מהן בחייו ולומר יהיו כל נכסי לפלוני (סמ"ע).

כי לא היה אביהן בני - ונראה דמיירי שכבר הוחזק אביהן בבנו, ומש"ה אינו נאמן אף על הירושה, כיון דבתורת הכרה אינו נאמן כשמת הבן, ובתורת מיגו נמי אינו נאמן כיון דהוא נגד חזקה. אבל היכא דאינו נגד חזקה דהיינו דלא אתחזק בבנו ואינו אלא ספק שקול, מהימן לומר שאביהן לא היה בנו ולהעביר מנחלתו במיגו דאי בעי יהיב כולי נכסי לאחרים (קצה"ח), אם אמר על בן הבן שאבי הבן אף שנולד מאשתו מ"מ אינו בנו שהוא ממזר מאיש אחר, וממילא הוי כאומר על בן הבן שהוא ממזר, דמי לאומר עליו שהוא עבד, דהרי רוצה ג"כ לפסולו מקהל ואינו נאמן במיגו גרוע. ואם אמר על אחר שלא היה מוחזק בבנו, שמת ואשתו מעוברת, שהמת היה בנו, אפשר דאינו נאמן דלית ליה מיגו דאי בעי נתן לו במתנה, דהא המזכה לעובר לא קנה אפילו הוא בן בנו, ודוחק לומר שהיה יכול להקנות לאחר בקני ע"מ להקנות (נתח"מ).

מאחר שאין בנו קיים - ואין נאמן לפסול הבני בנים אלא מכח פסלותו לבנו שהאמינתו עליו התורה (סמ"ע).

¹¹³ ע"י לעיל הערה יא.

¹¹⁴ רש"י וקשה למה צריכים את זה הרי קידש אשת איש?

¹¹⁵ ע"י ש"ע (אה"ע ס' לז ס"ט): האב שנתן רשות לשלוחו לקדש בתו, והלך הוא וקדשה לאחר, ושולחו קדשה לאחר, איזה מהם שקדם הו קידושין. ואם אינו יודע איזה קדם, אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם.

ועי' ח"מ: וצריכה גט משניהם. ואם רצו א' נתן גט וא' כונס כדלעיל סימן ל"ו סעיף ז'.

שניהם נותנים גט [אם היא רוצה להינשא לאחר], ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה, והלכה [היא] וקדשה את עצמה, אם שלה קדמו, קדושה קידושין, ואם של שלוחה קדמו, קידושיו קידושין, ואם אינן יודעין, שניהם נותנים לה גט, ואם רצו, אחד נותן לה גט ואחד כונס¹¹⁶.

גמ'. וצריכים [את שני המקרים, א' של ביתו וא' של היא עצמה], שאם היינו לומדים בענין שלו, משום שגבר יודע יוחסין [וכשמצא מיוחסת קדשה לו וביטל את השליח], אבל אשה שלא יודעת ביוחסין, נאמר [אף על גב שקדשה את עצמה לא ביטלה את השליח ולא סמכה על קידושה שסוברת אולי השליח ימצא מיוחס מזה ו]שלא יהיו קידושה קידושין. ואם היינו לומדים בענין שלה, משום שאשה מדייקת ומתחנת, אבל הוא, נאמר לא איכפת לו [בכחו] אם תנשא למיוחס כל שהוא ולא בטל לשליחות דשליח ואפילו מקדשה לגרוע וזה שקדם קדשה סבר דילמא לא ימצא אבל אם מצא לא בטלו, אלא רואים [שצריכים [את שניהם]].

למדנו, [בחורה ש]קדשה אביה בדרך [והיא] קדשה עצמה בעיר [באותו היום], והיא בוגרת [בו ביום, והאב יכול לקדשה עד שהיא בוגרת ללא רשותה]. רב אמר, הרי היא בוגרת לפנינו [וקדושה קידושין ואל של אביה], ושמואל אמר, חוששים לשני הקידושין [שנאמרו בקדושה האב נערה היתה וקדמו קידושין]. מתאי. אם תאמר [שזה מדובר] בתוך ששה [החדשים שבין נערות לבגרות, שכן מאז שבחורה בת י"ב ויש ב' שערות יש עד ששה חדשים של נערות, אבל אם יש סימניה ניכרים בדדיה היא בוגרת מיד, וכין] בזה רב יאמר, הרי היא בוגרת לפנינו [הרי כל ששה החדשים האלה היא בחזקת נערה עד שנכיר בסימני בגרותה, וכאשר בדקה בערב ונמצאת בוגרת מי אימר שבבוקר גם היתה בוגרת, אולי רק עכשיו נהיתה בוגרת¹¹⁷]. אלא [מדובר] לאחר ששה [חדשים של נערות. וכין] בזה שמואל יאמר חוששים לקידושי שניהם [הרי ודאי נתמלאו ששה חדשים היא בוגרת]. והרי שמואל אמר, אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד¹¹⁸.

לא [אלא רואים ש]צריכים [לומר שמדובר], שקדשו באותו יום שנשלם ששה [חדשים שלה, אביה בבוקר והיא בערב והיום הזה היא בחזקת שתבגר]. רב אמר, הרי היא בוגרת לפנינו, ומה שעכשיו היא בוגרת, גם בבוקר היתה בוגרת [שכל היום היא בחזקת שתביא]. ושמואל אמר, עכשיו הוא שהביאה סימנים.

¹¹⁶ ע"י ש"ע (אה"ע סי' לו ט"ז): אם קיבל שלוחה קידושין מאחד, והיא בעצמה קיבלה קדושין מאחר, ואין ידוע אם קדושין שקבל שלוחה קדמו לשלה או שלה קדמו, אסורה לשניהם, וצריכה גט משניהם. ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. (ומקדשה קידושין אחרים) (רבינו ירוחם נ' כ"ב). במה דברים אמורים, ברוחקים, אבל אם קדשה השליח לאב, וקדושה היא בעצמה לבן או לאח, שניהם נותנים גט ואסורה לשניהם.

¹¹⁷ ע"י ש"ע (אה"ע סי' לז ט"ה): קדשה אביה בבקר וקדשה עצמה בערב, ושניהם ביום שנשלם בו ששה חדשים של ימי נערות, ובדקה ומצאה בוגרת, מחזיקים אותה בחזקת בוגרת וקידושי האב אינם כלום. ויש מי שאומר דאפילו אינה מכחישתו לומר שבאו קדימין בבוקר. ויש מי שאומר דזוקא מכחישתו, אבל באינה מכחישתו צריכה גט משניהם.

ע"י ח"מ: וקדוש' עצמה בערב. לרבות' קתני אף שהיא עתה ודאי א"א אפ"ה לא חיישין לקידושי אב ולומר השת' בגרה וממיל' חלו קידושי אב אלא לעולם תלינן להקל ולומר שהית' בוגרת גם בבוקר וקידושי האב לא חלו. וע"י ב"ש: וכל שכן אם לא קדשה לעצמה דבטלו קידושי אביה דאוקמינן אותה בחזקת פנויה. ונראה אם לא קדשה אביה רק היא בעצמה אינה אלא ספק קידושין משום חזקת פנויה שלה מרע הסברא מדהשתא בוגרת אמרינן בצפר' היתה ג"כ בוגרת, וכתב בח"מ אם היא מודה לאביה דלא היתה בוגרת אפשר דאינה נאמנת.

וע"י ח"מ: דאפי' אינה מכחישתו. אפשר לומר אף דהיא מודה ואומרת בבירור שלה היתה בוגרת בשעה שקדשה אביה אומרים שהיא אינה נאמנת, לאסור את עצמה על בעלה מיהו אפשר לפרש דאינה מכחישתו היינו שום היא אינה טוענת ברי. וע"י ב"ש: כתב הרמב"ם פ"ג דין י"ד דכל שהיא ספק בוגרת בין קדשה אביה לבדו בין שקדשה היא עצמה ה"ז מקודשת וי"ל הרמב"ם איירי בספק אם היא יב"ש ו' חדשים ולספק זה לא מהני חזקת פנויה כמו בכל ספק קדושין.

וע"י ח"מ: אבל באינה מכחישתו צריכה גט משניהם. אפשר לומר דלאו דוק' משניהם דה"ה קידוש' אביה לבדה ג"כ צריכ' גט דכל שאינה מכחישתו מודה רב דחיישין ולא מוקמינן לה אחזקת פנויה ולפי תוס' שמודה שמואל בקידוש' אביה לבד דאינה מקודשת דאמר' העמד אשה אחזקת פנויה כמה שהיתה קודם קידושה והרי היא בוגרת לפנינו ואין קידושי האב קידושין עכ"ל התוס, מיירי במכחישתו מל"ש אם היא מודה בבירור דודאי נאמנ' לאסור בעצמה אם לא קידוש' עצמה אחר קידושי אב.

¹¹⁸ ע"י ש"ע (י"ד סי' רלד ס"א ברמ"א): פ' כשהאשה עברה שנים עשרה שנה ויום אחד, אז אם הביאה ב' שערות נקראת נערה עד ו' חדשים אחר כך, שאז נקראת בוגרת, כלומר מלאה שער כי תרגום ירושלמי של איש שעיר גבר בגר.

[לפי] שמואל, מה [זה] שונה ממקוה. שלמדנו במשנה, מקוה שנמדד ונמצא חסר, כל טהרות שנעשו על גביו [פ"י בכלים שהטביל בו] למפרע, בין ברשות היחיד [שבו ספק טומאה טמא] בין ברשות הרבים [שבו ספק טומאה טהורה], טמאות [שזה איננה ספק, אלא ודאי¹¹⁹], אם כן משמע שהולכים אחרי שעת מציאתן, אם כן שעת מציאתה היא בוגרת]. שם שונה, שיש לומר, העמד טמא על חזקתו ונאמר לא טבל. אדרבה, העמד מקוה על חזקתו ונאמר לא חסר. הרי [המקוה] חסר לפניך. כאן גם, הרי [היא] בוגרת לפניך. [נאמר שרק] עכשיו הוא שבגרה. שם גם [נאמר שרק] עכשיו הוא שחסר. שם [ישנם] שנים לרעה? [טמא על חזקתו והרי חסר לפניך], כאן [גבי קידושי האב יש רק] אחד לרע [הרי בוגרת לפנינו, אבל אם באת לומר העמד אשה על חזקתה יומא דמשלם שית אין לה לא חזקת בגרות ולא חזקת נערות שהיום היא עשויה להשתנות¹²⁰].

[לפי] שמואל, מה שונה [המקרה הזה] מחבית. שלמדנו כברייתא, היה בודק את החבית [של יין] להפריש עליה תרומה [שכל פעם שיש לו טבל הוא אומר שחלק מהחבית הזה יהיה תרומה על הטבל], ואחר כך נמצאת חומץ [ואין חומץ נעשה תרומה על יין, שהם ב' מינים שונים], כל ג' ימים [י"א אחרי הבדיקה הראשונה] ודאי [היא יין], והפרשתו הוה הפרשה, מיכן ואילך ספק [חומץ ספק יין¹²¹]. ושאלנו סתירה בין חבית למקוה, מה שונה כאן [מקוה] שזה ודאי [טמאה], ומה שונה שם [חבית] שזה ספק¹²².

ואמר רב חנינא מסוריא, מי לימד "חבית". רבי שמעון היא, שלגבי מקוה גם [דינו כ]ספק [ולא כודאי], שלמדנו כברייתא, כל טהרות שנעשו על גביו למפרע, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, טמאות, ורבי שמעון אומר, ברשות הרבים, טהורות, ברשות היחיד, תולין, אבל לרבנן, טבל למפרע [זה שניתקן על ידי חבית זו דאמרינן מדהשתא החמין מעיקרא נמי חומץ]. שם שונה, שיש לומר, העמד טבל על חזקתו ונאמר לא נתקן. אדרבה, העמד יין על חזקתו ונאמר שלא החמין. הרי החמין לפניך. גם כאן הרי היא בוגרת לפנינו. עכשיו הוא דבגרה. שם, עכשיו הוא שהחמין. שם [ישנם] שנים לרעתו, כאן יש אחד לרעתו.

ונאמר שזה [המח' של רב ושמואל] כמחלוקת תנאים [הזה],

¹¹⁹ ע"י לעיל הערה.

¹²⁰ ע"י חזקה העשויה להשתנות.

¹²¹ וי"א ג' ימים לפני הבדיקה האחרונה זה ודאי חומץ, ולפי ג' ימים עד היום הבדיקה הראשונה זה ספק.

¹²² ע"י רמב"ם תרומות פ"ה ה"כ: הבדוק את החבית והניחה להפרישה תרומה על אחרים עד שתעשה כולה תרומה ויתננה לכהן, ולאחר זמן בדקה ומצאה חומץ, מעת שדקה תחלה עד ג' ימים ודאי יין וכל יין שחשב אותן הימים שהתרומה שלו בחבית זו הרי הוא מתוקן, מכאן ואילך ספק וצריך להפריש ממנו תרומה שנייה.

וע"י דרך אמונה: והניחה להפרישה. ואף על גב שאסור להפריש תרומה שלא מן המוקף, משכחת לה שעבר ועשה, א"ר בתרומת מעשר שמוטר (כ"ל פ"ג ה"כ) א"נ בערב שבת ועי"ט דמותר להרבה פוסקים לעשר שלא מן המוקף לכבוד שבת וי"ט (כ"ל פ"ג ה"י) א"נ במקום שיכול לצאת מזה תקלה דמותר (כדלקמן פ"י ממעשר ה"י) או כגון שהי' מרתף מלא חביות של יין וכולן נגעו זה בזה ובדק א' מהן ואח"כ הפריש ממנה כל פעם על החביות שלוקח דהוי מוקף וחביות פתוחות שאם היו סתומות הרי צריך לפתחן (כ"ל פ"ג ה"ח) או שהקיף ולא דקדק אם החמיצה או לא.

עד שתעשה כולה תרומה. וקובע מקום כל פעם כגון בתחלה בתחתיתה ואח"כ בפירות הסמוכין להתרומה וכן בכל פעם.

ויתננה לכהן. אבל קודם שנתמלא החבית אין חייב לתתה לכהן מיהו אם הכהן בא לבקש אפשר שצריך ליתן לו חלקו גם קודם שנתמלא.

עד ג' ימים ודאי יין. שאילו הי' מתחיל להחמין אז ג' ימים קודם כבר ריחו חומץ וכיון שלא הרגיש בריח חומץ ע"כ שעד ג' ימים עדיין הי' יין:

מכאן ואילך ספק. ואפשר שאם נמצא חומץ חזק מאד אז ג' ימים האחרונים ודאי חומץ דאי לא החמין לפני ג' ימים אינו יכול להעשות חומץ חזק כזה ויש מקצת פוסקים דס"ל דלעולם ג' ימים האחרונים ודאי חומץ אפי' אינו חומץ חזק אבל דעת רוב הפוסקים כרבנו:

ספק. ויש פוסקים שהוא ודאי חומץ [חוץ מג' ימים הראשונים] העמיד טבל על חזקתו ויכול לחזור ולהפריש בברכה כיון שיש רעותא לפנינו:

וצריך להפריש ממנו. על כל מה שהפריש תרומה שניה בלא ברכה דזקא על מה שעדיין קיים אבל על מה שנאלץ א"צ להפריש שאינו מועיל כלום.

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

צדא א מיי' פייט מה'ל
זכיה הלכה ככ
עושע חמ' סומן רחל
ספד 3 בגבי' :

צו ב עושע אה'ע ס"ח
לו ספד'ה :

צו ג ד ה מיי' פ"ב
מה'ל אסור' בואה
בכל' 2 סמג לאוין קכ
קור אה'ע ס' 2 :

נהיך אין מוילאזין מידו בלא ראייה. וז"ל כיון דתנא דהוא מוילאזין מידא אפילו הומוקו בהם בלא ראייה כל"ש דאין מוילאזין מידו וי"ל דהא קמ"ל דבראייה מיהא מוילאזין דה"ל כיון דלא כתב כדמהק על רגלוהי כו' אפילו בראיה לא מפיק פ"ה. **מרי** איכא למימר העמוד הגוף על חזקתו. פ"ה ותיבה נערה יומא דמכלים שית הרי הוים עשויה להשטות וז"ל אין בה חזקה דנערות ולא חזקה דבגרות ור"י פ"ה דרגילות הן לבא דבקר ואין שייך חזקה דנערות: **אריא** הלא מי מפקא נפשה מחזקה. אי מספקין לה בנערות הרי הוים אין לה חזקה משום דבר לא מנערות ולא מבגרות שהרי הוים עשויה להשטות:

במכחשתו פ"ה בקונטרס שמכחשתו אביה ואומרת בגרתי מאתמול ולא דק דהא בזימא דמשלים שית איירי: **ואי** ס"ד לא פלגי אמאי קפיד. כי עבד רב יוסף בר מנשא עובדא במכחשתו דהא שמואל נמי מודה לרב דאינה מקודשת אלא ס"מ דפלגי מיהא בזין מכחשתו דרב נמי דקאמר מילתיה דאינה מקודשת בזין מכחשתו ורב יוסף עבד עובדא כוותיה ואי ספריס דגרסי ודלמא כי עבד רב יוסף בזין מכחשתו ולפיכך כעס שמואל דלפניו רב נמי מודה לשמואל דחיישינן ורירי נט מספק ורב יוסף עבד עובדא דלא כמד ולא נהירא דהא מתוך ליטא דגמרא משמע דלכל הפחות כרב עבד דקאמר עבד עובדא כרב:

והילכתא כוותיה דרב. ואף על גב דכפול גמרא ק"ל (בגרות דף מנ) דהילכתא כוותיה דרב בזכורי הולך לפסוק כאן הלכה כמותו מקום דליכא אמוראי דפקי כשמואל: **מביא** ראייה על הבנים ואינו מביא ראייה על האשה. פ"ה בקונטרס האשה היתה נדבחת כבר גד' אמהות קודם שהולכה למדינת הים ובגמ' מוקי ככרוכין אחריה וז"ל מאי קמ"ל מתני' דאין לריך להביא ראייה על האשה פשיטא דכיון דנדבחת כבר דשוב אין לריך להביא ראייה ועוד קשה אמאי אולטרך לחזור ולמיתני הא תני ליה ברישא לכן פרי' אין לריך להביא ראייה על הבנים שהן שלו ללא אמרינן שלקחה האשה איש אחר במדינת הים ולא על האשה שהיו בני דכיון דכרוכין אחריה מהה מביא ראייה על הבנים פ"ה הבנים שלו מן האשה שמהם אבל אינו מביא ראייה שהם מן האשה שהלכה עמו למדינת הים דידעין בה שהיא מיוחסת שהרי כבר בדקוה אלא מאחר שהביא ראייה שהבנים הם מאתו שמהם במדינת הים אין לריך הו להביא ראייה שאלותיה היתה מיוחסת אחרת שם אולם ממנה אלו בני דמסתמא מאתו שהולך מכלן הם מאחר שלא שמענו שגא' שם אשה אחרת והאשה על האשה פ"ה על הקטנים: **באשה** אחת אבל בשתי נשים מביא ראייה על האשה ועל הבנים על הגדולים ועל הקטנים ואפילו כרוכין אחריה דשמוא בניה היו וגולתן: **לא**

פ"ה שם מן האשה שהלכה כו' ודלא ככ"ל שפ"ה ס"ו שהבנים שלו מן האשה שמהם סו' רש"י

תוס' ר"ה הוקן

לפני לפי' ר"ש: כאן במכחשתו וכו' שהיא אופרת שפן הבוקר הביאה אלו הסמיני בגרות ומיחד לשמואל אם לא מצאו לה סימנים אחר שנתקדשה אין תושבים לקדושה כל עיקר עד שתביא סימנים (א' הדיש עד שרצאו) וקא בני דנימא נמי דאמוראי נמי לא פלגי ואפילו רב מודה שיש לבגרות סימנים ואיזו סימנים אצל קאי והוא דקאמר הרי היא נוגרת לפנינו כלומר ואין חוששים לקדושה אביה איירי במכחשתו. ותברא וכו' אלא כי עבד אהו עובדא דלא הוה ביה החיוב כלל שלא ברקח כלל אלא דעבדי בהו עובדא דרב ששתתא תשלום חשיבה הדיש על ה' דין בגרות ואין סימנים אחרים לבגרות כל עיקר והוה עיקר הדין: לא על האשה שרצא מיוחסת פ"ה שכן ברקח אותה כשנשא והוא מיוחסת מתני' ר"ה הוא. ולא היא דאפילו כל המשפחות בחוקת שכרות עוסדת כדאמר רבנן וזאת האשה שנשא כאן ידענו שמהרה ובחוקת שכרות עוסדת אבל כשנשא אשה בפה' אין אנו יודעים שמהרה ואין אנו יודעים חזקת שיהיה חילוף להשיא הבנים צריך ראייה אבל להאבילי בתרוסה האב נאמן כדאיתא בהאש שנתארמלה. ומתני' מפרששן אלו הבנים כבניהם או בישורא מיהא לחיוב הבנים שהיו ראייה למהרה כ"כ הר"ם באסורי ביאה פ"ב. ולא על הבנים דמיירי בקטנים וכרוכין אחריה דראייה מאת אשה הם. מביא ראייה על האשה שהיא מיוחסת שהרי לא נשאה כאן ואין אנו יודעין אבל לא על הבנים שם כרוכין אחריה: **באשה** אחת אבל בשתי נשים מביא ראייה על האשה ועל הבנים על הגדולים ועל הקטנים ואפילו כרוכין אחריה דשמוא בניה היו וגולתן: **לא**

מי מוילאז מיד מי. הכתוב נכסיו לאחרים ולא שייך כלום דק"ל (ב"ב דף קנז:) בשכיב מרע שאין מתנתו חס ומתנה חס עמד דגלי דעמיה מדלא שייך מידי דמלוה מחמת מיתה היה ואם בריא היה מתנתו מחמת ועכשיו הוא אומר שכיב מרע מיידיה וכן אומרים בריא היה מי מוילאז נכסיו מיד מי: **הוא מוילאז מידים**.

מי מוילאז מיד מי *הוא מוילאז מידם בלא ראייה והן אין מוילאזים מידו בלא ראייה דברי ר' יעקב רבי נתן אומר אם בריא הוא עליו להביא ראייה שהיה שכיב מרע ואם שכיב מרע הוא עליהם להביא ראייה שבריא היה נימא רב דאמר כרבי נתן ושמואל דאמר כר' יעקב אמר לך רב אנא דאמר אפילו כרבי יעקב עד כאן לא קאמר ר' יעקב התם דאיכא למימר העמוד ממון על חזקתו אבל הבא מי נימא העמוד גוף על חזקתו ושמואל אמר אנא דאמר אפילו לרבי נתן עד כאן לא קאמר רבי נתן התם דכולי' עלמא בחזקת בריאם קיימי מאן דקא מפיק נפשיה מחזקה הוי עליה לאיתויי ראייה אבל הבא מי קא מפיק נפשה מחזקה דקמיה נימא כהני תנאי קודשה אביה בדרך וקידושה עצמה בעיר והרי היא בוגרת תנא חדא הרי היא בוגרת לפנינו ותניא אידך חיישינן לקידושי שניהם מאי לאו חד כרב וחד כשמואל לא אירי ואירי כשמואל כ"אן במכחשתו כאן בשאין במכחשתו ונימא מרמתניה לא פלגי אמוראי נמי לא פלגי ותסברא הא רב יוסף בריה דרב מנשיא מדוויל עבד עובדא כוותיה דרב ואיקפיד שמואל ואמר כ"ע ביילי ליה בקבא זוטא והאי מדרבנן ביילי ליה בקבא רבה ואי סלקא דעתך לא פלגי אמאי קא מקפיד *דילמא כי עבד עובדא במכחשתו אמר ליה מר זוטרא דרב איש הכי אמר אמימר הילכתא כוותיה דרבי שמואל ורב איש אמר הילכתא כוותיה דרב והילכתא כוותיה דרב: **מתני'** מי שיצא הוא ואשתו למד"ה ובא הוא ואשתו ובניו ואמר אשה שיצאת עמי למדינת הים הרי היא זו ואלו בניה אין צריך להביא ראייה לא על האשה ולא על הבנים מתה ואלו בניה מביא ראייה על הבנים ואינו מביא ראייה על האשה אשה נשאתי במדינת הים הרי היא זו ואלו בניה מביא ראייה על האשה ואין צריך להביא ראייה על הבנים מתה ואלו בניה צריך להביא ראייה על האשה ועל הבנים: **גמ'** אמר רבה בר רב הונא וכולן בכרוכים אחריה תנו רבנן "אשה נשאתי במדינת הים מביא ראייה על האשה וא"צ להביא ראייה על הבנים ומביא ראייה על הגדולים ואין צריך להביא ראייה על הקטנים במה דברים אמורים באשה אחת אבל בשתי נשים מביא ראייה על האשה ועל הבנים על הגדולים ועל הקטנים אמר ריש לקיש

כ"ב קנז:

אם עמדו והחזיקו בנכסים ואין לריך להביא ראייה שהיה שכיב מרע ואפילו הוא בריא עכשיו בשעת חזרה לא אמרינן מדהשתא בריא אומרינן בשעת מתנה נמי בגרתי: **רבי נתן** אומר **אם בריא הוא**. עכשיו בשעת חזרה עליו להביא ראייה ואי לא מיידי מחזקין ליה כי השתא והיינו כרב: **ושמואל** דאמר **כרבי יעקב**. דלא חייל בזה השתא אלא אמרינן שמה בשעת מתנה שכיב מרע היה: **הסם כו'**. וכיון דספקא הוא אמרינן העמוד ממון על חזקה שהיה מוחזק בה קודם מתנה זו שהיה ספק: **מי איכא למימר** **העמוד גוף על חזקה**. ותהוי נערה יומא דמשלם שית אין בה לא חזקה נערות ולא חזקה בגרות שהוים היא עומדת להשטות: **מי מפקא נפשה מחזקה**. כלומר כי מספקין לה בנערה מי מספקין לה מחזקה הרבה נערות זיוס משלם שית: **במכחשתו**. והא דקתני הרי היא בוגרת לפנינו במכחשתו לאינה לומר נכד בגרתי מאתמול: **כולי עלמא** **כייילי לה**. קפידא הוא דקפיד עליה ואמר לכל תלמידים נמדה חכמה בקב קטן שיראיש לסמוך על חכמתו ולהתיר ספק אשת איש: **ומדרבנן** **כייילי ליה**. חכמה בקבא רבה שפלו לו חכמה יתירה: **וכומך** על ביצו להתיר ספק ולומר מדהשתא בוגרת בנפרא נמי בוגרת: **אמאי קפיד**. הא רב במכחשתו קאמר והאי דעבד עובדא כוותיה במכחשתו עבד אלא ודאי בזין מכחשתו פלגי והאי שזאין מכחשתו עבד עובדא: **מתני'** **אינו לריך להביא ראייה לא על האשה**. שהיא מיוחסת שכבר בדקוה כשנשאה ולא על הבנים. כדמוקי בגמרא בקטנים וכרוכין אחריה דבחזקת אמן הן ואין לריכס לייחס ע"י עדים: **מביא ראייה על הבנים**. שהיו בני אותה אשה: **ואין לריך להביא ראייה על האשה**. שהיתה מיוחסת לפי שכבר בדקוה אחריה כשנשאה כאן: **מביא ראייה על האשה**. שהיא מיוחסת ואינו מביא ראייה על הבנים שהיו כרוכין אחריה: **מהה ואלו בניו**. שאין כאן שום הוכחה מביא ראייה על האשה שהיא מיוחסת ועל הבנים שמהותה אשה היו: **גמ'** וכולן. דקתני מתניתין א"ל להביא ראייה על הבנים: **בכרוכין אחריה**. כדבקיין אלה: **מיר נשאתי אשה במדינת הים** **וא"ל להביא ראייה על הבנים**. הו

כך בגי' רש"י אצל רש"י מוחק סיבת דילמא וכן בגמ' ד"ס ואי ס"ד יש לגבי' דבכרוכין וליכא למימר דרב יוסף עבד עובדא בזין מכחשתו ולפיכך כעס וכו'

נמי דאמוראי נמי לא פלגי ואפילו רב מודה שיש לבגרות סימנים ואיזו סימנים אצל קאי והוא דקאמר הרי היא נוגרת לפנינו כלומר ואין חוששים לקדושה אביה איירי במכחשתו. ותברא וכו' אלא כי עבד אהו עובדא דלא הוה ביה החיוב כלל שלא ברקח כלל אלא דעבדי בהו עובדא דרב ששתתא תשלום חשיבה הדיש על ה' דין בגרות ואין סימנים אחרים לבגרות כל עיקר והוה עיקר הדין: לא על האשה שרצא מיוחסת פ"ה שכן ברקח אותה כשנשא והוא מיוחסת מתני' ר"ה הוא. ולא היא דאפילו כל המשפחות בחוקת שכרות עוסדת כדאמר רבנן וזאת האשה שנשא כאן ידענו שמהרה ובחוקת שכרות עוסדת אבל כשנשא אשה בפה' אין אנו יודעים שמהרה ואין אנו יודעים חזקת שיהיה חילוף להשיא הבנים צריך ראייה אבל להאבילי בתרוסה האב נאמן כדאיתא בהאש שנתארמלה. ומתני' מפרששן אלו הבנים כבניהם או בישורא מיהא לחיוב הבנים שהיו ראייה למהרה כ"כ הר"ם באסורי ביאה פ"ב. ולא על הבנים דמיירי בקטנים וכרוכין אחריה דראייה מאת אשה הם. מביא ראייה על האשה שהיא מיוחסת שהרי לא נשאה כאן ואין אנו יודעין אבל לא על הבנים שם כרוכין אחריה: **באשה** אחת אבל בשתי נשים מביא ראייה על האשה ועל הבנים על הגדולים ועל הקטנים ואפילו כרוכין אחריה דשמוא בניה היו וגולתן: **לא**

שכיב מרע שכתב נכסיו לאחרים ולא שייר כלום דקי"ל (ב"ב דף קמו:):
אם עמד, אין מתנתו מתנה שכן מזה שלא שייר כלום לעצמו, גילה דעתו
דמצוה מחמת מיתה היה, אבל אם היה בריא, אז מתנתו מתנה. ועכשיו הוא
אומר שכיב מרע הייתי, והמקבלים אומרים בריא היה] מי מוציא מיד מי.
[אם הלקוחות החזיקו בנכסיו], הוא [פי' השכיב מרע] מוציא מידם
[אפילו] בלא ראייה [שהיה שכיב מרע, אלא כל שהוא בריא עכשיו אומרים
שמוזה שהוא עכשיו בריא, גם מחתילה, בשעת מתנה, גם היה בריא], והן
אין מוציאים מידו בלא ראייה, דברי ר' יעקב. רבי נתן אומר, אם הוא בריא
[עכשיו, בשעה שרוצה לחזור], עליו להביא ראייה שהיה שכיב מרע [ולולא
זה נוקטים שהי הבריא גם בשעת הנתינה]. ואם שכיב מרע הוא, עליהם
להביא ראייה שבריא היה.¹²³

123 ע"י ש"ע (ח"מ ס' רנא ס"ב): (ב) מתנת שכיב מרע שאין כתוב בה שמתוך
החולי הזה שצוה בו מת ואין העדים מצויים לשאול להם, הגה ויכולים העדים
לסמוך על עצמו או על משמשיו האומרים שהכביד עליו החולי ונפטר, שמתוך
כך יכולים העדים להעיד כך אע"פ שהרי זה המצוה מת, הרי המתנה בטלה,
שאין מיתתו ראייה שמה מחולי שנתן בו המתנה נתפסה ואחר כך חלה חולי
אחר ומת, לפיכך הנכסים בחזקת היורשים עד שיביא ראייה שמתוך החולי הזה
שנתן בו מתנה זו מת. הגה: ואם תפס המקבל למטלטלין, מתוך שיכול לומר
שלי הן נאמן לומר שמחולי הראשון נפטר. וכן הדין עם עמד החולה ורוצה
לחזור במתנתו ואומר שמתנת שכיב מרע היה, והמקבל אומר שבריא היה ולא
יכול לחזור על המקבל להביא ראייה. וכן בכל מקום שהוא פלוגתא דרבנותא אם
זכה המקבל עליו להביא ראייה.

ביאור: שאין כתוב בה שמתוך החולי כו' - אף דאין היורשין טוענין כן אנן
טוענין להו (סמ"ע).

לסמוך כו' עד ונפטר שמתוך כך יכולים העדים - כן צ"ל. שיכולים עדים לסמוך
בזה על פ' נשים ועבדים המשמשים אותן, ואין צריכים לעמוד עמו, אלא כיון
ששוואלים לבני ביתו ובני אדם הרגילים אצלו והם אומרים הכביד פלוני הכביד
פלוני, ומת מתוך כך, הרי יכולין להעיד עליו שנפטר מתוך חליו, ומ"ש להעיד כך,
אינו ר"ל שיעידו בב"ד שכן שמעו מפי עצמו או משמשיו, אלא ר"ל יכולין להעיד
כך שנפטר מתוך החולי הראשון וכאלו ראוהו וידעוהו הן עצמן (סמ"ע).

אף על פי שהרי זה המצוה מת - פירוש, והוה לן למימר כיון שמת לפנינו ולא
ידעינן משום בריאותו, יעמידו על חזקתו שודאי לא נתפס ביני ביני (סמ"ע).

עד שיביא ראייה כו' - ואם אינו מביא ראייה הנכסים בחזקת היורשים בלי
שבועה, אף שהמקבל טוען ברי (סמ"ע).

ואם תפס המקבל כו' - וה"ל כשעמד השכיב מרע והשכיב מרע אומר נתתי לך
כשהייתי שכיב מרע והריני חוזר בו ומקבל מתנה אומר בריא, על המקבל להביא
ראיה, ואם היו המטלטלים ביד המקבל מתוך שיכול לומר שלי הן ישבע היסת
שבריא היה, אבל אם יש עדים שמחמת מתנה זו באו לידו אז הם ברשות הנותן
ועל המקבל להביא ראייה (ש"ך), וי"א דעיקר שהנותן הוא המוציא (ט"ז). כשידוע
שהנותן הוציא המתנה מתחת ידו למקבל וכמ"ש, כיון שיש עדים שמחמת
מתנה זו באה לידו, ובזה קונה לאלתר אם ימות ואינו יכול לחזור וכמ"ש בסימן
קכ"ה סעיף ט', וא"כ כיון דכבר יצא מרשות הנותן אם יתקיים התנאי והוא
שימות, והשתא דמספקא לן אם נתן במתנת בריא ולא היה שום תנאי או שנתן
במתנת שכיב מרע והוי כמו תנאי אם ימות דאם עמד חוזר וכמ"ש בש"ע סימן
קכ"ה, דאין הנותן יכול לחזור בו כל זמן שלא עמד כיון שזיכה ומסר ליד מקבל
או שלחו אבל אם עמד חוזר, וכיון דהיכא שהוציא הנותן המתנה מתחת ידו
למקבל אין זה כמתנה שיוכל לחזור בו אלא דהוי כמו תנאי אם ימות, וא"כ יש
כאן מתנה ודאי אלא שנסתפק אם יסתלק מחמת התנאי, או לא הוי תנאי כלל
אלא מתנת בריא ממש, ובכה"ג מוקמינן המתנה ביד המקבל, ואפילו ליכא מיגו.
אבל אם נתן לו ע"י שטר וקנין ותפס אח"כ המקבל דכל כה"ג אם היה שכיב
מרע אין בזה דין מתנת בריא כלל אלא מתנת שכיב מרע ממש ויכול לחזור בו
אפילו לא עמד, וכיון דאנו מסופקים דשמה היה שכיב מרע א"כ לא יצאתה כלל
מרשות הנותן והמקבל שלא כדון ירד כיון דשכיב מרע אינו מהני אלא לאחר
מיתה, וכל כה"ג אין המקבל נאמן אלא במיגו (קצה"ח ונתה"מ).

והמקבל אומר שבריא היה - ומיירי שפורש בהשטר שהיה בקנין, ואינו
מפורש בהשטר כדקציר רומי בערסיה נתן פלוני לפלוני כו', והנותן טוען
שמתנת שכיב מרע בכולה היה ורוצה לחזור בו. ואפילו נכתב הקנין ביפוי כח כדרך
הקנינים שעושין בשכ"מ בכולה, אפ"ה מצי טוען המקבל שבריא היה, משום דגם
בבריא כותבין לפעמים ביפוי כח, וכמ"ש בסימן ר"ן סעיף כ"ג (סמ"ע).

על המקבל להביא ראייה - ואם אין לו ראייה ישבע הנותן היסת, משא"כ
בירושין בדין שלפני זה וכנ"ל. ומ"ש הרמ"א "וכן הדין" כו', היינו בעיקרא דינא
לענין הבאת ראייה וליטול הן שוין (סמ"ע).

וכן בכל מקום שהוא פלוגתא דרבנותא - פירוש, כגון בדין זה דפליגי ביה
בגמרא, ואם שניהן מוחזקים או אין שום אחד מוחזק ואין שם חזקת מרא קמא
חולקין (סמ"ע).

ועי' מג"א ס' ח סק"א: הרא"ש כתב דנהגו שלא לבדוק דאוקי אחזקתייהו
אלא שהחוד על דבר ה' יש לו לבדוק והב"ח כ' דלא אוקמי אחזקתי' כיון שאין
החזק' בטבע ממילא אלא מכא אדם שתיקן הציצית [ורובא עדיף מחזקה]
דאמר ר"פ האשה בתרא [ובבכורות מסקי'] דרובא דתליא במעשה לא חשיב

שנאמר, רב אמר כרבי נתן, ושמואל אמר כר' יעקב [שלא הולכים
אחרי מה שהוא עכשיו, אלא אומרים שמה בשעת המתנה היה שכיב מרע].
אמר לך רב, אני ?? אפילו כרבי יעקב, עד כאן לא אמר ר' יעקב, אלא
דווקא שם, שיש לומר העמד כמותו על חזקתו [מאחר וזה ספק], אבל כאן
וכי נאמר העמד גוף על חזקתו [ותהי נערה יום שנשלם ו' חדשים, והרי אין
בה לא חזקת נערו ולא חזקת בגרות, שהרי היום עומדת להשתנות].
ושמואל אמר, אני ?? אפילו לרבי נתן, עד כאן לא אמר רבי נתן שם, שהרי
כולם בחזקת בריאים, מי שמוציא את נפשו מחזקה [זו], עליו להביא ראייה.
אבל כאן מי מוציא את עצמו מחזקה שלפני כן [פי' וכי מספקים אותה אם
היא נערה או לא, מי מוציאים אותה מחזקת הרבה נערו ביום שנשלמה
לשש חדשים?].

ונאמר [שרב ושמואל חולקים במחלוקת] תנאים הזה, קידשה אביה
בדרך וקידשה עצמה בעיר, והרי היא בוגרת, אחד לימד הרי היא בוגרת
לפנינו. ואחר לימד, חוששים לקידושי שניהם. נכון שאחד [סובר] כמו רב,
ואחד כשמואל. לא, שניהם כשמואל, כאן [מה שנאמר "הרי היא בוגרת
לפנינו" מדובר שהילדה] מכחישה אותו [את אביה לומר כבר בגרתי
מאתמול]¹²⁴, כאן [שחוששים מדובר] כשאינה מכחישה אותו¹²⁵.

ונאמר, מזה שאין מחלוקת תנאים, וגם אין מחלוקת אמוראים. וכי זה
מסתבר. הרי רב יוסף בנו של רב מנשיא מ"דוויל" עשה מעשה כמו רב,
ושמואל הקפיד ואמר, כל העולם נמדדה [חכמתם] במדה קטנה רב'
שיראים לסמוך על חכמתם להתיר ספק אשת איש], ותלמיד זה מודד [את
חכמתו] במידה גדולה [שפכו לו חכמה יתירה וסומך על בינתו להתיר ספק
ולומר מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת]. ואם תחשוב שלא חולקים,
למה הוא הקפיד אולי הוא רק עשה מעשה כשהיא הכחישה אותו, [והרי
רב אמר דווקא במחכישה אותו, וזה שעשה מעשה, עשה כמו רב. אלא
ודאי חולקין כשאינה מכחישה אותו, וזה שעשה מעשה, כשהיא לא
הכחישה אותו]. אמר לו מר זוטרא לרב אשי, כך אמר אמימר, ההלכה כמו
שמואל, ורב אשי אמר, ההלכה כמו רב. וההלכה כמו רב.

מתני'. מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים, ובא הוא ואשתו ובניו
ואמר אשה שיצאת עמי למדינת הים, הרי היא זו, ואלו בניה. אין צריך
להביא ראייה [על היחוס שלה, שכבר בדקה כשנשאה], לא על האשה ולא
על הבנים. [אם הוא אומר אשתין מתה ואלו בניה, [צריך] להביא ראייה על
הבנים [שהרי בני אותה האשה], ואינו מביא ראייה על האשה [שמתה
שהיתה מיוחסת, לפי שכבר בדקה כשנשאה]. אשה נשאתי במדינת הים
הרי היא זו ואלו בניה, מביא ראייה על [יחוס] האשה, ואין צריך להביא
ראיה על הבנים. מתה ואלו בניה, צריך להביא ראייה על האשה ועל הבנים
[שהרי אין כאן שום הוכחה על האשה שהיא מיוחסת ולא על הבנים
שמואתה אשה היו]¹²⁶.

גמ'. אמר רבה בר רב הונא, וכולם [פי' כל הבנים שכתוב במשנה
שא"צ להביא ראייה עליהם דווקא] בכרוכים אחריה [גדבקו אצלה].
הרבנים למדו, אשה נשאתי במדינת הים, מביא ראייה על האשה וא"צ
להביא ראייה על הבנים, ומביא ראייה על הגדולים [שאינם דבקים בה] ואין
צריך להביא ראייה על הקטנים. במה דברים אמורים, באשה אחת [כשנאמר
נשאתי אשה אחת], אבל בשתי נשים [פי' שנשא שתי נשים וא' מתה]¹²⁶,
מביא ראייה על האשה [על יחוסה] ועל הבנים, [גם] על הגדולים [וגם] על
הקטנים [אפילו דבוקים בה, שאולי הם בניה של חברתה וגדלתם].
אמר ריש לקיש,

רוב ע"כ, ולא ידענא מאי קאמר דהתם אמר' שמה לא בא עליה זכר ואת"ל בא
עליה שמה לא נתעברה משא"כ כאן דנתקנו הציצית' כהלכתן אוקמה אחזקתייהו
כמו מקוה שהמשיכו לתוכה מ' סאה ש"צ לבדוקה בכל עת שטובל בה אך נ"ל
דמ"מ חייב לבדוק משום דאין סומכין על החזקה במקום דיכולים לבררו כמ"ש
ב"ד ס' א ולפי טעם זה אם בתוך שיתעסק בבדיקתו לא יוכל להתפלל עם
הצבור רשאי ללבושו בלא בדיק' אך נ"ל ס"א דלא מקרי חזקה דעשויה ליפסק
בכל שעה וכמ"ש ב"ד ס' ר"א ס' ס"ה בשם תשובת הר"ן ומה"ט לא נהגו
לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל שמונחין על הבגד משום דאין עשוין ליפסק
ואף על גב דכתב הב"י ס' י"ג בשם הרא"ש דלא חיישי' כ"כ דאף אם יפסקו אין
נפסלין מיד לשיטתיה אוזיל דס"ל דלא מיפסקו עד שיפסקו כולן אבל לדין
חיישינן ועסי' י"ב ומ"מ יש לסמוך ע"ז בשעת הדחק אם יודע שהיו כל החוטין
שלמים מאתמול וכ"מ בב"ח כאן, ובס"י י"ז כתב דאם בדקו כשגזזו א"צ לבדוק
בשעת הברכה וכמ"ש ב"ד ס' י"ח.

¹²⁴ רש"י. ותוס' חולק וסובר שבגרה לפני קידושי האב.
¹²⁵ עי' לעיל הערה 117.
¹²⁶ רש"י. וקשה לי, דלהיימן במיגו דלא ה' אומר שהי' לו עוד אשה אחרת,
וצ"ע (רע"א), ועי' רמ"א לעיל.

תינוקות משחקים ומיעוט אין משחקים, ועיסה בחזקת טהרה עומדת, ותסמוך המיעוט¹³² לחזקת [טהרה של העיסה] ונחלש הרוב. ורבנן [סוברים] מיעוט כמי שאינו [שהרוב מבטלו. אבל מה שכן יש], רוב וחזקה, ורוב עדיף.

אר"ל משום רבי אושעיא, [חזקה של תינוק הנ"ל] זוהי [חזקה] ששורפין עליה את התרומה [לפי ר"מ?]. ר' יוחנן אמר, אין זו חזקה ששורפין עליה תרומה. אלא איזו חזקה לרבי יוחנן ששורפין עליה את התרומה. כשלמדנו במשנה, עיסה בתוך הבית וצבים וצפרדעים [הדומים זה לזה אבל הצב הוא טמא והצפרדע טהור] מטפלין שם [פ"י עושים חתיכות חתיכות?]¹³³, ונמצאו חתיכות בעיסה [ואין ידוע אם הם של הצבים או של הצפרדעים]. אם [יש] רוב שרצים [אם הבית מוחזק להיות שרצים מצוים שם יותר מצפרדעים טמא אף לישרף שחזקה ורוב שישנם לפנינו הוא, אבל ההיא של תינוק הוא רוב שאיננו לפנינו, העיסה] טמאה. אם רוב צפרדעים, טהורה.

יש ברייתא כמו רבי יוחנן [שחכמים מטמאים לתלות], שני דברים אין בהם דעת לישאל, ועשאו חכמים כאילו שיש בהם דעת לישאל [שכן ספק טומאה ברשות היחיד טמא, אבל כאשר אין בו דעת לשאול ספיקו טהור (עי' נדה דף ד ע"ג)]. תינוק ועוד אחרת. תינוק, זה שאמרנו. ועוד אחרת מהי. עיסה בתוך הבית ותרנגולים ומשקים טמאים שם¹³⁴, ונמצאו

לא שנו [שסומכים על זה שדבוקים בה] אלא בקדשי הגבול [פי' אם הוא כהן אז הם אוכלים בקדשי הגבולה אחרי שהביא ראייה על אשה זו שהיא כשרה לכהונה ואז סומכים על הננים הדבוקים בה למה שהם בניה ואינם חללים]¹²⁷. אבל ביוחסין לא [סומכים על זה, ובנות לא נושאות לכהנים עד שיביאו ראייה שהם בנותיה של זו], ורבי יוחנן אמר, אפילו ביוחסין [סומכים על החזקה שהם דבוקים בה]. ורבי יוחנן הולך לשיטתו [שאמר סומכים על חזקה שהחזקו לדבק בה בחזקת שהיא אמו אפילו לענין דיני נפשות ליסקל ולישרף זה על זה כדלקמן וכ"ש ליוחסין להכשר כהונה], שר' חייא בר אבא אמר בשם ר' יוחנן, מלקין על החזקות [פי' על דבר שאנו מחזיקים כן, ואפילו אין עדות בדבר], סוקלין ושורפין על החזקות¹²⁸, ואין שורפין תרומה על החזקות [דבר שהוא טמא מתוך חזקה ולא מתוך שהוא ראייה ונגע בתרומה כגון תינוק שהוא סתמא מוחזק טמא שמחפש באשפה שיש שם נבילות ושרצים ונגע בתרומה אין שורפין אלא תולין].

מלקין על החזקות, כרב יהודה, שאמר רב יהודה, הוחזקה נדה בשכינותיה [שראו שכינותיה שהיא מלובשת בבגדי נדותה]¹²⁹, בעלה לוקה עליה משום נדה.

סוקלין ושורפין על החזקות, כמו [שאמר] רבה בר רב הונא, שאמר רבה בר רב הונא, איש ואשה תינוק ותינוקת, שהגדילו בתוך הבית [בחזקת שהיא אשתו ואילו בניהם ואין אנו מכירין בהם בעדות גמור], נסקלין זה על זה [אם בא הבן על האשה נסקל הבן עליה משום בא על אמו והיא עליו] ונשרפין זה על זה [אם בא האיש על הבת דבתו כשריפה].

א"ר שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא, מעשה באשה שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתפיה והגדילו [בחזקת בנה], ובא עליה, והביאום לבית דין וסקלום, לא מפני שבנה ודאי, אלא מפני שכרוך אחריה¹³⁰.

ואין שורפין תרומה על החזקות, שאמר ר' שמעון בן לקיש, שורפין על החזקות, ור' יוחנן אומר, אין שורפין. והם הלכו לטעמם. שלמדנו במשנה, תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו [וידוע שלקה מן העיסה], ר"מ מטהר, וחכמים מטמאין, מפני שדרכו של תינוק לשחק [עם שרקים ונבלות שבאשפה]¹³¹. ושאלו על זה, מהו טעמו של ר"מ. הוא סובר, רוב

שחזקתו שנטמא ה"ז טמא, כיצד תינוק טמא שנמצא בצד העיסה והבצק בידו הרי העיסה טמאה שדרך התינוק לטפח ובכך היא חזקתו ואין שורפין על חזקה זו.

¹³² שכן ר"מ חושש למיעוט, אבל רבנן לא חוששים למיעוט, עי' נדה דף לב.

¹³³ עי' רמב"ם (שאר אבות הטומאה פט"ז ה"ה): איזו היא חזקה ששורפין עליה ברשות היחיד, עיסה בבית ושרצים וצפרדעים מטפלין שם ונמצאו חתיכות מבשרן בעיסה אם רוב המטפלים שרצים העיסה טמאה ותשרף, ואם הרוב צפרדעים טהורה.

¹³⁴ עי' רמב"ם (שאר אבות הטומאה פט"ז ה"ד): היו משקין טמאין ובצק טהור ובהמה או חיה או עופות בבית ונמצא בבצק מקום נשיכתו, חזקה ששתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו, היתה שם פרה ובין המשקין והבצק כדי שתלחך את לשונה הרי הבצק טהור, ובשאר כל הבהמה כדי שתנגב את פיה, פחות מזה הבצק טמא, ואם היה כלב אפילו היו משקין בצד הבצק ה"ז טהור, שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילך לו אל המים, נמצא בבצק נקירת התרנגולין אם יש בין המשקין והבצק כדי שינגבו את פיהן בארץ הבצק טהור, ואם לאו טמא שחזקתן ששתו וניקרו בבצק במשקין שבפיהם, בד"א בשהיו המשקין צלולין שבבואה של תינוק ניכרת בהן אבל עכורים הבצק טהור, שאילו נקרו במשקין היה מקום המשקין ניכר בבצק, אם היו צלולין אף על פי שהבצק בחזקת טומאה אין שורפין על חזקה זו אלא תולין.

¹²⁷ עי' לעיל עו ע"ב חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרות.

¹²⁸ עי' שר"ע (אה"ע סי' יט ע"א): מי שהחזק בשאר בשר, דנין על פי חזקה זו אף על פי שאין שם ראייה ברורה שזה קרוב, ומלקין וחונקין וסוקלין על חזקה זו.

ועי' ח"מ: דנין ע"פ חזקה זו. הרמב"ם סיים בלשונו ראייה לדין זה מה שדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת ומנין לנו ראייה ברורה שזה אביו אלא בחזקה כן שאר קרובים בחזקה וכתב המ"מ שראיה זו מפורשת בירושלמי (&). ועי' ב"ש: קשה [על הרמב"ם] למה לא יליף בש"ס ריש חולין מזה דאזלינן בתר החזקה ועי' ריש ס' קמ"ט הבאתי פלוגת' כל שנשא אשה ס"ל לכמה פוסקים דהוי כאילו ראינו שבעל אותה ולכאורה משמע דרמב"ם לא ס"ל כן דאל"כ מ"ל להבי' ראייה מן מקלל או מכה אביו דלמא נשא אותה לפנינו מזה ידוע לנו שהוא בעלה ואז אמר' רוב בעילות מבעל אבל חזקה לא אמרינן, ומהר"ק בתשובה ס' פ"ז מחלק בדינים אלו וכתב לענין מלקות אזלינן אחר החזקה בלא ראייה אבל לענין דיני נפשות בעינן ראייה עם חזקה כגון שנוגע עמה כאיש עם אשתו או בנה כרוך אחריה ולכאורה לא משמע כן מהרמב"ם והטור.

ועי' ח"מ: ומלקין וחונקין וסוקלין וכו'. ה"ה דנאסרת על הכהן משום זונה וכ"ש הוא מדיני נפשות.

¹²⁹ עי' שר"ע (י"ד סי' קפה ס"ב): אם הוחזקה נדה בשכנותיה, שראוה לובשת בגדים המיוחדים לימי נדותה, חשיבה כודאי טמאה.

עי' ט"ז: כודאי טמאה - ואין לתלות שינוי הבגדים במידי אחרינא.

מבואר לקמן סי' קצה ס"ח שראוי לאשה שתייחד בגדים לימי נדותה. ואף בזמננו שרוב הנשים לא נהגו לייחד בגדים לימי נדותה, שייך שתחזק שהיא טמאה בדרכים אחרים, וכגון אם אמרה לפני השכנות סיפורי דברים המוכיחים לפנייה שהיא טמאה, ונתחזק כן בליבן (תבואות שור סי' א ס"ק כט).

פעם נשים לבשו בגדים מיוחדים כאשר הם טמאות להודיע לכולם, שזה נוגע להלכות טומאה וטהרה, וכיום, שאין דיני טומאה וטהרה אין צורך להודיע.

¹³⁰ עי' רמב"ם (איסור"ב פ"א ה"כ): מי שהחזק בשאר בשר דנין בו על פי החזקה, אף ע"פ שאין שם ראייה ברורה שזה קרוב ומלקין ושורפין וסוקלין וחונקין על חזקה זו, כיצד הרי שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו ובא עליה בעדים הרי זה לוקה או נשרף או נסקל ואף על פי שאין שם ראייה ברורה שזו היא אחותו או אמו או בתו אלא בחזקה בלבד, ומעשה באשה אחת שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתפיה והגדילתו בחזקת שהוא בנה ובא עליה והביאה לב"ד וסקלוה, ראייה לדין זה מה שדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת ומנין לנו ראייה ברורה שזה אביו אלא בחזקה כן שאר קרובים בחזקה.

¹³¹ עי' רמב"ם (שאר אבות הטומאה פט"ז ה"ג): הסומא והישן והמהלך בלילה ספיקו ברה"י טמא מפני שיש בו דעת להשאל, בד"א שכל שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור בשהיה הדבר שקול ואין שם חזקה, אבל אם היה הדבר ידוע

חורים חורים בעיסה [אם העיסה של תרומה], תולים [שמא שתו התרנגולין ממשקין הטמאים ובעוד המשקה טופח בחרטומיהם נקרו בעיסה], לא אוכלין ולא שורפין [ומזה שאמר שני דברים הללו עשאו כמי שיש בו דעת לישאל ושנינו באחת מהן תולין מכלל דתינוק תולין].
 א"ר יהושע בן לוי, היינו דווקא במשקים לבנים, אבל במשקים אדומים, אם [התרנגול] נקיר, היינו יודעים. ואולי הוא בלע את העיסה. א"ר יוחנן, דבר זה שמע גדול הדור [פ"י ר' יהושע בן לוי] ופירושו לא שמע [שכן גם במשקים אדומים צלולים נוחין לבלע משא"כ עכורים]. היינו דווקא במשקים צלולים שנינו בפניו של תינוק, אבל משקים עכורים, לא¹³⁵.

מתני'. אסור לאדם להתייחד עם שתי נשים [מפני שדעתן קלה ושתייה נוחות להתפתות ולא תירא זו מחבירתה שאף היא תעשה כמותה]¹³⁶, אבל אשה אחת מותרת להתייחד עם שני אנשים [שהאחד בוש מחבירן]. רבי שמעון אומר, אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו ויושנת עמהם במלון, מפני שאשתו משמרתו¹³⁷. מותר לאדם

¹³⁵ ע"י רמב"ם אבות הטומאות (פ"ז ה"ד): היו משקין טמאין ובצק טהור ובהמה או חיה או עופות בבית ונמצא בבצק מקום נשיכתו, חזקה ששתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו, היתה שם פרה ובין המשקין והבצק כדי שתלחך את לשונה הרי הבצק טהור, ובשאר כל הבהמה כדי שתנגב את פיה, פחות מזה הבצק טמא, ואם היה כלב אפילו היו משקין בצד הבצק ה"ז טהור, שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילך לו אל המים, נמצא בבצק נקירת התרנגולין אם יש בין המשקין והבצק כדי שינגבו את פיהן בארץ הבצק טהור, ואם לאו טמא שחזקתן ששתו וניקרו בבצק במשקין שבפיהם, בד"א בשהיו המשקין צלולים שבבואה של תינוק ניכרת בהן אבל עכורים הבצק טהור, שאילו נקרו במשקין היה מקום המשקין ניכר בבצק, אם היו צלולין אף על פי שהבצק בחזקת טומאה אין שורפין על חזקה זו אלא תולין.

¹³⁶ ע"י רש"י לקמן פב ע"א ד"ה לא יתייחד, שעם שלש או יותר מותר.
¹³⁷ ע"י ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ג): כל אשה שאסור להתייחד עמה, אם היתה אשתו עמו הרי זה מותר להתייחד, מפני שאשתו משמרתו. אבל לא תתייחד ישראלית עם העובד כוכבים, ואף על פי שאשתו עמו.

ע"י ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ה): לא תתייחד אשה אחת, אפילו עם אנשים הרבה, עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם. וכן לא יתייחד איש אחד, אפילו עם נשים הרבה. הגה: ו"א דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים, אם הוא בעיר. וסתם אנשים, כשרים הם. אבל אם הם פרוצים, אפילו עם 'אסור. וכל זה בעיר, אבל בשדה, לאו בלילה אפילו בעיר, בעינן שלשה. אפילו בכשרים. ויש מתירין איש אחד עם נשים הרבה, אם אין עסקו עם הנשים.

וע"י ח"מ: לא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה. הטעם דבגמ' בקדושין דף פ"א ע"א מסיק כל שאינן כשרים כגון רב חנינא בר פפי וחביריו אפי' ' כשרים אסורה להתייחד עמהם ועיין בר"ן והא דנקט אשה אחת יש להסתפק אם דוקא אשה אחת אבל שתי נשים עם שני אנשים רבים מיקרי וש"י או אחת לאו דוק' וה"ה שתיים ולא מיקרי רבים בפחות משלשה נשים ושלשה אנשים.

וע"י ב"ש: עד שתהי' אשתו של א' מהם. ואז אשה זו בעלה משמרתה והיא לא תזנה אז השני' בושה ג"כ לזנות, ומזה נשמע דס"ל לרמב"ם שתי נשים אסורים להתייחד עם אנשים הרבה דא"כ ת"ל אפילו אם אחת לאו אשת אחד מהם היא מותר', לפ"ז נ"ל מ"ש אח"ז נשים הרבה עם אנשים הרבה מותר היינו ג' נשים מותר אבל שתי נשים אסור, ואשה אחת עם אנשים הרבה ואחד מהם הוא בעלה מותר דהא בעלה משמרת אותה וכן איש א' עם נשים רבות מותר כשאשתו עמו, גם נשמע מהרמב"ם דס"ל סתם אנשים לא מחזיקים אותם לכשיר' דהא כתב עם אנשים הרבה אסור.

וע"י ב"ש: אבל בשדה או בלילה. הטעם הוא בשדה שמא יצטרך א' לנקביו ולך ממנה ותשאר היא עם אחד, ודוק' כשילכו עמה לשמור אותה אז לא ילכו שניהם ממנה וישאר א' עמה אבל אין הולכים עמה לשמור מותר דאם יצטרך א' לנקביו ילך גם השני עמו ותשאר היא לבדה, אבל לא חיישינן שמא ישאר א' עמה דהא בכשרים איירי ולא יעבור במזיד, ובלילה אסורים להתייחד משום דחיישינן שמא ישן א' מהם וישאר השני עמה אף על גב דאפשר לו להקיץ את חבירו מ"מ בינו לבינו מתייחד עמה מיהו יש חולקים, דהא כתב שמא ישן א' והשני יעשה איסור ויבא עליה לפ"ז בדרך אסור אפי' אם אין הולכים לשמור אותה מיהו קשה למה חיישינן שיעשה במזיד איסור דהא בכשרים איירי ואפשר ליישב קצת, וכתב בפרישה מזה נתפשט המנהג הנשים לוקחים עמהן תינוק או תינוקות ונוסעים עם העגלון ערל משום כשתצטרך היא או התינוק לנקביו תלך היא עם התינוק, ועיקר כיש חולקים.

ע"י ח"מ: ויש מתירין איש א' עם נשים הרבה וכו'. כלו' עם שלשה נשים.
 ע"י ב"ש: אם אין עסקו עם הנשים. כי לדעת רש"י מי שעסקו עם הנשים גרע טפי ואסור להתייחד אפילו עם נשים רבים ותוס' ס"ל אפילו אם אשתו עמו אסור להתייחד כיון שעסקו עם הנשים אבל הרמב"ם ס"ל מי שעסקו עם הנשים עדיף טפי והיינו מ"ש בסעיף ז' ואפילו איש שעסקו עם הנשים אסור להתייחד כלו' דה"ה דמותר להתייחד הואיל ועסקו עם הנשים קמ"ל.

להתייחד עם אמו ועם בתו¹³⁸, ו[אפילו מותר] לישן עמהם בקירוב בשר. ואם הגדילו, זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו [אפילו באותו מטה]¹³⁹.

גמ'. למה [אסור להתייחד עם ב' נשים, אבל מותר לאשה להתייחד עם ב' אנשים]. למדו בבית מדרש של אליהו, הואיל ונשים דעתן קלה עליהן [ושתייה נוחות להתפתות]. מאיפה יודעים את זה. א"ר יוחנן משום ר' ישמעאל, מהיכן יש רמז ליחוד מן התורה. שנאמר "כי יסיתך אחיך בן אמן", וכי בן של האם מסית, אבל בן האב אינו מסית. אלא לומר לך, בן מתייחד עם אמו [פ"י הוא מצוי אצל אמן], ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה.

במה מדובר את פשטות הפסוק. אמר אביי, נאמר [בצורה של] אין שאלה, אין שאלה [אחינו] בן אביו שהוא שונאו [שממעט מירושתן] ומייעץ לו עצות רעות, אלא אפילו [אחינו] בן אמו שלא שונאו [שאינן להם חלק ירושה יחד זה יורש את אביו וזה יורש את אביו], נאמר שיקשיב לו, לכן לומדים [שלא].

נאמר, שמשנה שלנו לא כאבא שאול [שכן הוא מתיר לאיש להתייחד עם ב' נשים]. שלמדנו בברייתא, [תינוק שמת בתוך] שלשים יום [ללידתו], יוצא בחיק [ואין צורך של כבוד של מטה או כליבה?], ונקבר באשה אחת ושני אנשים [ואין צורך של רבים ללוותו], אבל לא באיש אחד ושתי נשים [משום יחוד שלא היה בתי הקברות סמוכין לעיר], אבא שאול אומר, אפילו באיש אחד ושתי נשים. אפילו תאמר [המשנה שלנו] אבא שאול, בשעת אנינות יצרו שבור. ורבנן. סברי לה כר' יצחק, שאמר רבי יצחק, [נאמר] "מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו" [פ"י מה מועיל אנינות לאדם לסמוך על כך מלהזהר ביצרו כל זמן שהוא חי צריך להיות גבר על חטאיו שאם לא כן יהא יצרו גובר עליו ויחטיאנו], אפילו בשעת אנינותו של אדם יצרו מתגבר עליו. ואבא שאול [איך הוא לומד את הפסוק]. הפסוק ההוא מדבר ב[מין] שמתרעם על המקרים הקורים לו, וכך נאמר, למה [שאדם] יתלונן על צרותיו. וכי גבר על חטאיו [פ"י שלא חטא לי ובצדקתו הוא חי]. זה לא מספיק [כל החסד, שאני עושה עמו] החיים שנתתי לו. ורבנן, [אפילו] שיצרו שבור, כמו שאמרת, יש לחוש שלפעמים אין שם אנינות ועושים את עצמן כאילו נושאים תינוק מת ויוצאים [לעבירה] כמו אותו המעשה, שהיה באותו האשה שהוציאה [תינוק חי בחזקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה לקובר.

אבל אשה אחת. אמר רב יהודה אמר רב, לא שנו אלא ב[אנשים] כשרים, אבל ב[אנשים] פרוצים, אפילו בתוך עשרה גם אסור [להתייחד]. היה מעשה ועשרה אנשים הוציאו [אשת איש] במטה [פ"י בחזקת שהיא מתה והקלקלו עמה]. אמר רב יוסף, תדע, שעשרה אנשים מתחברים וגונבים קורה [שיש בו משוי של עשרה אנשים] ולא מתביישים אחד מהשני.

אולי זה [שלמדנו במסכת סוטה היא] ראייה [למה שאמרנו, שרק אנשים כשרים מותרים להתייחד עם ב' נשים (ולפי זה כשרים היינו תלמידי חכמים)]. איש שקינא את אשתו בפני בית דין, שהיא חייבת לשנות מי סוטה. אז הבית דין], מוסרים לו [לבעל] שני תלמידי חכמים [שילוו את שניהם לבית המקדש], שמא יבא עליה בדרך [והרי היא אסורה לו, ואם בא עליה, אז אין המים בודקים אותה], רק תלמידי חכמים, ולא אנשים של העולם. תלמידי חכמים שונים, שיודעים

¹³⁸ ע"י ש"ע (אה"ע סי' כב ס"א): אסור להתייחד עם ערוה מהעריות, בין זקנה בין ילדה, שדבר זה גורם לגלות ערוה, חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה. וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול, אסור להתייחד עמה, אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים. ואם בא עליה ביאה ראשונה וא"כ נטמאת, מותר להתייחד עמה [ועיין ביר"ד סי' קצ"ב].

ע"י ב"ש: אסור להתייחד. תוס' פ"ק דשבת (יג ע"א ד"ה מה) כתבו יחוד מדאורייתא אסור וכ"כ הטור, והרמב"ם כתב איסור ייחוד מן הקבלה דאינו אלא רמז מתורה לכן אין מלקין אותו אלא מכות מרדות, ובכלל עריו' נכלל חייבי לאוין, [ולקמן פא ע"ב] מבואר רב אסי אמר מותר להתייחד עם אחותו לפי שעה ודר עם אמו בקביעות וכתב הרא"ש דהלכה כרב אסי ואינו יודע למה הרמב"ם והטור השמיטו ואפשר דס"ל אף על גב דהלכה כרב אסי במה דפליג עם שמואל אבל מה שהוסיף על המתני' לית הלכת' כוותי' כי במתני' לא תנא אלא יחוד עם אמו. וע"י פ"ת: אף לתוס' דוקא איש א' עם הערוה אסור מדאורייתא אבל איש א' עם ב' נשים או להיפך דלקמן ס"ה אינו אלא דרבנן. ומ"ש הב"ש בכלל עריות נכלל חייבי לאוין עיין בטעם המלך שפקפק על זה.
 ע"י ח"מ: חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו. עם אלו התירו אפילו דירה בקביעו' ועם אחותו התירו יחוד ארעי וכתב הרא"ש דהלכה כרב אסי ומ"מ המחמיר תבא עליו ברכה.
 ע"י פ"ת בהערה ז.

להתחרות בו [שאם יבא עליה אין מים בודקין אותה].

אמר רב יהודה אמר רב, וזה שאמרנו אשה מתייחדת עם ב' אנשים [היינו דווקא בעיר, אבל בדרך, עד שיהיו שלשה, שמא יצטרך אחד מהם להשתין] וצריך להתרחק לצניעות, ונמצא אחד מתייחד עם הערה.

שנאמר שזה [המשנה במסכת סוטה] ראייה לזה [?], מוסרים לו שני תלמידי חכמים, שמא יבא עליה בדרך, שניהם הוא, הרי שלשה. שם כדי שיהיו עדים עליו [אם יבא עליה ויעידו לפני ב"ד ולא ימחו עליה מגילה].

רב ורב יהודה היו הולכים בדרך, היה אשה שהלכה לפניהם, רב אמר לרב יהודה, תמהר ללכת שנקדמנה לגינהם. אמר לו, והרי אתה הוא שאמר, בכשרים מותר. אמר לו, מי אמר שבכשרים כגון אני ואתה. אלא כגון מי כגון רבי חנינא בר פפי וחביריו [רבי צדוק ורב כהנא, עי' לעיל מ ע"א].

אמר רב, מלקים [מכות מרדות] על [מי שעובר על איסור] ייחוד¹³⁹, ואין אוסרים [אשת איש על בעלה] על הייחוד [פי' אם עברה והתייחדה עם מישהו]. אמר רב אשי, לא אמרו [שמלקים] אלא בייחוד פנויה, אבל בייחוד של אשת איש לא, שלא תהא מוציא לעז על בניה [שיאמרו ראוה שזינתה לכך הלקוה, שכן אין מיתת בית דין בזמן הזה]. מר זוטרא היה מלקה [על ייחוד אשת איש] ומכריז [עליה שלא זינתה אלא נתייחדה]. אמר רב נחמן מ"פרהטיא" לרב אשי, שגם אתה תלקה ותכריז. א"ל, יש שימנעו בזה [במלקות] ולא ישמעו בזה [בהכרזה].

אמר רב, מלקין על "לא טובה השמועה" [מי שיוצא קול עליו שהוא עובר עבירות]¹⁴⁰, שנאמר "אל פני כי לא טובה השמועה". מר זוטרא הושיב לה ידית על כתפיה, וקורא [לפניו] "אל פני" [להודיע שעל לאו זה הוא לוקה].

אמר רבה, [אשה ש]בעלה בעיר, אין חוששין משום ייחוד [להלקות שהיא מפחדת כל רגע שבעלה יבא]¹⁴¹. אמר רב יוסף, [אם הבית שבו מתייחדים יש לן] פתח פתוח לרשות הרבים, אין חוששין משום ייחוד¹⁴².

¹³⁹ עי' שר"ע (אה"ע סי' כב ס"ב): כשאיירע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה. ואף על פי שאינה ערוה, בכלל ייחוד עריות היא. ושמי והלל גזרו על ייחוד עובדי כוכבים. נמצא, כל המתיחד עם אשה שאסור להתיחד עמה, בין ישראלית בין עובדת כוכבים, מכין את שניהם ממת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין עליהם. הגה: ודוקא בידוע שנתיחד עמה, אבל היא אינה נאמנת עליו. ואפילו עד אחד אינו נאמן. ומכל מקום במקום שנראה לבית דין דאיכא למיחש לאיסורא, צריך להפרישן. חוץ מאשת איש שא"פ שאסור להתיחד עמה, אם נתייחד אין לוקין, שלא להוציא לעז עליה שזינתה ונמצא מוציאין לעז על בניה שהם ממזרים.

עי' ב"ש: מכין את שניהם מ"מ. אבל אין אוסרים את א"א על בעלה ולא פנויה על כהן ועיין תוס'.

ועי' ח"מ: ומכריזין. כרוז זה לפי רש"י קאי על א"א שמכריזין לטובתה שלא זינתה והמלקות שלוקין אותה אינו רק בשביל שנתיחדה, אמנם ברמב"ם משמע שהוא מדבר על פנויה, וגם לטובתה, ולשון השר"ע מעותק מלשון הרמב"ם.

ועי' ח"מ: ואפילו ע"א אינו נאמן. לאו דוק' על היחוד אינו נאמן דאפי' על ביאה ממש ועל כל אסורין שבתורה ע"א אינו נאמן בהכחשה.

ועי' ח"מ: אין לוקין שלא להוציא לעז. ואין לומר יכריזו שלא הלקו משום זנות רק משום יחוד איכ' דשמע בהא שהלקו ולא ישמע בהכרזה הכי איתא בקדושין שם.

¹⁴⁰ עי' שר"ע (אה"ע סי' קעח ס"כ): אשת איש שטוענת על איש אחד שהוא רודף אחריה, והוא מכחישה, אין להאמינה כדי לייסרו; אבל יגזרו עליו נדוי, שלא ידבר עמה כלל, ושלא יזורו בשכונה אחת, ואם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות, ראוי לגעור בו בזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג כשורה יבדילוהו מביניהם לרעה וידחוהו בשתי ידיים כמו שאר"ל מלקין על לא טובה השמועה (שמואל - א, ב, כד), וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ד מסנהדרין.

¹⁴¹ עי' שר"ע (אה"ע סי' כב ס"ח): אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתיחד עמה, מפני שאימת בעלה עליה. ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו, או אם קינא לה בעלה עם זה, לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר.

עי' ב"ש: אשה שבעלה בעיר אין חוששין. היינו כשטו' תוס' דליכ' איסור ולרש"י אסור ואין לוקין.

עי' פ"ת: שאימת בעלה עליה. עיין בס' בינת אדם שער ב"ה סי' כ"ז שכ' דנ"ל דדוקא בביתה אין בה משום יחוד אבל אם הולכת לבית אחר אף על פי שבעלה בעיר יש בה משום יחוד דבזה לא שייך דמסתמי מבעלה השתא אתי כיון דאינו יודע היכן היא ואף בידועת שיועד היכן היא מ"מ אם בעלה נתן לה רשות ללכת לבית פלוני ודאי חיישי' וכ"ש כשנתן לה רשות לדבר דבר סתר עם פלוני ולהסגיר הדלת דאסור דבזה אין שייך אימת בעלה ע"ש.

¹⁴² עי' שר"ע (אה"ע סי' כב ס"ט): בית שפתחו פתוח לרשות הרבים, אין חשש להתיחד עם שם ערוה.

עי' ח"מ: בית שפתחו פתוח לר"ה. נראה דה"ל בגס בה ובקינא לה אסור.

עי' פ"ת: שפתחו פתוח לר"ה. הא פתח סתום אפי' אינו נעול והוא פונ' לר"ה או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

רב ביבי ביקר בבית רב יוסף, אחרי שאכלו [בעליה, ואז רב יוסף ואשתו ירדו למטה, והוא נשאר בעליה, ורב יוסף] אמר לו [לאשתחובני ביתו?], קח את הסולם מתחת ביבי [פי' מתחת, שלא יהיה איסור יחוד. ושאל רב יוסף, למה שיהיה איסור יחוד]. הרי אמר רבה, בעלה בעיר, אין חוששין משום ייחוד. רב ביבי שונה, שהוא בעל בריתו [של אשתו של רב יוסף], ולא מתביישת ממנו¹⁴³.

אמר רב כהנא, אנשים בבית החיצון ונשים מבפנים, אין חוששים משום ייחוד [שאיין לחיצונים צורך לעבור דרך לפנים, ואיך יתייחד האיש אחד עם הנשים. אבל הפנימים יש להם צורך לעבור דרך לחוץ, הילכך] אנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין משום ייחוד [שמא יצא אחד מהם וייתיחד עם הנשים]. למדנו במשנה הפוך. אמר אביי, עכשיו שאמר רב כהנא כך, ולמדנו במשנה הפוך, אני אעשה לחומרא [לשני הצדדים]¹⁴⁴.

אביי סידר קנקנים [בכל מקום שבו קבוצת אנשים ונשים יחד, היה מסדר קנקנים של חרס ביניהם שאם יבאו זה אצל זה יקשקשו וישמע קול]. רבא סידר קנים [שכל מי שעובר עליהן נשמע קולם]. אמר אביי, ריעוע של ימות השנה [ליחוד ולעבירה] ימות הרגל [שיש קבוצת אנשים ונשים לשמוע דרשה ונותנים ונושאים זה עם זה].

אלה שביות שבאו לנהרדעא, העלו אותם לבית רב עמרם החסיד [שכן הוא צוה עליהם לפדותם], לקחו את הסולם מפניהם, בזמן שא' מהם עברה [אצל פי ארובה מן העליה לבית], נפל אור בפניה, רב עמרם לקח את הסולם שפעה אנשים לא יכלו להרים, והרימו לבד. עלה והלך [לחבוע א' מהם לעבירה], כאשר הגיע לחצי הסולם, הרחיב [ופיסק את רגליו לעמוד במקומו בחזקה להתגבר על יצרו], הרים קולו, [וצרח] יש אש בבית עמרם [הזעיק בני השכונה ליאסף ולבא לככות הדליקה כדי שיחדל מיצרו שיתבייש מהן]. באו התלמידים [שהיו סבורים שהיה שם דליקה], אמרו לו, בישת אותנו. אמר לו, מוטב שתיכספו עמרם בעולם הזה, ולא תיכספו ממנו לעולם הבא. [רב עמרם] השביע [את יצרו] שיצא ממנו, ויצא ממנו כעמוד אש¹⁴⁵, אמר לו, תראה, שאתה אש ואני בשר, ואני חזק ממך¹⁴⁶.

רבי מאיר היה מתלוצץ בעוברי עבירה [אומר שנקל הוא להתגבר על יצרו אם היו רוצים], יום אחד נדמה לו השטן כאשה¹⁴⁷ בצד השני של הנהר, ולא היה ספינה [לעברו], לקח החבל [מתוח משפת הנהר אל שפתו ואוחזין בו לבא על דף קצר המוטל ברוחב הנהר] ועבר. כאשר הגיע לחצי החבל, [היצר הרע] עזבו [לר"מ], אמר, לולא שהיו מכריזים ברקיע הזהרו בר' מאיר ותורתו, הייתי עושה את דמיך [לשווי של] שתי מעות¹⁴⁸.

ר' עקיבא היה מתלוצץ בעוברי עבירה, יום אחד נדמה לו שטן כאשה בראש הדקל, לקח את הדקל ועלה והלך. כאשר הגיע לחצי הדקל, [היצר הרע] עזבו, אמר, לולא שמכריזים ברקיע הזהרו ברבי עקיבא ותורתו, הייתי עושה את דמיך [לשווי של] שתי מעות.

פלימו היה רגיל לומר כל יום, חץ בעיניו של השטן¹⁴⁹. יום אחד ערב יוה"כ היה, נדמה לו כעני, הגיע וקרא על הדלת, הוציא לו לחם. אמר לו, יום כהיום כל העולם בפנים ואני בחוץ. נכנס והביא לו לחם. אמר לו, היום כהיום שכולם על השלחן, ואני לבד. הביאוהו לשבת בשלחן. היה יושב, מילא נפשו שחין ופצעים, והיה עושה דברים מאוסים, א"ל,

אפי' בלא פתח וכן ביום אם הוא תחת מרגלות המטה הוא מקום שאין אדם רואה אותם וכן מה שהזכירו חז"ל חורבה אפילו תימא דהוא בלא פתח ודלת הוי מקום המוצנע וראוי לביאה כיון דלא שכחי אינשי דעיילי תמן כו'.

עי' פ"ת: פתוח לר"ה. דוקא ביום ובחצי שעה מהלילה, דכשאין עובר ושב מאי מהני פתח פתוח ואף מי שעיסקו עם הנשים מותר להתעסק עמהן בבית שפתחו פתוח לר"ה ואין בו משום יחוד לכ"ע וגם פריץ שרי בפתח פתוח לר"ה.

עי' פ"ת: לרשות הרבים. עיין בס' חכמת אדם כלל ק"ב דין ז' שכ' אם פתוח לחצר שיש שם ג' בני אדם נדחשב ר"ה לטומאה צ"ע אם הוא הדין לענין יחוד.

¹⁴³ עי' לעיל הערה 141.

¹⁴⁴ עי' שר"ע (אה"ע סי' כב ס"ו): נשים הרבה עם אנשים הרבה, אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או אנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופירשה אשה לבין האנשים או איש אחד לבין הנשים, אסורים משום ייחוד.

עי' ח"מ: נשים הרבה עם אנשים הרבה וכו'. המ"מ פל"ב מהא"ב דין ח' כתב שדין זה יוצא מהא דאמרין גבי חתן הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים משמע דשני אנשים לבד החתן ושתי נשים לבד הכלה ומשמע דבבית א' קאמר ובאמת כי ראייה זאת חלושה היא דהא איכ' לפרש דהאנשים והנשים לאו נשים דעלמ' רק נשי האנשים ועוד החתן והכלה הם איש ואשתו והם שמירה לאחרים ואף דיש לחלק בין הכלה לאשה אחרת מ"מ מ"ל לחלק וללמוד מזה קולא ועוד הא הרא"ש מפרש דהוא ישן בין האנשים או היא ישנה בין הנשים כמבואר בה"ש ופי' קצ"ב עוד יש לדקדק לדברי הפוסקים דט"ל דסתם אנשים כשרים הם ואפי' אשה אחת עם שני אנשים שרי ובפרוצים אפי' עשרה אסור

(כדבסמוך בהג' לפני זה) אם נשים הרבה שרי עם הרבה פרוצים או נימ' כיון דפרוצים הם אסור אפי' עם הרבה נשים וכן הסבר' נותנת וא"כ אין נפקות' לדין זה רק לדעת הרמב"ם.

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין פא

פא

עין משפט
נר מצוה

לאחריו ביה. שאם יבא עליה אין מים בודקין אותה: לא שנו. לחמר אשה מתייחדת עם שני אנשים: **שמה יעטרך אחד לנקביו**. ובטוי להרחיק לנגיעות: **דניסו עליה ספדי**. אם יבא עליה ויעידו לפני ב"ד ולא ימרו עליה מגילה: **דניא כרעך**. מהר ללכת שנקדמה: **בגון ולא**. בתמיה: **רבי עולא בר חוריה אור**

מלקין על הייחוד. פי' בוקנטרס דמיירי בפנייה דהכי מוקי לה כבמוך ואין אורסים על הייחוד מיירי בייחוד אשה איש וקשה להם כן ללדין קתני רישא בפנייה וסופא בלאת איש ונראה לפרש דסופא נמי מיירי בפנייה (דף י"ג). ה"ה

סוסה ו. (ע"ז לה)

פני וחכיריו. רבי לרוב ורב כהנא בפ"ק (לעיל דף מ:). **מלקין על הייחוד**. מדרות: **ואין אורסין**. אשה איש על בעלה ממות ייחוד: **לא אמרו**. דמלקין: **אשה מוליא לטו**. שיאמרו ראה שזינתה לך המוקדלנה והאידנא ליכא מיסת בית דין למיקטלניה: **מר ווערלא מלקי**. על ייחוד אשה איש ומכריו עליה שלא זינתה אלא נתיחדה: **על לא טובה השמועה**. מי שזולא קול עולו שהוא טובר עבירות מלקין אותו ללא טובה השמועה ללו הוא דכתיב: **בבני עלי אל בני לאו יש כאן על לא טובה השמועה: אפסרה**. קבסטר"ל: **קורא לפניו אל בני להודיע שכל ללו זה הוא לוקה: בטלס בעיר אין חוששין לה משום ייחוד**.

[לעיל טו:]

(ג) להלקות למספתי מבטל השתא אפי: **שקולו דרגא**. שאלכו בעליה וידרו רב יוסף ואסחו הוא נשאר בעליה שקולו דרגא מותו ביבי בלא ירד ויתחד: **שופכינמיס**. בעלתה פלית לו: **אנשים בחון**. בבית החולין: **וגסיס א"ל פנימי אין חוששין משום ייחוד**. שהחלוטין אין להם דרך לפניו ואין יתייחד האיש אחד עם הנשים אבל הפנימיים יש להם דרך לחון הילכך אנשים בפנים וגסיס בחון חוששין משאם יאל אחד מהם ויתייחד עם הנשים: **אנשים בחון וגסיס בפנים חוששין משאם יכנס האחד לפניו ולא ירגישו בו חכיריו אנשים בפנים וגסיס בחון אין חוששין משאם תכנס הוא לפניו ואם תכנס הוא לפניו לא יחפף לו רחשה מתייחדת עם שני אנשים ואם אחד מהן יולא לבין הנשים אין זה ייחוד דמיסתפי משאם יאל אחד מהן אחריו שיהי דרך הפנימיים על החלוטין: **גולפי**. מקום קבולת אנשים וגסיס או לדרשה או לחופה היה מסדר קנקנים של חרס הרבה בנייהם שאם יבאו זה אל זה יקשקשו וישמעו קול: **דייר**. לשון דרי (מגילה דף ק"ב).**

הנהרות הב"ח (ב) גם אמר ליה (מי) יוסר דכשתיס) הא"ת וז"ב ס"א א"ז ח: (ב) שם והוא קעיד מילי דמימליס כ"ל ותיבת ביה נמחק: (ג) רש"י ד"ה בעלה וכו' להקות. ל"ב כלומר להלקות ולהכריו כסדרה מר זוטרא: (ד) ר"ה קעו מלא וכו' וחושין בו לעבור על דף: (ה) תוס' ד"ה סקבא וכו' ולענינה ימות כ"ל ותיבת כלומר נמחק:

[ע"ז אגן וכו' כהר"ש]

ג' הערוך אבי

הנהרות הגר"א [א] גם' מכ זוטרא מלקי ועכריו. פי' הכנסת דקאי אפיהו (הגר"א כספרי הל"ס על הרה"ט):

[לעיל ל. וז"ל]

לאחריו ביה *אמר רב יהודה אמר רב *ל"ש אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה שמא יצטרך אחד מהם להשתין ונמצא אחד מתייחד עם הערוה נימא מסייע ליה מוסרים לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך תרי ואיהו הא תלתא התם כי היכי דניהוו עליה סהדי רב ורב יהודה הוו קאזלי באורחא הוה קאזלא התיא אתתא קמיהו א"ל רב לרב יהודה דל כרעך מקמי גיהנם אמר ליה והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי א"ל (ה) מי יימר דבכשרים בגון אנא ואת אלא בגון מאי בגון *רבי חנינא בר פפי וחכיריו *אמר רב כמלקין על ייחוד ואין אורסין על הייחוד אמר רב איש לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה (ו) מר זוטרא מלקי ומכריו א"ל רב נחמן מפרהמיא לרב איש מר נמי לילקי ולכריו א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא אמר רב מלקין על לא טובה השמועה שניאמר א"ל בני כי לא טובה השמועה מר זוטרא מותיב לה אפסירה על כתפיה ומקרי ליה אל בני אמר רבה "בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד אמר רב יוסף פתה פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום ייחוד רב ביבי איקלע לבי רב יוסף בתר דכרך ירפתא אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי והא אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד ישאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגייסא ביה אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד

דעתן בפ"ק דכחובות (דף י"ג). ה"ה מעוברת ולמרו לה מה טיבו של *עובר זה מלאש פלוני וכהן הוא רבי יהושע אומר אינה נלמנת ופריך עליה בגמרא מהא דלמחר רב הכל אין אורסין על הייחוד ומשני מעלה עשו בייחוסין ולפי מה שפירשתי דמיירי לראשונה לכן לא משני גמרא מהרי"י מו"ל דהא הכל מיירי ליוחסין ואפ"ה אמרינן דאין אורסין יש לומר דלעולם מיירי ליוחסין והא דמשני התם מעלה עשו בייחוסין שאני התם דאינה נלמנת משום דמורה היא שבעלה והא דקאמר דאין אורסין היינו משום דאינה מודה שבעלה:

בערה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד. פי' בוקנטרס אין חוששין להלקות משמע מתוך פירושו הא ליסורא מיהא איכא וקשה להם כן מילי פריך כבמוך על רב יוסף דקאמר שקולו - דרגא מתותי ביבי והאמר רבה בעלה בעיר אין חוששין על משום ייחוד ומילי קושיא כהי דמלקות ליכא ליסורא מיהא איכא ונראה לפרש אין חוששין כלל משום ייחוד ואפילו ליסורא ליכא: **סקבא** דשאר ריגולא. פירוש ריגוע של ימות השנה לייחוד ולעבירה (ה) כלומר ימות הרגל [יש] קבולות אנשים וגסיס לשמוע הדרשה וזמנין עין זה על זה וי"ל לכך כהנא להטעמוס לאחר פסח ולאחר סוכות: **אבי**

אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום ייחוד במתניתא תנא איפכא אמר אביי "השתא דאמר רב כהנא הכי ותנא מתניתא איפכא *אנא נעביד לחומרא אביי דייר גולפי רבא דייר קנה אמר *אבין *סקבא דשחא ריגולא הנך שבייתא דאתאי לנהרעא אסקניהו לבי רב עמרם חסדיא אישקולו דרגא מקמיהו בהדי דקא חלפה חדיא מנייהו נפל נהורא באיפומא שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוו יכלין בי עשרה למדלייא דלייא לחודיה סליק ואזיל כי ממא לפלגא דרגא איפשת רמא קלא נורא בי עמרם אתו רבנן אמרו ליה כסיפתין אמר להו מוטב תיכספו בי עמרם בעלמא דהין ולא תיכספו מיניה לעלמא דאתי אישבעיה דינפק מיניה נפק מיניה כי עמודא דנורא אמר ליה חזי דאת נורא ואנא בישרא ואנא עדיפנא מינך רבי מאיר הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שמן כאיתתא בתך גיסא דנתרא לא הוה מברא נקמ מצרא וקא עבר כי ממא פלגא מצרא שבקיה אמר אי לאו דקא מכריו ברקיעא הוהו בר' מאיר ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי'ר עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שמן כאיתתא בריש דיקלא נקמיה לדיקלא וקסליק ואזיל כי ממא לפלגיה דדיקלא שבקיה אמר אי לאו דמכריו ברקיעא הוהו ברבי עקיבא ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי פליגו היה רגיל למימר כל יומא *גרא בעיניה דשמן יומא חד מעלי יומא דכיפורי היה אידמי ליה כעניא אתא קרא אבבא אפיקן ליה ירפתא אמר ליה יומא כי האידינא כולי עלמא גואי ואנא אבראי עייליה וקריבו ליה ירפתא אמר ליה יומא כי האידינא כולי עלמא אחבא ואנא לחודאי אתחזו אתבתו אחבא היה יתיב מלא נפשיה שידנא וכיבי עליה הוה קעביד (ג) ביה מילי דמאוס א"ל ריב

ליחסך ולבא לכבות הדליקה כד שיתול מיליני סחתיים מהן: **אמו דיבנן**. שהו כבורים מהיה שם דליקה: **אשכפיה**. רב עמרם ליגר הרע שילא ממנו: **מחולץ בעבירה**. אומר שנקל הוא להתגבר על יצרו אם היו רוחים: **אידמי ליה שמן**. דהא ליגר הרע: **בסך גיפלא דשכר**. ללך השני שמעבר המים: **לא טוס עברא**. ספיטת המעבורות: **נקבא מגרלא**. הכל ממות משפת הכנר אל שסרו וחזותין בו (ד) לבא על דף קאר המוטל ברוחב הכנר: **שכפיה**. היגר לרבי מאיר: **אשכפא**. על השלחן חולקין: **ויפיני**. ולגין כהנא-ליין ליהא ומחוסין: **ריב**

[ע"ז ראהו מדברת עם אחד ואמרו לה כו']

[ע"ז אם זה איש פלוני כו']

ק"ב א עוש"ט א"ש פי' כב ספי' ה כהנ"ט:

ק"ב ב ג מ"י פכ"ב פכ"ג ה' א סגנ' לאוין קבו עוש"ט א"ש ס' קטח ספי' כ:

ק"ב ד מ"י פכ"ד מה"ל סגהדין ה' ה עוש"ט א"ש ס' קטח ספי' כ:

ק"ב ו מ"י פכ"ב מה"ל ס' ס' קטח ספי' ח:

ק"ב ז מ"י פכ"ב מה"ל ס' ס' קטח ספי' ח:

ק"ב ח מ"י פכ"ב מה"ל ס' ס' קטח ספי' ח:

ק"ב ט מ"י פכ"ב מה"ל ס' ס' קטח ספי' ח:

[פי' בין שאלוין וזמנין ובעלין מנלתינן מתייחדין וזמנין ליהי ענינה. ערוך]

תוס' ר"י הוק זה פוח: לנקביו וצריך להרחיק משום צניעות. [מוסרים לו א' ת"ח].

השקנת לאשתו ומעלה אותה לירושלים להשקתה. ת"ח שירעו לה שאברה לבעל ויתרו בו אם יבא עליה: דל כרעך. מהר ללכת וסנקיפנה. ומסתברא דלפנים שירתת הדין עבר שרצה להתרחק מן הכבוד אבל לכל שני אנשים כשרים מותר. ונכריו רבי (יצחק) [צדוק] ורב ביבא: מלקין. פי' שצויתו עם אשת מלקין עניניה סבת סודות ואם אשת איש רואה שצויתו אשתו לבעלה: אמר רב [יש] הא דאמר רב מלקין דוקא פנויה אבל באשת איש אין מלקין אותה וכו"ם שאין אצותין אצות שאם אשת מלקין אצותין שויתיה לפי' הדין איתת דהאידנא ליכא מיתת ב"ד מלקין. פ"ה"ש והשת איש שצויתיה וסודית ששמתו עיניו הלקחה ולא משום צניעות והר"ם פכ"ב דקדושה

[חזק] מלקין פנויה על הוצרך וחכיריו משמשים יוסף וזו. מר נמי לילקי ולכריו נבי אשות איש: כהנא. כמלקות ולא שפס בהרובה ורצויה לעז על הגנים. על לו מבורא. רב עמרם ליגר הרע שילא ממנו: **מחולץ בעבירה**. אומר שנקל הוא להתגבר על יצרו אם היו רוחים: **אידמי ליה שמן**. דהא ליגר הרע: **בסך גיפלא דשכר**. ללך השני שמעבר המים: **לא טוס עברא**. ספיטת המעבורות: **נקבא מגרלא**. הכל ממות משפת הכנר אל שסרו וחזותין בו (ד) לבא על דף קאר המוטל ברוחב הכנר: **שכפיה**. היגר לרבי מאיר: **אשכפא**. על השלחן חולקין: **ויפיני**. ולגין כהנא-ליין ליהא ומחוסין: **ריב**

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

מיב שפיר . שז כהונן שלא המאוסו : **סבו לי כסא** . מוזג לי כוס : **אכמר** . שטו"ר בלע"ז : **שדה זיה כיומו** . השלך בתוכו את כיומו לימה היואלה מן הריאה : **נחרו זיה** . גערו בו : **שקא** . הוא החוקק עלמו כמת : **שקא** . הלוקח כמו שקל : **שמעו דקאמרי פלימו קטל גברא** . השמעו לנכשי זכורו קול יולא מחוקן (2) וזומרים פלימו קטל גברא : **ערק** . פלימו כסבור שבאים עליו ונאשי המלך לזכרו : **טשא** . נכבדא בזית הכסא חוץ לעיר : **חוייה** . שטן פלמינו דלמטער : **מאי טעמא אמרס הכי** . למה הורגלת לקללי : **אלא סיני נימא** . לדחוקך מעלי שלא חתמילתי : **תורה אור** .

אביי

מכלי להו מכולה דברא . נראה דהני אמוראי תומרא בעלמא קא עבדי (1) ולקן קיימא לן כרבנן דרבי יהודה (לקמן דף 35.) דלמזנו לו לא נחשדו ישראל לא על משכב זכור ולא על הבהמה : **הכל** .

תיב שפיר אמר ליה הבו לי כסא יתבו ליה כסא אכמר שרא ביה ביחו נחרו ביה שקא ומית שמעו דהוו קאמרי פלימו קטל גברא פלימו קטל גברא ערק ומשא נפשיה בבית הכסא אויל בתריה נפל קמיה *כי דחוייה דהוה מצטער גלי ליה נפשיה אמר ליה מאי מעמא אמרת הכי ואלא היכי אימא אמר ליה לימא

מר רחמנא נגער ביה בשטן רבי חייא בר אשי הוה רגיל כל עידן דהוה נפל לאפיה הוה אמר תרחמן יצילנו מיצר תרע יומא חד שמעתינהו דביתיה אמרה מכדי הא כמה שני דפריש ליה מינאי מאי מעמא קאמר הכי יומא חדא הוה קא גרים בגינתיה קשמה נפשה חלפה ותנייה קמיה אמר לה מאן את אמרה אנא דרותא דהדרי מיומא תבעה אמרה ליה אייתי ניהליה להך רומנא דריש צויעתא שוור אול אחייה ניהלה כי אתא לביתיה הוה קא שגרא דביתיה תגורא סליק וקא יתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה הכי והכי הוה מעשה אמרה ליה אנא הואי לא אשגח בה עד דיהבה ליה סימני אמר לה אנא מיהא לאיסורא איכוני כל ימוי של אותו צדיק היה מתענה עד שמת באותה מיתה *דתניא 'אישה הפרס וה' יסלח לה כמה החתוב מדבר באישה שנדרה בגזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומממאה למתים רבי עקיבא *כי הוה מטי להאי פסוקא הוה בני אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר מלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה כיוצא בדבר אתה אומר *ולא ידע ואישם וגישא עונו כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואישם וגישא עונו מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כמה וכמה איסי בן יהודה אומר ולא ידע ואישם וגישא עונו על דבר זה ידו כל הדווים : מתייחד אדם עם אמו : אמר רב יהודה אמר רב אסי מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי אמרה קמיה דשמואל אמר אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בתה תנן מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקירוב בשר ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל וליטעמך הא דתניא אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים בעדים אין שלא בעדים לא אלא תנאי היא דתניא אמר רבי מאיר הוזהרו בי מפני בתי אמר רבי מרפון הוזהרו בי מפני בלתי ליגלג עליו אותו תלמיד אמר רבי אבהו מושום רבי חנינא בן גמליאל לא היו ימים מועמים עד שנכשל אותו תלמיד בתמותו אפילו עם בתה *אביי

*מבלליה מכולה דברא רב ששת מעבר ליה *מצרא רב תנן מנהרדעא איקלע לרב כהנא לפום נהרא חזייה דיתוב וקא גרס וקיימא בתמה קמיה אמר ליה לא סבר לה מר אפילו עם בתה אמר ליה *לאו אדעתאי אמר רבא דמתייחד אדם עם שתי יבמות ועם שתי צרות עם אשה וחמותה (א) עם אשה ובת (ב) בעלה עם אשה ותינוקת שיודעת מעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה : הגדילו זה ישן בכסותו וכו' : וכמה אמר רב אדא בר רב עזא אמר רב אסי *תינוקת (3) בת תשע ישינים ויום אחד תינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד איכא דאמרי תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד תינוק בן שלש עשרה ויום אחד יוזה וזה כדי שיהיו *שדים נכונו ושערך צמח אמר רפרם בר פפא א"ר *הסדא לא שנו אלא שאינה בושא לעמוד לפניו ערום אבל בושא לעמוד לפניו ערום אסור מאי מעמא יצר אלבשה רב *אהא בר אבא איקלע לבי רב הסדא וחתיה שקליה לבת ברתיה אותבה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה מר דמקדשא אמר ליה עברת לך אדרב *דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי אלעזר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קמנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה מר גמי עבר ליה ארשמואל *דאמר שמואל אין משתמשים באשה אמר ליה אנא כאיודך דשמואל סבירא לי דאמר שמואל

הכל שערות מתשע שנים ולמעלה הוי סימן גמור וללישנא דתרא הוי שומא עד צת שתיס עשרה שנים ויום אחד : **נושא לעמוד לפניו** . בידוע שיש צה טעם ביאה : **לא סבר לה מר דמקדשא** . אין חלוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש : **הכל** .

הכל שערות מתשע שנים ולמעלה הוי סימן גמור וללישנא דתרא הוי שומא עד צת שתיס עשרה שנים ויום אחד : **נושא לעמוד לפניו** . בידוע שיש צה טעם ביאה : **לא סבר לה מר דמקדשא** . אין חלוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש : **הכל** .

הכל שערות מתשע שנים ולמעלה הוי סימן גמור וללישנא דתרא הוי שומא עד צת שתיס עשרה שנים ויום אחד : **נושא לעמוד לפניו** . בידוע שיש צה טעם ביאה : **לא סבר לה מר דמקדשא** . אין חלוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש : **הכל** .

137 בר חזיה דהוה בצבער זיו

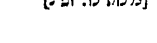
138 (מיר כג.)

הגהות הב"ח
(א) עם אשה ובת חמותה
עם אשה ובת חמותה
עם אשה ובת בעלה :
(ב) שם תינוקת בת חמיה
ר"ב עיני בלשתי
הביע על גירסא זו וכתב
ד"ר חיותק בת ג' שנים
ויום אחד ותינוק בן ט'
שנים ויום אחד א"ר
תינוקת בת י"א שנה ויום
אחד ותינוק בן י"ב שנה
ויום אחד א"ר בלשתי
גורם כתיבסותו וכן גרס
ר"ה כפרס"ז : (2) דרש"י
ד"ר שמעו וכו' ממחון
ועומרים :
(3) ד"ר א"ר שתי
א"ר שתי שנים ויום אחד
סלחה : (4) ד"ר והיתה
שנה וכו' שכתבה היתה
שנה כיון : (1) ד"ר שתי
שנה ויום אחד וכן א"ר
והיתה : (1) חות' ד"ר
לכ"י וכו' דלמן :

ס"א נהרא

139 (ביבמות סו.) ע"פ

הגהות הגר"א
[א] עם אשה וחמותה
עם אשה ובת חמותה
עם אשה ובת בעלה כ"ל :
לעיל מה
לעיל ט

לעיל ט

לעיל ט

לעיל ט

לעיל ט

לעיל ט

קב א מיי פכ"ב מה' אסורי ביאה ה"ל ב טו"ע א"ר סי' כד :

קב ב מיי ט"ז ה"ל טו"ע א"ר סי' טימן כה סמ"ך :

קב ג ד מיי פכ"ה מה' אסורי ביאה טו"ע א"ר סי' טימן כה סמ"ך :

מיר כג. ע"ש

137 סכ"ל להו ס"ה מנכס לכו . עירך ערך כל כ"ל

ל"א תנן בר רבא

תוס' ר"י הוקן

שני אנשים : שתי יבמות נשי שתי אחים רבין שונאות זו את זו כדמפרש טעמא ביבמות פ' האשה שהלכה : טעם ביאה שפכת ענין ביאה ואינה שפכת ענינה כדמפרש טעמא ביבמות פ' האשה שהלכה : טעם ביאה שפכת ענין ביאה ואינה שפכת ענינה

שב יפה [ואל תמאיסנו]. אמר לו, תביא [פי' תמוזג] לי כוס. נתנו לו כוס. השתעל והשליך בתוכו ליחו [היוצא מן הריאה]. גערו בו, החזיק את עצמו כמת. שמעו [אנשי ביתו, קול יוצא מבחוץ] שהיו אומרים, פלימו הרג אדם. פלימו הרג אדם. ברח [פלימו כסבור שבאים עליו נוגשי המלך להורגו], והתחבא בבית הכסא [מחוץ לעיר], הלך אחריו, ונפל [פלימו] לפניו. כאשר [השטן] ראה [שפלימו] היה מצטער, גילה את עצמו [שהוא השטן לפלימו], אמר לו, למה אמרת כך [למה הורגלת לקללני]. ואלא איך נאמר [לדחותך מעלי שלא תחטיאני]. אמר לו, שיאמר, הרחמן [פי' ה' ית' בתורה] נגער ביה בשטן¹⁴⁵.

רבי חייא בר אשי היה רגיל כל זמן שהיה נופל על פניו [בתחנון], היה אומר, הרחמן יצילנו מיצר הרע¹⁴⁶. יום אחד אשתו שמעו, אמרה, הרי כמה שנים [שמחמת זקנה] פירש ממני [ולמה הוא ירא מיצר הרע], ולמה אמר כך. יום אחד היה לומד בגינתו, [אשתו] קשטה את עצמה [בתכשיטיה קישוטי בשמים ואפרסמון] ועברה פעמים לפניו. אמר לה, מי את. אמרה, אנא "חרותא" [שם זונה ניכרת בעיר] שחזרתי לכאן היום. תבעה [אותו לזנות]. אמרה לו, תביא לי הרימון שבראש הדקל. קפץ, הלך, והביא לה. כאשר חזר לביתו, היה אשתו הסיקה את התנור, ועלה וישב בתוכו [כדי להרוג את עצמו¹⁴⁷]. אמרה לו, מה זה. אמר לה, כך וכך היה המעשה, אמרה לו, זה היה אני. לא התייחס אליה, עד שנתנה לו סימנים. אמר לה, אני התכוונתי לאיסור. כל ימיו של אותו צדיק היה מתענה, עד שמת באותה מיתה. שלמדנו בבירייתא, "אישה הפרם וה' יסלח לה" [פי' שצריכים סליחה], במה הכתוב מדבר [מאחר שאישה הפרה, איזה עבירה יש, ואיזה צורך של סליחה]. באשה שנדרה בניזיר, ושמע בעלה והפר לה,

¹⁴⁵ עי' מהר"ל: ואמר שהיה לו לומר יגער ה' בך השטן, כלומר שלא יחשוב האדם עצמו נגד השטן עד שיהי' הסטן מורה בו, אך יאמר יגער ה' בך השטן, שיתן הכח אל הש"י שהוא עוזר את האדם ודוחה הסטן מן האדם, וכמו שביארנו במסכת סוכה שאמר שם (נ"ב ב') כל יום יצרו של אדם מבקש אותו להורגו ואלמלא השם עוזר לו לא היה יכול לעמוד שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו ה' לא יעזבו וכמו שביארנו לשם, ולא שיהיה הדבר תולה בעצמו רק הש"י מסלק הסטן והבן הדברים האלו.

¹⁴⁶ עי' זהר ח"א קטע ע"א: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית לו א) רבי חייא פתח ואמר (תהלים לד כ) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו יהוה תא חזי כמה מקטרגין אית ליה לבר נש מיומא דקב"ה יב [ביה] נשמתא (לבר נש) לאתקיימא בהאי עלמא דכיון דנפיק בר נש לאוירא דעלמא מיד אודמן לאשתתפא בהדיה יצר הרע כמה דאתמר דכתיב (בראשית ד ז) לפתח חטאת רובץ וגו' וכדון אשתתף בהדיה יצר הרע ותא חזי דהכי הוא דהא בעירי מיומא דאתילידו כלחו נטרי גרמיייה וערקין מן גו נורא ומן כל אתרין בישין ובר נש מיד אתי לארמא גרמיה גו נורא בגין דיצר הרע שארי בגויה ומיד אסטוי ליה לארחא בישא

ואוקיימא דכתיב (קהלת ד יג) טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד טוב ילד דא הוא יצר טוב דהוא ילד מיומין זעירין עמיה דבר נש דהא מתליט שנין [ואילן] (עמיה) כמה דאתמר ממלך זקן וכסיל ממלך דא הוא יצר הרע דאיהו אקרי מלך ושלט בעלמא על בני נשא זקן וכסיל דאיהו זקן ודאי כמה דאוקמוה דכד אתיליד בר נש ונפיק לאוירא דעלמא איהו אודמן עמיה דבר נש ועל דא איהו מלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד (קהלת ד יג) להזהיר לא כתיב אלא להזהר בגין דאיהו כסיל ועליה אמר שלמה ע"ה (קהלת ב יד) והכסיל בחשך הולך דהא מסוסיא דחשך קא אתיא ולית ליה נהורא לעלמן.

תרגום: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען". רבי חייא פתח ואמר, "רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'". בא וראה כמה מקטרגים יש לו לאדם מן היום שהקדוש ברוך הוא נתן בו נשמה (ד"א לאדם נ"א להתקיים) בעולם הזה, שכיון שאדם יוצא לאויר העולם, מיד מזדמן להשתתף עמו יצר הרע, כמו שנאמר, "לפתח חטאת רובץ" וגו', ואז משתתף עמו יצר הרע. ובא וראה שכן הוא, שהיי בהמות מיום שנולדים, שומרים את עצמם ובורחים מתוך האש ומכל המקומות הרעים, ואדם מיד בא לזרוק את עצמו לתוך האש, משום שיצר הרע שרוי בתוכו, ומיד מסיט אותו לדרך רעה.

ובארנו, שכתוב, טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד". "טוב ילד", זהו יצר הטוב, שהוא ילד מימים מועטים עם האדם, שהיי משלשה עשר שנים ואילך (עמו), כמו שנתבאר. "ממלך זקן וכסיל", "ממלך", זה הוא יצר הרע שהוא נקרא מלך ושולט בעולם על בני אדם. "זקן וכסיל", שהוא זקן ודאי, כמו שבארוהו, שכאשר אדם נולד ויוצא לאויר העולם, הוא מזדמן עם האדם, ועל כן הוא "מלך זקן וכסיל". "אשר לא ידע להזהר עוד". לא כתוב להזהיר אלא "להזהר", משום שהוא כסיל, ועליו אמר שלמה עליו השלום, "והכסיל בחושך הולך", שהיי מפסולת החושך הוא בא, ואין לו אור לעולמים.

¹⁴⁷ עי' רע"א (יר"ד סי' שמה ס"א): מותר לאבד עצמו לדעת במקום תקיפת יצרו שלא יעמוד בניסיון. ועיי"ש שהביא את דעת השב"י: משום תשובה מותר להביא על עצמו מיתה ממש ואין בו משום איבוד עצמו לדעת וכו' ומזומן לחיי עה"כ כי במקום שבעלי תשוב' עומדי' אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד.

והיא לא ידעה שהפר לה בעלה, והיתה שותה יין ומטמאה למתים [אף על פי שבהיתר כיון שהיא לאיסור נתכוונה צריכה סליחה]¹⁴⁸.

רבי עקיבא כאשר הגיע לפסוק זה היה בוכה, אמר, ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אמרה תורה, צריכה כפרה וסליחה, מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר, על אחת כמה וכמה. כיוצא בדבר אתה אומר, "ולא ידע ואשם ונשא עונו", כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה, ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב, אמרה תורה, "ולא ידע ואשם ונשא עונו", מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב, על אחת כמה וכמה. איסי בן יהודה אומר, "ולא ידע ואשם ונשא עונו", על דבר זה ידו כל הדווים [שיש להם לב לדוות ידו על זה שאינו מתכוין ויש כאן נשיאות עון].

מתייחד אדם עם אמו. אמר רב יהודה אמר רב אסי, מותר לאדם להתייחד עם אחותו [לפרקים אבל אינו דר תמיד ביחוד אצלה בבית], ודר עם אמו ועם בתו [שאין יצרו חזק עליהם, שאנשי כנסת הגדולה תיקנו, שלא יגרה בקרובות]. כאשר אמר [הלכה זן] לפני שמואל, אמר, אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה, ואפילו עם בהמה. למדנו במשנה, מותר לאדם להתייחד עם אמו ועם בתו, וישן עמהם בקירוב בשר, וזה פורץ את שמואל. אמר לך שמואל, ולדברך, הרי למדנו בבירייתא, אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה, אסור להתייחד עמהם אלא בעדים. כן, שלא בעדים. אלא זה מחלוקת תנאים.

שלמדנו בבירייתא, אמר רבי מאיר, [לאנשי ביתו] הזהירו בי [פי' להיות עמי] ועם בתי [שלא אתיחד עמה]. אמר רבי טרפון, [לאנשי ביתו] הזהירו בי [פי' להיות עמי] ועם כלתי [שלא אתיחד עמה], תלמיד א' ליגלג עליו. אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל, לא היו ימים מועטים, עד שנכשל אותו תלמיד בחמותו.

אפילו עם בהמה. אביי [כשהיה הולך בשדה] היה מונע הבהמות מכל השדה [בגלל איסור יחוד]¹⁴⁸. רב ששת היה מעביר [את הבהמות] לגבול [שדהו]. רב חנן מנהרדעא ביקר אצל רב כהנא ל"פום נהרא", ראה שישב וגורס ולפניו בהמה עומדת. אמר לו, אתה לא סובר [שאסור להתייחד] אפילו עם בהמה. אמר לו, לא ידעתי.

אמר רבא, מתייחד אדם עם שתי יבמות¹⁴⁹ [נשי שני אחין ששונאות זו את זו כשתי צרות שדואגות שמא תפול ליבום לפני בעלה ותיעשה לה צרה], ועם שתי צרות, עם אשה וחמותה, [וכן עם חמותה ובת חמותה] עם אשה ובת בעלה [שכולם שונאות זו את זו], עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה [כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק] ואין מוסרת את עצמה לביאה [פי' מתוך קוטנה עדיין לא לבשה יצר הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות].

הגדילו, זה ישן בכסותו וכו'. וכמה. אמר רב אדא בר בר עזא אמר רב אסי, תינוקת בת תשע שנים ויום אחד [והוא סובר שאז הוה סימן גדלות אם נשאר עד גיל י"ב]. תינוק, בן שתים עשרה שנה ויום אחד. יש שאמרו, תינוקת, בת שתים עשרה שנה ויום אחד, תינוק, בן שלש עשרה שנה ויום אחד. וזהו, כדי שיהיו "שדים נכונו ושערך צמח" [שרק אז היצר מתגרה בה]¹⁴⁹. אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא, לא שנו אלא שאינה בוששה לעמוד לפניו ערום [אז בידוע שיש בה טעם ביאה], אבל בוששה לעמוד לפניו ערום, אסור. למה, יצר מלבישה¹⁵⁰.

רב אחא בר אבא ביקר בבית רב חסדא חתנו, לקח את נכדתו, והושיבה בחיקו. אמר לו, אתה לא יודע שהיא מקודשת [ויש להתרחק מאשת איש]. אמר לו, עברת [על ההלכה שאמר] רב, שאמר רב יהודה אמר רב, וי"א רבי אלעזר, אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה, עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה. אתה גם עברת [על ההלכה שאמר] שמואל, שאמר שמואל, אין משתמשים באשה. אמר לו, אני סובר כההלכה האחרת של שמואל, שאמר שמואל,

¹⁴⁸ עי' שו"ע (אה"ע סי' כד): לא נחשדו ישראל על משכב זכר ועל הבהמה, לפיכך אין איסור להתייחד עמהן, ואם נתרחק אפילו מיחוד זכר ובהמה, הרי זה משובח. וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה, כדי שלא יתייחדו עמה. ובדורות הללו שרבו הפריצים, יש להתרחק מלהתייחד עם הזכר.

עי' ח"מ: ובדורות הללו שרבו הפריצים. בב"ח כ' דהרב כתב זה לפי מדינתו שהיי פרוצים בעבירה זו, אבל במדינתנו א"צ להתרחק מדינא רק ממתת חסידות ומ"מ נראה דוקא יחוד בעלמא אבל לשכב יחד ומל"ש שני רווקים יחדיו בכל מקום צריך להתרחק ולמחות ביד העושים כן.

¹⁴⁹ עי' הערה יח.

¹⁵⁰ עי' לעיל הערה ג.

הכל לשם שמים [ואין דעתי אחריה לחיבת אישות אלא לחיבת קורבה ולעשות קורת רוח לאמה כשאני מחבב את בתה].

מתני'. לא [ירגיל] אדם רווק להיות מלמד ילדים, [וכן] אשה לא [תרגיל להיות] מלמד ילדים¹⁵¹. רבי אלעזר אומר, אף מי שאין לו אשה לא [יהיה רגיל] ללמד ילדים. ר' יהודה אומר, לא ירעה רווק בהמה [שלא יתאוה לה], ולא יישנו שני רווקין אחת [שלא יבואו לידי משכב זכור], והכמים [שלא נחשדו במשכב זכור ובהמה]¹⁵².

גמ'. למה [שלא ילמד לילדים]. אם תאמר משום [שהרווקים חשודים על משכב זכור עם] הילדים, והרי למדנו בברייתא, אמרו לו [חכמים] לר' יהודה [אחרי מה שאמר במשנה שלא יישנו ב' רווקים בטלית אחת], לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה¹⁵³. אלא רווק [לא ילמד], משום אמותיהם של הילדים [שמצויות אצלו להביא את בניהן לבית הספר], אשה, משום אבות של הילדים.

ר' אלעזר אומר, אף מי שאין לו אשה כלל [ומסיף ארתנא קמא דקאמר רווק שלא נשא אשה מימיו ואתא ר' אלעזר למימר אפילו היתה לו ומתה אבל יש לו ואינה שרויה אצלו מותר], או אולי בשאינה שרויה אצלו. בא ושמע, אף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו, לא ילמד לילדים.

ר' יהודה אומר, לא ירעה כו'. תניא, אמרו לו לרבי יהודה, לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה.

מתני'. כל שעסקיו עם הנשים [פי' שמלאכת אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לן] לא יתיחד עם הנשים [אפילו עם הרבה נשים לפי שלבו גס בהו וכולן מחפות עליו]. ולא ילמד אדם את בנו אומנות הנשים. רבי מאיר אומר, לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה [ואל יאמר בלבו אומנות זו אינה מעשרת], ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו, שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל לפי זכותו. רבי שמעון בן אלעזר אומר, ראית מימך חיה ועוף שיש להם אומנות. והן מתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, אינו דין שאתפרנס שלא

¹⁵¹ עי' ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ב): מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם ונמצא מתגרה בנשים. וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונמצאו מתייחדים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.

עי' ב"ש: מי שאין לו אשה. המחבר פוסק אפילו היה לו אשה כמ"ש ואין המלמד וכו' משום דס"ל הלכת' כו' אליעזר דאמר מי שהיה לו אשתו ואינה שרויה עמו אסור להיות מלמד מיהו המגיד פוסק כו' דוקא רווק שלא היה לו אשה אסור וכן מדייק מהר"ף וכו' תמה על מנהג שנהגו היתר ללמוד בקהלו' אחרות ואין אשתו עמו וצ"ל דסומכים על סברת המגיד:

שם: לא ילמד תינוק'. עם זכרים או נקבות וכן אשה לא תלמד עם ילדים או ילדות וכ"כ בפרישה:

שם: ונמצ' מתגרה בנשים. כאן כתב מתגרה ובאשה כתב מתייחד' עמהם נראה כאן אפילו אם ליכ' יחוד אסור משום גירוי בנשים אבל בנשים לא שייך גירוי ואין אסור אלא אם מתייחדת. ועי' ט"ז: תחילה מתגרה בנשים ואח"כ כתב מתייחדים עמהם דתחילה נקט לבית הספר ששם מתקבצים מלמדים הרבה ואין שם יחוד רק גירוי אבל באשה שהיה בביתה יש חשש יחוד. כתב בתשובת מהר"ו סי' נ"ה דמי שאין לו אשה לא ישכור משרתת אלמנה אפילו אם יש לה בן אצלה דלאו כל שעה יהיה הבן שם והיינו אם הוא לבדו בבית.

עי' ח"מ: וכן אשה לא תלמד קטנים. מדלא קאמר וכן אלמנה משמע דבכל אשה מיידי כל שאין בעלה בעיר חוששין לה שמא תתייחד אבל גבי איש שאין האיסור משום יחוד רק שלא יתגרה בנשים ע"כ איסורו דוקא כשאין לו אשה אבל יש לו אשה אף שאשתו במקום אחר פת בסלו מיקרי ואין יצרו מתגבר עליו ומיהו מדסיים א"צ שתהא אשתו עמו שרויה בבית הספר משמע דבעיר מיהו בעי שתהא אשתו מזומנת לו. ועי' ב"ש: אפילו נשואה משום גבי איש כיון דאשתו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בביתה אבל אין דרך איש להיות תמיד בביתו כ"כ בכ"מ פ"ב הת"ת והיינו הואיל ודרכו ליסע למקום אחר מ"ה אסור אבל אם הוא בעיר מותר כמ"ש בסמוך ולא כהג"ת דרישה לפ"ז ו"ל אפילו אם בעלה באותו בית אסור כיון שדרכו ליסע למקום אחר דלא כט"ז ב"ד סי' רמ"ה ונ"מ למ"ש הכ"מ דיחוד מותר כשאשתו עמו בעיר ולפי הטעם שכתבתי בסעיף לפני זה מהני כשאשתו עמו בעיר ולא חיישינן משום גירוי ולטעם זה אין חשש משום יחוד, מיהו קשה הא מבואר כאן אפילו אין אשתו עמו מותר א"כ לא שייך הטעם היא משמרתו ואפשר דס"ל אפילו אין אשתו שרויה עמו בבית הספר מ"מ בכל עת תבא אליו ושייך לומר היא משמרתו ואם הוא בעיר אחרת אסור, כתב בט"ז בשם תשובת מהר"ו סי' נ"ה מי שאין לו אשה לא ישכור משרתת אלמנה אפילו אם יש לה בן אצלה דלא בכל שעה יהיה הבן שם והיינו אם הוא דר לבדו בבית.

¹⁵² עי' לעיל ח"מ הערה 148.

¹⁵³ עי' ש"ע (אה"ע סי' כד), הובא לעיל הערה 148.

בצער. אלא שהורעתי מעשי [פי' ?], והרסתי את פרנסתי. אבא גורייך איש "צדיק" אומר משום אבא גוריא, לא ילמד אדם את בנו חמר, גמל, קדר, ספן [כשלינים בדרכים הם נכנסים ולוקטים עצים מן הכרמים ופירות ועוד שנשכרים לאדם ומעבירין על תנאם], רועה [בהמות שלו שמעבירין לרעות בשדה אחרים] וחונני [מלומד באונאה להטיל מים ביין צרורות בחטין]. שאומנותן אומנות ליסטים. רבי יהודה אומר משמו [של אבא גוריא], החמרין רובן רשעים [מפני ליסטינות], והגמלין רובן כשרין [שפורשין למדברות למקום גודדי חיות וליסטיין יוראים לנפשם ומשברים לבם למקום], הספנין רובן חסידים [שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלין], טוב שברופאים לגיהנם¹⁵⁴ [אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא], והכשר שבטבחים שותפו של עמלק [ספיקי טריפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילן]¹⁵⁵. רבי נהוראי¹⁵⁶ אומר, מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא, ושאר כל אומנות אינן כן, כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו, הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינה כן [שאף הבא לידי זקנה או יסורין ואינו יכול לעסוק בה הוא אוכל ממתן שכרה], אלא משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו, בנערותו מהו אומר. "וקי ה' יחליפו כח", בזקנותו מהו אומר "עוד ינובון בשיבה". וכן הוא אומר באברהם אבינו "ואברהם זקן וכו' וה' ברך את אברהם בכל". מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חוקותי ותורותי".

גמ'. הרבנים למדו, כל שעסקיו עם הנשים, סורו רע [פי' מנהגו רעה קרבותו רע להשתדל עמו שיהא סר אליו וכו' לביתו], כגון הצורפי [זהב שעושים לנשים שירים ונשמים וטבעות], והסורק [בגדים], והמנקרות [רחיים של יד, שכן נשים טוחנות בהם], והרוכלים [שמוכרים קישוטי בשמים], והאורגים, והספרים [הנשים צריכות להן בשביל בניהם], והכובסים, והמקיזים, והמחם המרחצאות, והבורסקי [מעבד להם עורות ללבוש ולנעול], אין מעמידים מהם לא מלך ולא כהן גדול. למה. לא משום שהם פסולים, אלא משום שאומנותם זולה.

הרבנים למדו, עשרה דברים נאמרו במקיז דם¹⁵⁷ [כולם סימני גאווה, וחלוקים ממדת הכשרים], מהלך על צידו, ורוחו גסה, ונתלה ויושב [פי' לא יושב ללא משענת או לאחוריו או לצידו], ועינו צרה [פי' קמצן בממונו, שכן דרכו ללכת לחולים להקזי להם דם, ואוכל אצלם], ועינו רעה [פי' נותן עיניו בבריאים שיחלו ויהיו צריכים לן], אוכל הרבה [שכן אוכל עם הרבה אנשים בכל יום], ומוציא קצת [בשרותים, שכן מאכלו יפה בלחם נקי, ובשר שמן, שהם ממעטים את הזבל, שכן כל מטופל מכין לו סעודת הקוה, שהוא מאכל בריאה], וחשד על העריות [מתוך שהנשים צריכות לו ועסקו עמהן] ועל הגזל [שהנשים גוזלות מבעליהן ונותנות לן] ועל שפיכות דמים [שלפעמים מקיז מדאי הרבה דם, ומאחר והבריות מוסרים נפשן לידו הוא מתגאה].

דרש בר קפרא, לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה. מה היא. אמר רב יהודה,

¹⁵⁴ עי' מהר"ל: טוב (רוב) שברופאים לגיהנם. נראה דפירושו מפני שמלאכתו בטבע, והטבע היא לחומר, וכל עסקי הרופא בגוף החמרי, ולפיכך טוב שברופאים לגיהנם, כי הצורה לא תקרא טבע כלל [רק] מה שאחר הטבע, ולפיכך ראוי לו הגיהנם, כי הגיהנם דבק באדם מצד החומר. ודבר זה בארנו במסכת אבות (פ"א) אצל ולא תרבה שיחה עם האשה עיני שם, וגם אצל ההולך אחר עצת אשתו נופל בגיהנם (ב"מ נ"ט א'), כי הגיהנם שהוא ההעדר דבק בחומר, ובפרק הרואה (ברכות ס"א א') אצל ולא אחר אשה. ואין לך אומנות בעולם שכל עסק שלו בחומר ולא מצד הצורה כלל רק הרופא, שכל עסק שלו עם גוף האדם מצד טבעו החמרית ולא עיני בצורה, ומאחר שעסק שלו בגוף החמרי לא מצד הצורה כלל, אי אפשר שלא יהיה מתחבר עם הגיהנם, כי כל דבר מתחבר אל אשר הוא מינו, ומאחר כי כל ענין אומנות שלו בחומר שהוא העדר הצורה דביקותו בגיהנם שהוא ההעדר ואין לו שלימות כלל והבן זה. ויש ראייה גדולה לזה, מה שאמרו במסכת ברכות (י' ב') והטוב בעיניך עשיתי זה שגנו ספר רפואות עיני שם ותמצא מבואר דבר זה, ולכן אמר טוב שברופאים לגיהנם, ופי' זה ברור. עי' המשך בהערה.

¹⁵⁵ עי' מהר"ל: כשר שבטבחים וכו'. פי' [שהוא] כמו עמלק שהיה כתיב (דברים ל"ה) אשר קרך בדרך ואתה עיף ויגע והיה נוהג בזה אכזריות, וכן טוב שבטבחים הוא שותף של עמלק שמתלבש בו מדת אכזריות והוא מדה רעה מאוד.

¹⁵⁶ עי' עירובין יג ע"ב שרב נהוראי קוראים לו ר' מאיר.

תופר. למדנו בכרייתא, רבי אומר, אין לך אומנות שבטלה מן העולם [בין שהיא נקיה בין שהיא מאוסה יש בה צורך ואם לא ילמדנה זה ילמדנה אחר], אשרי מי שרואה את הוריו [פי' יולדיו, וגם ילדיו] באומנות מעולה, אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה. אי אפשר לעולם בלא בסם [פי' מוכר בשים] ובלא בורסקי [מעבד עורות]. אשרי מי שאומנותו בסם, ואוי לו מי שאומנותו בורסקי [שהן עובדים בצואת כלבים, ומסריחיים]. אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשרי מי שבניו זכרים, ואוי למי שבניו נקיבות.¹⁵⁷

ר"מ אומר, לעולם ילמד אדם לבנו אומנות נקיה וקלה, ויבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו¹⁵⁸, שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות אלא למי שהעושר שלו. שנאמר "לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות"¹⁵⁹.

ר"ש בן אלעזר אומר, אם ראת מימין¹⁶⁰. תניא, ר"ש בן אלעזר אומר, מימי לא ראיתי צבי קייץ¹⁶¹ [פי' מייבש תמרים], וארי סבל [נושא

¹⁵⁷ עיי' זהר ח"ג מג ע"ב: וילדה זכר כלילן כחדא מסטרא דימינא ואם נקבה תלד כלילן בחד נוקבא ודכר מסטרא שמאלא דשלטא סטר שמאלא על סטר ימינא יתיר ודכורא אתכפיא בימינא דלא שלטא וכדין ההוא דכר דנפיק מגו נוקבא מסטר שמאלא כל אורחוי כנוקבא (ולא אקרי דכר) אבל דכר דנפיק מגו ימינא הוא שלטא ונוקבא דנפקא מניה אתכפיא דהא סטר שמאלא לא שלטא ועל דא וילדה זכר כתיב:

תרגום: וילדה זכר כלולים יחד מצד הימין, ואם תלד נקבה כלולים באחד, נקבה וזכר מצד השמאל, שיותר שולט צד השמאל על צד הימין, והזכר נכנע בימין שלא שולט, וזא אותו הזכר שיוצא מן הנקבה מצד השמאל כל דרכיו כמו נקבה, (ולא נקרא זכר), אבל הזכר שיוצא מתוך הימין הוא שולט, והנקבה שיוצאת ממנו נכנעת, שהרי צד השמאל לא שולט, ועל כן כתוב וילדה זכר.

פי' הרמ"ז: כל אורחוי כנוקבא, פי' מדותיו כשל הנקבה דדעתו קלה וכחו תשוש ונוטה לכליות ולעצלות וכיוצא, ולזה רמזו ר"ל באומנם אוי לו למי שבניו נקבות, פי' שהזכרים שלו הם מצד הנוק' וכו' ונלע"ד שיצחק אבינו ע"ה בתחילה נקרא (בראשית י' ח') בן שרה, שהיה מבחינה זו קודם העקידה, ולזה לא צוהו ה' שישאנו אשה, פי' שלא נתן כן על לבו, אבל בעקידה פרחא ממנו בחי' הנקבה וניתנה לו של זכר, וזה שאמר ר"ל וה' ברך את אברהם בכל, שנתן לו בן, ור"ל שאז היה בן מצד גבורות שלו והיתה בו בחינת זכרות ב"ן דמ"ה, שלגבי רבקה היה זכר, ולכן השתדל להשיאו אשה.

¹⁵⁸ עיי' מהר"ל: ויתפלל וכו'. נראה דכך פירושו, שלא יחשוב אם יש לו אומנות כבר יש לו פרנסה, שאין הדבר כך אלא יתפלל למי שהעושר והנכסים שלו וכו', דאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות, כלומר שהעושר הוא שפע ברכה, וכל אשר הוא שפע ברכה הוא מצד הנותן ואין מעצמו, עד שיאמר האדם כשיש לו מלאכה חשובה כי יש לו עושר, כי א"כ היה העושר ביד אדם עצמו כאשר ישתדל אחר מלאכה חשובה, ואין הדבר כך, כי צריך לנתינת השם יתברך שנותן לו ברכה, לכן יתפלל אל הש"י אשר יש לו העושר והנכסים שיתן לו עושר, וזה שאמר הכל לפי זכותו.

¹⁵⁹ עיי' מהר"ל: לי הכסף וכו'. מקדים הכסף, כדי להסמך הזהב שהוא חשוב אל הש"י דכתיב אמר ה'. ועוד כי הכסף יותר קרוב אל הש"י בעבור זכות ופשיטות הכסף, וראיה לזה שהכהן הגדול לא היה נכנס לפני ולפנים בבגדי זהב, והעגל היה של זהב. ודבר זה ידוע למבינים כי הזהב אינו פשוט גבוה ונוון שלו, ולכן היה העגל מן זהב ולא כסף שהוא לבן ואין לו גוון כלל והוא פשוט, לאפוקי הזהב שהוא בעל גוון ולכן מקדים הכסף קודם הזהב כי מצד הפשיטות שבו הוא יותר קרוב אליו, ובפרק ר"ע שם פרשנו גם זה. ומה שאמר לי הכסף ולי הזהב, והרי כל העולם שלו יתברך, זה מבואר גם כן שם.

¹⁶⁰ עיי' מהר"ל: אם ראתי חיה ועוף וכו'. פי' הפרנסה לאדם הוא קיומו, ואם היה אדם חסר פרנסה שהוא קיום מציאותו אין זה מפעולת הפועל שיפעל פעולה שאין לה קיום ועמידה, אבל מגדר הפועל השלם שיהיה פעולתו בשלימות, ולפיכך נמצא בכל הנמצאים שיש להם פרנסה בלא טורח ובלא עמל כאשר ראוי, ומל"ש היה ראוי דבר זה לאדם אשר הוא מבחר מן הנמצאים, וכן היה קודם שחטא האדם עדי שהרע ומעשיו וקפח פרנסתו, והנה ג"כ אחר הקללה אם הוא רעע הוא מוסיף עוד קללה על הקללה הראשונה.*

¹⁶¹ עיי' מהר"ל: לא ראיתי צבי קייץ וכו'. ר"ל שאל יחשוב האדם, כי האדם נברא בטבע שיהיה עמל ועושה מלאכ' שאין זה כך, וכשנברא האדם לא נבראת עמו המלאכה ותקון בגדיו ובנין הבתים, רק בג"ע היו בלא דברים אלו, וא"כ אין אלו פעולות לאדם מצד השלימות, ולא נמצא בב"ח אלו הפעולות והם מתפרנסים בלא דברים אלו, א"כ פעולות אלו הם לאדם מצד החסרון שחטא שקפח פרנסתו, ולולי זה לא היה צריך לדברים אלו. וזכר ג' דברים כי באדם ג' דברים הגוף והנפש והשכל, ובכל שלשתן משמש האדם בהם לצורך חיותו, ואמר כי אין שלימות האדם במה שהוא משמש לצורך פרנסתו הן בגופו הן בנפשו הן בשכלו, וזה כי הארי יש לו גוף חזק כאשר נודע מענין הארי, והרי אין משמש בכח גופו שיש לו לצורך פרנסתו, וכנגד הכח הנפשי אמר שהצבי שיש בו כח נפשי שהרי יש בו מהירות התנועה מאוד שהוא כח נפשי, והרי אינו משמש בכח זה לצורך פרנסתו, ולפיכך אמר ולא ראיתי צבי קייץ, דהיינו שיהיה מתקן מזונותיו בקייץ, וצריך לזה כח תנועה להכניס את פירות הקייץ לבית, וכנגד השכל אמר לא

משאות], ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני. ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני, אינו דין שאתפרנס שלא בצער. אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, שנאמר "עונותיכם הטו".

רבי נהוראי אומר, מניח אני כל אומנות וכו'¹⁶². תניא, רבי נהוראי אומר¹⁶³, מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שכל אומנות שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו [פי' אין להן מתן שכל לאחר זמן אלא שכר המצוי להם בשעתן], אבל בימי זקנתו הרי הוא מוטל ברעב. אבל תורה אינה כן, עומדת לו לאדם בעת ילדותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנתו [פי' תורה מתן שכרה בא מאליו לאורך ימים ואף לחולה ולזקן שאינו יכול לעסוק בה עכשיו אוכל מן הקודמות]. בעת ילדותו מהו אומר. "וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים"¹⁶⁴, בזקנתו מהו אומר. "עוד ינובון בשיבה [פי' יצמחו צמח וייתחד שרכן לעת שיבתן] דשנים ורעננים יהיו"¹⁶⁵. הדרן עלך עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קדושין.

ראיתי שועל חנוני, כי השועל הזה יש בו חכמה מכל חית השדה ואין משמש בכח זה לצורך פרנסתו להיות חנוני בעל משא ומתן. וכיון שלא נמצא בב"ח שימשו בכחות אלו לצורך פרנסתו, וא"כ מה שהאדם פועל בכח גופו וזיעת אפו ונושא משא גדול לצורך פרנסתו, אין זה מצד שלימות האדם, שהרי אין צריך דבר זה לב"ח שהוא יותר פחות מן האדם, וכן מה שאין לאדם מנוח ביום ובלילה רץ אחר פרנסתו כצבי ומשמש לזה הכח נפשי שלו, אין זה מצד השלימות שהרי לא נמצא זה בב"ח שהוא למטה הימנו, וכן אין שלימות השכל של אדם לשמש בו אל פרנסת האדם, כיון שלא נמצא שצריך דבר זה הב"ח שהוא פחות מן האדם, אבל דבר זה גרם החטא שחטא וקפח פרנסתו, כי מן פועל אשר פעל הכל א"א שיהיה פועל אותם ויחסרו פרנסתם, שאין ראוי שיהיה נברא דבר זה בחסרון, כי החסרון הוא ההעדר אשר דבק בו ואם היה בעל ההעדר אין ראוי לו המציאות, ולכן בכל הנבראים נאמר כי טוב (בראשית א') שהם טובים ואין העדר בהם, ולכן ראוי להם הבריאה ולכן נברא האדם בלא חסרון רק שחטא וקפח פרנסתו*.

¹⁶² עיי' מהר"ל: מניח אני כל אומניות וכו'. פי' כל אומניות הם בעת בחרותו שהאדם הוא בתקופו, אבל בעת חולשת גופו ויחלשו כחות הגופנים אז מוטל ברעב, אבל התורה מפני שאינה גופנית היא לה התלות בגוף כלל, ונותנת לו כח וגבורה מן הש"י, ונותנת אליו השמירה מן הש"י ג"כ.

¹⁶³ עיי' מהר"ל: תניא רבי נהוראי אומר וכו'. ואם תאמר מה הביא בהך ברייתא יותר ממה ששנוי במשנה. י"ל שרוצה לסיים המסכתא בדבר טוב, שכן מצינו בכל מקום שמסיים דבריו בטובה. ועוד יש לומר שקבע התנא כאן שהחטא הוא שמביא קללה לעולם ומקפח פרנסה, כן התורה מביא הפרנסה לעולם כמו שמוכיח מדברי רבי נהוראי דקאמר בנערותו מהו וכו' וקוי ה' יחליפו כח, ומה נראה כי התורה מחלפת כח הנחסר לאדם, ולפיכך התורה ג"כ מחזרת החסרון שנחסר ע"י קללות החטא וזה מבואר.

¹⁶⁴ עיי' זהר ח"א יב ע"ב: ודא הוא דכתיב (בראשית א' כ) ועוף יעופף על הארץ היא בהאי עמלא בההוא עמלא תנינן דזמין קב"ה למעבד לון גדפין כנשרין ולאשתי בכל עמלא דכתיב (ישעיה מ' לא) וקוי יהו"ה יחליפו כח יעלו אבר כנשרים והיינו דכתיב ועוף יעופף על הארץ דא אורייתא דאקרי מים ישרצון ויפקון רחשא דנפש חיה מאתר דההיא חיה ימשכון לה לתתא כמה דאתמר ועל דא אמר דוד (תהלים נא יב) לב טהור ברא לי אלה"ם למלעי באורייתא וכדין ורוח נכון חדש בקרבי

תרגום: זהו שכתוב "ועוף יעופף על הארץ", זה בעולם הזה, ובאותו העולם למדנו, שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם כנפים כנשרים ושישוטו בכל העולם, שכתוב "וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים". והיינו מה שכתוב "ועוף יעופף על הארץ" זו התורה שנקראת מים, ישרצו ויוציאו שרץ של נפש חיה מהמקום של החיה ההיא ימשכו אותה למטה, כמו שנתבאר. ועל זה אמר דוד "לב טהור ברא לי אלהים" לעסוק בתורה, ואז "ורוח נכון חדש בקרבי".

ביאור: דזמין - ר"ל זהו ע"פ רקיע השמים (יהל אור). אורייתא - ר"ל, זהו ישרצו המים, כ"ז יעשה התורה (יהל אור). חיה - משכינה קדישא (יהל אור). ועי' דברי הגר"א בתיקו"ז קמג סע"ד שהפסוק וקוי ה' הם אלה שאוחזים בעץ החיים ולא עץ הדעת.

¹⁶⁵ עיי' זהר ח"ג טז ע"א: שתולים בבית יהו"ה לזמנא דמלכא משיחא בחצרות אלהינו יפריחו בתחיית המתים עוד ינובון בשיבה בההוא יומא דישתכח עלמא חרוב דשנים ורעננים יהיו לבתר דכתיב (ישעיה סו כב) השמים החדשים והארץ החדשה וכדין (תהלים קד לא) ישמח יהו"ה במעשיו כתיב וכל כך למה להגיד כי ישר יהו"ה צורי ולא עולתה בו (תהלים צב טז):

תרגום: "שתולים בבית ה'", לזמנו של מלך המשיח. "בחצרות אלהינו יפריחו", בתחיית המתים. "עוד ינובון בשיבה", באותו יום שהעולם ימצא חרוב. "דשנים ורעננים יהיו", לאחר שכתוב "השמים החדשים והארץ החדשה", ואז "ישמח ה' במעשיו" כתוב, וכל כך למה "להגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו".

^א עי' שו"ע (אה"ע סי' ד ס"ה): ישראל שבא על אחת מאלו, הולד כמותה. ואחד מאלו, חוץ מממזר, שבא על בת ישראל, הולד כשר לקהל אלא שפגום לכהונה. ועי' ח"מ: על אחת מאלו. כלומר על אלו אומות קודם שנתגיירו הולד כמותה כמו שהדין בכל האומות שולדה כמוה.

ועי' ח"מ וב"ש: אלא שפגום לכהונה. כמו בכל כותי הבא על בת ישראל וכדלקמן סעיף י"ט וילפינן בגמ' (יבמות מה ע"א) מק"ו דאלמנה דבתה פסולה לכהונה והוי חללה, ומיהו יש חולקין דלא הוי אלא ספק ואם נשאת הבת לכהן לא תצא והולד ספק חלל.

ועי' לעיל סח ע"ב הערה.

^ב עי' שו"ע (ח"מ סי' ח ס"ד): ומצוה על הצבור לנהוג כבוד בדיין, ויהיה אימתו עליהם, וגם הוא לא יתבזה ולא ינהוג קלות ראש לפניו, שכיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור לו לעשות מלאכה בפני שלשה, כדי שלא יתבזה בפניהם, וקל וחומר שאסור לו לאכול ולשתות (ולהשתכר) בפני רבים. (כל דיין שאין לו מי שישמשנו, אסור לו לקבל להיות דיין).

לנהוג כבוד בדיין - שנאמר (דברים א יח) ואצוה אתכם, זו היא אזהרה לציבור שתהיה אימת הדיין עליהם (סמ"ע). פרנס על הצבור - לאו פרנסים שלנו דהיינו מנהיגי הקהל, אלא ת"ח שהוא דיין לרבים לדון הציבור (פ"ת).

לאכול ולשתות ולהשתכר בפני רבים - במקור איתא: ובכניסת ע"ה ובסעודות מריעים. ונראה דהאי וי"ו של "ובכניסת ע"ה" היא כמו או בכניסת כו', ור"ל דאפילו בסעודות מצוה אסור להשתכר, ובכניסת ע"ה ובסעודות מריעים אסור לאכול ולשתות אפילו בלא שכרות. א"נ אהקל וחומר קאי, וה"ק ק"ו שאסור לו לאכול כו', ובן בנו של ק"ו הוא שאסור לאכול בכניסת ע"ה ובסעודות מריעים, ולפ"ז א"ש דכיון שפשוט הוא כל כך משום הכי השמיטוהו המחבר ומור"ם (סמ"ע).

^ג עי' שו"ע (אה"ע סי' כא ס"ה): אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין שפחה בין משוחררת, שמא יבא לידי הרהור עבירה. באיזה שמוש אמרו, ברחיצת פניו ידיו ורגליו, אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו, והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס. הגה: וי"א דהוא הדין באכילה עמה בקערה נמי אסור בכל ערוה כמו באשתו נדה. ויש מקילין בכל אלה, דלא אסרו דברים של חבה רק באשתו נדה. וי"א דכל זה אינו אסור רק במקום ייחוד, אבל במקום שרוב בני אדם מצויים כגון במרחץ, מותר לרחוץ מעובדות כוכבים שפחות, וכן נוהגים. וי"א דכל שאינו עושה דרך חבה, רק כוונתו לשם שמים, מותר. לכן נהגו להקל בדברים אלו. י"א דאין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חבה, כגון לעיין ברישיה אם יש לו כינים, בפני אחרים.

^ד עי' שו"ע (או"ח סי' עה ס"ג): יש ליזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע. הגה: ואפי' באשתו, אבל קול הרגיל בו אינו ערוה.

עי' מ"ב: הרגיל בו - ר"ל כיון שרגיל בו לא יבוא לידי הרהור ואפילו מא"א ואפ"ה אסור לכיון להנות מדיבורה שהרי אפילו בבגדיה אסור להסתכל להנות:

^ה עי' שער הגלגולים (הקדמה לד): כ"ד אלף תלמידים כנודע. ואמנם ר' עקיבא עצמו שרש נפשו היתה מן פנימיות הקדושה, אלא שע"י חטא קדמון יצאת אל הקליפות, ואח"כ חזרה בקדושה. ואע"פ שנקרא גר, אינו גר ממש. אבל שאר נפשות הגרים אינם כך, כי עיקר מציאותם והוייתם היא מן אותה הקליפה הנקראת קליפת נוגה, שפעמים היא מסאבא, ופעמים חוזרת אל הקדושה, כנזכר בפרשת ויקהל בספר הזהר, וז"ס מ"ש רז"ל קשים גרים לישראל כספחת וכו'. והענין הוא, כי האיש ההוא שהיה בתחלתו גוי, כאשר בא להתגייר, נכנס בו נפש אחת, מתולדות הנפשות של

הצדיקים בהיותם בג"ע הארץ, כנזכר בפרשת שלח לך. ואחר אשר נתגייר, זוכה ונכנסה בו נפש אחרת קדושה ממש, כשאר נפשות בני ישראל. ואז נקרא גר צדק, כי יש לו ממש נפש קדושה מן המלכות, הנקראת צדק כנודע. והנה אותה הנפש הנשארת עתה בו, והיא אותה שהיתה בו בהיותו גוי, הנקראת נפש הגר, והיא אשר החזירתו למוטב בהכרח הוא שתהיה לה איזו אחיזה אל הקליפה, ולכן בהיותה עתה בגוף הגר הזה אחר שנתגייר, בהכרח היא מחטיאה קצת אל הנפש הקדושה האחרת אשר בגר הזה. וז"ס קשים גרים לישראל כספחת כי נפש הגר הראשונה, מחטיאה את נפש השניה הנקראת ישראל. ובזה תבין סוד ר' עקיבא ע"ה, שהיה בתחלתו עם הארץ, שונא ת"ח מ' שנה, באמרו מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור. ונמשך לו זה מצד אותה נפש הגר הראשונה. אבל נפשו האמיתית היתה קדושה לגמרי בתכלית, ודי בזה:

ועי' בהגר"א בתיקו"ז צז ע"ג ד"ה ואינון.

^ו עי' שער מאמרי רשב"י (יב ע"ב): דע כי כאשר האדם עוסק בתורה כראוי לשמה זוכה להשיג שיתגלה אליו איזה צדיק מאותם שהם משורש נשמתו ויבא ויתלבש דוגמת מלאכי אברהם אבינו ומגלה לו רזי תורה בהיותו מתלבש בהוא חלוקא דרבנן אשר לו כנודע וזהו סוד אותו הסבא דפ' משפטים והמקומות אחרים הרבה בכל ס' התקונין שהיה יורד ומדבר עם רשב"י והיה מגלה לו רזי תורה.

^ז עי' ש"ך סי' רמו ס"ד: ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה, שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה. ולפלא שלא הביא גמ' זו לראיה לדבריו.

^ח עי' לקמן עד ע"א במשנה ובהערה שם.

^ט עי' לעיל הערה 8

^י הרי הוא עד אחד בלבד - כעד אחד דעלמא לפטור מן השבועה אותו שמסייע לו, ואם שניהם תופסים במקח, אותו שאומר שנתרצה לו נוטל חציה וחצי הדמים בלא שבועה, והשני נוטל חציה וחצי הדמים ונשבע שבועה דאורייתא [ואם אותו שמסייע לו מוחזק בו לבדו אין כאן שבועה ואם האחד מוחזק בו לבדו נשבע שבועה דאורייתא להכחיש המוכר ואם אין שום אחד מוחזק בו כל דאלים גבר, ואם גבר אותו שהמוכר מסייעו אין כאן שבועה ואם גבר השני צריך לישבע להכחיש המוכר] (סמ"ע), שיהא נאמן כעד א' ודאי משמע דמיירי שכל א' טוען שקנהו במשיכה או בקנין סודר אג"ק או שאר קנינים דאל"כ מה תלי זה בהעדאת עדות כיון שלא קנוהו באיזו קנין וליכא אלא מי שפרע א"כ פשיטא שהרשות בידו למכרו למי שירצה בדבורו לבד אלא נראה לי דלא מיירי מדין שבועה ולא באו אלא לומר שאין נוגע בעדות מצד הענין בעצמו והוי עד א' אבל מדין שבועה לא מיירי ומיירי היכא שא"צ לישבע ולענין דינא בעלמא, אפילו היכא שצריך לקבל מי שפרע חשיב עד (ש"ך).

שהרי אינו נוגע בעדותו - לא חשבי ליה נוגע, משום דאע"ג דטוען קניתי ממך באחד מדרכי הקניה ואתה נתת אותו לחבירי, כיון דהשתא מיהא ליתיה בחזרה דהא השני אוחז בו אינו משלם אלא כשעת הגזילה ודינו בכסף או במיטב, וכיון דכאן אין הכחשה ביניהם אלא בגוף החפץ ולא בדמים א"כ אינו נוגע בעדות כיון דליתיה עכשיו בחזרה. ואפילו היכא דאיכא נפקא מינה בדמים וכגון שלקחו בזול נמי לא חשיב נוגע, כיון דהמוכר כל זמן שמקחו בידו נאמן אפילו בלא מיגו ואם טוען אני קניתי ממך ואתה נתתו לשני א"כ כדן עבד דהא כל זמן שמקחו בידו נאמן, וכמו בשליש נאמן דאפילו הוציא השלישות מתחת ידו בלא עדים נאמן היכא שידוע שהשליש נתנו, ואם טוען שלא בא לידו מיד המוכר אלא שחטפו מיד המוכר או מיניה, א"כ פשיטא דאין המוכר נוגע כלל והרי הוא עד אחד (קצה"ח), וי"ח דדין זה אינו אלא בשליש בינו ובין חבירו דהימניה מה שיאמר בינו ובין חבירו, אבל הכא הרי טוען שהניחו בידו בפקדון, ודאי דחייב לישבע כשטוען לא הנחת אצלי בפקדון רק חברך

הניח אצלי זה בפקדון, ואפילו בשליש גופיה כשיש עליו תרעומת בהחזרת השלישות מחויב לישבע, והוי עד הצריך שבועה, כמ"ש הש"ך בסימן נ"ו סק"כ (נתה"מ).

לא שנה נקט זוזי מחד – אפילו למ"ד דהיכא דקיבל זוזי מחד אמרינן מסתמא לזה נתרצה שקיבל ממנו המעות, ואם אומר שנתרצה לשני נראה דאכתי הו"ל עד אחד, ואף על גב שאמרינן מסתמא לזה שנתן המעות נתרצה, עד אחד נאמן יותר מאלפי חזקות לחייבו שבועה, ועיין מ"ש בסימן פ"ד סק"ד (קצה"ח).

בעל כרחו - נראה דהג"ה זו קאי אהרישא אבזמן שהמקח בידו, ולא כשאין המקח בידו (סמ"ע), וי"א היינו דלענין נאמנות המוכר אין לחלק בזה, ואין לו דין כבי תרי משום מדכר דכיר, אבל מ"מ יש חילוק בין נקיט זוזי מחד כשידוע בעדים או ע"פ הלוקחים לענין שאמרינן מסתמא לו נתרצה (ש"ך), ויש חולקים על הסמ"ע ששיטת המחבר היא שכאשר הוא בידו נאמן, וכאשר לא, הוא רק כעד אחד (ט"ז), וי"א ששיטת הרמ"א דנאמן אפילו לומר שנתרצה למי שלא נתן המעות בטעמים המסתברים, דלא מיבעיא בנתן מעות לבד ולא נעשה קנין, כיון דיכול לחזור בו ולמכור לאחר, ודאי דהוי בע"ד על החפץ ומהני כשאומר מכרתי לפלוני, וקני חברה מטעם הודאת בע"ד, דאודיתא גופיה קנין הוא ונקנה לחבירו באודיתא, ובזה נראה דאפילו הש"ך מודה כדמוכח מדבריו במ"ש בס"ק 0. וכן אם עשה זה שנתן המעות קנין, והמוכר אומר לא נתרציתי לך במכירה וקנין שלך לאו כלום הוא, רק לחברך נתרציתי, וחבריה עדיין לא עשה קנין, כיון שטוען לא מכרתי לך נאמן בשבועת היסת כדן מנה לי בידך והלה טוען לא היו דברים מעולם, דלגבי נפשיה שיש לו חזקת מרא קמא ודאי דלא מהני חזקה לומר שנתרצה למי שנתן המעות, להוציא מחזקת ממון ומחזקת מרא קמא, ובדאי דיכול אח"כ למכור החפץ לאחר, ואם כן כשמצוה להאחר למושכן ולקנותן ודאי דקנה השני, ובזה נראה דהש"ך ג"כ מודה בהא. כי פליגי דס"ל דלא מהימן, בשכבר עשו שניהם קנין, ויש עדים שאמר לאחד משוך וקני ואין ידוע למי, שבדאי כבר יצא מחזקת מרא קמא שבדאי כבר הוא של אחד מהן, דאין להמוכר שום שייכות שוב בחפץ זה, ולא חשיב רק כמעיד של מי הוא, ובזה פליגי הפוסקים וסברי דלא מהימן המוכר נגד החזקה, דחזקה היא שבדאי נתרצה למי שנתן המעות. ואפשר שזה לכו"ע. ובאין מקחו בידו אינו נאמן רק כעד אחד, וכן נראה עיקר לדינא. ודע דהא דבנקיט זוזי מחד דמהימן לומר שנתרצה להאחר, הוא דוקא כשהמוכר אומר שמעיקרא כשנתן המעות לא נתרצה לו ונתן בעל כרחו, והיינו שלא אמר לו בשעת מכירה שהוא מוכר לו בסך זה, אבל כשהמוכר מודה שנתרצה במכירה וכבר עשה הלוקח משיכה, רק שטוען שקודם שעשה משיכה חזר בו ורוצה לקבל מי שפרע, ודאי דאין המוכר נאמן עד שמברר בעדים שחזר בו קודם משיכה (נתה"מ).

ולפיכך אם נטל כו' - אין המקח בידו הרי הוא עד אחד לבד, דס"ל בזמן שהמקח בידו האמינוהו בעדותו כתרי עדים ובאין מקחו בידו אינו אלא כעד אחד, ע"ז כתב לפיכך כאן דנאמנותו הוא מכח עדות, והיינו שמעיד על מה שהיה בשעה ראשונה ואינו תולה במה שעתה רוצה, משו"ה כשלא ידע ממי קיבל בשעה ראשונה הרי הוא כמי שאינו, ודינו כשנים האוחזים בטלית ובאין לפנינו וכל אחד אומר כולה שלי דכל אחד נשבע בנקיטת חפץ כו' (סמ"ע).

י"א עי' שו"ע (חו"מ סי' רע"ז ס"ב): שלשה נאמנים על הבכור חיה ואמו ואביו. חיה מיד, שאם אמרה זה יצא ראשון נאמנת. אמו כל שבעת ימי הלידה נאמנת לומר זהו הבכור. אביו לעולם, אפילו אמר האב על מי שלא הוחזק בנו כלל בני הוא ובכורי הוא נאמן. וכן אם אמר על המוחזק לנו שהוא בכורו אינו בכור נאמן. הגה מיהו אם אמר פעם אחת על אחד שהוא בכור, לא יוכל לומר אחר כך על אחר שהוא בכור [רמב"ן ב"ב].

ביאור: אמו כל שבעת ימי הלידה - פירוש, עד יום השמיני, דאז מוציאו האב מרשות האם להכניסו בברית (סמ"ע).

על מי שלא הוחזק בבנו - אמנם מי שהוחזק לנו שאינו בנו, אינו נאמן, דחזקה זו ממ"נ ע"י מי באה, אם ע"י אביו שהיה רגיל לומר אינו בנו, תו אינו נאמן לומר שהוא בנו, ואם ע"י עדים שמעידים שנולד מאשה אחרת או מאשתו מאיש אחר, ודאי אינו נאמן להכחיש העדים (סמ"ע וט"ז), האב נאמן לומר על בנו שהוא ממזר אפילו בלא הכרת בכור, ואפילו מוחזק בעדים שהוא כשר, אלא שאם הוחזק מפי עצמו שהוא כשר שוב אינו יכול לפסלו, שהתורה לא האמינתו אלא בדבור ראשון אבל לחזור מדבורו לא האמינתו וכו', ואם אינו טוען ברי אלא שאומר אף על פי שבאתי עליה, כיון שנבעלה לאחרים איני רוצה להחזיקו בבני, כי מי יודע אם הוא בני אם לא, בזה ודאי אינו נאמן לומר ממזר הוא, דהא קי"ל אשה מזנה בניה כשרים דרוב בעילות לבעל. ואם אינו נאמן לומר ממזר הוא הרי הוא חייב במזונותיו כבנו ודאי. ולענין מה שאמרת אם נאמן הבעל להכשירו, אפילו אם ברור הדבר שהוא ממזר כגון שהי' במדינת הים אם הבעל אומר ודאי לא באתי עליה ואפי' הכי רוצה אני להחזיק עובר זה ממני כדי שלא יהי' ממזר, בזה לא כל הימנו, שכיון שהודה שלא בא עליה הרי הוא ממזר ודאי. ואם אמר באתי בצנעא ושמשתי מטתי ונתעברה ממני, בזה נראה שהוא נאמן כל זמן שאין עדים מכחישים אותו (רע"א בשם התשב"ץ), וי"א דאב אינו נאמן בתורת יכיר אלא במוחזק שהוא בנו ומש"ה אינו נאמן להאכילו בתרומה אלא משום בידו, שכל נאמנות האב לומר שהוא בנו הוא אך ורק במיגו שיכול לתנו לו הירושה, ולכן נאמן רק בנכסים שיש לו עכשיו, משא"כ כשהוא גוסס ואין בידו להקנות לו (קצה"ח), כשהוא בעצמו מודה ששניהם בניו אלא שאומר שזה נולד ראשונה והעדים מכחישים את דבריו נאמן האב, ובכל ענין האמינו הכתוב ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור ואם כן עושה בניו ממזרים דמאיש אחר הם, עד כאן. נראה מדבריו דלא מבעיא כשהוא מודה ששניהם בניו דהוא נאמן לבכר, אלא אפילו כשהוא פוסל את האחרים דבכל ענין האמינו הכתוב לבכר בין לפסול ובין שלא לפסול, והיינו דוקא כשיש מקום להסתפק ואנו צריכין לעדות כי ההפרש הוא מעט בין הבנים ויכול האדם להסתפק מי משניהם הוא יותר גדול, אבל אם הדבר ניכר לכל שהאחד הוא יותר קטון מהאחר הרבה ודאי דבכי האי גוונא לא יא נאמן האב לומר על הקטן הניכר לכל שהוא הבכור (ש"ך ורע"א בשם המהריב"ל).

בכורו אינו בכור נאמן - דמיירי שאין עדים מעידים שהוא בנו הבכור, אלא מעידין שנולד מאשתו בראשונה ועי"ז הוחזק בבכור, והאב אומר על השני שנולד אחריו שהוא בכור, וראשון מיפסל ממילא, דמדהשני בכור מובן דהראשון הוא ממזר והתורה האמינתו ע"ז (סמ"ע).

לא יוכל לומר אח"כ - אפילו תוך כדי דיבור (ט"ז).

עי' לעיל הערה 54.

י"ב עי' שו"ע (אה"ע סי' ו ס"ז): פנויה שראוה שנבעלה לאחד, והלך לו הבועל ואמרו לה: מי הוא זה שבא עליך, ואמרה: אדם כשר, הרי זו נאמנת. ולא עוד אלא אפילו ראוה מעוברת, ואמרו לה: ממי את מעוברת, ואמרה: מאדם כשר, הרי זו נאמנת ותהיה (היא ובתה) (טור) מותרת לכהן. בד"א, כשהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים, או בקרנות שבשדות שהכל עוברים שם, והיו רוב העוברים שם כשרים, ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה כשרים, שחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו שני רובות. אבל אם היו רוב העוברים פוסלים אותה, כגון עכו"ם או ממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרוב המקום שבאו ממנו כשרים, או שהיו רוב אנשי המקום פסולים, אף על פי שרוב העוברים כשרים, חוששין לה ונאמר: למי שפוסלת אותה נבעלה, ולא

ועי' ח"מ: ולישן עמהם בקירוב בשר. אפשר דה"ה אח גדול מותר לישן עם אחותו הקטנה בת ג' שנים רק מילת' דפסיקא נקט דאין כל אח גדול מאחותו משא"כ באב ואם וכבר כתבתי דאף דבמשנה (קדושין דף פ' ע"ב) אמרו מתייחד עם אמו ועם בתו אמר רב אסי שם בגמ' (דף פ"א ע"ב) דמתייחד עם אחותו שלא בקביעות:

ועי' ב"ש: עד שיהיו שדים נכונו. היינו אפי' קודם שנתגדלו אם הביאו סימנים אסור ועיין ב"י וב"ח וחי"מ.

י עי' מהר"ל: כעמודא דנורא כו'. פי' כ"כ היה מבטל יצרו עד דנפק מיני' היצר הרע לגמרי. והבן השבועה הזאת שהיא הדבוק בו יתברך לגמרי ע"י השבועה דכתיב (דברים י') ובשמו תשבע ובו תדבקון, ועל ידי הדיבוק בו יתברך יוצא יצר הרע, ולכך היה היצר הרע יוצא ממנו ע"י שהיה דבק בו יתברך והוא השבועה בו יתברך.

י עי' מהר"ל: חזית דאת נורא. כלומר כי היצר הרע הוא כח אשר מסית האדם לרע, וזה הכח רוחני, לכך נקרא אש כי הדברים הנבדלים מתיחסים לאש, ולכך אמר חזי דאת אש, בשביל כח רוחני רע שדבק באדם ומקבל האדם הסתה ממנו, ואין להאריך במקום הזה כי הוא מבואר במקום אחר. יא עי' מהר"ל: אדמי ליה כאשה וכו'. פי' זה בא לומר כי יצר הרע גובר כל כך באדם, שאף אם הדבר נבדל מן האדם, גובר היצר הרע שהוא הסטן ומקרב הדבר הנבדל מן האדם. והדבר הנבדל מן האדם [הוא] בשני פנים, כמו שאמר הכתוב (דברי' ל') לא בשמים היא ולא מעבר לים, וכנגד אלו שנים, אמר מתחלה שהיה דומה אליו הסטן שהוא יצר הרע כאשה שעומדת בעבר השני של נהר, ועם כל זה היה היצר הרע גובר בו כל כך עד שעבר הנהר, ולר"ע אדמי ליה הסטן כאשה העומדת בריש דקלא, והיה הדקל גבוה מאוד עד שהיה ראשו בשמים, שזה נחשב ג"כ נבדל מן האדם, ועם כל זה היה גובר יצר הרע עד שהיה רוצה לקרב. רק כי הצדיק הוא דבק בו יתברך, וכמו שאמר אלמלא דמכריזין ברקיע עליך וכו', כלומר שיש לצדיק דביקות למעלה ולכך אין שום רע יכול לו, ואם לא היה זה היה ח"ו מאבד אותו, כי יצר הרע הוא מבקש תמיד להרוג ולאבד את האדם כמו שאמרו בסוכה (נ"ב ע"ב) יצר הרע מתחדש באדם ומבקש המיתו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו לא היה יכול לעמוד שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו, ושם נתבאר ולכך אמר שויתי לדמך כתרת מעי.

יב שיעור עולת ראייה (חגיגה ב ע"א), והוא מחיר נטיעה בת שנתה, שיעור תביעת שבועה.

יג עי' מהר"ל: פלימו וכו'. הביא גם המעשה שאל יחזיק האדם שהוא גובר על הסטן, שאם מחזיק עצמו כך הסטן מגרה בו ביותר כמו שעשה לפלימו. והפרש יש בין זה דפלימו ומעשה דר"מ ור"ע, דמעשה דר"מ ור"ע שהיו מתלוצצים, כלומר כי אין כח יצר נחשב לכלום, ולפיכך הראה לו הסטן הוא יצר הרע שכחו גדול, ופלימו היה אמר שכח היצר הרע גדול, רק כי כח שלו גובר עליו עד שהוא גירא בעיניו ויכול לשלוט עליו, ואם יחשוב כך השטן מגרה בו ביותר, שכל אשר מגרה הסטן בעצמו מביא הסטן עליו, ודב' זה גרוי בסטן, הן שיאמר שאין נחשב הסטן לכלום, הן שיחשוב שכחו גדול מן הסטן [הסטן] מגרה בו. ודבר זה בארנו במסכת אבות פרק עקביא (פ"ג) ע"ש ומכ"ש כאשר יחשב עצמו שהוא בריה חשובה נגד הסטן עצמו שהוא מגרה בו, ואם לא יכול הסטן אליו, הוא מצער אותו במה שאפשר לו לעשות, עד שמגיע אליו מעשים שיחשוב האדם שהיה נאבד לגמרי, כמו שקרה לפלימו שחשב כי הוא הרג לעני ויהיה חייב מיתה בשביל זה והכל עשה הסטן לצער אותו, וכל ענין זה, שבא לומר כי הסטן מגרה במי שמחשיב עצמו נגדו.

יד עי' רמב"ם (נדרים פ"ב ה"ח): שמע האב או הבעל ושתק כדי לצערה אף על פי שלא היה בלבו לקיים נדרה הואיל ועבר היום ולא הפר ולא בטל נתקיימו נדריה, נדרה והפר לה האב או הבעל והיא לא ידעה שהפר ועברה על

נדרה או על שבועתה בזדון הרי זו פטורה ואף על פי שנתכוונה לאסור הואיל ונעשה ההיתר פטורה ועל זה נאמר וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה, ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור.

ועי' גר"ז (נזיר כג ע"א): ומשמע מדבריו דאילו הכתוב ה"א דלוקה, מפני שנתכוונה לאיסור, וצריכים לומר דבאמת בנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, יש כאן מעשה איסור אלא דילפי' מקרא דליכא חיוב מלקות, ובזה ניחא הא דקאמר רבי יהודה אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות, דנהי דפטורה ממלקות, אבל כיון דיש כאן מעשה איסור נהי דגזיה"כ דפטורה ממלקות אבל תספוג מכת מרדות, ולפי"ז נמצא דהא דצריכה כפרה וסליחה אינו רק משום מחשבה לעשות איסור אלא באמת יש כאן מעשה איסור ולכן ניחא דהיכא דרק חשבה במחשבה לאכול דבר אסור, לא באופן זה דנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אינה צריכה כפרה, דהא דצריכה כפרה אינו משום המחשבה לעשות איסור אלא שנקרא באמת מעשה איסור אע"פ שהיה בשר טלה, אלא דילפינן מהקרא פטור ממלקות, וכן באמת מבואר בספרי, דילפינן מוה' יסלח לה פטור ממלקות, ולפי שיטת הרמב"ם רבי יהודה לא פליג אחכמים אלא מפרש דעל מכת מרדות ליכא פטור.

יז עי' שו"ע (אה"ע סי' כב ס"י): מותר להתייחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותה, מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו. וכן עם אשה שיש עמה תינוקות קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה. עי' ב"ש: מותר להתייחד עם שתי יבמות. אפי' מי שעסקיו עם נשים מותר לבוש:

ע"י ב"ש: וכן עם אשה שיש עמה תינוקות קטנה. ב"ח בשם רש"ל כתב בדרך לא מהני קטנה שמא תלך למקום צנוע ותזנה, והא דמהני כאן קטנה שאינה מוסרת את עצמה לביאה וביחוד עמה אסור כמ"ש בסעיף י"א כתב ב"ח שם חיישינן שמא יבא עליה באונס אבל כאן ליכא חשש אונס דהא גדולה עמה ולפתוי לא חיישינן דאינה מוסרת את עצמה לביאה.

יח ויש לפרש עוד, כי נחשב האדם קל בעיניהם, שאם לא כן לא היה רופא שהיה מתיירא פן יטעה ויאבד נפש מישראל, כי כל דבר כאשר האדם רגיל בו אינו מקפיד כל כך להיות נזהר, כמו שאמרו (קידושין כ' א') עבר עבירה ושנה בו הותרה לו ואי אפשר שיהיה נזהר בזה תמיד, וכאשר נעשה לו שתי פעמים הותרה לו ושוב אין משגיח, ולכך טוב שברופאים לגיהנם, ומ"מ פירוש הראשון עיקר כי דברי חכמה [הם]. ורמזו חכמים אלו דברים בכמה מקומות, שכן אמרו (אבות שם) אל תרבה שיחה עם אשה שכל המרבה שיחה עם האשה הוא יורד לגיהנם, ושם בודאי הטעם משום שהוא נמשך אחר [החומר] היא האשה כמו שהארכנו בזה במסכת אבות עיין שם, וכן דבר זה כי הרופא שכל משא ומתן שלו בחומר ובגוף שדבק בו ההעדר ולכך קונה הדביקות בו והוא בעל גיהנם. ויש לפרש כי שניהם אמת והאחד גורם לשני, כי מאחר שכל משא ומתן שלו בגוף האדם החמרי שדבק בו ההעדר, דבר זה הוא סבה לחטא עד שהוא בעל גיהנם, כי גם מה שאמרו המרבה שיחה עם האשה הוא יורש גיהנם, אין זה בשביל חטא זה בלבד רק שדבר זה הוא סבה וגורם, וכן הוא הדבר הזה ודי בזה.

יט עי' מהר"ל: עשרה דברים נאמרו בגרע. רש"י פי' שכל אלו הדברי' כמו שמבואר בדברי רש"י. ונראה שעשרה דברים נאמרו בגרע והם כנגד י' כחות חצוניות שהם ידועים, והגרע לפי פחיתות אומנות שלו דבק בעשרה מדות פחיתות, לפי שנקרא גרע לגרע הדם אשר הוא הנפש, ודבר זה ג"כ פחיתות ביותר שיהיה אומנותו בזה, וכמו שבארנו לפני זה אצל טוב שברופאים לגיהנם, שכל אשר אומנות בגוף מצד שהוא גוף בלבד הוא פחות, ונמשך אחר זה

פחיתות, וכן אשר אומנותו לגרע הדם שהוא הנפש יש בזה פחיתות, ולכך אמר כי עשרה דברים נאמרים בגרע וכולם הם דברים פחותים חצוניים. ומי שיודע ומשכיל בחכמה, יכול להבין אלו עשרה מדות פחיתות מה שמרמזים והם בחכמה נפלאה מאוד.